

Elementa medicinae physico-mathematica, libris duobus; quorum prior theoriam, posterior praxim exhibet ... / Nunc primum in lucem edita.

Contributors

Pitcairn, Archibald, 1652-1713.

Publication/Creation

Londini : W. Innys, 1717.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/jb5dty6c>

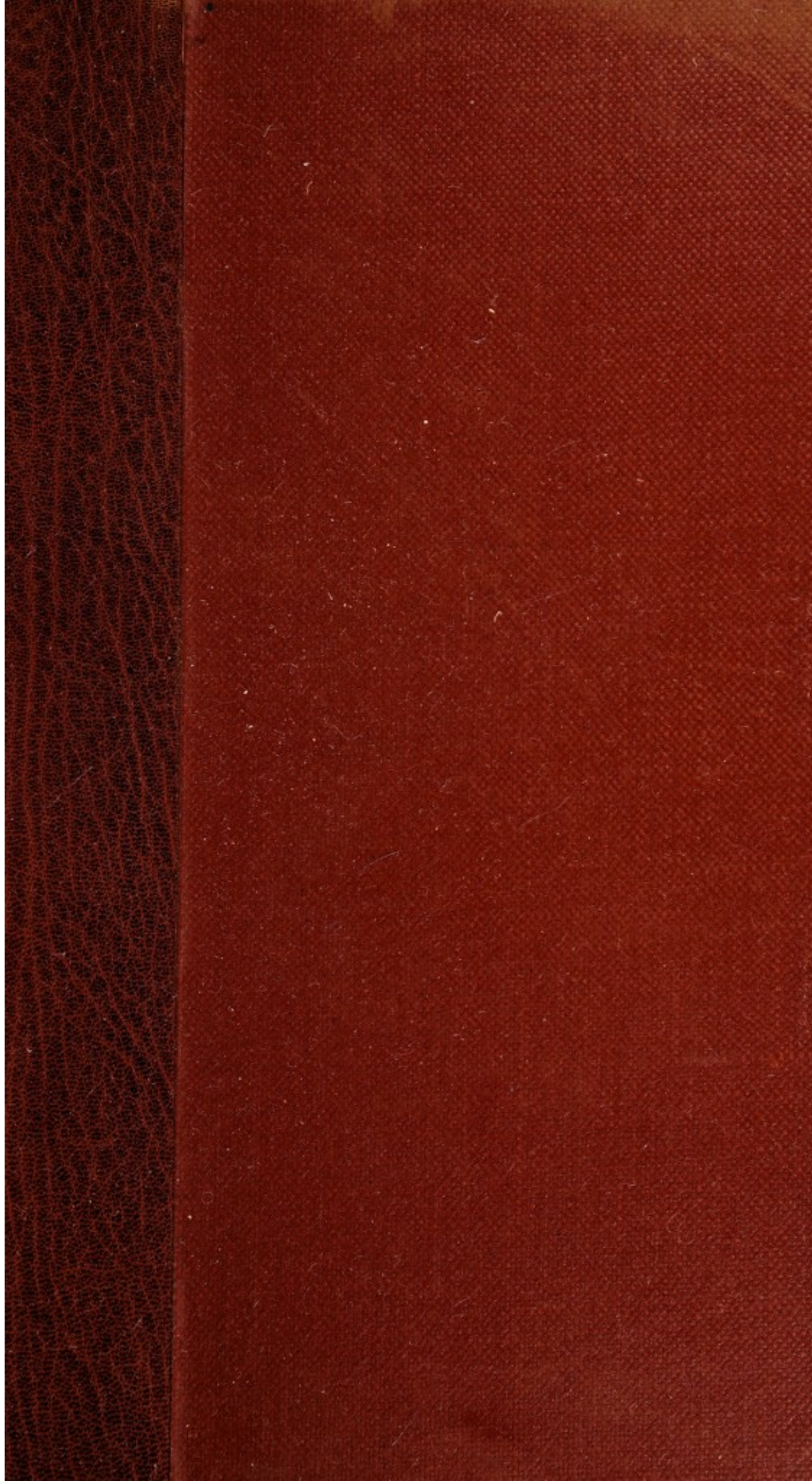
License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

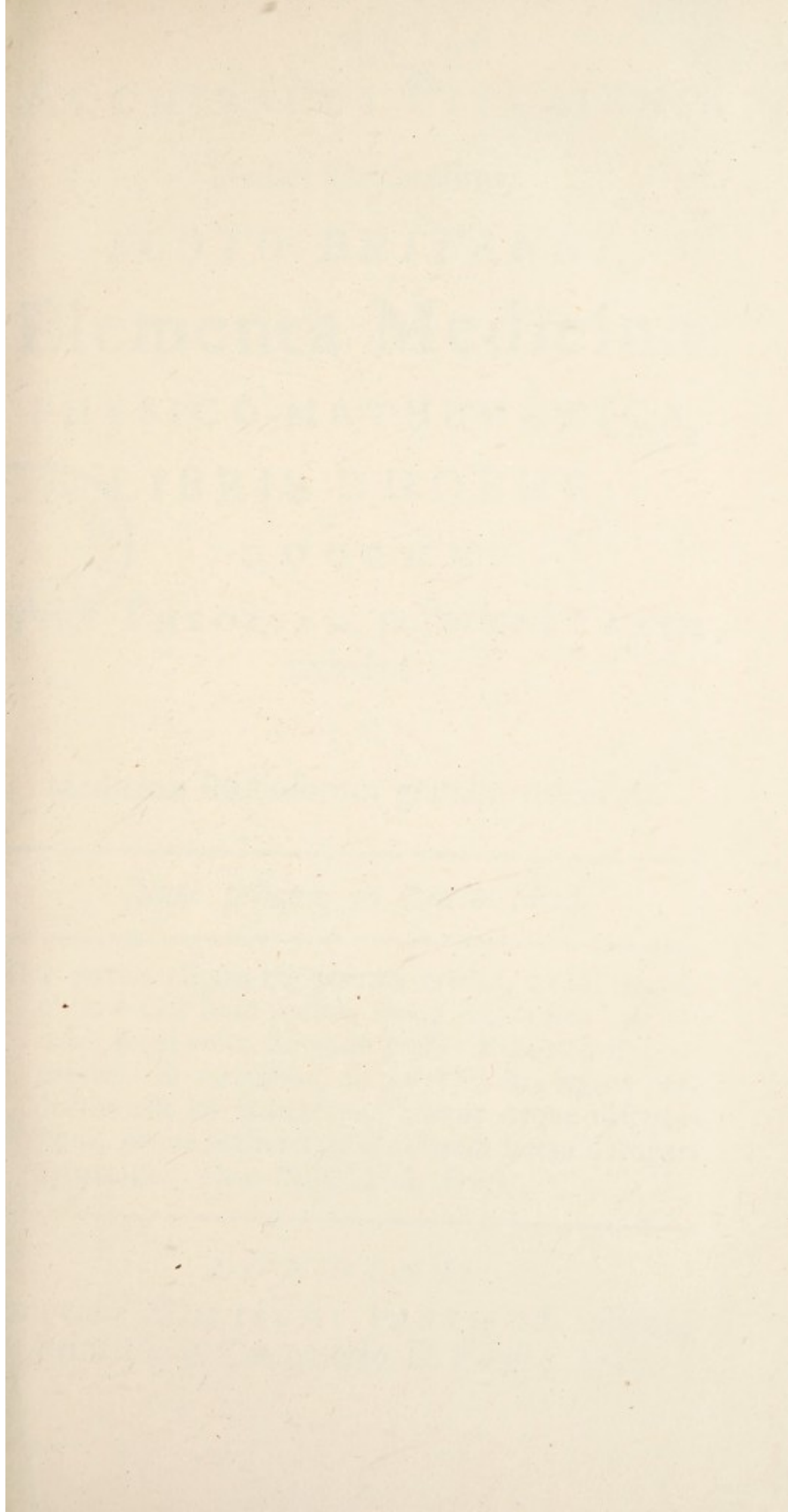
41411/3

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

46720
ARCHIBALDI PITCAIRNII,

Medici Celeberrimi,

SCOTO-BRITANNI,

Elementa Medicinæ

PHYSICO-MATHEMATICA,

 LIBRIS DUOBUS;

QUORUM

PRÆIOR THEORIAM, posterior PRÆXIM
exhibet;

IN

Medicinæ studiosorum gratiam delineata.

Nunc primum in Lucem edita.

Cur potius aliquis Hippocrati credat, quàm Hiero-
philo? Cur huic potius, quàm Asclepiadi? Si *ra-
tiones* sequi velit, omnium posse videri non impro-
babiles: Si *curationes*, ab omnibus his ægros per-
ductos esse ad sanitatem. Itaque neque disputa-
tioni, neque authoritati cujusquam fidem derogari
oportuisse. *Corn. Celsi, Lib. I. Præf.*

L O N D I N I :

Impensis GULIELMI INNYS, ad insignia
Principis in Coemeterio D. Pauli. 1717.

AR CHIBALDI PITCAIRN

Medici Celeberrimi

SCOTO-BRITANNI

Elementa Medicinae

PHYSIO-MATHEMATICA

LIBRIS DOCTORIS

QUOKU

THEOLOGY LIBRARY

Medicine the Science of Health

Quoque primum in Latinum

Quo primum in Latinum
Quo primum in Latinum
Quo primum in Latinum
Quo primum in Latinum
Quo primum in Latinum
Quo primum in Latinum
Quo primum in Latinum
Quo primum in Latinum
Quo primum in Latinum
Quo primum in Latinum

LONDINI

Imprimis Curia in
Principis in Comendatio D. Pauli 1717

A D

LECTOREM.

ISTO tibi, amice Lector, ARCH. PITCAIRNIUM, Virum in professione suâ celeberrimum, quique Medicinam ab omni Philosophorum sectâ liberam coluit docuitque, prima ejusdem *Στοιχεῖα*, sive Elementa, Geometriæ auxilio, absque omni fūco, absque omni conjecturâ Philosophicâ, absque omni etiam partium favore aut prejudicio, simpliciter nudêque tradentem. Si *Dissertationes* ejus, magnorum Virorum laudem jam pridem adeptæ, tibi placuerit; libri hi, tam *Theoriam* quam *Praxim* Medicam PITCAIRNIANAM, secundum Principia in illis tradita, demonstrantes certè non displicebunt. Quorum primus ordinem à *Sennerto* in Institutionibus adhibitum, ut plurimum, sequitur; adnotando interim brevissimè quid ille, quidve alii medicarum Institutionum Scriptores peccaverint. In secundo autem *Riverii* methodum amplexus,

Ad L E C T O R E M.

Collegium Practicum, Medicinæ studiosis, ad simplicissimas naturæ leges revocatis, haud inœliciter instituit Auctor. Quod si ipse tamen aliquando peccaverit, aut peccare tibi visus fuerit, hoc illi saltem condonandum est, quod cum ille in re medicâ, nec fallere, nec falli, studuerit, artem suam non nisi per *Demonstrationes & Observationes* perficiendam voluerit. Sentiant alii quicquid ipsis placuerit: nullus magis quam ipse aut sentiendi libertatem, aut severam *Veri* inquisitionem, aliis commendavit. Non illius, sed veritatis, res agitur.

Verum autem dubio procul hoc est, ad curandi rationem nihil plus conferre quàm experientiam & demonstrationem; quæ librorum horum duo sane fundamenta sunt. Dum igitur ipse, Archimedæam & Hippocraticam sapientiam sæliciter conjungens, morborum & curationum phænomena melius non assumptâ, quàm assumptâ, hypothesi quavis Philosophicâ (experientiâ scilicet, quàm opinione; demonstratione, quàm disputatione) tradi posse statuit; is tanquam in Medicinâ novator aut hæreticus rejiciendus non est, nisi & *Democritus, Hippocrates, Serapion, Appollonius*, aliique principes viri pro novatoribus habendi sint. Cum autem sæpissime, *neque inter sapientiæ professores*, ut ait Celsus, *neque inter ipsos medicos conveniat*, dum latentes rerum causas scientiâ non comprehendunt,

Ad LECTOREM.

prehendunt, sed conjecturâ prosequuntur; harum quæstionem ac investigationem super-
vacuam esse contendens, quoniam incerta
incomprehensibilisque ipsa plerumque na-
tura sit, nihil aut parum conjecturalem hanc
disciplinam pertinere ad artem Medicam pro-
fessus, in usu & experimentis, per veras motûs
regulas demonstratis, eam posuit. Nec opus
proinde est, ut vel ipsum, vel genuinum
hunc ipsius foetum, suscipiat aliquis defen-
dendum. Res ipsa loquatur.

In virorum eruditorum scriniis, tanquam
cimelia, pretio omni digna, diu latuerunt
hæc artis medicæ Elementa. Libri autem
primi caput ultimum seorsim editum est nu-
per ad calcem libri, cui titulus est *Praxis
Medica Boerhaaveana*. At licet *Praxis Me-
dica Pitcairniiana*, quæ Elementorum libro
secundo hîc continetur, haud minus quam
illa *Boerhaaveana* celebris sit, nullam tamen
aut *Theoriæ*, aut *Praxeos* hujus mentionem
fecit Editor. Sufficiebat enim ipsi *metho-
dum præscribendi formulas secundum ARCHI-
BALDUM PITCAIRNIUM*, appendicis loco
addere, ut *Pharmacopæiæ* suæ æstimationem
aut conciliaret, aut augeret. Cum plurima au-
tem libri utriusque exemplaria non in *Bri-
tannia* tantum nostrâ, sed & in transmari-
nis etiam regionibus, ab annis plusquam vi-
ginti, distracta, eaque truncata aut mutilata,
vel interpolata sint; ne illa miserè foedata

Ad LECTOREM.

in publicum tandem prodirent, quod metuendum fane erat maximè, Editionem hanc instituendi necessitas vicit. In quâ exornandâ nec cura defuit, nec labor. Codicum inter se collatorum quatuor ope multæ lacunæ suppletæ, mendæ innumeræ sublatae, locique luxati restituti sunt.

Auctoris

Auctoris Præloquium.

§ 1. **N**EMINEM existimo agrè
laturum, si ego, posthabita om-
ni gratiâ & odio, Auditores
[& Lectores] meos liberè monu-
erim, quibus potissimum arti-
bus effectum sit, ut Medicina tot eruditorum co-
natus & studia tam diu eluserit; quibusque vi-
ribus eniti oporteat, ut illa in optatum fastigium
educi, vitæque mortalium, quâ quidem homi-
nibus & per homines licet, in tuto possit col-
locari.

§ 2. Ut itaque liberè eloquar quæ sentio, vide-
tur mihi medendi peritia studio philosophico esse
haud paulo antiquior, quippe cum homines pro
se quisque corporis aut animi gratia, & mederi,
& philosophari cæperint, medendi tamen perpe-
tuæ, philosophandi tantum fortuitæ, fuere caus-
sæ. Nam frugibus primo, dein pecore prisca
gens mortalium vitam in agris inopem calique
injuriis opportunam tolerabant, æstusque & fri-
goris incommoda senserant, hoc est, ægrotave-
rant priusquam vestimenta & domicilia sibi pro-
spexissent. Illa primordia morborum, hæc prima
fuere remedia. Sed & pecora brevis ævi, mor-
bisque non olim minus quam nunc obnoxia, me-

Auctoris Præloquium.

dendi necessitatem adferebant. Quique iis sublevandis operam dabant, hominibus opem ferre dicebantur; civem enim servasse videtur, qui vel fame pereundi necessitatem depulit. Verum ad philosophandum tum demum homines accessere, cum vires remediorum experti possent jam securi, & per otium, facultates rerum expendere, cæterisque mortalibus animi virtute se præstare.

§ 3. At quoniam ab antiquissimis Medicis morbos ad iram Deorum referri solitos, & à vetustissimis philosophis astrorum scientiam omnium primam fuisse excultam accepimus, iisdemque temporibus Deorum appellationes astris delatas, verisimile est priscos illos Medicos de morbis tempestatum mutationes plerumque comitantibus initio differuisse. Unde sequitur antiquissimorum & Medicorum, & Philosophorum iudicio ratiocinationes medicas inniti debere iis principiis quæ Astronomicis inserviunt: cumque illis temporibus Philosophi omnes unius sectæ fuerint, & Medicina ante omnem philosophiam nata, fuisse nascentem Medicinam nulli Philosophorum sectæ illigatam. Sed lubet rem istam paulo diligentius explicare.

§ 4. In Medicinâ faciendâ, vel docendâ, non decet pro vero affirmare de quo usque adeo sumus incerti, ut nemo de bonis suis tam incertus esse velit: non enim vitæ minor quam pecuniæ habendæ debet esse cura. Hinc sequitur non licere id in Medicinâ tradendâ vel faciendâ pro principio adhibere de quo disputant viri & mathematicè docti, & minimis præjudiciis irriti:

Auctoris Præloquium.

titi: nemo quippe lubens res suas in eam sortem deduci patitur, ut ad eas redimendas anticipiti disputatione opus sit: rerum autem vita est carissimum.

Ex hisce deduco caussarum physicarum investigationem qualem instituere solent philosophi Medicis neque utilem neque necessariam: hæ enim sunt de quibus sectarum patroni ferè ab orbe condito in hæc usque tempora nequicquam litigârunt.

§ 5 Neque hoc mirum videri debet; cum enim sectarum patroni rerum naturas absolutas causasque intimas statim à principio neglectâ proprietatum investigatione fuerint aggressi, adeoque postulatis multis & datis paucis uterentur, fieri non potuit ut non in diversas sententias discederent. Cuius profecto in Mathematicis versato, vel in Medicinâ faciendâ paullo magis occupato, manifestum est nos nihil aliud in rebus cognoscere, quam earum ad alias relationem, legesque & proprietates virium, quibus eas mutare vel ab iis mutari solent. Loquor de rebus corporeis. Vires autem illæ, viriumque leges, actionibus mutuis & utrinque redditus deteguntur. Nam actiones & earum eventa sunt data illa quorum ope leges virium invenimus; causa vero physica, & tantopere à philosophis quæsitâ rerum natura est illud in rebus ignotum à quo vires emanare volunt. Illud autem cum sciri non possit nisi prius agnitis viribus harumque legibus inventis, neque quidquam præstet nisi per vires, sequitur viribus ignotis notitiam

Auctoris Præloquium.

tiam illius esse nullam, notis vero esse inutilem : adeoque Medicis incumbit solum ut vires medicamentorum & morborum quæ per operationes possunt inveniri expendant, & ad leges revocent ; non autem ut causis physicis eruendis insudent. Quæ non nisi ex prius inventis virium legibus possunt deduci, iisque inventis Medico non sunt profutura.

§ 6. Nihil itaque majoribus nostris profuit Medicos sectæ sese adjunxisse, artemque suo ingenio à vulgi studiis abhorrentem incertis & sæpe falsis opinionibus imbuisse. Eo errore factum est ut Ars Medica perfectionis optatæ culmen haud attigerit, sed jamdudum conjecturis facta illis visa fuerit qui non meminerant errores non artis esse, sed artificum. Nam cum pertæsi forent multi disputationum quæ vulgarem philosophiam post tanta temporum spatia etiam nunc exagitant, neque tamen illi rei ullum adferre remedium, exitum ullum conspicerent, sed latius gliscere malum, Medicosque cum vulgo facere & ad sectam transisse, facile crediderunt non esse magnopere iis fidendum quæ tam repugnantibus incertisque sententiis innitantur. Hoc illud est quod artem Medicam per tot sæcula reddidit incultam, quodque nobis est averruncandum, si Medici esse volumus & liberi, neque aut Romæ aliquando servisse, aut nunc olimve servire mereri.

§ 7. Equidem non oportet artem illam, quæ mortalibus una sanitatem promittit, disputantium conjecturis & somniis involvi ; non enim
pruden-

Auctoris Præloquium.

prudentis est illi vitam credere cujus rationes plerisque falsæ, paucissimis probabiles videntur: sed Medicos oportet Astronomorum institutum sibi imitandum proponere. Hi non vulgo gratas, aut ab oratoribus acceptas, opiniones in artem suam adsciscere, neque motibus siderum expediendis advocare, quantumvis populo placituram de mundo fabulam; sed observationes longâ temporum locorumque intercapedine dissidentes, motuumque cælestium phænomena, methodo sibi familiari & omnibus utili, conferendo, vires illas definire quibus corpora mota ad alia sive mota sive immota contendunt. Hoc eorum saluberrimum consilium amplectamur, si de civitate Medicâ, hoc est de genere humano, bene mereri sit animus. Observationes quæ institutæ sunt, & ubique instituuntur, circa morbos morborumque auxilia, conferre, & nullâ habitâ ratione opinionum, quæ sensu perceptis certitudine cedunt, ex eo quod fieri solet, quid futurum sit ac faciendum colligere oportet.

§ 8. Nemo nunc, ut opinor, in Astronomicis versatus quidquam præsidii in iis esse sentit, quæ hodie quoque inani disceptatione vexantur; neque in demonstrandis motuum cælestium affectionibus & symptomatis ullum à formis substantialibus, materiâ subtili, aut fortuito atomorum congressu emolumentum elicit: sed Astronomi, paucis contenti postulatis, facile ostendunt nihil sibi officere sectarum opiniones, neque demonstrationes suas turbari, sive exsint formæ substantiales, sive non exsint; & sive exstet ma-
teria

Auctoris Præloquium.

teria subtilis, siue non exstet. Et nos adhuc
adhibemus iisdem artibus Medicinam extendere?
Neque sane sit existimare corpora minora quæ
Medici contemplantur iis legibus esse subiecta
quas Astronomi in maioribus illis deprehendunt.
Est profecto corporum omnium similis natura,
potestque corpus omne in alterius cuiuscunque
generis corpus transmutari, adeoque communibus
motuum, seu mutationum eventis omnia corpora
cuiuscunque molis aut moleculæ sunt obnoxia.
Unde sequitur definiri quoque posse fluidorum
& canalium corporis humani leges & affectio-
nes, postquam aut plures observationes institue-
rimus, aut ritè contulerimus institutas.

§ 9. Qui hæcenus dicta æquo animo accipiet,
is non diffitebitur in Medicinâ tractandâ nihil
esse adhibendum pro principio, quod non tam
certum sit ac ea quæ in Sensus incurrunt: æ-
quum enim non est, ut vitæ humanæ, quàm curio-
sitati minus consulatur. Idcirco nos eorum quæ-
dam paucis perstringemus, quæ maiores nostri,
nimio sectæ studio abrepti, sensûs testimonio
destituta temere admiserunt, ut alii ea possint
evitare peccata, quæ tantos viros transversos
egerunt; quæque ad hoc unicum ferè omnia re-
duci possunt, nempe ea pro certis adsumpsisse, de
quibus inter viros doctos minimisque præiudiciis
immersos disputatur, siue quæ sensu perceptis
certitudine se non exæquant.

§ 10. Majores nostri metum vacui, qualita-
tes occultas, & vim trabendi nullis legibus ca-
stigatam, à sectâ mutuati, in artem Medicam
transulere,

Auctoris Præloquium.

transulère, operamque dedere ut se aliosque hoc deciperent effato, ibi incipere Medicum ubi desierit Physicus; quod à patrono sectæ prolatum semper est falsum. Miserabilis videri possit illis temporibus Reipublicæ nostræ facies, quæ vocum simul & rerum sentibus horreret. Cogebantur viri ingenui animo (hoc est, domi) servitutem superbissimam pati, partamque ingentibus studiis humanarum rerum peritiam, per nugas corrumpendam, ducibus sectarum dedere: iique heroës nomen suum cum Sophistis delendum tradere, qui ob cives servatos in æternum gloriâ vivere debuissent.

§ II. *Sed quantum libet miserabilis iis temporibus visa sit medentium sors, non est tamen ea sæculi nostri felicitas, quâ supra suos majores, supraque modum, efferre se debeant Medici. Post tantam Botanicis & Anatomicis allatam lucem, novamque tot artibus inductam faciem, veterem tamen ubique agnoscimus Medicinam. Nostris majoribus vitio dabatur introducta in artem rerum sensibus ignotarum solâque conjecturâ constantium farrago, &, ut verbo dicam, nimius sectæ amor: nos, qui tam gravem veterum videbamur excussisse, an in arte exornandâ multo sumus feliciores? Haudquaquam. Sed postquam incredibili felicitate profligata foret pestis illa, quam ad litteras perdendas advexerant Barbari, resque Medicæ excellenti quorundam hominum virtute in melius relata, & nihil non à detecto sanguinis circuitu speraretur, prohibuit nihilominus amor sectæ ne*
debitâ

Auctoris Præloquium.

*debitâ illi invento felicitate potiremur, lætiti-
amque post homines natos summæ proximam
nostræ invidit ætati.*

§ 12. Non semel sum miratus potuisse viros
tot eruditos & solertes delicta majorum aliis
vitanda monstrare, monstrata vitare non po-
tuisse: proscripserint sanè expulerintque quali-
tates occultas, pedibus subjecerint inanes vacui
metus, formarumque substantialium strepitus:
at occulta fermenta, porosque dicto audientes
intulerunt, artemque optando potiùs quam stu-
diis honestis excolendo jamdudum effecerunt, ut
Medicinam in ipsâ Medicinâ quæramus. Quo
enim, quæso, discrimine figuras ignotas & oc-
cultas qualitates habebimus? Materię subtili
quid distat astrorum influxus? Utrum inho-
nestius, vasis liquores quosdam attrahendi vim
concedere, an nobis ipsis potestatem facere flui-
da vasorum orificiis apta, cum negotium aliter
expedire nequit, calitùs in scenam protrahen-
di? Cujus demum sectæ hominibus vacui me-
tum plus facescere negotii existimabimus, ejusne
quæ cuivis corpori ne locus fiat vacuus accur-
rendi licentiam tribuit, an illius quæ orbem
corpore subtili replevit, cui uni ea provincia est
data, quòdque mole alia omnia longissimè supe-
rat? Quis antipathiâ & sympathiâ veterum re-
jectis homines de pugnâ & amicitia duplicis æ-
theris intra canales corporum occurrentis disse-
rere paratos ferat? Quis calido innato & ad-
ventitio ætherem consuetum & peregrinum paria
facere, mutatisque solum verbis eandem narrari
fabulam

Auctoris Præloquium.

fabulam non animadvertat? Sed piget de re tam manifesta tamdiu verba facere. Hoc solum addere nec pigebit, ostendere me posse nullum in glandulis humani corporis inesse fermentum, omnesque poros & orificia omnia vasorum similes sortiri figuras, adeoque diversitatem figurarum fermentorumque, à Medicis sectæ servientibus invec̃tam, nullam in Medicinâ faciendâ aut docendâ adferre utilitatem.

§ 13. *Supereſt ergo ut Medicinam colamus non hisce figmentis impositam, sed usu probatam; neque nos incauto sectæ studio tantillum dimoveri à veritate, Medicamve dignitatem vulgi arbitrio subjici patiamur. Verum nosmet in libertatem tandem vindicemus: notamque incertitudinis, ex amore sectæ nimio manantem, ab arte nostra amoliamur.*

~~~~~
HÆC sunt quæ præfatus est Vir ille in arte suâ peritissimus, nullius in verba addictus, sed libertatis æquè ac veritatis amantissimus, cum hujus Elementa discipulis suis tradere primum aggrediretur. Quod opus longe perfectius ac limatius prodiſſet modò animum ad id adhibuiſſet Author. At viris magnis hoc vitium est hæud rarò, suis, ut decuit, non prospicere. Utcumque tamen res se habet, genuina ipsius principia, & non fucatam Medicinæ methodum, hic saltim inveniet Lector.

M E D I C I N Æ

Elementorum Physico - Mathematico- rum brevis conspectus.

---

*Cujus rei non est certa notitia, ejus opinio certum re-
perire remedium non potest. Celsus.*

P O S T U L A T A.

- I. A T E R I A omnis est divisibilis.
II. Datur corpus animatum.
III. Datur in corpore animato san-
guinis circulatio.
IV. Ea quorum sanguis circulatur,
vivunt : & è contra.
-

D E F I N I T I O N E S.

- I. **V** I T A est circulatio sanguinis è corde pulsi
per arterias, & per venas reducti.
II. *Sanitas* est vita sana ; sive, circulatio sanguinis
libera, nullo dolore comitata.
III. *Sanitas perfecta* est vita indefinitè longa, morbi
expers.
IV. *Medicina* est ars faciendi vitam indefinitè lon-
gam.
V. *Vita indefinite longa*, est ea quæ est infiniti cona-
tûs moriendi expers.

Elementorum Medicinæ, &c.

- VI. *Vita infiniti conatûs moriendi expers*, est vita sanissima.
- VII. *Corpus animatum* est corpus ex canalibus diversi generis, liquores diversi generis ferentibus, compositum.
- VIII. *Canales* sunt corporis animati partes continentes.
- IX. *Liquores* sunt partes corporis ejusdem contentæ.
- X. *Partes* tam continentes, quam contentæ, sunt corpora corpori toti cohærentia, communique vitâ conjuncta.
- XI. *Temperamentum* est mutatio in canalibus, ex liquoribus, à perfectâ eorundem sanitate, sensibilis.
- XII. *Calidum innatum* est attritio partium sanguinis à motu ejus circulari producta.
- XIII. *Humidum radicale* est ipse sanguis circulans.
- XIV. *Digestio* est ciborum comminutio in chylum.
- XV. *Secretio* est separatio per glandulas.
- XVI. *Fermentatio* est motus partium intestinalis à materiâ peregrinâ productus.
- XVII. *Facultas vitalis* est vis cordis muscularis, quâ sanguinem in universum corpus propellit.
- XVIII. *Facultas naturalis* est vis à circulatione sanguinis orta, quæ conspicitur in secretionibus omnibus intra corpus animatum factis; eâ solâ quæ fit in nervorum exortu exceptâ.
- XIX. *Facultas animalis* est vis quæ è sanguine intra cerebrum circulante exercetur, per secretionem liquoris cujusdam in nervos derivabilis.
- XX. *Spiritus animales* sunt liquor ille à cerebro in nervos derivatus.
- XXI. *Inspiratio* est aeris juxta motûs regulas in pulmones influxus.
- XXII. *Respiratio* est aeris ejusdem in pulmones recepti refluxus.
- XXIII. *Diaſtole* est violenta arteriæ dilatatio, quæ per cordis contractionem fit.

Elementorum Medicinæ

- XXIV. *Systole* est arteriæ contractio, quæ per cordis dilatationem fit.
- XXV. *Pulsus* est sanguinis arteriosi motus, ex Diastole & Systole confectus.
- XXVI. *Urina* est liquor è sanguine secretus in glandulis renalibus.
- XXVII. *Hypostasis* est pars urinæ gravissima, quæ salis fixi & terræ plus habet.
- XXVIII. *Enæorema* est pars urinæ uno gradu levior, quæ salis & terræ minus habet; unde *suspensio* dicitur.
- XXIX. *Nubecula* est urinæ pars ex levissimis solidarum ejus particularum ramentis conflata.
- XXX. *Morbus* est motus sanguinis circularis nimium auctus vel diminutus.
- XXXI. *Crisis morbi* est coctio materiæ morbificæ & humoris excernendi.
- XXXII. *Cacochymia* est sanguinis velocitas, aut qualitas, à statu integro, quovis modo mutata.
- XXXIII. *Plethora* est sanguinis moles aut quantitas, in majorem mutatio.
- XXXIV. *Febris* est motus sanguinis auctus.
- XXXV. *Apoplexia* est privatio sensûs motûsque omnis (præter cordis & thoracis debilem.)
- XXXVI. *Paralysis* est privatio motûs, aut tactûs, aut utriusque, per causam intra cerebellum existentem producta.
- XXXVII. *Vertigo* est rerum visarum & immotarum apparens circumgyratio.
- XXXVIII. *Convulsio* est musculi contractio involuntaria, & constans partis immobilitas.
- XXXIX. *Epilepsia* est corporis totius, aut partium aliquarum, convulsio, cum sensuum privatione.
- XL. *Catalepsis* est species Epilepsiæ Tetano conjuncta.
- XLI. *Tetanus* est species convulsionis, in quâ omnes corporis partes convelluntur, cum rigiditate summâ.

brevis Conspectus.

- XLII. *Delirium* est somnium vigilantis, in quo species nullo ordine & incohærentes fuscitantur.
- XLIII. *Mania* est delirium sine febre, cum iracundiâ & audaciâ.
- XLIV. *Phrenitis* est delirium cum febre, à spirituum animalium motu inordinato.
- XLV. *Dolor* est sensus solutionis continui violentioris & rapidioris, ubicunque factæ.
- XLVI. *Cephalalgia* est dolor capitis in partibus ejus membranosis à solutione continui.
- XLVII. *Catarrhus* est insolitus effluxus feri ex glandulis circa caput faucesque.
- XLVIII. *Ophthalmia* est inflammatio tunicæ oculi adnatæ.
- XLIX. *Epiphora* est catarrhi species oculum afficiens, à sanguine arterioso lacrymarum instar effuso.
- L. *Pterygium* est membranula nervosa, fibrosa, & albicans, ab angulis oculorum tunicæ adnatæ adhærescens.
- LI. *Amaurosis* est cæcitas illa quæ nullam præbet in exteriori oculo ejus suspensionem. Vocatur etiam *Gutta Serena*.
- LII. *Suffusio* est corpusculorum in humorem oculi aqueum illabentium concretio, visum paulatim impediens.
- LIII. *Cataracta* est suffusio confirmata.
- LIV. *Angina* est morbus gulæ gutturisque à stagnatione sanguinis ortus.
- LV. *Pleuritis* est inflammatio pleuræ à stagnatione sanguinis orta.
- LVI. *Peripneumonia* est inflammatio pulmonis cum pectoris angustia, spirandi difficultate, febre, & tusse.
- LVII. *Asthma* est respiratio ob vitium aliquod pulmonum difficilis.

Elementorum Medicinæ

- LVIII. *Anorexia* est prostrata ciborum omnium appetentia, ab attractionis defectu ac imbecillitate.
- LIX. *Apepsia* est abolita alimentorum in ventriculo coctio.
- LX. *Cholera morbus* est liquidorum flavo colore tinctorum vomitus frequens, cum dejectione per inferiora.
- LXI. *Pica* est appetitus absurdus substantiæ alienæ, præter naturam & rationem alimenti.
- LXII. *Bulimia* est fames aucta, seu canina.
- LXIII. *Malacia* est fames canina, cum delirio melancholico.
- LXIV. *Adstrictio alvi* est obstructio intestinorum à fæcibus non expulsis.
- LXV. *Passio iliaca* est tanta adstrictio alvi, ut nihil descendat, sed humores & excrementa per vomitum rejiciantur.
- LXVI. *Diarrhœa* est frequens ac diuturna alvi dejectio.
- LXVII. *Dysenteria* est alvi cruenta ac purulenta dejectio, à materiâ acri intestina rodente.
- LXVIII. *Fluxus hepaticus* est fluxus alvi sanguineus carniū lotarum instar.
- LXIX. *Fluxus hæmorrhoidum* est nimia sanguinis per venas hæmorrhoidales dejectio.
- LXX. *Lienteria* est diarrhœa cum apepsiâ conjuncta.
- LXXI. *Affectus celiacus* est mala chyli distributio, per celerem alimentorum ad intestina transitum, ac dejectionem.
- LXXII. *Colicus dolor* est intestini coli sensus pungens, à rebus continuum solventibus exortus.
- LXXIII. *Lumbrici* sunt animalcula vermicularia in intestinis ex viscido humore orta, functionemque intestinorum impediencia.

LXXIV.

brevis Conspectus.

- LXXIV. *Icterus* est obstructio hepatis per materiam quandam glutinosam ac calculosam.
- LXXV. *Scirrhus* est tumor durus à materiâ crassâ & glutinosâ exortus.
- LXXVI. *Scirrhus hepatis* est tumor hepatis à calculis & glutinosis particulis infarcientibus, & quantitate auctis, productus.
- LXXVII. *Hydrops* est tumor corporis totius, aut partis ejus, præter naturam, ob humoris serosi collectionem exortus.
- LXXVIII. *Anasarca* est corporis totius præter naturam distensio, ab humore seroso abundante, & extravasato.
- LXXIX. *Ascites* est abdominis præter naturam distensio, disruptis lymphaticis canalibus.
- LXXX. *Hypochondriaca affectio* est hypochondriorum morbus, ex deficiente chyli & sanguinis comminatione, in canalibus & liquoribus intestinalibus exortus.
- LXXXI. *Hysterica passio* est partium membranarum in inferiore ventre sitarum motus convulsivus, à partium heterogenearum cum succo nerveo in nervosarum fibrillarum tubulos per intervalla effusarum, eosque constringentium, actione exortus.
- LXXXII. *Scorbutus* est prava quædam totius corporis dispositio, è solutione partium sanguinis, earumque dimotione intimâ, orta.
- LXXXIII. *Calculus* est substantia solida in renibus, ex congerie plurium partium urinæ durarum, per lineas sibi parallelas, coarctata.
- LXXXIV. *Arthritis* est articulorum morbus, à partium nervosarum rosione & extensione.
- LXXXV. *Rheumatismus* est Arthritis vaga.
- LXXXVI. *Diabetes* est urinæ profluvium, cum totius corporis colliquatione.

Elementorum Medicinæ

- LXXXVII. *Gonorrhœa vera* est veri & sinceri feminis profusio, cum flacciditate.
- LXXXVIII. *Gonorrhœa Gallica* est infecti feminis profusio, à partium spermaticarum ulcere.
- LXXXIX. *Fluor albus* est uteri catarrhus, à catameniorum profluvio ad albedinem accedente.
- XC. *Ulcus* est solutio continui à materiâ erodente orta.
- XCI. *Tumor* est partium continentium nimia distensio, à quacunque causâ orta.
- XCII. *Inflammatiô* est tumor à sanguine in partibus membranosis stagnante.
- XCIII. *Putrefactio* est ciborum in calore humido intestinorum dissolutio, extra circulationis aream consistens.
- XCIV. *Symptoma* est aliquid in corpore animato contra sanitatem profectum: Sive, actio læsa corporis animati, vel ejus partis, observata.
- XCV. *Indicans* est aliquid in corpore animato secundum vel contra sanitatem observatum, & designatum; cujus gratiâ fit aliquid, quod ei conferre debet.
- XCVI. *Indicatum* est illud ipsum juvans, quod indicanti congruit.
- XCVII. *Indicatio* est id quod demonstrat indicatum.
- XCVIII. *Partus* est fœtus maturi in lucem editio, cum musculorum abdominis, diaphragmatis, dorsi, aliorumque motu convulsivo.
- XCIX. *Partus difficilis, Dysoxia*, est fœtus præter ordinarium modum in lucem exclusio.
- C. *Mors* est morborum summum: Sive, circulatio sanguinis totaliter suppressa.
- Definitiones morborum reliquorum à Riverio, aliisque, petantur.*

PROPOSITIONES.

- I. **C**orpori cuivis semper apponi potest aliquid.
- II. De corpore quovis semper potest aliquid decedere.
- III. Nulla datur corporis ullius pars tam subtilis, quin alterius corporis pars sumi possit præcisè æqualis.
- IV. Divisio fieri nequit absque motu.
- V. Corpora moventur.
- VI. Nullum corpus à seipso movetur.
- VII. In omni motu datur vis extrinsecus impellens.
- VIII. Ex motu partium multiplici oritur corporum *soliditas*, vel *fluiditas*.
- IX. Fluidum est corpus omne cujus partes vi cuicunque illatæ cedunt, & cedendo facile moventur inter se.
- X. Solidum est corpus omne cujus partes mutuò coherentes à se invicem facile non recedunt.
- XI. Omnis descensus fit per fluidum.
- XII. Per idem fluidum corpora alia plus, alia minus descendunt.
- XIII. Fluidi ea est natura, ut, partibus ipsius æqualiter jacentibus, pars minus pressa à magis pressa expellatur.
- XIV. Partes minus pressæ respectu magis pressarum quiescunt.
- XV. Minor motus respectu majoris est quies quædam.
- XVI. Partes fluidi quiescentes, aut quasi-quiescentes, cuivis moventi cedunt.

Elementorum Medicinæ

- XVII. Si fluidum aliquid undique æqualiter prematur, à nullo movebitur; sed necessario quiescet.
- XVIII. Corpus solidum fluido ubivis innatat, si æqualis utriusque moles sit æqualis ponderis.
- XIX. Si æqualis corporis utriusque moles non sit æqualis ponderis, levius graviori supernatat.
- XX. Gravitas totius est summa gravitatum in singulis partibus.
- XXI. Corporum quæ æqualem habent partium æqualium numerum, æqualem quantitatem necessario habent.
- XXII. Ea omnia quæ continent æqualem materiæ quantitatem, sunt æquè gravia.
- XXIII. Corpora quæ sub eadem mole non æquè gravitant, ea æqualem æqualium materiæ partium numerum non comprehendunt.
- XXIV. Corpora duo quæ sub eadem mole nullum in se spatium omni materiâ vacuum continent, ea æqualem materiæ quantitatem, sive æqualem partium æqualium numerum, necessario habent, ac æquè gravitant.
- XXV. Omnia non sunt plena.
- XXVI. Non datur materia subtilis omnium corporum poros replens.
- XXVII. Non datur materiæ portiuncula corporis aliqujus poros pervadens, tam parva, quin corpus etiam id in quo continetur dividi potest in partes æquè parvas.
- XXVIII. Corpus omne perseverat, quantum in se est, in statu suo, vel quiescendi, vel movendi in directum.
- XXIX. Corpori omni potentia resistendi inest.
- XXX. Corporis resistentia provenit à materiæ quantitate.

XXXI.

brevis Conspectus.

- XXXI. Resistentia hæc non provenit à gravitatione.
- XXXII. Ex corporis resistentiâ provenit ipsius elasticitas.
- XXXIII. Si duo corpora æqualis materiæ quantitates habentia, & æqualibus celeritatibus in partes contrarias mota, directè sibi mutuò impingant, illa necessariò simul quiescent.
- XXXIV. Corpus omne terrestre gravitat in terram.
- XXXV. Nulla est corporum levitas, nisi relativa.
- XXXVI. Nulla est aëris pars quam minima, quæ suam non habet gravitatem.
- XXXVII. Nulla est aëris pars quam minima, quæ suam non habet resistentiam.
- XXXVIII. Datur in omni gravitante centrum gravitatis.
- XXXIX. Gravitatio non est causa corporum coalitionis in talem vel talem figuram.
- XL. Figura corporis fluidi est ad motum magis expedita, quam figura corporis solida.
- XLI. Minorem pro mole suâ superficiem habent fluidorum partes; majorem habent solidorum partes.
- XLII. Partes corporis viventis, æquè ac non viventis, propter minorem vel majorem pro mole suâ superficiem, ac contactum, vel effluunt, vel in terminis suis continentur.
- XLIII. Corpus vivens est medicinæ objectum.
- XLIV. Corpus vivens est corpus ex utroque, solidorum & fluidorum, genere compositum.
- XLV. Partes corporis viventis dividendæ sunt in *continentes*, & *contentas*, sc. canales & liquores.
- XLVI. Liquores corporis animati determinatum habent *fluxilitatis* gradum.

XLVII.

Elementorum Medicinæ

- XLVII. Canales corporis animati determinatam habent *elasticitatem*.
- XLVIII. *Proportiones* corporum diversorum eundem liquorem conflantium sunt infinitæ.
- XLIX. Canaliū & liquorū corporis animati *conditiones* sunt infinitæ.
- L. Corpus omne est vivens in quo liquores intra suos canales continuò moventur.
- LI. In omni vivente sanguis circulatur: & è contra.
- LII. Calor est effectus motûs solius circularis in sanguine.
- LIII. Aucto sanguinis circuitu, augetur calor: & è contra.
- LIV. Sanguinis, partiumque corporis, calor est proportionalis, cæteris paribus, velocitati sanguinis in eadem distantia à corde.
- LV. Calor sanguinis est tanquam rectangulus ex velocitate in viciniam.
- LVI. In eisdem à centro distantis; aut vicinis, liquorum mole æqualium calores sunt proportionales velocitatibus.
- LVII. Sanguinum eisdem velocitatibus motorum calores sunt proportionales vicinis à corde.
- LVIII. Circulatio sanguinis est mensura vitæ.
- LIX. Pars quælibet corporis viventis actionem edit perfectam.
- LX. Integra actio quæ organo attribuitur ex multis partium similibus actionibus componitur.
- LXI. Liqueores agunt in canales: & è contra.
- LXII. Per liquorum actiones fiunt temperamenta.
- LXIII. Temperamenta sunt conditionum in liquoribus mutationes; quæ in infinitum fieri possunt.
- LXIV. Temperamenta per liquores secundariò tantum afficiunt *canales*.

LXV,

brevis Conspectus.

- LXV. Tria tantum temperamenta dantur generalia.
- LXVI. Illa sanguinis fluxilitas, quæ, dato circulationis impetu, permittit, ut *Bilis* in majori ad reliquas secretiones proportionem, quam in ple-risque ejusdem regionis incolis fieri solet, fecernatur; in temperamentum evadit *biliosum*.
- LXVII. Illa sanguinis fluxilitas, quæ, liene bene constituto, permittit, ut major quam ad reliquas secretionem sit proportio secretionis per renes & vascula sudorifera; in temperamentum evadit *melancholicum*.
- LXVIII. Temperamentum *pituitosum* est, ubi, per datam vim sanguinis à corde pulsæ, proportio salivæ ad alia secreta est major.
- LXIX. Qui temperamento aliquo præditus est, hic morbum nascentem in se habet.
- LXX. Temperies fluidorum intra canales suos proprios, est sana corporis animati constitutio.
- LXXI. Temperies temperamentorum, sic dictorum, est vera intemperies; in quâ secretorum proportio major est in aliquibus, quam fieri debeat ad vitam indefinitè longam.
- LXXII. Temperamenta sunt morbi nativi.
- LXXIII. Temperamenta non sunt nisi diversa *Cachymix* genera.
- LXXIV. Nemo est perfectè sanus.
- LXXV. Sanitas animalis consistit in debitis secretionibus à sanguine ritè factis.
- LXXVI. Sanitas animalis læditur auctâ vel diminutâ quavis secretionem.
- LXXVII. Sanitas iis solum læditur, quæ debitas secretionem nimis vel augment, vel imminuunt.

LXXVIII.

Elementorum Medicinæ

- LXXVIII. Morbi omnes in liquoribus consistunt vel in eorundem mutatâ qualitate, vel mutatâ velocitate motûs.
- LXXIX. Solâ velocitate motûs mutatâ, mutantur liquorum qualitates; eorumque secretiones vel augentur, vel minuuntur.
- LXXX. Solâ sanguinis mutatâ, vel quantitate, vel qualitate, liquorum reliquorum mutantur & quantitates & qualitates.
- LXXXI. Si in sanguine excedat quantitas, plethora est: si excedat qualitas, cacochymia dicenda est.
- LXXXII. Materia est quantitas.
- LXXXIII. Motus est qualitas.
- LXXXIV. Per materiæ & motûs mutationes in corpore vivente oriuntur morbi omnes.
- LXXXV. Morborum omnium curatio per materiæ & motûs mutationes, ritè factas, institui debet.
- LXXXVI. Hæ mutationes, sive in bonum, sive in malum, non nisi juxta leges certas mechanicas fiunt.
- LXXXVII. Morbi cujuscunque curatio, sive in canalibus, sive in liquoribus, sive in utrisque, per leges fit mechanicas.
- LXXXVIII. Secretiones omnes in corpore vivente mechanicè, ad leges certas, fiunt: nec non juxta easdem leges vel promovendæ sunt, vel cohibendæ.
- LXXXIX. A secretionē quâvis suppressâ necessariò oriuntur morbi.
- XC. A secretionē cuticulari suppressâ oriuntur febres, alique morbi multi.
- XCI. Secretio cuticularis est aliarum omnium secretionum dupla.
- XCII. Gravitas est principium motûs deorsum.
- XCIII.

brevis Conspectus.

- XCIII. Gravitatio est exercitium istius gravitatis : & principium secretionis.
- XCIV. Partes omnes fluidorum sunt æquilibratæ.
- XCV. Datur æquipondium inter externum & internum aërem : sive, gravitas aëris externi in corpore animato tollitur ab interno.
- XCVI. Orificia vasorum omnium secernentium corporis animati sunt similia.
- XCVII. Omnes glandularum pori sunt circulares.
- XCVIII. Nulla est differentia pororum, nisi ratione, majoris minorisve, dimensionis.
- XCIX. In locis duobus à corde æqualiter distantibus si vasa secernentia sint numero æqualia, secretorum vel excretorum quantitas in primo loco debet esse ad quantitatem secretorum, vel excretorum in secundo, ut orificium vasis in primo ad orificium vasis in secundo.
- C. Æqualia si sint vasorum orificia, quantitas excreta in primo debet esse ad excretam in secundo, ut numerus vasorum secernentium in primo ad numerum in secundo.
- CI. Comminutio chyli fit ope perpetui motûs à musculosâ ventriculi tunica peracti.
- CII. Comminutio sanguinis à pulmonis actione, & cordis impetu, arteriarumque minimarum compressione fit.
- CIII. Constrictione canalium sanguiferorum in pulmone partes sanguinis majores, & ultimæ compositionis, dividuntur.
- CIV. Eadem operâ quâ partes sanguinis majores dividuntur, & à se mutuò solvantur, minimarum solutarumque compages fit durior.
- CV. Adjunctione & insinuatione partium è fluido secretarum absolvitur nutritio.

Elementorum Medicinæ

- CVI.** Assumpta in cibum, aut in medicamentum, debent esse partibus iis prædita, quæ canalium, fluidorumque in canales abire aptorum, naturam possint induere.
- CVII.** Secretionis species in quâ maxima reperitur à pororum lateribus resistentia, est nutritio.
- CVIII.** Motus fluidi in nutritione secreti per canalem secernentem ex resistentiâ, multò tardior fit, quàm aliorum fluidorum motus per suos canales.
- CIX.** In secretione nutritivâ per verticem canalis à latiori basi orientis, multò major est angulus, quàm aliorum canalium per quos fluidorum secretiones reliquæ fiunt.
- CX.** Fluidum cujus partes omnes sunt ejusdem gravitatis, per æqualia vasorum orificia æqualiter transibit : & e contra.
- CXI.** Ubi partes omnes non sunt æqualis gravitatis, graviores ad centrum descendunt : partiumque fluentium motus, in datâ proportionē ad gravitationem, vel augetur, vel minuitur.
- CXII.** Vires naturales sunt in datâ proportionē ad vires vitales : & utræque in datâ proportionē ad vires animales.
- CXIII.** Secundum virium naturalium, vitalium, & animalium potestates, ac proportionēs, fiunt secretionēs naturales, vitales, & animales.
- CXIV.** In secretionibus omnibus intra corpus factis, exceptâ eâ quæ in nervorum ortu fit, datur vis quædam naturalis circulationis legibus circumscripta, corporisque totius partes nutriendis.
- CXV.** Datur vis vitalis in sanguine arterioso, per arterias arteriolasque omnes, à centro ad circumferentiam fluens ; caloremque per totum corpus diffundens.

CXVI.

brevis Conspectus.

- CXVI. Datur vis animalis in spiritibus animalibus, proportionē datā ad vim naturalem & vitalem in sanguine venoso ac arterioso subsistentem, à sanguine intra cerebrum circulante orta.
- CXVII. Vis naturalis est principium secretionis nutritivæ : quā læsā, morbi plurimi, non in ventriculo solum, sed in reliquis etiam partibus necessariò oriuntur.
- CXVIII. Vis vitalis est principium caloris in corpore innati : quā læsā, morbi quoque quàm plurimi, liquidi arteriosi vitio, exoriuntur.
- CXIX. Vis animalis est principium motûs & sensûs : quā læsā, Apoplexia, Paralyfis, Mania, reliquique capitis morbi nascuntur.
- CXX. Principium motûs & sensûs à spirituum generatione pendet : horumque fluxu & refluxu exercetur.
- CXXI. Principium caloris vitalis à cordis motu pendet : & calidum innatum in humido radicali fundatur.
- CXXII. Attritio in minima est digestionis principium ; digestio nutritionis initium.
- CXXIII. Per attritionem assumptorum fit chylus ; mutatā solum partium ultimæ compositionis texturâ.
- CXXIV. Per attritionem chyli fit sanguis ; mutatā solum partium chyli figurâ.
- CXXV. Per sanguinem pars corporis quælibet nutritur, ac sustentatur.
- CXXVI. Pars quælibet non integro sanguinis corpore nutritur.
- CXXVII. Non fero solo sanguinis nutriuntur partes.
- CXXVIII. Omnia quæ intra animal digeri possunt, ea extra animal putrescunt.

CXXIX.

Elementorum Medicinæ

- CXXIX. Quæ extra circulationis aream consistunt, ea extra animal ponenda sunt, tametsi in corpore animato sint.
- CXXX. Quæ per intestinorum canales depelluntur, ea extra circulationis aream consistunt.
- CXXXI. Assumpta, attritionis ope, non solvuntur in partes essentielles; sed in integrantes tantum.
- CXXXII. Causa morborum omnis secretiones & excretiones vel auget, vel diminuit.
- CXXXIII. Medicamenta secretioni cuilibet promovendæ dicata, investiganda, examinanda, & tentanda sunt; ut morbo cuivis auxilium feratur.
- CXXXIV. Causa morborum omnis sanguinis circulationem vel auget, vel diminuit.
- CXXXV. Remedia sanguinis circulationi promovendæ dicata, ejusque moli, vel augendæ, vel minuendæ apta, sunt investiganda tentandaque, ut liquidorum morbis, tam ex Plethorâ, quàm ex Cacochymiâ ortis, manus auxiliatrix adhibeatur.
- CXXXVI. Sanguis est detrahendus ubicunque aut copia ipsius est minuenda; aut visciditas, aut ad vasa adhæsiô, est tollenda.
- CXXXVII. Quæcunque dolorem inferunt, efficiunt ut vasa & muscoli contrahantur validius, & liquores infarcientes promptius ex se expellant.
- CXXXVIII. Ad motum partis alicujus producendum, requiritur & sanguinis & spiritûs animalis introitus liber in musculos parti movendæ dicatos: quo introitu negato, tollitur omnino motus; ejusque partis Paralysis metuenda est.

CXXXIX.

brevis Conspectus.

CXXXIX. Utriusque liquoris nervosi & arteriosi concursus liber est servandus, vel omissus restituentus, ut musculi officio suo ritè fungantur.

CXL. Præter influxum liquoris nervei & arteriosi ad partem movendam requiritur etiam subita rarefcentia, & in bullas effusio quaquaversum, alterutrius aut utriusque liquidi in musculum influentis.

CXLI. Pars nulla movetur, nisi musculus ad eam pertinens in longitudine, per liquidorum simul influentium rarefcentiam, contrahatur.

CXLII. Musculus in longitudine non potest contrahi, nisi in amplitudine distrahatur, & nisi pars fibræ muscularis solida urgeatur extrorsum subito, ab influente liquoris copiâ.

CXLIII. Quoties aut sanguis in partis libere movendæ musculos non influit, aut spiritus in eosdem non deferuntur, omnibus viis & modis, secundum leges mechanicas, tentandum est, ut obstructio hæc tollatur, utque sanguinis & spirituum influxu libero muscularis contractio succedat.

CXLIV. Quoties aut sanguis in partis movendæ musculos præcipitanter influit, aut spiritus in eosdem deferuntur majore cum impetu, quam ut musculorum contractio ab imperio voluntatis humanæ possit impediri; violenta succedit partium contractio cui relaxandæ studendum est per inanitionem.

CXLV. Per imperium voluntatis sæpiùs exercitæ potest homo in musculum antagonistâ donatum, copiam spirituum animalium quâvis aliâ copiâ, ex quibusvis aliis causis derivabili, majorem dirigere.

Elementorum Medicinæ

- CXLVI. Nervo à viribus oppositis valde distractio necessario magnus excitatur dolor.
- CXLVII. Ubi sanguis intra musculos cum liquido nervoso concurrens rarefcere adhuc potest, sed non potest intra nervos liberè moveri, & in varias undas agitari; ibi sensus tollitur, non motus.
- CXLVIII. Quæcunque corpus, corporisve partes, nimium replent, sanguinemque nimium incrassant, ea inflammationes, convulsiones, & epilepsiam efficiunt.
- CXLIX. Quæcunque corpus, corporisve partes, nimium inaniunt, liquoresque corpori alendo necessarios evacuant, ea morbos convulsivos etiam propagant.
- CL. Si in partis movendæ musculum minor derivetur sanguinis spirituumque copia, quàm in oppositum, fit musculi oppositi contractio, & motus convulsivus.
- CLI. Spectra quæ in Ophthalmiâ internâ apparent, nihil aliud sunt, quàm retinæ ipsius à vasis sanguiferis nimium distentis infarctisque compressæ partes.
- CLII. Nullum est visibilis objecti punctum à quo radii lucis ad omnia corneæ puncta non pertingunt.
- CLIII. Corpuscula humori aqueo aut crySTALLINO innatantia nullam sui in retina picturam exprimere possunt.
- CLIV. Liquidi arteriosi portio quæ nervorum principia ingreditur, duplici constat naturâ: ejusque pars una est valde mobilis & spirituosâ; altera verò viscosior, & calore con-
crescens.

brevis Conspectus.

- CLV. Differentia velocitatum in vasis sanguiferis potest diminui, eo usque ut fiat qualibet datâ quantitate minor.
- CLVI. Æqualis est liquidi sanguinei velocitas in arteria evanescente, & nascente venâ.
- CLVII. In sanguine dantur partes aliquot terrestres & duræ: unde & varii morbi.
- CLVIII. In urinâ dantur particulæ multæ terrestres & duræ: unde arenulæ & calculi generantur.
- CLIX. Partes cæteris graviores ad locos deponuntur ubi mininus est motus.
- CLX. Partes hæ graviores sæpe deponuntur circa articulos: unde *Arthritis*.
- CLXI. Hæ nonnunquam circa vesicam felleam deponuntur: unde *calculus felleus*.
- CLXII. Hæ sæpius tamen in canaliculis renalibus deponuntur; unde *calculus renum*.
- CLXIII. Calculus humanus ad omnia valet, ad quæ reliqui valent lapides in aliis animalibus geniti.
- CLIV. In substantiâ non sunt adhibendi hi adversus illos morbos, per quos sedimenta in articulos & cavitates deponuntur.
- CLXV. In morbis à repletionem detrahendum est id quod abundat: & è contra, in morbis ab inanitione addendum est id quod deest.
- CLXVI. In morbis capitis ad spirituum animalium effluxum, & refluxum liberum, à medico semper est attendendum.
- CLXVII. In morbis pectoris ad aëris inspirationem & respirationem liberam maximè attendendum est.

Elementorum Medicinæ

- CLXVIII. In morbis ventriculi, tam pleni quàm vacui, ingestorum & egestorum ratio nunquam non habenda est.
- CLXIX. In morbis intestinorum, influentibus in ea quæ influere non debent, sistendus est dextrè influxus talis.
- CLXX. In morbis verò horum, non influentibus iis quæ influere debent, retentisque illis quæ retineri non debent, per vasa excretoria excernendorum excretio debite promovenda est.
- CLXXI. In viris hypochondriacis, fœminisque hysteriis, motus convulsivi à pressione cerebri, per arteriolas sanguinem non satis comminutum ferentes, factâ oriuntur.
- CLXXII. Omnia quæ, partium vel pondere, vel parvitate, comminutionem chylo & sanguini necessariam adferre possunt, tam hypochondriacis quàm hysteriis proficua sunt.
- CLXXIII. Symptomatum scorbuticorum causa est turbata sanguinis mistura; sive, intima sanguinis dimotio.
- CLXXIV. Scorbuti melancholici eadem est ratio ac cura, ac affectionis hypochondriacæ & hysteriæ.
- CLXXV. Per intimam sanguinis dimotionem fit solutio sanguinis partium, illarumque remotio ex aliarum vicinia.
- CLXXVI. Per hanc partium sanguinearum solutionem fit, ut excretiones alicubi extent solito majores.
- CLXXVII. Excretiones sunt majores quàm in statu sano ob plures sanguinis particulas factas per divisionem illam, easque debitæ molis ut per emissaria fecernentia possint nimis facile elabi.

CLXXVII.

brevis Conspectus.

CLXXVIII. Per partium sanguinis remotionem ex partium aliarum viciniâ variæ fiunt excretiones sanguineæ, ac eruptiones; cum pars una elabi possit, ubi duæ non poterant.

CLXXIX. Sanguis per intimam ejus partium dimotionem solutus plus occupat spatii quàm ante: adeoque nervos plus solito premit.

CLXXX. Sanguis ita solutus dum intra cerebrum plus premit nervos, quàm deberet, fit minor liquidi nervei derivatio per eos ad cor musculosque, & ad motum impotentia.

CLXXXI. Ob minorem spirituum à cerebro derivationem, & diminutum motum, impetu cordis languente, fit ut in vasis capillaribus à corde remotioribus, sanguis sæpe subsistat, aut extravasetur ob vasa nimis distenta vel rupta.

CLXXXII. Sanguine in pulmonibus hinc subsistente, respiratio fit difficilis; & in reliquis partibus subsistente, per totum corpus sentitur phlogosis.

CLXXXIII. Nulla sanguinis solutio, vel turbata mistura, diu protrahitur, quin erratica febris superveniat.

CLXXXIV. Partes sanguinis à se invicem dimotæ novas coalitiones & compositiones ineunt: unde dolores vagi & incerti, à particulis sanguineis incertâ lege se implicantibus, in iis locis ubi vis motiva est minima.

CLXXXV. Si circa Articulos hoc fiat, ubi respectu virium quæ in locis intermediis vigent minima est vis motûs, oritur *Arthritis vaga*: si intra ipsum cerebrum hoc fiat, oritur tunc *Lethargus scorbuticus*.

CLXXXVI.

Elementorum Medicinæ

- CLXXXVI. Si particulæ sanguinæ habeant vires, respectu aliquarum *centripetas*, respectu verò aliarum *centrifugas*, tum intima illarum dimotio facilius post sanguinem missum, & relictum in canalibus minus constrictum, potest contingere.
- CLXXXVII. Cum intima hæc sanguinis dimotio facile possit à venæ sectione ortum ducere, scorbuticis dimotionem hanc habentibus, non convenit omnino sanguinis missio.
- CLXXXVIII. Quando vires motuum à corde & arteriis impressorum per sanguinem ablatum sunt diminutæ, tum fiunt minores viribus per causas illas universales, *centripetas* nimirum & *centrifugas*, communicatis: adeoque effectum hæc suum, divulsis sanguinis partibus, fortuntur.
- CLXXXIX. In omni morbo cujus Phænomena oriri à motu liquidi in arteriis impedito, ac à motu liquidi per nervos venasque sublato, semper putandum est potius peccari intra arterias, quàm intra nervos aut venas.
- CXC. In *morbis soporiferis* ante omnia hauriendus est sanguis, stimulantiaque omnia usurpanda.
- CXCI. *Vertigo* non excitatur à motu spirituum animalium circulari; sed à dimotione retinæ, per arteriarum oculi distensionem, illi illatâ.
- CXCII. *Calculus* non oritur à coagulatione salis volatilis urinosi cum sale acido viscoso; sed particulæ urinæ terrestres & duræ calculo causam præbent.
- CXCIII. Fermentum viscosum in renibus non datur; nec dari potest.
- CXCIV. Crustæ calculi humani non sunt horizonti, sed sibi invicem, parallelæ.

CXCV.

brevis Conspectus.

CXCV. Gravitas non est causa coalitionis ejus in talem figuram.

CXCVI. In calculo humano chymicè examinato ea omnia reperiuntur quæ in urinâ eodem modo tractatâ.

CXCVII. Non eadem est cura paroxyfmi *Nephritici*, ac extra paroxyfimum.

CXCVIII. Non eadem est cura paroxyfmi *Epileptici*, ac extra paroxyfimum : & sic de cæteris.

CXCIX. Nihil quod perpetuo motu comminuitur, acescit : sed id solum quod motu cessante stagnat vel hæret.

CC. Perpetuus spirituum sanguinisque motus ut in corpore diu foveatur, utque ejus impedimenta tollantur, five in liquoribus ipsis, five in canalibus, ad naturæ vires, per assumpta & ablata, semper est respiciendum.

P R O B L E M A.

DA T O quovis morbo remedium ipsi proportionatum invenire :

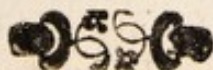
S I V E,

In omni morbo ex indicante indicatum invenire ;
inventumque adhibere.

D E S I D E R A T U M.

Medicamentum quod statim tollat sanguinis rarefcentiam, & motum imminuat, nullo fero symptomate subsequente. Lib. II. Cap. I. § 35.

C O R R E

CORRIGENDA.

PAG. 7. l. 11. *lege expetitam* ; l. 17. *morbórumque
summum.* P. 11. l. 11. *lege prædicti.* P. 20. l. 20.
copiæ lege quæ. P. 27. l. 24. *istius lege ullius.* P. 68. l. 1.
unde lege undæ. P. 80. l. 1. *tantum lege tantam.*

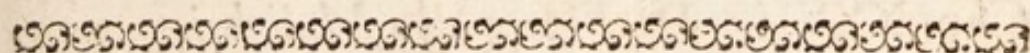
Elemen-

Elementorum Medicinæ

LIBER PRIMUS.

CAP. I.		E Elementis,	Pag. 1.
		Cap. II. De Sanitate,	7.
		Cap. III. De Tempera-	
		mentis,	10.
Cap. IV.		De Calido Innato, Humido Radicali,	
		& Fermentatione,	18.
Cap. V.		De OEconomia Animalis,	31.
Cap. VI.		De Morbo,	63.
Cap. VII.		De Crisi,	80.
Cap. VIII.		De Methodo Medendi,	83.
Cap. IX.		De Indicatis,	87.
Cap. X.		De Secretione,	94.
Cap. XI.		De Methodo præscribendi,	96.

Elementorum Medicinæ

LIBER SECUNDUS.

Cap. I.	D E Febribus,	Pag. 102.
	Cap. II. De Apoplexia,	123.
Cap. III.	De Paralyfi,	131.
Cap. IV.	De Vertigine,	139.
Cap. V.	De Epilepsia, & Convulsione,	149.
Cap. VI.	De Mania,	160.
	C	Cap.

Elementorum Medicinæ.

Cap. VII.	<i>De Dolore Capitis,</i>	P. 166.
Cap. VIII.	<i>De Catarrho,</i>	171.
Cap. IX.	<i>De Ophthalmia,</i>	173.
Cap. X.	<i>De Epiphora,</i>	178.
Cap. XI.	<i>De Albugine & Pterygio,</i>	180.
Cap. XII.	<i>De Gutta Serena,</i>	182.
Cap. XIII.	<i>De Suffusione, sive Cataraëta,</i>	184.
Cap. XIV.	<i>De Angina, Pleuritide, & Peri-</i> <i>pneumonia,</i>	187.
Cap. XV.	<i>De Asthmate,</i>	195.
Cap. XVI.	<i>De Phthisi, sive Tabe,</i>	199.
Cap. XVII.	<i>De Catalepsi,</i>	205.
Cap. XVIII.	<i>De Morbis Ventriculi,</i>	207.
Cap. XIX.	<i>De Morbis Intestinorum,</i>	225.
Cap. XX.	<i>De Ictero, & Scirrho Hepatis,</i>	237.
Cap. XXI.	<i>De Hydrope,</i>	241.
Cap. XXII.	<i>De Affectione Hypochondriaca,</i>	246.
Cap. XXIII.	<i>De Scorbuto,</i>	256.
Cap. XXIV.	<i>De Calculo,</i>	261.
Cap. XXV.	<i>De Diabete,</i>	272.
Cap. XXVI.	<i>De Gonorrhœa,</i>	273.
Cap. XXVII.	<i>De Fluore albo Muliebri,</i>	277.
Cap. XXVIII.	<i>De Mensium Suppressione,</i>	279.
Cap. XXIX.	<i>De Partu Difficili,</i>	281.

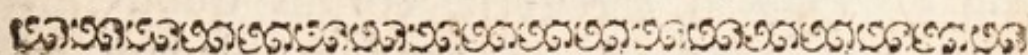

ARCHIBALDI PITCAIRNII,

Scoto - Britanni,

Elementorum Medicinæ

LIBER PRIMUS.

C A P. I.

De ELEMENTIS.

UPPONO solum corpus omne esse divisibile, partemque quamvis corporis quoque esse divisibilem; propter ultimam propositionem decimi Libri *Elementorum Euclidis*. Hinc sequitur,

I. *Nullam esse corporis ullius partem [nullamve materiæ portionem tam parvam] cui non possit alterius corporis pars sumi præcisè æqualis.* Quare nulla est materia tam subtilis, quin aliud, quantumvis crassum, corpus dividi possit in partes illa materia subtili non majores.

II. Quia vero supposui corpus esse divisibile, divisio vero fieri nequit absque motu,
B necessario

necessariò supponenda est *possibilitas motûs*. Et quia medicos oportet fidem sensibus habere suis, corpora actu moveri, seu *motum existere*, est credendum.

III. Atqui corpus nullum *ex se ipso*, aut sua sponte, *movetur*. Nam cum, sepositâ aliûs corporis consideratione, nihil sit quod efficiat, ut res moveatur in unam plagam, potius quàm in alteram, idcirco ex se in nullam movebitur; adeoque quiescet corpus omne, si nulla vis extrinsecus impellens accedat. Quæ si accesserit, corpus quod impellitur, impelletur in eandem plagam in quam tendebat corpus impellens: adeoque corpus quod aut à nullo alio, aut undequaque æqualiter ab aliis, premitur pelliturque, necessariò quiescit.

§ 2. Et quoniam sensu agnoscimus, post motus multiplices factum esse ut corpora alia sint *solida*, alia *fluida*, nullumque esse quod non sit horum alterutrum, aut ad alterutrum vel utrumque accedens, nostrumque, cujus tantam gerimus curam, corpus ex utroque genere esse compositum; non erit non operæ pretium explicare, quænam sint talium corporum mutuò comparatorum affectiones constantes, quæ in medicina facienda iis utiles videri possint, qui Philosophos vulgares civitate Medicâ inauspicatò donârunt.

§ 3. Demonstrat itaque experientia, sensusque omnium hominum, corpora Terrestria omnia esse *gravia*, inque Terram, five

five versus eam, quamdiu non impediuntur, rectà descendere, ita tamen ut per idem fluidum alia plùs, alia minùs descendant : Sic Aurum Subere dicitur specificè gravius, quia moles auri, suberis æquali mole innatante, in aqua communi subsidet ; Aurum ergo & Subere & Aqua specificè est gravius ; Quum sit ab Archimede demonstratum, *corpus solidum fluido ubivis innatare, si æqualis utriusque molis æqualis sit ponderis*, [seu æquum gravitet,] *levius graviori superstare.*

§ 4. Ratio enim ostendit, corporum omnium ad Terram descendentium, *quæ æqualem habent partium æqualium numerum, æqualem esse gravitatem* ; Quum gravitas totius sit *gravitatum in singulis partibus*, æqualem vero partium æqualium Numerum habent duo quævis corpora, *si sub eadem mole nullum sit in alterutro spatium omni materiæ portione vacuum* ; Unde sequitur, cum nulla sit materiæ portio tam parva, quin id corpus, in quo ulla comprehenditur, dividi totum possit in partes æque parvas, ac illa est, nullam esse posse causam descensûs harum, quæ non possit simul esse *descensûs illius causa.*

§ 5. Ex hisce licebit concludere, *ea corpora quæ sub eadem mole non æque gravitant, non comprehendere æqualem numerum æqualium materiæ portionum* : adeoque quum videamus, cubum Auri in aqua subsidere, dum æqualis moles Suberis aquæ supernatet, Aurum sub eadem mole plures habere portiones materiæ æquales quam

Suber, seu esse in Subere plures quam in Auro, & revera quam plurimas, vacuitates, & esse in Aqua plures quam in Auro vacuitates. Alioquin si nulla esset, verum id quod sub Aquæ superficie continetur, æque densum esset corporibus, ac est Aurum, non descenderet nec Aquæ fundum peteret quantacunque Auri portio.

§ 6. Unde etiam sequitur, *materiam ætheream sive subtilem*, omnium corporum poros replentem, & liberrime permeantem, *nullam esse*. Talis enim si materia esset, Aerque ea plenus, foret densitas Aeris æqualis densitati Hydrargyri, nec minus Aer motui ferri deorsum resisteret, ac hydrargyrum: adeoque nec ferrum, nec aliud quodvis corpus posset per Aerem descendere: quibus contraria experimur. Sed ut res hæc paulo clarius evadat, notatu dignum est, corpori omni inesse *potentiam resistendi*, qua quantum in se est, perseverat in statu suo vel quiescendi vel movendi uniformiter in directum. Per hanc vim materiæ insitam fit ut corpus quodvis de statu suo, vel quiescendi vel movendi, difficulter deturbetur. Hinc experimur globum plumbeum pavimento non iniquo impositum resistere moventi aliquantulum: sed cum motus Horizonti parallelus, versus ortum, v. g. non sit contrarius illi versus centrum (potest enim corpus utroque ferri) adeoque nec gravitationi, non provenit resistentia ista à gravitatione. Ergo cum præter hanc nihil super-
fit

fit in isto globo plumbeo, quod resistentiæ ejus debet tanquam causa spectari, excepta sola materiæ quantitate, erit hæc resistentiæ causa: ita ut si duo corpora æqualem materiæ quantitatem contineant Horizontaliter mota in partes contrarias, sibi occurrant æquali celeritate, quiescant simul, aut resistent æqualibus quantitatibus, tum ea sunt æque gravia; unde sequitur ea omnia esse æque gravia, quæ continent æquales materiæ quantitates, atque si vacuitates nullæ essent, omnia corpora sub æquali superficie, v. g. omnia corpora spherica habentia æquales Diametros, continerent etiam æqualem quantitatem materiæ. Adeoque ex præmissis æque gravia; hoc est, sphæra plumbea non esset gravior æquali sphæra lignea, si nullæ forent in lignea vacuitates. Quod est contra experientiam; unde sequitur nullam esse materiam subtilem omnes poros implentem.

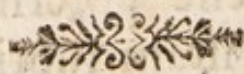
§ 7. Unde clare sequitur non sufficienti gaudere evidentiâ eorum opinionem, qui cum Domino *Waldschmiedt* statuunt esse materiam omnem in tria genera corporum divisam, scilicet ea quæ lucem emittunt, transmittunt, & remittunt, omniumque poros ope eorum corporum repleri, quæ corpora lucem emittentia componunt. Nam si pori omnes sint pleni, nullum erit corpus, quod possit lucem transmittere. Facile poterimus ex hisce deducere materiam istam subtilem non esse fermentationis, turbatæque, ut loquuntur aliqui, materiæ auctorem, debereque Domino *Wald-*

schmiedt, cum suis alias horum motuum causas quærere, & incerto niti fundamento quæcunque istius ope materiæ à medicis explicantur. At nos, in institutionibus Medicinæ tradendis, Hypothesi hic refutata non quidem utemur ob rationes jam dictas, sed neque alia ulla quantumvis probabili; quum putemus posse Phænomena morborum & curationum distinctius tradi *non assumpta conjectura ulla Philosophica*.

§ 8. Idcirco solum pauca hæc præmisi, ut habere possint Medicinæ studiosi, quod repellant istis, qui non in exornanda Medicina, sed in deprædicandis miraculis incredibilibus materiæ subtilis operam omnem videntur locasse.

§ 9. Ego fane omnes exhortor, ut principia Philosophiæ Cartesianæ diligenter explorent, eaque cum principiis *Philosophiæ Democriticæ* conferrant, auxilio *Geometriæ*, præsertim, illius, quæ speciatim *motûs regulas* demonstrat, & quæcunque cum iis regulis maxime conveniant, ea tutissimè in Medicinæ usum seponi, & adhiberi posse existiment, adeoque medicarum lectionum Auditores non tam *Philosophos* (quales nunc eo nomine vulgo gaudent) quam *Mathematicos* dari exoptem.

C A P. II.

De SANITATE.

§ 1. Ostulamus, *Primo*, Sanguinem è corde in arterias propulsum per venas in cor redire, five circulationem in omni animali celebrari.

Secundo, Ea in quibus collocatur hæc circulatio, vitam habere; quæque hac carent, vita carere; vitamque ipsam aut esse istam sanguinis circulationem, aut *hanc esse istius mensuram*.

§ 2. His concessis, assero Medicinam esse *artem faciendi vitam indefinite longam*. Deinde affirmo, vitam indefinite longam esse illam ipsam tantopere expositam *summam sanitatem*: nam cum morbus sit *moriendi conatus*, morborumque sit mors, erit *vita indefinite longa morbi*, (quia *mortis*) id est, *infiniti conatus moriendi* expers, id est, vita sanissima. Sed quoniam ad hominem sanum, id est, talem, qui possit vita frui indefinite longa, accesserit; non possumus rescire, an ille per infinitum tempus victurus fuerit, priusquam per infinitum vixerit; si sanitatem per longævam vitam metiri volumus: Idcirco oportet vitæ *indefinite longæ*, id est, sanitati, tanquam mensuram substituere

affectionem *Definitam* & Homogeneam, sibi-que semper similem, sive talem, quæ quovis tempore eadem sit: ita ut si uno tempore ulla esse deprehendatur, similis alio quovis tempore debeat deprehendi.

§ 3. Hæc autem affectio est *corporis indolentia*, sive doloris privatio: adeoque cum vita indefinite longa, seu æterna, sit omni dolore privata, sequitur indolentiam corporis, seu doloris privationem, pro mensura sanitatis tantum posse adhiberi; hinc sequitur nulli nostram sanitatem obtigisse perfectam, sanosque solum dici eos, qui minus dolore premuntur, quam vulgo solent.

§ 4. Ex hisce patet male definitam esse ab omnibus Institutionum Scriptoribus Medicinam, quod sit *Ars, quantum fieri potest, sanitatem præsentem conservandi, amissam vero restituendi*: nam cum ante hanc traditam Definitionem, nondum tradiderint, quid sit *sanitas*, vana est Medicinæ ista definitio. Verum cum definitio Sennerti aliorumque concedi petat, sanitatem esse conjunctam cum potentia exercendi eas actiones, quæ *secundum naturam* insunt, hæc autem definitio sit mala, cum nondum ab illis definitum sit, quid sit *natura*, aut esse *secundum* eam: idcirco Sennerti definitio est improbanda.

§ 5. Deinde malefaciunt Scriptores Institutionum, qui sanitatem explicare conantur, non prius explicata *vite* natura, cum sanitas sit *vita sana*,

sana, seu circulatio sanguinis longissima, aut vita nullo dolore comitata; Neque nostram sententiam debet afficere, quod aliqui dicuntur medios inter dolores æternam vivere; nam nobis longe aliud est, quam Orco damnatis, systema.

§ 6. Qui medicas Institutiones nobis tradidere, docent, sanitatis subjecta esse partes corporis viventis; quod falsum est, cum non *pars corporis*, sed *corpus* vivat; quippe cum ita sit circulatio sanguinis, è corde pulsus in arterias, & per venas reducitur, quod *de parte* dici nequit.

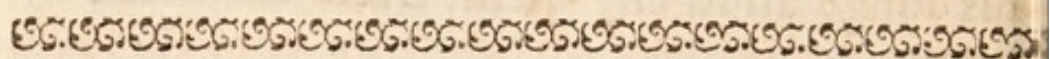
§ 7. Nec minori peccato iidem docuere, partes corporis esse duplices, scilicet similes & dissimiles: primo enim nemo nostrum potest partem an dissimilis sit nosse, adeoque est hæc partitio inutilis; deinde dum per partem dissimilem deberent intelligere partem ex partibus aliis non Homogeneis conflata, tamen eam cum Organis confundere, hancque definire eam quæ actionem edit. Atqui pars quælibet actionem edit perfectam, nam fibra eodem modo contrahit se, ac musculus; & ut verbo dicam, integra & tota actio quæ Organo tribuitur, ex multis similibus actionibus partium componitur,

Multo itaque verius & utilius dividitur corpus in partes *continentes* & *contentas*, id est, canales & liquores.

§ 8. Denique patet, male ab Antiquis Medicinæ proceribus divisas esse corporis partes in continen-

continentes, contentas, & impetum facientes: cum hæ sint contentæ. Ridicule etiam dividitur Medicina in Pathologiam, &c. Constitutio enim ultima & intima sciri à nobis nequit.

C A P. III.

De TEMPERAMENTIS.

§ 1.

IXI corpus humanum componi ex *canalibus* diversi generis *liquores* ferentibus. Canales determinatam habent amplitudinem, tunicarum numerum & densitatem, Elasticitatem, & figuram, aliasque proprietates: à quarum combinatione diversa varia accipiunt nomina, arteriarum, venarum, nervorum, fibrarum, vasorum lymphaticorum, ossium, &c.

§ 2. Liquores omnes determinatum habent *fluxilitatis* gradum: constant quæ ex partibus parvis, quæ supra se mutuo sat facile labi possunt, sive parva satis vi inter se moveri.

§ 3. Canales & liquores omnium hominum habent istas communes proprietates canalium & liquorum memoratas: & si eas haberent eodem gradu, ut ita loquar, v. g. si sanguinis omnium hominum constaret ex partibus æque parvis & æque lubricis, tum omnium hominum eadem esset Temperies. Supponamus

mus enim similia quoad canales, omnesque homines æque forent sani; at cum aliter se rem habere quivis noverit, oportet aliquas uni homini in canalibus & sanguine inesse proprietates, præter eas (ob quarum combinationem hic canalis *arteria*, ille *vena* dicitur; hic liquor *sanguis*, ille *Chylus* appellatur) ob quas hic uni, illi alteri morbo opportunior. Hæ autem proprietates Temperamenta vocantur: unde sequitur, eos omnes, qui Temperamento aliquo perditum sunt, coepisse ægrotare, seu à sanitate vera deflexisse; & Temperiem à medicis ita dictam esse veram Intemperiem, seu morbum nascentem: quam observationem iis utilem fore sat scio, qui in praxi medica scilicet se exercebunt.

§ 4. Affirmo itaque, temperamentum cuiusque hominis esse qualemcunque, sensu aliquo dignoscendam, *mutationem* earum in *canalibus* & *sanguine* conditionum, quæ ad ducendam vitam omni dolore privatam requiruntur.

§ 5. At cum illæ *conditiones* infinitis modis possint mutari (sunt enim *proportiones* corporum diversorum eundem liquorem, quantitate datum, constantium infinitæ:) Quas, profecto nōsse omnes humanæ salutis interest, sed industriæ vires superat; idcirco aliquas frequentius observatas mutationes vobis explicabo clarius ac verius, quam ab aliis factum est; rogans ut meminisse velitis alias multas superesse observandas, quæ *temperamenta*

menta etiam dici solent & debent, morbisque innumeris origines & incrementa suppeditant.

§ 6. Scriptores Institutionum quatuor nobis temperamentorum genera celebriora & in medicis utiliora designarunt. Scilicet biliosum, melancholicum, pituitosum, & sanguineum; verum errarunt, quod hæc communia esse crediderint canalibus & liquoribus, solis enim *liquoribus* competunt: Deinde errarunt, quod temperamentum aliquod sanguineum esse voluerint, cum id revera sit *plethora*, seu omnium liquorum sanguinem constituentium copia vulgari insignior.

§ 7. *Tria* ergo tantum observata sunt temperamentorum in liquoribus hujus corporis genera, quod ut planius fiat, debeo definire, quid sit temperamentum partium fluidarum; nempe est id illa sanguinis fluxilitas, quæ permittit ut partes ab eo secernendæ per datum circulationis impetum possint secerni una facilius quam aliæ. Unde sequitur temperamentum *biliosum* illam esse fluxilitatem sanguinis, quæ permittit, ut, dato circulationis impetu, bilis secernatur in hepate naturaliter constituto in majori ad reliquas secretionem proportionem, quam in aliis plerisque fieri solet hominibus ejusdem coeli; temperamentum hoc vocari solet calidum & ficcum.

§ 8. Temperamentum vero *melancholicum* est illa fluxilitas, quæ permittit, & per datum motum sanguinis circularem, liene naturaliter

turaliter se habente, major quam in aliis ad reliquas secretionis fit proportio secretionis per renes & vasula sudorifera. Vocatur hoc temperamentum frigidum & siccum.

§ 9. Temperamentum *pituitosum* fit, ubi per datam vim sanguinis à corde pulsi proportio salivæ ad alia secreta est major. Hoc est temperamentum frigidum & humidum; notandum vero homines à nobis adsumi cætera sanos, & abesse vim externam.

§ 10. Post declarata temperamentorum genera, partibus omnibus, ut volunt Institutionum Scriptores, sed revera tantum fluidis congruentia, progrediuntur ad singularem partium solidarum temperiem explicandam. Quod dum illi exequuntur, satis ostendunt temperamenta prædicta non omnium canalibus, seu organis, ut illi credebant, sed solis liquoribus esse propria.

§ 11. Aiunt enim cor imprimis, pulmonem, arterias, hepar, lienem, venas, & renes esse temperamenti calidi. Revera partes has in homine vivo esse calidas non inficior; at esse eas omnes ejusdem temperamenti, id est, earum canales, & in earum canalibus contentos liquores habere easdem proprietates est falsum. Profecto neque cor calidum est, nisi ab alluente sanguine, neque humidum; nec hepar aut arteriæ siccæ aliunde quam à partibus bilem comitantibus.

§ 12. Et ut uno verbo dicam, calidum temperamentum iis solis partibus solidi inest,

est, quæ sanguinem non procul à corde copiosè accipiunt; adeoque frigidum iis inest quæ longius paulo removentur à corde.

§ 13. Siccum vero iis, quæ suæ nutritioni inservientes canales habent parvos, nec longe distant à corde; at humidum earum est, quæ canalibus amplis sanguinem non procul accipiunt, uti cerebrum.

§ 14. Supereft ut aliquid dicamus in singularum ætatum temperamentis; vulgo tradunt, infantiam & pueritiam esse ætates calidas & humidas, adolescentiam esse temperatam, juventutem esse calidam & siccam, & senectutem esse frigidam & siccam; atqui hæc in eodem animali debent spectari. Nam si de diversis hominibus loquamur, fieri potest, ut qui temperamento est bilioso sit æque calidus & siccus, dum adhuc puer est, ac ille est in juventute, qui temperamento fuit humido, & calido, hoc est corpore plethorico præditus. Deinde advertendum est, eadem assumpta cordis contractione eos homines, qui sunt staturæ brevioris, esse calidiores, quam illi, qui sunt staturæ procerioris; nam cum extremæ priorum partes minus distent à corde quam extremæ posteriorum (idque verum est de quibusvis partibus correspondentibus) & cum velocitas sanguinis diminuatur juxta distantiam à corde, idcirco partes corporis brevis erunt calidiores partibus longi, si ex partes sumantur, quæ sibi mutuo respondent; sequenti enim capite ostendam, quod sanguinis partium-

partiumque calor sit proportionalis, cæteris paribus, velocitati sanguinis in eadem distantia à corde, & quod calor sit effectus motûs solius circularis in sanguine.

§ 15. Ex hisce sequitur, unumquemque, cæteris paribus, esse calidiorem cum puer est, quam cum adolescens est, nondumque augmenti finem attigit, quam postea cum augmento finito, juventutem agit. Unde falsum est adolescentiam esse ætatem temperatissimam, uti asserunt Institutionum Scriptores. Ad humiditatem vero, & siccitatem cuivis ætati propriam quod attinet, adverti velim, pueros & infantes plus continere sanguinis, proportionem corporis & solidæ magnitudinis spectata, quam continent viri, & provectioris ætatis homines (loquor semper de eodem animali, quoad ætates spectato) & cum serosa pars sanguinis, seu humectans & humiditatis fautrix, sit fere quarta partis rubræ, sive coaguli, sequitur idcirco, idcirco inquam, infantes aut pueros esse hoc sensu humidiores ipsis adolescentibus, quod sint sero magis foeti.

§ 16. Infantes autem & pueros plus continere sanguinis respectu suæ molis, quam continent viri, ex eo probatur, quod in illis & ossa sint molliora & cartilaginea, omnesque fibræ laxæ & mucosæ, partesque quæ solidæ in viris sunt, in pueris fere diffluant, existente scilicet nimia copia fluidi humectantis, sive sanguinis (nam per sanguinem intelligimus semper omnes liquores, qui per venas & arterias fluunt)

fluunt) & interstitiis partium fero lymphaque turgescuntibus, qui postea aucta solida canalium substantia adolefcunt. Augeri autem nequit solida partium compages, nisi diminuta fluidi sanguinis copia, cum solidæ corporis nostri partes efformentur ex liquidis & humidis: ergo manifestum est, aucta in omnes dimensiones solida corporis nostri mole (quod fit tandem in juventute incipiente) diminui quantitatem liquidi sanguinis, ex quo moles illa conflatur.

§ 17. Hic vero diligenter est advertendum, temperamenta biliosa, melancholica, & pituitosa non eidem homini respectu variæ ætatis attribui, sed diversis hominibus in eadem ætate consideratis, eaque ad minimum virili; non enim puer cum puero alio, nec juvenem cum sene, sed juvenem cum juvene, & senem cum sene, quoad ista temperamenta conferre volumus & debemus.

§ 18. Denique quoad sexum masculinum & muliebrem, diversitas temperamentorum debet considerari, quoad nempe caliditatem & humiditatem; quia hæ solæ proprietates à medicis sunt considerandæ in utroque sexu.

§ 19. Omnes quod sciam Medici tradunt, viros esse calidiores & sicciores fœminis; ego concedo, eos fœminis sicciores, at nego esse calidiores.

§ 20. Idcirco audacter dico, fœminas esse calidiores & humidiores viris, quia plus sanguinis continent, cæteris paribus, quam viri,
idque

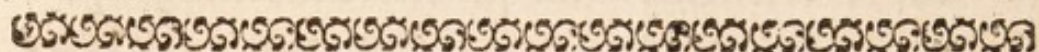

idq; ob eandem rationem, qua pueri plus habent sanguinis atq; feri humectantis, quam juvenes aut viri, & uti pueri plus calent ipsis adolescentibus aut juvenescentibus, quia corpore sunt minus quam juvenes procero; ita cum foeminæ plerumq; minus sint proceræ quam viri, debent illæ plus quam hi caloris fovere.

§ 21. Deinde videmus, aut potius, quando-
cunq; libet, tactu deprehendimus, foeminis corpora esse plerumq; molliora, laxiora, & citius increfcere, quam increfcunt corpora virorum; molliora autem & laxiora sunt ob copiam majorem lymphæ, & minori tempore ad datam molem perveniunt, ob folam copiam liquidi solidas partes constituentis majorem, ex qua minori tempore æquale, vel æquali tempore amplius nutrimentum, fuppeditatur; major autem copia lymphæ & sanguinis majorem calorem producunt, ut Capite fequenti probabo. Semper enim æqualem cordis contractionem ubique fuppono; adeoq; patet foeminas refpectu fuæ molis plus habere sanguinis, five calidi & humidi, quam habent viri. Verum ifta foeminarum proprietas, quæ efficit ut fingulis menfibus fanguinem fincerum ex utero mittant, demonftrat plus ipsis inefle veri fanguinis, quam plerifq; viris: cum ifta evacuatio fanguinis menftrua contingat propter copiam fanguinis, & non fit ope ullius fermenti; ut patebit, cum oftendemus

in sequentibus fermenta in Animalium corporibus esse nulla.

C A P. IV.

De CALIDO Innato, HUMIDO Radicali, & FERMENTATIONE.

§ 1.

Explicandum nobis hic est, quid per has voces designare debuerant medici, non vero quid designaverint : Hoc enim posterius à Sennerto, aliisq; est effectum inutili opera. Designare itaque per eas voces calidi innati debuere illam attritionem partium sanguinis, quæ producitur ab ipsius motu circulari, præsertim in arteriis, intra quas à basi circulari versus apicem coni cavi, impetu à corde concepto propulsus, resistantiam habet superandam duplicem, scilicet, in illam laterum arteriarum & alteram sanguinis procedentis.

§ 2. Nempe cum sanguis partes contineat calori excitando aptas, siquando in libertatem asserantur, hoc est, si divellantur à se mutuo partes eas comprehendentes, partes autem corpuscula calorem producentia complectentes,

plectentes, non possunt divelli, nisi per nisum partium sanguinis in se mutuo, per quem nisus fit attritio & abrasio particularum coherentium, sequitur eo calorem fere insigniorem esse, quo nisus & attritio impetusq; partium in se mutuo fuerit insignior. Atq; iisdem manentibus resistentiis (hoc est, Arteriarum sectionibus iisdem manentibus, & copia sanguinis procedentis eadem) & aucto impetu cordis, motuq; sanguinis circulari, debet necessario augeri nisus & attritio partium sanguinis mutua, nitente scilicet in assumptam quamlibet sanguinis portionem à partibus quidem anticis sanguine præcedente cum arteriis, à partibus vero posticis sanguine succedente cum augmento velocitatis; adeoq; aucto sanguinis circuitu augeatur calor, ita ut calor dependeat à circulatione: Cum vero humidum radicale sit sanguis, erit calidum innatum in humido radicali fundatum, nil aliud, quam sanguis circulans, seu ipsa vita animalis.

§ 3. Sed ut hæc paulo explicatiora fiant, adverti debet, partes solidas ex iisdem initio fuisse conflatas, quibus postea nutriuntur & crescunt; nam cum nutritio & augmentum sit appositio partium antepositis similium, debet materia partibus crescentibus & auctis sufficiens esse similis materiæ, ei quæ partibus nascentibus ortum præbuit; atqui sanguis, hoc est, liquor arteriisq; venisq; contentus, partibus ad incrementa sufficit, adeoq; etiam iis ortum

dedit, & cum ortu proprietates sanguini partibusque solidis communes; inter quas calorem recenseo. Partes itaque solidæ calorem à sanguine inquam circulante habent, nam huic soli & ortum, & incrementum, & calorem acceptum referunt.

§ 4. Ex hisce sequitur primo, in iisdem à corde viciniis sanguinum mole æqualium calores esse proportionales velocitatibus.

§ 5. Secundo, sanguinum iisdem velocitatibus motorum calores esse proportionales viciniis à corde; nam cum in sanguinibus Homogeneis, seu similibus ad calorem in libertatem asserendum, nihil aliud exigatur præter nifum & attritionem partium productam per impetum cordis, cui proportionalis est velocitas sanguinis, & reactionem sive resistantiam arteriarum, & sanguinis antecedentis; sequitur, si non mutetur resistantia ista, & reactio copię non mutatur in eadem vicina à corde, non mutatum iri calorem sanguinis, nisi per mutationem impetûs, seu velocitatis à corde impressæ, hoc est, ut effectus sint causis suis proportionales, esse in iisdem viciniis respectu cordis calores sanguinum velocitatibus proportionales; quare patet prima propositio.

§ 6. Deinde eodem modo ostendetur, quod si velocitates à corde impressæ sint æquales, non poterunt in sanguine caloris mutationes contingere, nisi ob variam arteriarum & sanguinis præcedentis resistantiam, sive reactionem;

actionem ; at sanguinis præcedentis resistentia suæ moli est proportionalis, moles autem ipsius est proportionalis viciniae suæ à corde, (nam quo vicinior est cordi sanguis, eo major ipsius moles continetur inter locum assumptum & extremitatem arteriæ) & resistentia arteriarum est etiam tanto major, quanto viciniore cordi partes ipsarum assumuntur : cum nempe resistentia in hoc casu sit proportionalis velocitati, velocitas autem sanguinis in maxima vicinia à corde sit maxima ; adeoque patet, quod secundo loco proposui, nempe calores sanguinum eadem velocitate laterum esse proportionales viciniis respectu cordis.

§ 7. Hinc calor sanguinis potest spectari tanquam rectangulum à velocitate in viciniam, id est, si duorum hominum velocitas sit trium graduum, & vicinia partis, in qua calorem explorare volumus sit duplo major in primo quam in secundo, hoc est, si sint ut duo ad unum, erit calor primi ut sex, secundi ut tria, id est, calor primi erit duplo major calore secundi : si vicinia primi sit ut duo, & velocitas ut quatuor, vicinia autem secundi ut tria, velocitas vero ut unum, erit calor primi ut octo, secundi ut tria ; adeoque calor primi erit plusquam duplicis caloris secundi.

§ 8. Ex hisce sequitur, errasse Dom. *Waldschmiedt*, qui statuit, calidum innatum esse reliquias sanguinis in corde rarefacti ; cum

enim quærat^r unde sanguis calorem habeat, reddenda est ratio, quæ etiam reliquias illas includit, illæ enim eandem caloris causam cum toto sanguine habent, nec ullum est in corde fermentum, quod calorem sanguini inferat, illud enim necessario eluetur in quavis cordis contractione; neque etiam sanguis in corde rarefcit aliter, quam in arteriis, sed uti in has à corde impellitur ea copia, ut ipsas distendat, ita ea copia ex auriculis in cor fluit, ut ipsum extendat, donec cor ope spirituum animalium contractum se ipsum exoneret, & inaniat; addo ut nullæ sint in corde ad summum contracto sanguinis reliquiæ à sanguine expulso diversæ, & cordi semper inhærentes, cum illæ sanguinis allabenti & præterfluentis, & repetitæ cordis contractionis opera necessario eluantur. Ob tales, inquam, rationes convincitur, nullum esse in corde Fermentum, cum nulla in eo possit separatio fieri partium sanguinis; aut si ulla fieret, tamen quod separatur, debet necessario resorberi, & quavis contractione cordis rursus excludi, nisi velit^s cordi eam tribuere indulgentiam & misericordiam, qua abstineret à quibusdam partibus fluidi expellentis, dum multo plurimis non parceret. Sed operæ pretium erit recentiorum expendere sententiam, quæ calorem innatum vult esse effectum fermentationis sanguinis à materia subtili inductæ, & ab actione ipsius perpetuâ conservatæ: scilicet recentiores multi, iique celeberrimi, statuunt, causam caloris in sanguine

sanguine esse materiæ subtilis actionem, quæ cum in sanguine non inveniatur poros rectilineos, motui suo per rectas lineas propagando respondentes, exagitat variè, & seungere conatur partes sanguinis, ut intestinum motum in eo excitet, qui à calore maxime differt.

§ 9. Evidens est hos Philosophos arbitrari, materiam subtilem reflecti à partibus sanguinis nostri: nam quod poros rectilineos non inveniatur in sanguine, provenire debet ab occursum partium sanguinis ad alteram porum (qui canalis quidem est) extremitatem, quæ partes poros non satis amplos comprehendunt, & ea ratione materiæ subtili transitum negant. Atqui si hæc causa caloris sit, & fermentationis in sanguine, tum extra vasa sua missus, & in pelvi, verbi gratia, conclusus, calefceret semper, & fermentesceret, cum ille tum idem sit, ac prius corpus, & eundem intestinum motum, partiumque situm obtineat in pelvi, ac in arteriâ contentus, adeoque eodem modo resistat actioni materiæ subtilis. Verum quævis experientia testatur, sanguinem extra vasa missum, calorem, & fermentationem illam putritiam amittere: hocque debet esse argumentum satis validum ad opinionem hanc refellendam. Lubet tamen rem paulo altius investigare.

§ 10. Adverti ergo debet, materiam subtilem (si sensu Cartesiano, hoc est, vero detur) omnium corporum superficies ambire, & undique

dique æqualiter premere, ex hac æquali in omnibus lateribus pressione eduxere sagaciores Cartesiani causam duritiei corporum, seu quietis partium inter se; nam uti Aër ab intervallo duorum marmorum cohærentium exclusus, & iis undique circumfusus, actione sua impedit ne illa divellantur, ita materia subtilis corporibus undequaque circumfusa impedit ne partes cohærentes à se invicem secedant; adeoque quamvis concedamus, materiam extare subtilem, illa tamen partes semel cohærentes, semper in contiguitate detinebit; & si admittatur intra poros ex uno latere portionis materiæ consistentes, tamen, quia etiam admittitur intra poros consistentes ex diverso latere istius portionis, vel saltem portionis portioni isti contiguæ, idcirco portio ista detinebitur, unde nulla erit intestini motûs, aut caloris, aut fermentationis origo à materia subtili repetenda.

§ 11. Si ulla quidem foret gravitas materiæ subtilis, gravitatisque ut in aëre mutatio, posset illa, si aliqua esset, aliquam mutationem forsan aliquando efficere, ut efficit aër; sed cum materia subtilis nullam patiatur gravitatis (quæ ei nulla est) mutationem, nec ideo uno loco, aut tempore gravior fit, quam alio; præterea omnia corpora omnibus locis & temporibus æquali vi circumpremit: adeoque nullius fermentationis mutationisve est autor sive causa.

§ 12. Verum mirari subit, quod tam multi cruditi viri putaverint, sanguinem nostrum istius esse naturæ, ut partes materiæ subtilis nequeant poros satis pervios, aut rectos, motuque suo extendendo aptos in sanguine reperire. Id quam falsum sit hoc experimento potentis cognoscere.

§ 13. Notum est, si ulla detur materia subtilis, eam esse causam cur corpora gravia descendant versus terræ centrum, quia nempe ea detraduntur à materia subtili minime gravi circum terram celerrime motâ, & à terræ recedente per sphaeræ terrestris tangentes, in suum locum corpora illa crassa, quæ ejusdem motui non tam facile obediunt, depellente.

§ 14. Notum etiam est, sanguinem circumfusum metallo non impedire quo minus metallum illud sit æquè grave, ac prius : Est enim eadem metalli sanguine cooperti gravitas, ac non cooperti. Unde sequitur materiam subtilem æquè facile transire poros sanguinis, ac poros aëris. Nam nisi transfret æquali facilitate utriusque poros, metallum non foret tam grave cum sanguine cooperitur, ac cum aëri exponitur ; id adeo verum est, ut corpus quodvis graviter æquè, marmoreo vasi inclusum ac aëri expositum ; nemo autem putaverit potentiores esse marmoris, quam sanguinis circulantis poros. Nam si essent, foret sanguis circulans marmore gravior. Sufficiant hæc de causa fermentationis sanguinis ab alia actione materiæ subtilis advocanda ; præsertim

fertim cum nondum certum sit ullam esse talem materiam, neque etiam certum sit, ullam esse fermentationem sanguinis, & potius certum videatur fermentationem hanc esse nullam.

§ 15. Quod si manifestum fiat, adnotari debet fermentationem veram esse acidi & alcali actionem mutuam cum bullis, qua olea mutantur in spiritus ardentis; inde est quod experiamur, è succis vegetabilium non fermentatis phlegma & oleum elici, sed non spiritum; at si fermentatio præcesserit, tum distillatione non oleum, aut saltem parum, sed spiritum ardentem, qualis est spiritus vini. Impetramus vero nempe per fermentationem mutata in spiritum: ita ut spiritus ardentis sint olea actione mutua acidi & alcali intine unita phlegmati. Hoc enim patet ex eo, quod spiritus illi ardentis deflagrant: inde etiam sc dicti sunt, ratione olei, quod continent, remanente post deflagrationem phlegmate, & quod ab iisdem spiritibus ardentibus separari possit oleum; nempe si assumatur spiritus ardens cujuscunque vegetabilis rectificatus, vitro optime clauso, tum videbitis supernatare separatum à phlegmate oleum: periisse vero spiritum gustu deprehenditis; adeoque satis constat, prævia omni fermentatione vera elici posse spiritum ardentem. Atqui à sanguine nullus elicitur spiritus ardens, sed solum urinosus; unde facile colligitur, sanguini nullam esse fermentationem veram.

§ 16. Verum hæc veritas non minus confirmatur ex eo, quod omnis vera fermentatio, ut diximus, sit actio mutua acidi & alcali, adeo ut nulla sit fermentatio vera, ubi horum alterutrum deest; deest autem in sanguine hominis sani acidum, ut patebit cuivis, qui laborem distillandi sanguinis suscipere dignabitur.

§ 17. Et hæc quidem deberent satisfacere iis, qui veritatem quærunt; at quoniam multo plurimi de voce litigabunt, & fermentationem in sanguine esse contendent, quamvis illi non insit acidum, fermentationem inquam juxta Willisium, quæ nempe fermentatio definitur, *motus intestinus particularum corpus continentium*: idcirco quod de hac definitione motui sanguinis applicata sit censendum, paucis declarabo.

§ 18. Affirmo itaque sanguini nullum esse motum particularum intestinum distinctum ab eo motu, quem accipit à contractione cordis: hoc est, sanguinis non circulantis nullum esse motum intestinum, & universaliter nullum esse intestinum particularum istius fluidi in vase non moto comprehensi motum. Nam si contineatur fluidum in vase moto, erunt partes fluidi participes motus totius: sed hic motus non est ille intestinus, de quo hic loquimur; id autem si ostenderimus, evanescunt quamplurimæ explicationes Phænomenorum à recentioribus Medicis adhibitæ, quæ huic fluidorum

fluidorum intestino motui tanquam firmissimo fulcro videantur superimpositæ.

§ 19. Ut promissis satisfaciam, adverti volo, fluidum esse corpus *cujus partes corpori cuicunque illatæ cedunt, & cedendo facile moventur inter se.* Hæc definitio convenit cum hypothesi *Archimedeâ*, quæ ponit, humidi seu fluidi eam esse naturam ut partibus ipsis æqualiter jacentibus minus pressa à magis pressis expellatur: nam hæc hypothesis palam assumit partes minus pressas fluidi cedere magis pressis, hoc est (cum minus pressæ respectu magis pressarum quiescant, est enim minor motus respectu majoris quies quædam) partes fluidi quiescentes cuivis moventi cedere. Ex his sequitur, quod si fluidum aliquod undique æqualiter premitur (de quali fluido hic loquimur, cum corpus humanum, omnesque in eo contenti liquores ab aëre, & fluidis quibusvis ambientibus æqualiter undique comprimantur) tum partes etiam ipsius omnes æqualiter premuntur, & absque omni motu quiescunt in se: Esto itaque in vase sphærico uniformiter, seu æqualiter, pressum fluidum quodvis, in eo si pars aliqua moveri incipiat, omnes partes illi similes, & in eadem à centro distantia positæ, movebuntur. Quia supponere licet, & supponimus, ipsum ipsiusve partes omnes undique æqualiter premi, & vas continens esse immotum: ubi autem sint æquales omnium partium pressiones, aut nullarum aut omnium æquales orientur motus.

§ 20. Si ergo partes similes omnes, quæ sunt in eadem à centro sphaeræ distantia, moveantur, vel movebuntur versus centrum, vel versus circumferentiam, vel servata eadem à centro distantia movebantur in plagam aliquam, scilicet, orientem vel occidentem; atqui cum liquidum supponatur homogeneous, erunt ipsius partes omnes similes æquè graves, aut æquè leves, adeoque æqualiter centrum, aut æqualiter circumferentiam petent; cum nullam earum aliam quamvis è loco suo deturbabit, & sic permanebunt omnes in locis suis, & quiescunt inter se, & cum pressio supponatur esse undique æqualis, nullæ partes erunt minus, nullæ magis pressæ, adeoque ex *Archimede* nulla pars è suo loco expelletur, & sic quælibet quiescit: sed neque etiam servata eadem à centro sphaeræ distantia movebuntur in aliquam plagam partes fluidi homogenei & æqualiter pressi; nam nulla est causa, quæ possit efficere, ut in unam potius plagam quam in contrariam, moveantur, & non possunt simul & in hanc & contrariam: ergo in nullam movebuntur; præsertim, cum in partibus omnibus in aliquam plagam motis, totum fluidum debeat in eandem moveri, cum motus omnium partium in eandem plagam sit idem cum motu totius in ipsam, atque vase immoto non potest moveri in ullam plagam.

§ 21. Et ut hæc clariora fiant, adverti velim, extimam superficiem, v. g. aquæ puræ vase sphaerico inclusæ, & sic æqualiter pressæ, non
posse

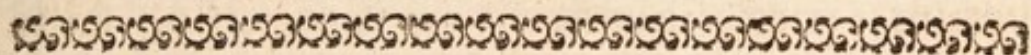
posse versus vas continens moveri, quia illa in vase comprimitur, & est ei contigua, adeoque pars una non potest magis quam alia propius ad vas accedere; secunda autem superficies non potest, neque ulla ejus pars propius ad primam accedere, cum hæc vase, & prima superficie undique æqualiter comprimatur, & ideo obtinet in omnibus superficiebus sphæricis & concentricis, ex quibus sphæra aquea constat; unde sequitur, nullam earum superficierum, nullamque earum partem propius ad centrum vasis accedere; nam si ulla pars accedat ad centrum, illa debet necessario sphæricam superficiem à centro minimè distantem versus oppositum latus expellere, & sic superficies lateris oppositi propius accedat ad ipsum vas continens, aut aliquæ saltem earum partes, contra id, quod prius est probatum: Ergo demonstratum est fluidi Homogenei, quatenus fluidum est, immotas esse partes, seu fluida quævis motu intestino carere.

§ 22. Atque si fluidum non sit homogeneum, partes graviores omnes ad centrum versus quod gravitant descendant, reliquis æquè gravibus ad eandem à centro communi distantiam se componentibus, adeoque quiescentibus per superiorem demonstrationem, & per ea quoque quæ ab *Archimede* sunt ostensa; ostendit enim illius doctrina partes omnes aquæ, v. g. (ut de hoc fluido loquamur, cum fluidorum qua talium eadem est

est lex & proprietas universalis) esse æquilibrium, sive in æquilibrio consistentes, ita ut nulla sit centro terræ propior, quam altera in eadem superficie, adeo ut superficies aquæ sit necessario sphaerica, quoniam à superficie sphaeræ lineæ rectæ ad centrum ductæ omnes sunt æquales: Et cum idem de quavis aquæ superficie verum sit, patet nullam aquæ particulam (adhuc ut aqua sit universaliter fluida) debere ad centrum terræ accedere aut ab eo recedere, adeoque aquæ partes esse immotas inter se.

§ 23. Ex dictis infero, sanguini nullum inesse partium motum intestinum, adeoque nullam fermentationem sensu *Willisii* & illorum qui fermentationem cum motu intestino confundunt.

C A P. V.

De OECONOMIA Animalis.

§ 1.

IBOS dentibus comminutos, & salivâ (ut facilius adhuc possint mollescere, & ulteriori comminutioni cedere) madefactos in ventriculum detrudimus: in quo ope perpetui motûs à musculosa stomachi tunica peracti, & respirationis, in qua diaphragma

phragma ventriculū premit alternis vicibus deorsum, partes ciborum salivâ, aliisque glandularum serosis liquoribus, emollitæ conquassantur, deteruntur, in minores dividuntur, donec parvitatem eam acquirant, quæ requiritur ad fluidum ex iis, eum liquoribus glandularum, & potu assumpto, componendum, cui appellatio Chyli tribuitur.

§ 2. Addo, ut partes ciborum non aliqua fermenti stomachi vi solvantur, in partes essentielles, (ut vocant) aut elementa, sive chymica, sive quævis alia, separaverunt; nimirum aliquarum diversi generis prius unitarum, & unione aliarum prius separatarum, uti fit in omni fermentatione, v. g. vini, in quo partes tartareæ reliquis prius unitæ separantur, & prius separatæ phlegmatis & olei partes propius uniuntur, & spiritum componunt verum, coctione quæ fit in ventriculo. Cibi comminuuntur in partes integrantes totis suis similes, sed minores, eo prorsus modo, quo corallium super marmore inspersa aqua teritur, reduciturque in pulverem inpalpabilem, cujus partes sunt parva corallia, & non corallii principia nexu soluta.

§ 3. Ad hujus rei probationem non opus esse videtur alio argumento, quam quod in ventriculis & intestinis piscium majorum, qui minores devorant & coquunt, chylus nihil aliud sit, quam liquor innatantibus fibrillis carnis piscinæ devoratae (quas facile est microscopio discernere) foetus fibrillis, inquam, seu

seu partibus parvis fibrarum, non nisi mole differentibus à magnis, hoc est, incoctis carniū frustis. Chylus ita in ventriculo elaboratus, contractione ventriculi alterna, & musculorum adfitorum ope, ad intestina expellitur: in quorum principiis liquore felleo & sero pancreatico diluitur; qui liquores, nullum neque cum chylo, neque secum mutuo ineunt effervescentiam, sed placide & quiete permiscuntur, & chylo & sibi mutuo, ut multis experimentis patuit: verum eorum liquorum ope major chylo fluiditas conciliatur. Unde fit, ut partes ciborum aliquatenus ventriculi motu solutæ, sed defectu sufficientis proportionis liquidi non satis à se invicem dissitæ, unæquæque adhuc aliis superincumbentes, tandem amplius spatium in ampliori fluido nactæ, à se invicem facilius possint semoveri, & minores à majoribus extricari; cumque hæ majores, seu minus coctæ, non possint, ob magnitudinem suam, magno numero in vasa chylifera intrudi, per longitudinem intestinorum depelluntur, & in iis putrescunt, cum extra animal, id est, extra circulationis (cujus initium in vasis lacteis) aream consistant. Omnia enim uti carnes mortuorum animalium, herbæ, &c. quæ coqui seu digeri possunt, ea extra animal putrescunt. Ex his sequitur, meliorem & citiorem fieri coctionem interdiu, & dum vigilamus, quam noctu, & dum dormimus; quoniam dum vigilamus, frequentius respiramus, & diaphrag-

na, & musculos abdominis, corpusque totum magis exercemus, & ventriculum sæpius comprimimus.

§ 4. Sequitur etiam, nos placide deambulantes, aut motu leni nosmet-ipsos exercentes, perfectius citiusque concoquere, quam per otium sedentes, & immotos; multoque adhuc melius, quam si fere immoti studiis inhæreamus; hisce enim ita avocatur mens, ut rarius quam in somno spiritum ducamus, musculosque minus contrahamus.

§ 5. Quod autem hyeme quam æstate melius coquamus, sententiam nostram firmat; cum hyeme cogamur ad arcendum frigoris sensum, validius, & sæpius corpus motu exercere, quam æstate.

§ 6. Fermentum autem istud stomachicum, siue sit saliva, siue serum è glandulis ventriculi exudans, nihil prorsus aliud confert ad coctionem ciborum, quam ut mollescant, ac sic facilius comminui possint: neque liquores confluunt in ventriculum, ut coctionem efficiant; sed coctio, hoc est, dentium, oesophagi, & ventriculi motus efficiunt, ut liquores illi exprimantur, & eo ut tum confluant; nam eos liquores coctionem non administrare, exinde patet, quod immisti in locum quemvis, æque ac est ventriculus, calidum, sed immotum, carnes aut herbæ, nunquam in chylum sint mutaturæ: ut mirum sit sero sanguinis, quale solum ex glandulis excernitur, facultatem cibos solidos vertendi in liquorem chyli-formem

formem ascribi, cum serum evidenter, non panis, carniū, herbarūque solvendarum sit menstruum.

§ 7. Sed totum hoc negotium melius intelligetur & plenius confirmabitur ex consideratione machinæ D. Boyle, pro digestionē à Papino descriptæ, in qua, nullius ope fermenti, sed solius caloris & pressionis aeris rarefacti & exitum non invenientis, ossa, carnesque, pauca addita aqua, in gelatinum abeunt: ubi nihil deerat, ut verus fieret chylus, præter rugosam & sæpius repetitam corporis deterentis superficiem.

§ 8. Chylus, ita confectus, per vias satis notas sanguini admiscetur: cujus natura ut innotescat, experimenta quædam recensenda sunt in sanguine, extra vasa misso, tentata. Aperta itaque vena jugulari, & arteria carotide ejusdem animalis, & sanguine venoso & arterioso vasis diversis immisto.

§ 9. Sanguis venosus, cui nihil admixtum fuerat, spatio fere unius horæ perfectè coagulatus erat, sine ulla serositate, & infima pars erat nigra: sanguis arteriosus eodem temporis spatio coagulabatur, sed fortius quam venosus, neque niger erat in infima parte.

§ 10. Venosus cui admixtum fuit oleum vitrioli coagulabatur fortiter; & cito colorem acquirebat æruginosum, cum feri separatione: arteriosus eodem admixto eadem præbebat.

§ 11. Venosus admixto spiritu salis armoniaci non coagulabatur, & servabat colorem sanguinis puri, qui tamen erat nigro rubicundior: arteriosus eodem admisto eadem præbebat, sed color erat à nigro cohærentior.

§ 12. Venosus oleo Tartari admisto non coagulabatur, solum pellicula superficiiei inducta est, & color ad ignem propius accedens: arteriosus eadem præbebat.

§ 13. Venosus spiritu vini admixto, satis fortiter coagulabatur, sed in grumos, cum magna feri separatione, color erat atro-rubeus: arteriosus eodem modo.

§ 14. Venosus admisto extracto gallarum grumescibat, separato sero, superficie rutilante ex parte infima subrubra: arteriosus eodem modo.

§ 15. Venosus admisto spiritu nitri coagulum contrahebat satis molle & muco plenum, amissa omni sanguinis rubedine: arteriosus eodem modo.

§ 16. Venosus admisto spiritu salis communis aquæ fontanæ, non coagulabatur, color tantum mutatus erat; sed admisto spiritu salis communis simplici coagulabatur, ut cum spiritu nitri: arteriosus eadem; nisi quod liquidior & rutilantior fuerat venoso per admistionem spiritûs salis communis cum aqua.

§ 17. Venosus admistus succo Napelli, non eodem modo coagulabatur, ac sanguis purus; quarta solum pars coagulabatur, reliquum

reliquum erat ferosum, & totus erat ater : arteriosus eodem succo immisso non coagulabatur, sed solum ei inducta est pellicula ; color idem erat cum venoso.

§ 18. Venosus admisto succo cicutæ, fortiter coagulabatur, color à colore puri vix diversus, nisi quod superficies fuerat lividior & ad cyaneum accedens : arteriosus eodem succo admisto cætera similis erat ventoso ; non tamen erat adeo fortiter coagulatus, & minus quoque fortiter quam sanguis purus.

§ 19. Eadem utrique sanguini contingere, admisto succo solani lethiferi.

§ 20. Venosus admisto succo serpentariæ minus coagulabatur, quam sanguis purus, sed color erat lividior : arteriosus eodem admisto, adhuc minus coagulabatur ; cætera venoso similis.

§ 21. Venosus, admixto succo foliorum sambuci coagulabatur ut sanguis purus, sed color erat lividior : arteriosus eodem admisto, nullo modo coagulabatur.

§ 22. Venosus admixto succo hellebori nigri non adeo coagulabatur ut sanguis purus, & pars infima erat minus atra, quam in sanguine puro : arteriosus eadem præbebat.

§ 23. Venosus admisto succo lavendulæ, non coagulabatur, sed paulo nigrior factus est : & arteriosus multo nigrior arterioso puro, ita ut totus niger factus sit.

§ 24. Venosus admixto salviæ succo, neque coagulabatur, neque colorem mutabat :

arteriosus autem lividior erat seipso puro, sed non coagulabatur.

§ 25. Venosus admixto succo imperatoriæ in infima parte aliquantum coagulabatur, & pellicula inducta est supremæ parti, sed post horam cum dimidia totus coagulabatur, colore paulo obscuriore, quam venosi puri: arteriosus autem, eodem admisto, prorsus non coagulatus est, colore multo nigriore.

§ 26. Venosus admisto extracto foliorum Theæ, parum coagulatus est, sed admodum ater evasit, quamvis extractum fuerit coloris rubri: arteriosus nullo modo coagulabatur, nisi in medio, cujus color erat rutilans, reliqua pars constabat ex fero admodum nigro.

§ 27. Venosus admisto succo absynthii, non coagulabatur, sed præbebat sedimentum atro-rubens: arteriosus, cætera similis, sedimento carebat.

§ 28. Venosus cum succo melissæ non coagulabatur, sed præbebat sedimentum admodum lividum; color reliqui liquoris erat ater: arteriosus eodem modo se habebat.

§ 29. Venosus cum succo alchymillæ præcipitabat grumos atro-rubros; reliqua pars triplo major liquida erat: arteriosus autem nullo modo coagulabatur.

§ 30. Venosus cum succo bistortæ coagulabatur molliter, laxa in infima parte, suprema pars erat liquida, & omnia æruginosa: arteriosus eadem.

§ 31.

§ 31. Venosus cum succo artemisiæ minus coagulabatur, erat coloris lividi & cyanei in parte superna, infima pars minus nigra erat quam venosi puri; sed post horam cum dimidio prorsus coagulabatur & rutilans evasit, excepta pellicula superna, quæ erat coloris lividi & cyanei in parte suprema, infima pars minus nigra erat, quam venosi puri, sed post horam cum dimidio prorsus coagulabatur, & rutilans evasit, excepta pellicula superna, quæ erat coloris livido-cyanei: arteriosus eodem modo.

§ 32. Venosus cum succo foliorum scorzonæ vix coagulabatur, sed fere liquidus manebat, & coloris ejusdem cum venoso puro: arteriosus colorem eundem habebat cum arterioso puro, & vix dimidia pars coagulabatur.

§ 33. Venosus cum succo cichorii sylvestris non coagulabatur, sed sedimentum habebat æruginosum, superna pars erat valde nigra: arteriosus etiam coagulabatur, sed spissior paulo factus est, & minus ater erat quam venosus cum succo mistus, & coloris erat flavioris.

§ 34. Venosus cum succo menthæ prorsus non coagulabatur, colore eodem cum venoso puro: arteriosus eodem colore erat, sed leviter coactus in grumos.

§ 35. Succus chelidonii minoris venoso admixtus coagulationem minorem faciebat,

quam venosi puri, & colorem obscuriorem : arteriosus, eodem admixto, fortius coagulatus est, & rutilantior.

§ 36. Venosus cum succo raphani rustici coagulabatur eodem modo quo venosus purus, & colore eodem : arteriosus, cætera prædicto similis, flavior erat in superficie.

§ 37. Venosus cum succo tanaceti non coagulabatur, sed solum paulo spissior evasit ; in fundo parvulus grumus inventus est : arteriosus cum eodem succo fortius coagulatus est.

§ 38. Venosus cum sale lixivioso tamarisci non admodum coagulabatur, sed paulo spissior evasit, colore non mutato : arteriosus eodem sale admixto fortiter coagulabatur, & colorem contrahebat rutilantiorem colore arteriosi puri.

§ 39. Venosus cum sale lixivioso caulium & corticum fabarum non coagulabatur, sed paulo spissior evasit, colore non mutato : arteriosus neque coagulabatur, neque spissior evadebat, sed colorem obscuriorem induebat.

§ 40. Venosus cum sale fixo erucæ absque coagulatione rutilantior evasit, quam venosus purus : ita & arteriosus.

§ 41. Venosus cum sale fixo artemisiæ sine coagulatione colorem induit valde ærugineum : arteriosus autem evadebat spissior, & colorem induebat atro-gryseum.

§ 42. Venosus cum sale fixo pulegii regalis paulo spissior evasit, & coloris æruginei: arteriosus itidem, sed magis ærugineus.

§ 43. Venosus cum sale fixo rorismarini fortiter coagulabatur, cum colore inter rubrum & purpureum: arteriosus minus coagulabatur.

§ 44. Venosus cum sale fixo thymi fortiter coagulabatur, & colorem contrahebat obscuriorem, quam cum admistum erat sal rorismarini: arteriosus prorsus non coagulabatur, sed paulo spissior factus, colore erat eodem cum venoso prædicto.

§ 45. Venosus cum sale bursæ pastoris prorsus non coagulabatur, & coloris erat clarioris, quam venosus purus: arteriosus, cætera venoso similis, colore erat adhuc clariore.

§ 46. Venosus cum sale herbæ Theæ prorsus non coagulabatur, sed paulo spissior evasit, sed prorsus limpidus mansit, cætera venoso prædicto similis.

§ 47. Eadem contingebant ab admistis salibus chelidonii minoris, fraxini, hyperici, alchymillæ, chamædryorum, & melissæ.

§ 48. Venosus cum sale fixo meliloti coagulabatur, cum colore atro-rubente: arteriosus non coagulabatur, sed color erat omnis rubedinis expers.

Experimenta quedam de sero sanguinis venosi humani.

§ 49. Serum hoc immisto spiritu vini præcipitabatur in grumos albicantes.

Cum spiritu salis armoniaci nulla facta est mutatio.

Cum oleo Tartari nulla.

Cum spiritu vitrioli fortiter coagulabatur.

Cum spiritu nitri fortius, cum colore gryseo.

Cum spiritu salis communis æque fortiter.

Cum spiritu mellis solum turbabatur, & nigrescebat sine coagulatione.

§ 50. Post exposita circa sanguinem experimenta, quibus scire possumus, quænam ei coagulando, aut liquefaciendo, aut in naturali fluxilitate detinendo sint comparata, gradum faciemus ad illa vulgo requiri solita, scilicet, quomodo sanguis fiat, & in quo loco, quomodo partes corporis nutriat & saliat.

§ 51. Diximus chylicationem esse comminutionem partium cibi per motum ventriculi, partiumque adjacentium; quod etiam innotescere potest ex more avium quarundam, quæ arenulas & lapillos asperos devorant, quibus cibum atterere possunt, & tenaces chyli reliquias à ventriculo abrasas expellere, quæ impediunt quo minus ventriculi tunica cibis atterendis se facile applicet: eadem

dem etiam ratione dicimus sanguificationem esse comminutionem chyli, per motum cordis, & arteriarum contracta sua præsertim in pulmonibus comprimentium; per quem fit, ut chyli partes evadant æque parvæ ac partes sanguinis, & æque lubricæ, ita ut possint æque facile ac hæ supra has, & se invicem labi & excurrere, adeoque eum in liquidum (ad sensum) homogeneous intra canales constituere: unde ad sanguificationem non putamus opus esse ullo in corde aliisve partibus fermento.

§ 52. Nutriuntur autem sanguine partes corporis nostri, cum ex eo sint factæ & in locum quotidie deperditarum novæ à massa sanguinea succedant: pars autem quælibet non integro sanguinis corpore nutritur, nec etiam solo sero; evidens enim est, ossa non fieri ex rubra parte sanguinis, neque ex sero sanguinis integro, sed gypseæ quadam & dura parte, permultas & minimas portiones sanguine innatante, adeoque & hac parte nutriri, cum ea iis nutrantur, ex quibus constantur.

§ 53. Hic vero explicandæ sunt voces aliquæ, quarum apud medicos præsertim veteres perpetua est mentio, quasque idcirco cognoscere & intelligere oportet: multa enim loquuntur illi de spiritu naturali, vitali, & animali, quos inservire volunt totidem facultatibus eisdem denominantibus potitis: facultatem naturalem vocant eam, qua actiones ad
individui

individui vel speciei conservationem spectantes eliciuntur; hæ autem sunt generatio & nutritio, nam augmentum est tantum major nutritio: facultatem vitalem vocant eam, qua pulsus fit, calorque propagatur per universum corpus, & respiratio absolvitur: denique animalem vocant facultatem, qua sentimus, & nos membraque nostra movemus: recentiores, uti *Zypæus*, *Waldschmiedt*, & alii clamant, se non posse hæc intelligere neque admittere; nos tamen rem ita explicabimus, ut possit intelligi, & admitti debeat.

§ 54. Est ergo facultas Naturalis ea vis in circulatione sanguinis orta, quæ conspicitur in secretionibus omnibus intra corpus nostrum factis, ea solum secretionem excepta, quæ fit in exortu nervorum; ergo spiritus naturalis est sanguis venosus, aut liquor quivis sanguineus in venis nascentibus, aut in ullo vase, præter non capillares arterias & nervos comprehensus; ille enim sanguis venosus, qui minimis venis continetur, corporis partes nutrit, quod officium esse volunt antiqui spiritus naturalis.

§ 55. Facultas Vitalis est vis cordis muscularis qua sanguinem expellit in universum corpus, & antea definivimus esse vitam illam circulationem sanguinis; unde spiritus volatilis est sanguis arteriosus in arteriis nondum evanescentibus flavus; hic enim pulsum producit, & calorem partibus communicat: in arteriis

arteriis autem evanescentibus pulsus deficit, & calor imminuitur; pulsus autem & caloris diffusio spirituum vitalium proprium est munus ex veteribus.

§ 56. Tandem facultas Animalis est vis illa, quæ sanguine circulante intra cerebrum exercetur per secretionem liquoris derivabilis in nervos, qui liquor spiritus animalis dicitur; hic enim motu suo in nobis sensum & motus omnes efficit, & antiquorum & recentiorum consensu. Hisce vocum definitionibus præmissis, postquam chylum sanguini admistum, & per vias notas ad cordis ventriculum dextrum esse delatum, supposuero; progredior ad explicandum, quod primo se nobis offert, respirationis humanæ negotium, idque paucis verbis.

§ 57. Experimentis sat multis manifestum est, aërem gravem esse; est autem aër etiam fluidus: ergo ex naturâ fluidi irrumpit aër in quemcunq; locum exhaustum, seu in quo minorem invenit resistantiam & pressionem, quam invadit, quam patitur à reliquo superincumbente aëre.

§ 58. Ergo in primâ nativitate larynx aëre replebitur, unde gravitas aëris externi tollitur ab interno, seu erit æquipondium inter externum & internum aërem: & tum primum poterunt muscoli pectus dilatantes in actionem venire. Antequam irrumperet in cavitationem pectoris aër, premebatur superficies externa thoracis, pondere aëris æquante viginti septem

septem aut viginti octo digitos alti mercurii pondus, & latitudinem cum thorace eandem habentis; adeoque non poterant muscoli thoracem dilatantes inflari, & sic contrahi ob illam pressionem; adeoque neque thorax dilatari: sed immista ea aëris copia, quæ cum illo externo æquilibrium constituat, quævis minima facultas, aut vis spirituum animalium poterit musculos respirationi inservientes inflare, & sic contrahere: ut si musculos costas elevantes & dilatantes contrahamus, necessario debet cavitas thoracis amplior evadere, & cum illa quæ thoraci ex hac dilatatione accessit amplitudo interna, seu capacitas, aut sit vacua, aut fluido quodam minime resistente plena, debet aër ulterius in eam irrumpere; at irrumpere non potest, nisi per asperam arteriam, per cujus ramulos dispergi debet in omnes pulmonum lobulos, & vesicas lobulorum formatrices, cum partium proprio pondere, & superincumbentis aëris gravitate, prematur, adusq; ultimas vesicularum cavernulas. Quæ actio appellatur *Inspiratio*.

§ 59. Cum vero effluxus spirituum animalium è nervis in musculos alternatim fiat, cessante impetu affluxûs, cessabit etiam inflatio, & contractio musculorum intercostalium: adeoque dilabentur costæ pondere suo depressæ in situm, quem ante inspirationem inchoatam habebant; & sic intercapedo pectoris evadet angustior, corruentibus, & in seipsos compulsis

vi dilabentium costarum pulmonibus; unde fit, ut qui in majoribus Tracheæ ductibus continebatur aër, per os extrudatur, aëri illi, qui in interiores evaserat pulmones reditu præcluso, qui idcirco ulterius in intima pulmonum adyta adactus, capillares arteriæ pulmonariæ propagines pondere suo & è latere comprimit, & sanguinem pellit in propagines venæ pulmonariæ ad sinistrum cordis ventriculum ducentis.

§ 60. Unde patet, actionem aëris in pulmones recepti, sive respirationis esse comminutionem sanguinis eam, quæ requiritur, ut possit sanguis facile subire & pertransire vasa pulmonaria & sic ad cor deferri, eodem ritu quo diximus, actionem ventriculi, sive coctionem esse ciborum conjunctionem eam, quæ requiritur, ut illi possint subire, & pertransire vasa lactea, & sic ad receptaculum deferri; nam quid vulgo omnes asserunt, aërem, aut ex aëre particulas quasdam, sive sulphureas, sive nitrosas, respirationi sanguini in vasis pulmonariis admisceri, mihi non est credibile: cum vasa arteriosa & pulmonaria sint fere continua; ut postea probabitur, cum ostendetur venas ubique esse arteriis continuas, adeoque nullæ sint aperturæ, aut vasculorum oscula, per quæ aër libere possit permeare in pulmonibus, flaventia.

§ 61. Sanguis à vena pulmonaria in auriculam cordis sinistram, & ex hac in sinistrum cordis ventriculum fertur, è quo per nervorum

nervorum ministeria contractus protruditur in aortam ejusque ramos, quibus sunt vasa partem aliquam secernentia, reliquo sanguine per venas ad dextrum cordis ventriculum redeunte.

§ 62. Trusio ista sanguinis è cordis sinu sinistro dilatationem facit arteriæ ejusque ramorum insignium, quæ digitos nostros tangentes repellit, & Pulsus vocari solet. Qui eodem tempore percipitur in omnibus majoribus, & varie diffitis à corde arteriis; quia arteriæ plenæ sunt semper sanguine, adeoque impetus sanguinis cordi proxime impressus eodem tempore communicatur sanguini per totam arteriæ longitudinem sensu notabilem: adeoque eodem tempore, quo cor contrahitur, sive ad pectus alliditur, arteriæ pulsum edent ob intrusum sanguinem ea copia, ut à naturali articularum capacitate contineri nequeat, cessante autem paulisper facultate intrudente, arteriæ vi sua se contrahunt, adeoque propulso ulterius sanguine in seipsas concidunt. At nunc usu receptum est, ut nomine Pulsus veniat non solum violenta illa arteriæ dilatatio, sive diastole, sed etiam contractio, sive systole.

§ 63. Quia vero differentiarum multarum observantur pulsum, quas morbi morborumque mutationes subsequi solent, idcirco earum differentias præcipuas paucis explicabimus.

§ 64. Pulsus magnus est aut vehemens, aut validus: si autem non pertingat arteriæ dilatatio ad limites consuetos, vocatur pulsus parvus
aut

aut debilis; at si inter dilatationes qualvis duas plus temporis intercipiatur, quam intercipi solet, dicitur pulsus rarus; sin minus temporis intercipiatur, dicitur pulsus frequens: denique si arteriæ tunica sit solito durior à quavis causa, dicitur pulsus durus; si ea per causam contrariam sit mollior, dicitur pulsus mollis: adeoque erunt nobis utiles pulsuum differentiæ tres, nempe magnus & parvus, frequens & rarus, durus & mollis; & dubiū debemus esse de postrema differentia.

§ 65. Nam celer & tardus si dentur, tamen à nobis observari nequeunt: loquimur enim tantum de pulsibus medico utilibus, & sic tactūs ope observabilibus; quia pulsus dicitur celer, cum arteria per minus tempus, quam affolet, in dilatatione summa perseverat; tardus, cum per majus. Atqui differentia temporum, quibus arteria in diversis dilatationibus detinetur, est insensibilis digito tangentis. Quippe quavis hora in homine mediocriter sano eduntur pulsus 3600; cum pulsus quilibet respondet horæ minuto secundo, cujus minuti pars aliqua debet infumi, dum arteriæ latera spatium aliquod percurrunt, donec ad summam dilatationem perveniant; alia pars infumi, dum illa se reducunt ad angustias suas naturales: hæc enim omnia tempore istius minuti secundi, sive partis horæ ter millesimæ & sexcentessimæ debent absolvi; unde patet, illam partem ipsius minuti secundi, quæ relinquitur pro duratione sum-

E

mæ

mæ dilatationis debere esse tam parvam, ut non possimus eam minorem cognoscere ope digitorum attingentium. Deinde pulsus inæqualis & intermittens, sunt tantum species pulsûs frequentis & rari: nam si frequentia aut raritas sit semper sui similis, erit pulsus æqualis; si non semper sit sui similis, dicitur inæqualis & intermittens.

§ 66. Transimus ad considerationem sanguinis, non amplius in nudis arteriis contenti, sed in viscera, glandulasque distributi, in quibus varii liquores ex eo secernuntur; nulli non est notum quænam separatio fiat in hepate, pancreate, glandulis subcutaneis, aliisque innumeris ab anatomicorum industria detectis, & ingenio explicatis: quare à talibus recensendis abstinemus, contenti tradidisse secretionum, quæ in cerebro, renibus, & testibus diversæ celebrantur, proprietates aliquas medicinæ intelligendæ utiles.

§ 67. Sanguis per arterias carotides, aliasque, in cerebrum derivatus, glandulas extremitatibus arteriolarum appendentes, *i. e.* intortas, sibi que sæpius occurrentes, desinentium ductus tandem ingreditur; ex istis autem glandulis egrediuntur, præter reducentes sanguinis partem venas, filamenta, nervos, & medullam nervorum congeriem componentia: quæ cum cava sint, aliquam liquidi arteriosi portionem assumunt, & in omnes corporis partes demittunt; ut patet ex sensu pereunte & motu

motu simul, in iis partibus ad quas nervi tendentes ligantur aut comprimuntur.

§ 68. Liquidi in arteriis contenti portio, quæ principia nervorum ingreditur, ex duplici constat natura; alia quippe ejus pars est admodum mobilis, & spiritûs nomine dignior; alia vero viscosior & calore concreescens, avolantibus nempe partibus mobilioribus & minoribus, quæ fluiditatem majorem conciliabant: hæc omnia manifesta fiunt ex sequenti experimento.

§ 69. Si canis viventis sternum, & anterior diaphragmatis portio caute à se invicem separentur, ita ut nervi phrenici nil detrimenti capiant, & alteruter horum paulo superius antequam diaphragmati se inferat, digitis comprimatur, tum paulo post moveri desinet diaphragma: & si pars nervi inter diaphragma, & comprimentes digitos intercepta, alterius astantis digitis per totum suum ductum ad insertionem usque comprimatur, ut possit exprimi si quis superest è nervo succus, & diaphragmati immitti, tum rursus in motum redibit diaphragma, eumq; servabit per aliquod tempus, alterne se contrahendo: hoc peracto, amoveantur per pauxillum temporis à nervi contactu digiti, & postea rursus admotis, & in compressionem adductis, cessabit à motu diaphragma; donec pars nervi inferius intercepta, altera manu admota, successive exinaniatur versus diaphragma, quippe tum rursus in motum deducitur ille musculus; eademque omnia sæpius eveniunt.

§ 70. Ex quibus possumus concludere motum liquidi nervorum non posse celerem esse; cum tempus, quo, laxato nervo, & à constitutione liberato, liquidum ipsius decurrit ad diaphragma, sit non minimum, sed observabile. Non enim statim à compressione sublata movetur rursus diaphragma, sed opus est successiva manûs opera, ut deducatur liquor ex parte nervi intercepta in musculum subiectum; hoc enim non solum illum liquorem non esse summe mobilem probat, verum etiam esse ejus partem aliquam hærentem, & viscosam: sequitur hinc spiritus animales non semper, & continua serie, sed interrupta, & alternis vicibus effluere, sive oscula nervorum extima esse alternatim aperta, & clausa. Quod patet ex eo, quod diaphragma alternis vicibus in motum veniat, ut taceam de corde. Nam, quia motus diaphragmatis necessario respondet effluxui liquoris animalis, cum ab eo producat, debet necessario effluxus hic esse non continuus, sed alternus. Effectus tamen spirituum animalium videbuntur celeriter produci, cum nervi liquore suo in hominibus sanis semper sint pleni, ita ut minimus impetus per totam nervorum longitudinem in puncto temporis possit deferri.

§ 71. Diligenter autem adnotari velim, Motum quidem animale effici ab effluxu spirituum animalium in musculos, sive ab eorum motu directo & longitudinali; verum Sensum peragi per refluxum spirituum animalium in cerebrum

cerebrum versus originem nervorum. Cum autem sit refluxus, uti fieri debet in quavis sensatione (objecto nempe extremitatem nervi extimam per se, aut partes à se emissas, feriente & comprimente; unde fit ut pars illi proxima dilatetur à refluyente liquido, parte vicina & superiore interim contracta, & sic alternatim contrahendo & dilatando excitentur undulæ intra nervos, in quibus mechanica sensuum ratio consistit) per nervorum aliquem oriundum à majori trunco, per cujus trunci ramos reliquos non fit eodem tempore refluxus cum eodem impetu; necesse est ut derivetur in reliquos ramos copia spirituum animalium consuetâ major. Nam pars liquidi in illo ramo fluentis distribuitur per reliquos, in quibus nullus est refluxus; quia non potuit eadem facilitate impelli in ramum per quem liquidum refluebat, ob majorem scilicet ibi resistantiam. Verum post perbreve tempus derivabitur in ramum, per quem refluxus fiebat, copia liquidi consuetâ major; nam cum per illum refluxum ramus concutiat plus solito, truncus etiam plus solito concutietur: & sic decidet liquidum è trunco, majori quantitate, in omnes ipsius ramos.

§ 72. A cerebro ad matulam descendamus, è qua educta urina, vasique fistili & aperto indita, sinatur super igne non modico incalescere & ebullire; dum ebullit, urina fit sensim coloris obscurioris & consistentiæ crassioris, ita ut spatio trium hora-

rum, si tñ xij. urinæ sint initio assumptæ, possit magna pars urinæ evaporare & in fundo reliquo sedimentum crassum, falsum, & obscurum; huic sedimento si aquam fontanam partitis vicibus admisceas, donec vas æque plenum sit ac ante evaporationem fuerat, recuperabis urinam primo assumpto simillimam, quæque omnia phænomena urinæ naturali exhibebit adscripta; hæc enim artificialis urina distillatione eadem impertietur, quæ à naturali solent obtinere chymici.

§ 73. Hinc sequitur urinam componi ex aqua, sale communi, & terra, cum & naturalis & artificialis urina incipiente putredine sedimentum habeant pulverulentum & insipidum, quod terreum dici potest. Hinc etiam patet, in urinis hypostasim eam esse partem, quæ salis & terræ est gravissima, quæ ideo ima tenet; partes autem salis & terræ uno gradu leviores, quæ suspensiones, & encoemata vocantur, in medio fere loco fluitant; supremo loco relicto nubi, seu nubeculæ, ex levissimis solidarum urinæ partium ramentis conflata.

§ 74. Cum urina primo excernitur, plerumque conspicitur colore flavedinis citrinæ: qui dependet à portione salis & Tartari aqueo liquore admistorum, ita ut si nihil aut parum salis aut Tartari admisceri contingat, nullus tum futurus sit color præter eum, qui aqueæ perspicuitate conjungitur; quo vero plus salis & Tartari aqueis partibus admisce-

tur

tur, aut quod eodem redit, quo minus aquæ respectu reliquarum urinæ partium superest, eo obscurior est, & saturatior color, ut patet ex evaporatione illa urinæ, quæ eo evadit obscurior, quo plus aqueæ naturæ evaporat; cæteris autem paribus, eo magis erit urina aut perspicuior, aut coloris albicantis, quo plus erit aut aquæ cum paucò sale, aut salis cum paucà aqua, utrumque respectu modicæ aut nullius terræ; cum terra præcipuè nigricantem colorem inducat, cum sit corpus opacum, aqua verò sit perspicua, & sal instar crysalli lucem transmittens; unde sequitur, existente parva aut nulla quantitate terræ, apta vero portione aquæ, & salis, urinam, qualis est illa sanorum, debere esse coloris non quidem prorsus aquei, sed aliquanto magis saturi, sive subflavi: nam albus urina color provenit (cum urinæ nihil tenax inest) à magna partium salinarum coacervatarum copia non multâ aquâ innatante.

§ 75. Denique adverti debet, quod cum urina primo excernitur, neque nubecula, nec eneorema, nec hypostasis apparent: sed hæc conspicua fiunt, postquam aliquamdiu urina immota persistit; nam cum sal & terra (quæ faciunt contenta urinæ) prius cum ea in sanguine circulationem obierint, antequam à reliquo sanguine fuerit in renibus exclusa, oportet ut ante exclusionem habuerint vires motrices in diversa tendentes, cum sint diversæ molis & gravitatis; atque licet diversa mole, & gravitate,

vitæ, adeoque diversa motûs quantitate, fuerint instructa, (cum motûs quantitas æstimeretur per molem ductam, seu multiplicatam in celeritatem, adeoque cum eadem mole si diversæ celeritates conjungantur, diversæ erunt motûs quantitates, impetusque diversi) quum diu tamen intra serum sanguinis labuntur, ab illius motu prævalente abripiuntur, & impediuntur, quominus in diversa motibus suis debita loca diffuant; verum postquam è sanguine eliminata extra corpus posita sunt, tum demum cessante impetu confusionis, quem simul cum sanguine à corde & arteriis conceperunt, pars quæque locum gravitati suæ respondentem occupat; durat tamen per aliquod post mixtionem tempus impetus ille, quem in sanguine conceperant, & quamdiu durat, non apparent contenta.

§ 76. Unde sequitur ut contenta melius agnoscantur & natura contentorum, & quid sibi virium relicta habeant, debere vas urinam vehens perstare immotum, & tam à nimio calore (nimium calorem hic voco eum, qui æstivum incipientem vincit:) quam à nimio frigore, quod æstivæ noctis frigus superat, immune præservari; alioquin calor motum falsis & aquæ confusum sustinebit & protrahet, & urinam semper limpidam efficit, frigus vero subito partes urinæ omnes constringendo, antequam sese possunt una ab aliis extricare, eas fortiter implicat, turbidamque ubique urinam ostendet.

§ 77. Tandem ad officium testium explicandum accedimus, pueris puellisque notum. Nemini sane notum non est in iis contineri semen duplex, nempe in mulieribus ovula, in viris liquorem quendam, sine quo ista non sunt foecunda ; & cum reliqua videntur satis à D. *Drelincurtio* & Anatomicis declarata, unum superest inquirendum, quo ritu semen virile foecundet ovum foemineum. Summa eorum, quæ maxima verisimilitudine à viris doctissimis affirmantur, hæc est, partes spirituosas & salinas feminis virilis penetrare per poros tunicarum ovuli foeminei, plerumque in utero, aliquando in tubis sibi & in iis locis intra ovum receptas, liquorem ovuli agitare, & in colliquamentum reducere, particulis feminis virilis ad diversa loca à primo motore, vel vi plastica assignata, se recipientibus juxta varios gradus motuum, & elasticitatis, & mutæ congruitatis. Verum hæc quamvis in re tam obscura possint quibusdam satisfacere, tamen cum pugnent cum veritatibus notissimis, non debent assensum impetrare ; nam ut taceam impossibilitatem, ut particulæ cujuscunque demum figuræ aut molis irrumpentes in spatium liquore plenum & tunicæ cinctum tensili, queant formare aliud intra illam tunicam corpus quam sphæricum, cujus superficies extima sit crassior : si liquor totus non moveatur, in centrum confluunt partes crassiores, ad latera expulsis tenerioribus ; adeo ut nunquam corpus humano simile ista ratione possit

sit

fit formari: ut, inquam, ista taceam, quorum tamen veritas constat, velim ut advertatis, in omnibus quæ formatæ sunt ad explicandam primam foetus in ovo formationem hypothesibus, necessario quidem hoc fuit assumptum, scilicet, spirituosas seminis virilis partes in locum aliquem fluere, in quo rarefactione corculum constituunt, quodque motu suo dilatant, ut ex quo postea erumpunt, & ad quod redeunt repercussæ ab ambientibus ovuli membranis; quod est falsum & impossibile, cum cor non dilatetur à sanguine irruente, sed contrahi primo debeat cor, priusquam spiritiosa seminis pars in ambitum pellatur. Atqui contractio cordis fieri nequit absque influxu spirituum animalium, neque influxus ille fieri, nisi formatum sit cor, quod sanguinem ad cerebrum pellat.

§ 77. Unde liquet eodem tempore formata esse cor & cerebrum, & arterias, & nervos: atqui hæc simul formari non poterunt ab ullis particulis seminis virilis quomodolibet motis, aut sitis; unde sequitur partes seminis invadentes habuisse formatum in se cor, & cerebrum, ante factam invasionem, ut necesse erit agnoscere corpus animalis, quale extra uterum cernitur, extitisse, sed multo minus: non quidem in ovo; unde absque omni ope microscopii pervenimus ad animalcula in semine masculino, quæ ovulis foeminarum foecunditatem largiuntur.

§ 78.

§ 78. Ratum ergo sit inesse cuivis guttæ feminis animalcula numero innumero, sexu distincta ; alia quippe ova gerunt in testibus, optatam foecundationis horam expectantia ; alia vero liquorem, foetum animalculis foecundaturis priorum ovula ; animalculis inquam, duplicis etiam sexûs : ita ut hinc facile possit intelligi, in primo homine omnes homines fuisse : hinc etiam facile possunt solvi quaestiones plurimæ vulgatæ. Observationem unam opponam vobis utilem. Si gonorrhœa Gallica laborantis semen microscopio adjuti lustratis, videbitis, si gonorrhœa non est debellata, animalcula sine motu & vere mortua ; at si moveantur quaquaversus, tum morbus est superatus, quamvis non alia adsint signa sanitatis recuperatæ.

§ 79. Verum licet forte quaestio de formatione foetûs in utero ad medicos videatur spectare ; illa tamen de fermentatione horum animalculorum in semine masculino proprie pertinet ad Theologos, quibus in hac inquisitione progressus felices optamus, sperare non audemus.

§ 80. Proximus labor erit, modum nutritionis foetûs extra uterum explicare : & quoniam exemplo res illa melius quam generali & nuda oratione intelligitur, explicabo vobis breviter modum quo ossa nutriri videntur & crescere à novissima anatomicorum industria delectum.

§ 81. Superficies ossium concentricæ nihil aliud sunt quam membranæ plures sibi mutuo superpositæ, quarum pori replentur corporibus duris è succo durante derivatis ; ille succus per arterias advectus (refluentibus per venas partibus fluidioribus) exsudat in poros membranarum, quæ circumvolutæ os constituunt ; at quia vis illa, qua expelluntur è sanguine, neque est nulla, neque est semper eadem ; idcirco non semper cessat, quamprimum partes illæ duræ & concrescibiles perveniunt in poros, sed sæpe tanta est, ut eas partes trans ipsam primo occurrentem membranam adigat, & inter duas quasvis membranas extendi cogat, cum cæteris partibus minor sit resistentia ab intercapedine duarum membranarum, quàm ab ipsarum superficie, quare facilius materia quævis fluit super ipsarum superficiem quaquaversus, quam eam penetrabit. Descripti prostant claviculi quatuor generum, destinati connectendis superficiebus ossium squammosis ; quorum alii tanquam cylindri, duas, pluresve membranas ad angulos rectos perforant ; alii vero ad obliquos ; quidam verò referunt cylindrum altera sui extremitate adnascentem sphaeræ diametri majoris. Denique nonnulli non in directum jacent, sed curvi. Hos claviculos putant ossium laminis alligandis inservire, easque esse partes membranarum ossæarum succo gypseo intus & extra obductas : sed falluntur ; nam cum non semper exsudet æqualis quantitas ex arteriis

teriis succi concrefcibilis, neque quæ exfudat femper conftat partibus æqualiter cohærentibus, neceffe eft ut fi quantitas folum major & magis compacta exfudet, ea non debet adeo facile diffluere in membranarum intercapedinem, five ad latera, fed recta propelli verſus proximam laminam; quia cohæſio ipſius partium major eft cohæſione partium membranæ iſtius, quam idcirco penetrabit materia gypſea, ex partibus duris, & unis poſt alias ſtatim exſudantibus conflata; hæc materia poſtquam membranam ſecundam penetraverit, five perpendiculariter, five oblique; ſi impetus ibi ceſſet, primum & ſecundum claviculum continet; at ſi impetus non planè ceſſet, urgeatur à tergo exſudans materia, non tamen eo momento, quod requiritur ad tertiam membranam perforandam, ſeu poros ejus dilatandos, & cohæſionem fibrarum ipſius ſuperandam, attinget membranam hanc, ſed ab ipſa repelletur: & ſiquidem ad angulos rectos ei occurrat, caput (id eſt cuspis) claviculi evadet ſphæricum. Nam cum non declinet claviculus magis in unam partem membranæ, quam in alteram, hoc eſt, declinet in omnes æqualiter, etiam reflectetur ab ea æqualiter in omnes partes; adeoque globofus evadet ea parte, qua impetum fecit: verum ſi claviculus obliquo tramite impetum fecit, reflectetur verſus partes anguli obtuſi, quibus nempe impetum non fecit, & per quas confe-

quenter

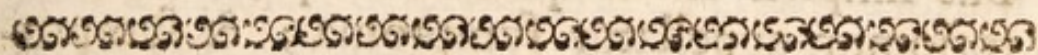

quenter membranæ reflectenti minime resistit
sive reagit; & hoc genus claviculi curvum
erit, sive inflexum ad angulum. Unde non
opus est credere, hos claviculos factos esse
ut ossa connectent, sed illi enascuntur ex so-
la necessitate inæqualis exsudationis & varian-
tis consistentiæ succi ossei. Quia vero membra-
næ sunt quaquaversum tensiles, ideo possunt
quaquaversum dilatari, pluribus succi gypseæ
partibus in ipsarum poris illapsis, & in longum
latumque distrahentibus; at cum membranæ
originales, ut primævæ sint, quoad crassitiem
divisibilem pororum juxta crassitiem sitos ob-
tineant, debent poris illis repletis non solum
incrassari, sed possunt ex una quoad crassitiem
fieri duæ, unde excurrit inter ipsas materia
gypsea, & sic alio de nomine fieri os crassius.

§ 82. Ex his autem patet, extimas mem-
branas magis tendi in latitudinem, quam in-
teriores: nihil enim est quod impediat dila-
tationem extimæ, quod non etiam impedire
potest dilatationem interioris. Atqui externa
obstat dilatationi interioris; unde cum plura
obstant interiori dilatandæ, interior minus
tendetur, & dilatabitur. Quia ergo extima
est lentissima & maxime dilatata, ejus pori
erunt materia gypsea repletissimi; illa igitur
erit durissima, adeoque magis tandem resistet
claviculorum directorum perforationi; unde
non erit mirandum claviculorum capita nulla
in extima ossium superficie eminentia con-
spici; & denique cum materia gypsea in
motu

motu suo per latitudinem, adeoque minorem offendat resistantiam in extensione in longum, quam in dilatatione in latum, cum extremitas ossis sit minoris superficiei, quam sunt latera, idcirco facilius & magis crescent in longitudinem quam in latitudinem; sed non solum ob minorem resistantiam, verum etiam ob majorem vim longitudinalem id fit; nam si ossis primævi sit major crassities, etiam copia succi gypsei erit secundum longitudinem major, adeoque majori vi in longum extendetur; quare in ossibus, v. g. cranii, cum illa se in longitudinem curvam extendant, ut in extremitatibus æqualiter dura, oportet aliquas partes utrinque retropelli, ubi obvia fiunt; unde extantes in futuris cranii partes.

C A P. VI.

De M O R B O.

§ 1.

Ostulat nunc ordo, ut postquam sanitatem, rerumque sanitate fruentium proprietates aliquas descripsimus, ad declarandam morbi naturam accedamus: sanitatem diximus esse vim illam, qua vita fit infinite longa: sanitas sic descripta est sanitas absoluta. At quia nemo nostrum absoluta sanitate fruitur, idcirco ip-
fius

sius allata definitio erit medico practico hujus ævi inutilis; sanitas enim omnis nostra est relativa, eaque est optima, quæ maxime accedit ad absolutam. Quare cum vitam definiverimus esse circulationem sanguinis, qualis solet esse plerisque hominibus diutissime viventibus; ergo morbus est circulatio sanguinis insolita, seu motus sanguinis circularis auctus, sive diminutus, aut per totum corpus, aut per aliquam corporis partem.

§ 2. Morbus dividitur variè & inutiliter à medicis, ut liquet ex *Sennerto*, *Zypæo*, & *Waldschmiedt*, qui *Sennerti* scrinia compilarunt. Mala est divisio in morbos partium similarium, organicos, & solutæ unitatis; utiliter vero & clarioris doctrinæ gratia dividi debuissent, primo in simplices & compositos. Nam morbus simplex est id quod à scriptoribus Institutionum appellatur symptoma; & symptomatum complexio est id quod ab iis dicitur morbus, nobis vero morbus compositus: & hic paucis verbis, si considerentur, magna amovetur confusio ex Institutionibus medicinæ, in quibus non reperietis distinctam descriptionem morbi & symptomatis. Inutilia etiam erunt illa signa morborum distincta à signis symptomatum, quæ tanto conatu describunt medici; inutiles enumerationes morborum causarum distinctarum à causis symptomatum; inutilis denique illa indicatio, quæ sumitur à symptomate urgente, quasi distincta foret à cæteris indicationibus. Quia vero

vero usus voluit ut vocabula morbi & symptomatis retineantur, morbus simplex erit symptoma, & symptoma compositum erit morbus. Divisionem vero omnium morborum, id est, eorum genera, optime per tabulas exhibet *Wedelius*, licet in febribus erravit.

§ 3. Superest nunc ut inspiciamus, quid tradiderint veteres & recentiores de *causis* morborum. Omnes una sententia, sed diversis verbis, tradunt, res eas, quæ causæ morborum fiunt, esse vel externas, vel internas. Externæ, secundum illos, vel nobis necessario obveniunt, vel fortuito: & hæ priores vocantur sex res non naturales, aër, cibus & potus, somnus & vigiliæ, quies & motus, excreta & retenta, atque animi pathemata; posteriores vero cum incerto sint numero, non possunt à medicis determinari. Verum priorum series non est accurata. Nam nonnullæ sunt harum rerum non naturalium, quarum vitium possumus evitare æque facile ac casum, aut ictum, quæ sunt vitia motûs nostri, aut alieni, pro fortuitis habita. Clarius ea omnia, quæ causæ fiunt morborum, dividi possunt in actiones corporum aliorum in corpus nostrum, aut actiones corporis nostri in seipsum.

§ 4. Actiones aliorum corporum in nostrum sunt proportionales viribus ipsorum; quæ vires à philosophis tradi debent: nec est medici eas describere, sed postulare, ut iis tanquam notis sibi liceat uti.

§ 5. Actiones corporis nostri, quæ causæ morborum fiunt, vel prorsus ab arbitrio nostro pendent, vel involuntariæ sunt. Prioris generis sunt motus & quies, excreta & retenta, atque animi pathemata. Posterioris generis sunt respiratio & perspiratio, potatio & comestio, somnus & vigiliæ. Nam quod excretionem, & retentionem, ad prius genus retulerim, ut perspirationem ad posterius, ratio est hæc; per excretionem hic intelligo non illam separationem naturalem & involuntariam, exempli gratiâ, crassiorum chyli partium secessum à reliquis; sed voluntariam jam semotarum expulsionem per anum; sic sputa possunt à nobis volentibus deglutiri; sic perspiratio potest, ut & respiratio à nobis impediri, si in aquam gelidam nos immittamus, aut ex parte, aut totos. Et eo casu refero respirationis defectum ad vitium excretorum & retentorum in prima classe; sed cum perspiratio, aut respiratio læditur ab aëre, quoad gravitatem, aut elasticitatem mutato, quod fit nobis non volentibus, tum perspiratio, ut & respiratio, illa est, quam refero ad posteriorem classem.

§ 6. Omnes autem hæ actiones tum demum morbificæ fiunt, cum aut augeant, aut impediunt sanguinis circulationem. Nam primo motus corporis nimius motum sanguinis auget, efficiendo ut concussione nervorum spiritus animales nimii, aut nimis frequenter excidant in omnes musculos & cor. Excretio

cretio nimis cita, verbi gratia, foecum, ea hic intelligitur, cum quovis modo ante plenariam crassiorum chyli partium ab utilioribus secessionem, quæ tarda est, dejicimus utilia inutilibus mista, unde fit minor separatio partium sanguinis, corporisque refrigeratio, ob circulationem debili vi factam, & pulsus debilis seu parvus. Animi affectus, ut timor, aut ira, conjunguntur cum pulsu raro, aut frequenti : & sic vitiant aut mutant circulationem sanguinis motum. Respiratio & perspiratio, aëre existente nimis raro, lædunt sanguinis circulationem, nobis invitis ; nam notum est animalia loco fere vacuo inclusa statim difficulter respirare, cum non sat ponderis habeat tantillus qui superest & admodum dilatatus aër, ut alterius inspiratus sanguinem adjuvet in motu suo per pulmones, unde circulatio primo tarda, tandem nulla redditur ; circulatione vero tardescente, perspiratio debet esse minor, & hæc impedita infarcit vasa, sanguinemque viscidum facit. Comestio & potatio nimia sanguinem quoque viscidum efficiunt, si aut nimis sæpe edatur vel bibatur, ita ut concoctioni non satis temporis concedatur, chylusque & sanguis fiant viscida ; aut si edantur, aut bibantur, nimis rarefacientia, motus sanguinis nimis augebitur. Somni causa est major proportio partis aqueo-viscidæ, quam quæ undis in liquido nervorum excitandis requiritur ; unde tum minor est proportio partis illius liquidi

subtilioris, quæ à centro unde ad circumferentiam in omni sensatione diffunditur. Unde in somno non vigent sensus externi, liquidum nervorum lentius movetur, & sic cor rarius contrahitur, sanguinisque circulatio fit tardior. Vigiliæ omnia contraria producunt. Et hæc de sex rebus non naturalibus.

§ 7. Institutionum scriptores multum loquuntur de causis internis morborum, quæ tamen sunt ipsi morbi. Causas istas generalissime dividunt in Plethoram, & Cacochymiam; at *Plethora* est morbus. Nam *Plethora ad vasa* (à qua non est diversa *Plethora ad vires*) nimis distendit ipsa; adeoque est morbus *in magnitudine aucta* secundum hos ipsos.

§ 8. Deinde *Cacochymia* etiam est morbus; nam meminisse potestis quæ diximus de temperamentis, quæ sunt diversa genera *cacochymia* primo nascentis. Et sunt revera *Morbi Nativi*. Quamvis autem descripserimus tantum tria genera temperamentorum, ea tamen tot sunt quot secretionis diversorum fluidorum in animali: sed ob defectum observationum nondum nomina acceperunt.

§ 9. Temperamenta vero esse morbos statim ostendetur; nam tempus est ut nos conferamus ad signa temperamentorum tradenda, aliaque ab urina & pulsu desumenda, ex quibus sciri possunt sanguinis circulantis vis & indoles. Nam quæ traduntur de signis aliis, ab omnibus eodem modo describuntur.

§ 10.

§ 10. Signa temperamenti *biliosi* sunt pulsus magnus, corpus macilentum, iracundia, & appetitus non magnus : Nam hoc temperamentum arguit magnam copiam humorum bilem componentium inesse sanguini, aut saltem copiam, quæ sanguini inest, ab eo facile separari, hoc est, sanguinem esse rarioris texture, siue nulla bilis ipsi insit, quæ partes inflammabiles & rarefcentes multas habet, siue facile solum separatur, hoc est, indicat exiguam esse cohesionem partium sanguinis. Quare tum pulsus erit magnus ob sanguinem rarefcentem, & arterias dilatantem ultra consuetos terminos.

§ 11. Deinde *biliosi* sunt macilenti ob multas causas ; sed cum sint etiam parvi appetitûs, hæc res erit causa necessaria. Sunt vero parvi appetitûs, quia bilem fecernunt majori copia, quæ in ventriculum prorepens, sensum famis impedit. Nunquam enim sensus famis naturalis excitatur, cum aliquid majori copia inest ventriculo ; tum enim non excitatur appetitus assumendi, sed evomendi, siue Nausea.

§ 12. *Biliosi* vero sunt iracundi, quia cum sanguinis ipsis sit rarior, debet esse in data mole levior ; & sic facilius movebitur, seu aptior erit excitandæ speciei iræ.

§ 13. Hæc ergo omnia si adsint, temperamentum biliosum significabunt, quod dicitur calidum & siccum, quia rarefcentia sanguinis calori solvendo, id est, in majorem mo-

tum extrorsum asserendo, potestatem facit; & eadem opera partes aqueas expellit.

§ 14. Signa temperamenti *Melancholici* sunt pulsus rarus, pallor faciei, incessus tardus, sollicitudo animi. Nam cum melancholici aut majorem naturali proportionem habeant partium aquosarum & salinarum, quæ maximam partem sudoris & urinæ faciunt, & salinarum quidem ex eo genere, quod sal marinum componit, debet ille sanguis non suppeditare satis magnam proportionem spirituum, seu partium mobiliorum liquidi nervorum; unde ob defectum spirituum pulsus erit rarus; aut melancholici facilius secerni sinunt copiam, quam habent partium aqueo-salinarum. Hoc autem ideo solum contingit, quia ipsorum sanguis non adeo valide movetur, ut possit impetu suo efficere, ne sal gravitate sua separetur. Unde rursus hoc temperamentum conjunctum habet diminutum sanguinis motum: ac ex debili ejus motu fit, ut data quantitas ejus amplius solito tempus requirit, quo perveniat in cerebrum. Unde non adeo cito reparantur spiritus animales, nec adeo cito derivantur in musculos, & cor, unde raritas pulsus. Sunt vero melancholici pallidi, ob impetum sanguinis minorem; sunt motus tardi, ob rarius excidentis spiritus in musculos; & curis, tristitiæque dediti: hæc enim pathemata sunt species timoris, cum quo semper conjungitur tarditas sanguinis motus.

§ 15. Quare hæc omnia sunt melancholici temperamenti signa; est enim temperamentum frigidum & siccum; frigidum ob tardum motum sanguinis; siccum, ob magnam deperditionem partium aquosarum.

§ 16. Temperamenti *Pituitosi* signa sunt pulsus parvus, hebetudo ingenii, & corporis inertia. Nam ubi liquida secernenda separantur majori copia per ductus salivales, indicio est, ea esse crassiora, & magis coherentia, quam quæ possint facile expirare per vascula sudorifera. Talia fluida impediunt sanguinis rarefactionem, & cum gravem reddunt minusque mobilem; unde parvi & non valde mobiles sunt spiritus; quare necessario pulsus erit parvus, & corpus iners. Est hoc temperamentum frigidum & humidum; frigidum, ob parvum motum sanguinis; humidum, quia liquor aqueus non satis expirat per vasa sudorifera ob implicationem viscidioris liquidi, nec tamen satis potest prodire per ductus salivales, cum hic non possunt hi supplere vices istorum.

Signa à Pulsu desumpta.

§ 17. Accedimus ad explicanda signa, quæ à *Pulsu* desumuntur, & quia in morbis chronicis sat temporis fere datur, ut ex aliis signis de ægri conditione possit pronunciari, quantum quidem prudenti medico licet: idcirco explicabimus signa, quæ pulsus præbet in febribus, eorumque rationem.

§ 18. *Primo*, Pulsus à naturali parum mutatus, sed paulo frequentior & tantillo major, initio febris indicat, aut ephemeram unius vel plurium dierum, aut malignam.

§ 19. Si sit naturali similis, seu æqualis, significat *ephemeram*: si vero sit aliquando naturali similis, at non semper, sive inæqualis, significat febrem *malignam*. Nam cum febris *ephemera* sit febrium minima, seu minimum augmentum motûs circularis sanguinis; debet pulsus, qui est illius effectus, esse minime auctus, seu in magnitudine spatii à tunicis arteriæ percussus, seu in numero ictuum. Et quia in ephemera, quæ nempe semper pendet à causa procatarctica, aut nullum aut leve sit vitium in sanguine, seu texturæ sanguineæ, sed solum vitium molis, vel motûs, illius [molis] vero necessario hujus [motûs] vitium inferat; idcirco sanguis in ea erit, aut æque ac solet, aut fere, homogeneous. Unde contractiones cordis, & arteriarum dilatationes factæ à spiritu & sanguine sibi semper simili, erunt quasi eadem; seu videbitur pulsus esse æqualis in ephemera.

§ 20. Verum in *febre maligna* sanguis est inæqualiter viscidus & fluidus, seu constat ex quibusdam partibus viscidioribus quam quæ naturaliter fluunt per arterias, & aliis eodem modo fluidioribus; quarum utrævis, per se solæ, aut simul, varia proportionem mixtæ, diversis temporibus fluunt per vasa. Adeoque in febribus malignis fieri potest, & necessario

fario fiet, ut aliquando viscida cum fluidis ea proportionem mista fluant per arterias, quas attingimus pulsum exploraturi, quæ requiritur ad impetum concipiendum eundem, quem sanguis naturalis concipit, & tum fiet pulsus naturali similis; nam cum sanguis naturalis, seu sanorum, componatur ex inæqualiter fluidis, potest esse talis mixtio partium alterius liquidi, & inter se, & cum partibus sanguinis, inæqualiter fluidarum, ut fluxilitas eadem sit illius liquidi, quæ sanguinis.

§ 21. At quia sanguis in febribus malignis est in diversis corporis vasis, scilicet venis, & arteriis, diversisque venarum & arteriarum portionibus diversæ fluiditatis; ideo necessario succedent partes naturali majorem aut minorem fluxilitatem habentes. Unde pulsus erit nunc naturali frequentior & major, nunc vero rarior & minor; id est, sæpe inæqualis.

§ 22. *Secundo*, Pulsus frequentior paulo, & paulo minor solito, qui post assumptum cibum major fit, post vero hunc distributum redit ad frequentiam & debilitatem priorem, significat *febrem hecticam*. Nam febris hectica insequitur semper decrementum partis aqueæ; tum enim major fieri potest attritio partium duriorum sanguinis, cum hæ per aqueas non diluantur, nec detineantur à se mutuo. Ex attritione majori fiet major calor: calor hic tractu temporis diminuit quantitatem sanguinis, & sic spirituum animalium; unde

unde contractio cordis fit debilis, & dilatatio arteriæ parva, ex duplici causa : Primo, quia à cordis debili contractione debilis imprimi-
tur impetus sanguini. Secundo, quia immi-
nuto sanguine, parva moles irruit in arte-
rias.

§ 23. Quia vero è sanguine nimis aqueo, hoc est, sicciore fluunt spiritus animales minus aquei, id est quorum pars mobilior est in proportionem solito majori ad partem minus mobilem ; idcirco hi spiritus licet sint in majori quantitate, tamen cum sint mobiliore, descendant frequentius in omnes musculos, adeoque in cor ; & sic fiet hecticus pulsus, naturali frequentior. At vero post cibum assumptum novus caloris fomes advehitur sanguini : nam cum calor sanguinis idem sit, qui fuit calor chyli, non potest sanguini præter modum calenti, qualis est hecticorum, admisceri chylus ; quia solito major hujus calor ab illius actione suscitetur, unde ex utriusque aucti caloris mistiore major solito exurget calor. Hinc advenit, ut post cibum assumptum pulsus hecticus solito fiat frequentior ob spiritus factos mobiliore, scilicet ex sanguine calentiori, seu mobiliore productione productos ; & major quoque ob sanguinis rarefactionem à majori calore majorem ; & etiam ob quantitatem ejus auctam à novo chylo : unde duplici de nomine major arteriæ dilatatio, pulsusque major. Cessantibus his causis, redit pulsus ad ingenium.

§ 24. *Tertio*, Pulsus initio febris parvissimus, & se tactui fere subducens, & inæqualis, significat febrem aut *continuum periodicam*, (qualis est febris *putrida* dicta, ut quævis remissiones & exacerbationes habens) aut *intermittentem*. Nam quoniam febres periodicæ continuæ possunt spectari tanquam compositæ ex pluribus intermittentibus, vel potius quoniam utræque pendent à visciditate insolita sanguinis in arteriis contenti; igitur initio paroxysmi, cum nempe plurimum visciditatis pervenit ad extremas arteriolas omnium partium, & sic cerebri, exinde minimum spirituum animalium producet; cum non multum eorum possit separari à nimis tenaci liquido. Unde ob eorum minimam quantitatem, debilissima erit cordis contractio, saltem ratione habita ad pondus movendum, pulsusque erit fere inperceptibilis. Sed, quoniam à sanguine nimis viscido separati spiritus sunt proportionales visciditati, & sanguis febricitantium nunquam est æqualiter viscidus, separabuntur ergo ex eo nunc plures, nunc pauciores spiritus: adeoque erunt cordis contractiones nunc validiores, nunc debiliores; nunc frequentiores, nunc rariores; adeoque pulsus inæqualis.

§ 25. *Quarto*, Pulsus intermittens in febribus juniorum & seniorum non est adeo periculosi morbi index, ac in febribus hominum florentis ætatis. Nam in pueris nondum sanguis satis multis circulationibus (per pulmo-

nes

nes præcipue) est communitus, ut not sit adhuc æqualiter fluidus: unde subsistente diutius in cerebro sanguine, etiamque appellente haud semper æque spiritibus foeto, per majora inæqualiter intervalla separantur spiritus animales; & sic contractiones cordis fiunt inæqualiter, & pulsus intermittit. Quare pulsus intermittens congruit ætati puerili. At in senibus collapsi sunt, aut obstructi, pluribus in locis canales: unde etiam iis naturaliter pulsus intermittit. Quare in utrisque causa intermissionis non est à vi. Et ob contrarias causas erit intermissio pessimi signi in mediæ ætatis hominibus febre correptis, nisi quibus sanis accidit.

§ 26. At pulsus intermittens in initio febris in hominibus mediæ ætatis, non solum in genere malus est; sed specialem significat febrem malignam, aut pestilentialem; è quarum genere est febris variolarum periculosior. Vidi cui ante eruptionem variolarum pulsus fuerit insigniter intermittens; & respirationum intervalla incredibiliter longa. Nam & febris maligna, & pestis, & febris variolarum conjunguntur cum æquali lentore sanguinis. Unde non est mirum juniores esse variolis maxime obnoxios, cum horum sanguis non sit adeo homogeneus ac sanguis adultorum.

Signa

Signa ab Urina desumpta.

§ 27. Ostendendum nunc est, quid *Urina* significet: & quidem, propter rationem in tractatione de pulsûs significatione allatam, inspiciemus solum *Urinam febritantium*.

§ 28. *Primo*, *Urina* in febris initio lævem, & non divulsam hypostasim, & album habens, aut febrem ephemeram, aut malignam denotat. Nam in febrî ephemera sanguinis massa vix vitata est, & secretiones parum læsæ; quare in illa debet *urina* esse sanorum similis. At hypostasis *urinæ* sanorum est alba, pendetq; proportionē salis & terræ nobis ignota: est etiam *urinæ* sanorum hypostasis lævis & æqualis; quia in iis sanguis appellens ad renes est sibi semper similis, adeoque æqualibus temporibus secernit sibi similia & æqualem. Quare hæc ex æquo interjacebunt sibi mutuo, id est hypostasis erit indivulsa & lævis.

§ 29. At in maligna cum sanguis sit inæqualiter fluidus, poterit aliquando secerni *urina* sanorum similis; cum scilicet appellit ad renes sanguinis portio sanguini naturali similis in fluiditate: verum statim accedens aliter, contextus sanguinis *urinam* dabit, cum hypostasi alia, vel forte nulla; cum in ephemera hypostasis sit semper eadem, ob sanguinem, aut nullo, aut semper eodem modo vitatum.

§ 29. *Sectundo*, Unina rubra, & etiam flammea, cum rubra & lævi hypostasi, si alia indicia sint febris continuæ; signum est criseos statim secuturæ. Quoniam sedimentum istud procedit à plurimo sale & terra secretis, quod indicium est lentorem febrilem discerpi æqualiter, & rite coqui.

§ 30. At si signa sint febris intermittens, & speciatim, si sedimentum sit instar pulveris laterum, loco criseos perfectæ, succedet tantum crisis particularis. Hoc est, paroxysmus verus & formatus febris intermittens. Tale enim sedimentum æque est hic proprium febre intermittente laborantibus, ac album, læve & æquale bene valentibus.

§ 31. *Tertio*, Quæcunque significantur per hypostasim urinæ, eadem sed incertius significantur per *nubeculam* citius apparentem; nam cum nubecula sit hypostasis lævior & subtilior, seu fundum non petens, indicabit illa solutionem fieri partium duriorum, id est, coctionem esse inchoatam, aut saltem tentatam; sed hanc adhuc esse minorem, cum nubecula citius appareat, quam hypostasis: adeoque tempus majoris solutionis nondum advenit. Quare nubecula alba initio febris, si constans sit, ephemeram arguit: & nubecula rubra, vel etiam obscurior, aut continuæ crisin, aut intermittens paroxysmum, portendit.

§ 32. Erit autem nubeculæ significatio semper incertior, quàm sedimenti; quia cum aliqua

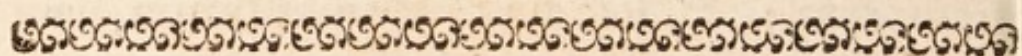
aliqua sit in significatione hypostaseos incertitudo, qua fit ut eventus sæpe non respondeant, cum vix duas reperiās, qui sint prorsus ejusdem texturæ; & cum nubecula proprie futuram hypostasim respiciat, quæ non semper respondet conditioni nubeculæ, sequitur minus cohærere crisin, vel eventum morbi, cum nubecula, quam cum hypostasi; adeoque illam præbere prognosticon uno gradu incertius. Eo vero certius signum præbent nubeculæ, quò magis subsident ad fundum; cum sedimentum nihil aliud sit quàm nubecula posita in fundo.

33. *Quarto*, in febre urina carens hypostasi, & ex colaturâ facta pellucida, seu aquea, dolorem in extremis partibus, ut in capite, graviolem; & sic aut rheumatismum, aut phrenitidem imminere, significat. Nam, primo, significat hæc urina febrem non esse ephemeram; in qua scilicet secretio vix læditur: quare febris hæc est periculosa, in qua partes crassæ & duræ non perveniunt ad renes eâ copiâ, quæ requiritur ad separationem ibi instituendam; adeoque hærebunt, si maxima sit crassiorum humorum copia, in partibus extimis, ubi motus sanguinis, ob distantiam à corde maximam, est minimus; & dolores inferent: hæc autem omnia in febris initio contingent. At si non in febris initio, sed paulo post urina pellucida evaserit, significat non tantam esse copiam materiæ durioris, ut possit per omnia vasa capillaria stagnare;

nare ; sed tantum sola quæ aliqua possit occupare in quibus motus est *minimissimus*, hoc est, capillaria vasa cerebri. Quare in eo hærebit materia, cujus defectu urina fit limpida ab illa autem stagnatione fit inflammatio, & delirium ; hoc est, phrenitis.

§ 34. *Quinto*, annumerant aliqui excretionem urinæ involuntariam, vel quæ fit sine sensu, signis ab urina desumptis, sed malè non enim quia urina talis, sed, quia taliter excernitur, significatio est mala : adeoque hoc signum desumitur à quavis alia excretionem sic facta. Nec tamen est adeo mali ominis, ut vulgo creditur ; sed aut somni altioris, aut delirii, non insolitus effectus.

C A P. VII.

De C R I S I.

§ 1.

UPEREST tractatio dierum Criticorum : sed malim vos ablegare ad Institutionum scriptores, *Sennertum*, *Zypæum*, *Waldschmiedt*, aliosque, quibus rescire potestis quænam de *Crisi*, & diebus illi dicatis, horumque causis fuerit veterum sententia ; nos autem paucis verbis veram proponemus.

§ 2.

§ 2. Cum coctio materiæ morbificæ, & humoris excernendi, nihil aliud sit, quam mutatio in magnitudinem vel parvitudinem debitam, ut possit vis circulantis sanguinis abripi per canales, & excerni per vasa excretioni alicui dicata; *excretionēs* autem hæ sint ipsæ crises; (quæ res satis possit intelligi exemplo expectorationis, quæ ut rite fiat, nunc incrasationem, nunc attenuationem, materiæ expectorandæ postulat) sequitur crises fieri posse per quascunque glandulas subcutaneas, intestinales, renales, salivales. At si non possit materia morbifica in eam magnitudinem aut parvitudinem mutari, quæ respondeat orificis illius vasis excretorii, tum aut Abscessus, aut Hæmorrhagia oboritur, si modo crisis instituitur; itaque Abscessus & Hæmorrhagia crises minus proprie debent censerī.

§ 3. Ut vero materia morbifica deducatur ad magnitudinem vel parvitudinem debitam, & motum optatum, opus est tempore aliquo notabili, si quantitas materiæ sit notabilis, id est, si morbus sit gravis vel magnus. Et cum multæ sint & constantes causæ, quæ efficiunt ut sanguis & humores ejus peccantes in animalibus *Græciæ* & *Syriæ* diversæ sint fluiditatis, partibusque consent alterius cohæsionis & molis, quàm sanguis *Germanorum* & *Britannorum*; fieri non potest quin diversa temporis spatia requirantur ad coctionem in illis & his partibus faciendam, nec utrisque eadem tempora plerumque sufficiant. Unde sequi-

tur non nisi perraro, & quasi per miraculum; fieri posse, ut iidem dies apud nos critici sint, qui *Hippocrati* & *Galeno* fuerunt.

§ 4. Quare, si crisin solum vocare debemus eam excretionem, quæ tertio vel septimo die, aut tempore ex diebus ternis, septenariisve composito, contingit; tum apud nos in *Britannia* nunquam contingunt crises.

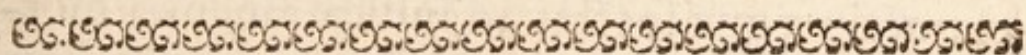
§ 5. Scio in *Scotia* aliquando videri medicis crises contingere sensu Hippocratico. Sed illi medici, qui id se putant observare, instituti fuere aut in *Gallia*, aut *Italia*, ibique præjudicio veterum imbuti. Et certo scio eos, ut crisin revocent ad dies Hippocraticos impares, tempus ægritudinis inchoatæ computare solum à die quo æger lecto coeperat esse affixus. Rursusque, ut aliam crisin similiter, Græcorum more, diebus imparibus contingere ostendant, coactos esse principium morbi repetere à tempore alio longe ante decubitum ægri: quod etiam tempus aliquando supputans à primis ægri querelis, aliquando à causis creditis evidentibus morbi, querelas ægri satis diu antegressis. Et tamen adeo raro hæc iis feliciter cedunt, ut dierum criticorum apud nasutiores non magna nunc habeatur ratio.

§ 6. Causæ vero dierum criticorum verorum, id est, in quibus *apud nos* contingit materiæ morbificæ coctio ultima, quæ semper cum ejus expurgatione est conjuncta, sunt omnia illa quæ humores efficiunt talis, aut
talis

talís magnitudinis, aut parvitudinis, majoris aut minoris adhæſionis: data enim vi, non poſſunt inæqualiter magna, aut hærentia, æquali tempore ſolvi.

§ 7. Quare obſervationibus, apud unam-
quamque gentem factis, inveniendum eſt,
quænam ſoleant eſſe cauſæ, & conditiones,
eorum morborum, qui certum & ſimilem die-
rum numerum requirunt ad coctionem ab-
ſolvendam. Et ſatis magnus numerus ta-
lium obſervationum quum factus fuerit, tum
ſimili apparente morbo, & conditionibus ſimi-
libus poſitis, poterimus diem criticum præ-
dicere multo certius, quam nunc fit.

C A P. VIII.

De Methodo Medendi.

§ 1.

Methodum Medendi ipſum
prout à ſuperioris ſæculi
medicis tradita eſt, expli-
carunt ſufficienter *Senner-
tus, Zypæus, & Dominus
Waldſchmiedt*, nihil de ſuo
adjicientes; ſed eundem cum prioribus er-
rorem errantes. Eorum peccata nos paucis o-
ſtendemus.

§ 2. Definitionibus ergo *indicationis, indi-
cantis, & indicati* prætermiſſis, quas unus-
quisque

quisque poterit pro lubitu fabricare, advertite, male annumerari quatuor indicationes pro quatuor *indicantibus*; scilicet pro causa morbi, *præservatoriam*; pro morbo *curatoriam*; pro viribus conservandis, *vitalem*; & pro symptomate urgente, *innominatam*.

§ 3. *Primo*, enim, causæ *internæ* sunt adeo conjunctæ morbo, ut iis sublati hic tollatur necessario: quare causæ tales & morbus non suppeditant diversas indicationes; cum eadem operâ simul amoveantur. Causæ vero *externæ*, qualis est gladius qui vulnus fecit, nullam indicationem medico suppeditant, si verbi gratia non amplius vulneri sit infixus. Nam si adhuc in corpore telum hæreat, ejus extractio æque spectat ad indicationem à morbo ipso desumptam, ac sordium remotio, sive mundificatio; & non ab ejus causa.

§ 4. *Secundo*, indicatio nulla à viribus medico suppeditatur: præterquam enim quod qui sani sunt non opus habent medico, saltem *vitalis* illa indicatio non pertinet ad methodum medendi, quæ definitur ab omnibus, *Ars per indicationes inveniendi auxilia, quibus deperdita sanitas restituatur*. Quare indicatio à viribus conservandis, quatenus differt ab indicatione curatoria, quæ suppeditat auxiliaria viribus restituendis, per subtractionem eorum, quæ illas minuunt, & additionem eorum quæ illas augent, idonea, non pertinet ad medicum methodo medendi armatum. Non enim animales ægri vires sunt in eodem statu

statu conservandæ, sed augendæ, aut minuendæ ; vitæque ejus in meliorem mutanda.

§ 5. *Tertio*, symptoma urgens non supplet distinctam à morbo indicationem. Nam si verbi gratiâ solus dolor infestat, qui dicitur symptoma maxime urgens, indicabitur quidem quicquid dolori tollendo proprie est dicatum : at tum dolor erit morbus, & indicatio curatoria. At si præter dolorem alia symptomata, ab illo, & à se mutuo independentia, infestent, quorum recursus dicitur morbus ; tum unicuique symptomatum debetur sua cura, & singula magis aut minus indicabunt : & indicationes omnium, dolorisque simul sumptæ, ea *summa indicationum* dicetur indicatio curatoria.

§ 6. Et ut hoc exemplo illustrem ; stagnet in aliqua parte sanguis, ita ut dolorem inferat rheumaticum ; morbus ipse erit obstructio canalisi arteriosi : qui coincidit cum illius canalisi dilatatione ; quæ dilatatio percepta, est *dolor*. Patet, ea omnia, quæ dolorem efficaciter tollunt, etiam obstructionem & dilatationem esse sublatura : & ea omnia, quæ obstructionem tollunt, hoc est, dilatationem, etiam sublatura esse dolorem ; quale remedium est venæ sectio, quæ anodynus hic plus valet. Quare eadem est indicatio morbi ac symptomatis urgentis.

§ 7. At cum dicerent medici symptoma urgens indicare, debuissent dicere, pluribus symptomatibus aut morbis simul infestantibus,

id symptoma, aut eum morbum, à quo magis magisque subitum est periculum, debere prius & citius tolli : unde patet etiam morbum esse posse urgentem, adeoque non magis symptoma urgens, quam morbum urgentem, præbere novas & distinctas indicationes.

§ 8. Est itaque unum tantum indicans, nempe *morbus*, & una tantum indicatio, nempe *curatoria*. Quod erat demonstrandum.

§ 9. Summa methodi medendi hæc est, aut enim indicatio sumitur à re *extra animal* sita, aut *intra*. Si à re *extra animal* sita, sed intra corpus, hoc est, in ventriculo aut intestinis, tum semper indicantur vomitoria aut purgantia : illa potius, si in ventriculo ; hæc, si intestinis causa sit posita. Alia omnia medicamenta quæ in morbis ventriculi & intestinorum adhibentur, non debentur istarum partium morbis, sed aliis morbis earum partium morbis adjunctis ; verbi gratia, in diuturna diarrhœa adhibentur etiam sudorifera ; quia morbus est hepatis, & radices pori biliarii sunt nimis dilatatae ab impetu sanguinis, ob impeditam transpirationem aucto : adeoque redundans liquor è poris cutis, per sudorifera dilatatis, educendus est.

§ 10. Si indicatio sumatur à causa *intra animal*, sumitur à sanguine intra arterias, vel venas contento : cujus morbi omnes dependent à *motu* ejus circulari aucto, aut imminuto. Nam omnes mutationes texturæ vel qualitatis

qualitatis sanguinis, comitem habent sanguinis motum auctum aut diminutum.

§ 11. Sed si à causa intra animal contenta, sed non intra venas & arterias, sumatur indicatio; tum illa indicatio sumitur à *secretione* aliqua aucta, vel diminuta: & indicatur secretionis retardatio, vel augmentum; & medicamenta iis rebus idonea quærenda sunt.

§ 12. Verum si causa morbifica neque sit in ventriculo, neque in intestinis, neque intra vasa, & tamen intra corpus; si quidem sit extravasata in visceribus, tum morbus est incurabilis, cum desint viæ naturales per quas deberet expelli: at si causa morbifica sit extravasata in ambitu corporis, ut verbi gratia in cavitate pectoris, pertinet ad Chirurgos. Atque hæc de indicantibus sufficiant, seu de varia morborum indicatione.

*****

C A P. IX.

De INDICATIS.

§ 1. Tatuunt Institutionum scriptores *indicatum* esse etiam quadruplex, scilicet, 1. Tollens causam morbi. 2. Vitam conservans. 3. Symptomata mitigans: Et 4. Curatorium, id est, morbum ipsum tollens. At hæc plerumq; sunt falsa.

§ 2. Nam methodus medendi docet, vitam fervari tollendo morbos & symptomata; & non aliter: adeoque nullum est indicatum *vitale*. Symptomata autem sunt morbi; & symptomata urgentia sunt morbi urgentes, hoc est, cito interimentes; adeoque iis respondet indicatum *curatorium*.

§ 3. Causæ vero quæ morborum afferuntur universales à medicis, scilicet, *plethora*, & *cacochymia*, sunt etiam morbi: placet tamen cum vulgo loqui.

§ 4. Omnes itaque morbi vel consistunt in mutata quantitate liquorum, vel in mutata velocitate eorum, vel mutata qualitate & textura ipforum. Nos hic vulgari more loquimur; possunt enim omnes morbi comprehendere in mutata velocitate. Velocitas, aut quantitas, quovis modo mutata, (nam motus est quantitas juxta nostros) dicitur *cacochymia*. Quantitas mutata, si sit aucta, vocatur *plethora*. At si sit diminuta, seu mutata in minorem, indicantur cibi solito faciliores coctionis, & amplius nutrientes. At si in majorem mutata sit, statque *plethora*, tum aiunt omnes medici indicare sanguinis missionem. Sed si fiat *cacochymia*, seu textura & motus intestinus mutantur; tum dicunt omnes, non indicari sanguinis missionem; sed, aut evacuationem per vomitum, aut per sedes, urinam, sputum, &c. aut denique correctionem materiae peccantis; quæ plerisque hodie est acida.

§ 5. Non nego in plethora indicari sanguinis missionem; (cujus celebrandæ varios modos & rationes videte in *Sennerti Instit. Lib. V. Par. 2. Sect. 1. Cap. 16. & seq.*) at in cacochymia non solum indicari puto vomitoria, &c. & acidum destruentia; sed dico ante ea, & præcipue, indicari sanguinis missionem; & tum præsertim quando adest, aut adesse creditur, acidum nimium.

§ 6. Hoc ut vobis ostendam, adverti velim omne corpus in aliud impingens, motûs sui partem illi impertiens, tantundem motus amittere, seu eatenus impediri. Quare sanguis è corde expulsus dum impingit in sanguinem antecedentem, eumque propellit, partem sui motûs in eum transfert, seu amittit: id est, ab eo impeditur, & tanta motûs sui parte retardatur. Hinc sequitur, quod si venâ Basilicâ brachii dextri sectâ sanguis emitatur, tum sanguis succedens, & advectus per arteriam axillarem, seu subclaviam dextram, minus impeditur in suo motu, quam impediebatur ante venæ sectionem illam: quia emissâ parte sanguinis ex vena, minor ejus quantitas superest in vena axillari, inter arteriæ axillaris finem extremum & cor, quam prius continebatur: ergo misso sanguine ex vena, minus impeditur in motu suo sanguis arteriæ quam prius. Ergo velocius movetur sanguis arteriæ post sectam venam, in quam se exonerat arteria, quam prius movebatur. Hinc patet,

patet, dum sanguis ex brachio mittitur, sanguinem è corde propulsum in aortam invenire minorem resistantiam in trunco aortæ superiori, quam inferiori; adeoque velocius fluere per aortam superiorem, quam per inferiorem: deinde eum invenire minorem resistantiam in arteria subclavia dextra, quam in sinistra; quin supponitur non mitti sanguinem ex vena brachii sinistri, sed dextri. Quare velocius fuit per arteriam subclaviam & axillarem dextram, quam sinistram. Denique hinc patet misso sanguine à vena brachii dextri velocius fluere sanguinem contentum in arteria axillari dextra, versus arteriam brachialem, quæ est ei continua, quam fuit per arteriam thoracicam, aut scapularem dextram, quæ etiam est ei continua; quoniam cum non supponatur emitti sanguis ex ulla vena arteriæ thoraciæ respondente, seu in quam hæc se exonerat, majus impedimentum superest proportionaliter motui sanguinis in arteria thoracica, quam in brachiali; sed quia major est velocitas sanguinis in arteria subclavia, & axillari dextra, quam in sinistra, erit motus in thoracica dextra etiam major, quam in thoracica sinistra.

§ 7. Quare patet, misso sanguine è vena brachii dextri, maximam esse velocitatem sanguinis in arteria brachiali dextra; quippe quæ suum sanguinem transfert in venam sectam.

etiam ; & proxime maximam velocitatem sanguinis esse in arteria thoracica, vel scapulari, ejusdem lateris, egrediente ex arteria axillari : at minorem multo esse velocitatem sanguinis in arteria brachiali, & axillari, thoracicaque, lateris sinistri & oppositi : omnium vero maximam velocitatem esse in arteriis ortis ex trunco aortæ descendente.

§ 8. Hisce præmissis, patet, quod si vellemus prohibere augmentum humoris alicujus à sanguine in sinistro crure stagnante, seu efficere, ut quam minimum sanguinis affluat ad illum locum per aliquod tempus, debere nos primo sanguinem mittere, vel ex brachio, vel ex crure lateris dextri ; & hoc erit *revulsionem* facere, & deinde sanguinem detrahere nos posse ex eodem latere, & ex vena quæ sanguinem recipit à ramo illius trunci qui mittit sanguinem ad partem tumentem ; & hoc est derivationem exercere.

§ 9. Unde patet eos ignorasse circulationem sanguinis, qui scribunt revulsionem & derivationem non consistere cum circulatione sanguinis.

§ 10. Revulsionis hujus effectus ut est insignis usus ; ita & hujus, & cujusvis venæsectionis, rite & larga satis manu celebratæ effectus est insignis durationis. Quod ut constet, affirmo missionem sanguinis diminuere ejus calorem, quacunque de causa nimium, & etiam tollere ejus visciditatem à causa sive
acida,

acida, five quavis alia coagulante, produ-
ctam.

§ 11. Nam cum calor sanguinis depen-
deat ab ejus motu circulari, quo fit ut partes
succeedentes impingant in antecedentes, & hæc
in alias anteriores; ita ut medio loco con-
clusæ, & propellantur à sequentibus, & im-
pediantur, hoc est, repellantur ab anteceden-
tibus; patet partes illas medias magis premi-
quam si nullæ essent anteriores; major autem
illa pressio facit majorem allisionem unius
particulæ ad aliam; quæ major allisio facit
ut una particula majori vi dividatur ab alia.
Unde fit ut partes mobilissimæ aliis prius in-
clusæ, nunc iis divulsis debeant extricari, &
motu suo liberrime caloris sensum & effe-
ctum producere. At venâ sectâ tollitur pars
sanguinis antecedens: ergo sequens majus ha-
bebit spatium, & liberius; & sic minus erit
pressus, minorque partium allisio; & sic mi-
nuetur calor.

§ 12. Deinde supponamus, sanguinem
stagnationi proximum, partemque ejus in vase
aliquo cruris, aut brachii sinistri hærentem præ
visciditate, & distendentem illud vas, summo
cum dolore animalis; ut sæpe fit in affecti-
bus rheumaticis, arthriticis, & scorbuticis;
dico visciditatem illam, & dolorem indicare
venæ sectionem in latere dextro.

§ 13. Nam cum sanguis non solum mo-
tum suum debeat cordi, & succedenti san-
guini,

guini, sed etiam arteriæ tunicis sese post dilatationem restituentibus; idcirco arteria quavis nimium distenta sanguine, & inde prohibita, ne possit se plenè contrahere, fit ut sanguis, qui inhæret, eo magis stagnet, quo magis & diutius arteria distenditur. Quare detractò sanguine ex opposito latere maxima copia, & velocitate fluet sanguis ad partem illam, minima vero ad partem affectam sinistri lateris: ergo arteriæ sinistri lateris, & præcipue in parte affecta, minus sanguinis recipient quam antea, & minus distendentur, & sic necessario se magis contrahent, quam prius.

§ 14. Unde fiet ut se sæpius contrahendo excutiant tandem à contactu suo stagnantes humores: eoque ritu eos eliminant, quo ventriculus & intestina à chylo satis viscido, aliisque contentis, sanguine quovis arterioso viscosioribus (præsertim si accedat liquoris præterfluentis copia) se liberant; quamvis motus arteriarum sit frequentior & validior motu intestinorum, & liquidum præterfluens arteriæ habeat copiosius & velocius motum. Quare quæcunq; sit causa coagulantis sanguinis, in vasis suis, hæc tolletur venæ sectione: & hujus effectus durabit usquedum sanguinis illa jactura fuerit reparata.

C A P. X.

De SECRETIONE.

§ 1.

UONIAM sanitas animalis consistit in debitis secretionibus è sanguine factis, solumque læditur aucta aut diminuta quapiam secretionem; non solum sanguinis missione, sed & aliis remediis, secretionem illas parciore promoventibus, aut nimias frœnantibus, poterit sanitas restitui: adeoque si secretio aliqua sit nimia, frœnantibus debet cohiberi; si sit minima, appropriatis secernentibus promoveri.

§ 2. Ut plurimum vero & tutissime cohibetur secretio aliqua nimia, promoventibus secretionem aliam factam in parte distante & opposita; ita diarrhœam vomitu, & catarrhum diureticis sistimus. Unde videtis ab omnibus practicis revulsionem exerceri. Ita ut secretionem promoventia sint instar omnium.

§ 3. At difficultas est summa de modo & causa diversarum secretionum; dicunt nunc fere omnes urinam exempli gratia separari in renibus, & bilem in hepate; quia partes bilis sunt ejusdem figuræ, cum figuris pororum acinorum hepatis, & non cum figuris pororum

ram

rum glandularum renum; urinæ vero è contra.

§ 4. Sed quamvis hoc esset verum, nil tamen faceret ad rem; nam cujuscunque fuerint figuræ partes urinæ in glandulis renum separatae, tamen dum separantur, sunt fluidæ, id est, ex multis aliis partibus conflatae guttulæ. Non enim glandula ulla renalis tantum separat unica vice unicam particulam urinosam determinatæ figuræ; sic enim tantum arenam transmitteret in pelvem: sed separat *liquorem*, seu fluidum aliquod, licet parva quantitate. Fluidum autem hoc mutat facile suam figuram, & accommodat se figuræ vasis recipientis.

§ 5. Adeoque quæcunque fuerit figura partium fluidi minimarum, poterit tamen fluidum illud separari in rene, nisi quid aliud obstat. Obstat vero, vel ob stare potest, sola angustia orificiorum cribri renalis; quæ non permittit ut liquor viscidior, qualis est bilis, quamvis cuivis figuræ se accommodans, impelli possit in sinum ejus. Et hoc est mysterium secretionis.

§ 6. Medicamenta vero ipsa secretioni cuilibet dicata promovendæ apud omnes occurrunt; præcipue vero *Willisium* in *Pharmacopæia Rationali*; & *Emanuelen Konig*, in *Regno suo Minerali, Vegetabili & Animali*, Editione ultima. Quare ego vobis ostendam methodum brevissimam medicamentis istis in formulas congerendis.

C A P. XI.

De Methodo Præscribendi Formulas.

§ 1.

P O Z E M A fit ex Radicum $\bar{z}$ iv. Foliorum $\bar{z}$ iij. Lignorum $\bar{z}$ ij. Corticum $\bar{z}$ ij ss. Florum $\bar{z}$ ss. Aromatum $\bar{z}$ ij. Pondus autem liquoris debet esse *octuplum* ponderis solidorum. Et fit tantum pro quatuor dosibus.

§ 2. *Vinum medicatum* fit, si ipsum fuerit infusorum *quadruplum* ad minimum, & *octuplum* ad summum; & quantitates infusorum debent esse ad minimum *dupla* quantitatum in sicco dari solitarum ad minimum. Si cathartica infundas, ea leniora sint *dupla* validiorum; & correctiva sint omnium cathartorum simul *subtripla*. Si alterantia cathartice addas, sint ea cathartorum ad summum *subdupla*.

§ 3. *Potio purgans* pro unica dosi fit assumendo aquæ aut vini albi Gallici, aut Rhénani, frigidi aut ferventis, partes 32. purgantis partem unam, vel dosin unam (quam hic suppono in infusione esse ad minimum drachmam unam, vel duas, vel tres, vel quatuor) cum corrigentium (ut vocantur) parte tertia. Et postquam per noctem simul in vase clauso, & ab igne remoto, steterint, colatura,
aut

aut sola, aut cum fyrupi cathartici partibus quatuor, quinque, vel octo, popinetur.

§ 4. *Ptisana laxans* fit ex iisdem dosibus catharticorum ; sed duplicato pondere, & dosi, ad minimum, liquoris, in quo fit infusio.

§ 5. *Electuarium purgans* fit, si syrupus, seu mel, sit ad minimum *tripulum* pulverum catharticorum : & si cassia aut talia addantur, melli vel syrupo annumerantur. At si aliud electuarium adhibeatur minus compositum, tum aiunt ejus molem debere esse pulverum addendorum *quadruplum*, una cum syrupi sufficiente quantitate : sed illi errant ; potest enim electuarium assumptum esse in quavis ratione ad pulveres electuarii compositi, modo adhibeatur syrupus pulverum circiter quadruplus ; nam duo electuaria simul addita faciunt electuarium.

§ 6. *Electuarium non purgans* fit, si moles conservæ sit molis conditorum *tripla*, confectio- num vero *sexdupla* ; ubi rursus male aiunt, horum omnium simul molem debere esse pulverum *quadruplum*, deinde addi debere syrupum pulverum quadruplum ; possunt enim pulveres esse cujusvis molis, modo assumptus syrupus sit eorum *quadruplus*, & præterea syrupus æqualis conservis & condituris.

§ 7. *Bolus* est electuarium pro una dosi ; nec debet excedere 3 ij.

H

Pilula

§ 8. *Pilula* sunt electuarium cum tertia parte, aut etiam minore, syrupi ; & dosis earum non debet excedere 3 ij.

§ 9. *Julapium* fit ex aquis distillatis, aut liquore aqueæ consistentiæ, cujus vel quarum simul quantitas non debet excedere libram semis cum Syr. 3 ij. pulverum siccorum omnium simul 3 ij. confectionum 3 ij. spirituum acidorum 3 fs. aut urinosorum 3 fs. Ita ut liquida aquea sint ad minimum quadrupla syrupi & confectionum : syrupus vero octuplus pulverum siccorum ; nam salia liquidis annumero. Sed si syrupus non addatur, tum vocatur *mistura*, quæ præstat Julapio ; & diutius durat : adeoque potest majori quantitate præscribi, servatis tamen prædictis proportionibus ; nisi quod aliquando quantitas pulverum & confectionum possit duplicari.

§ 10. *Emulsio* fit, si fructuum, scilicet, amygdalarum dulcium, nucleorum pini, ad partes æquales, & quatuor seminum frigidorum majorum, papaveris albi, hyosciami, heliotropii in manna ad partes æquales (ita ut pondus seminum sit ponderis fructuum *quadruplum* ad minimum) sensim affundatur liquoris *sextuplum* : debet autem liquor esse aqua destillata, vel fontana, vel decoctum aliquod non spissum ; colatura saccharo vel syrupo edulcoretur. Et aliquando pulveres in minima quantitate adduntur ; plerumque saccharum Saturni, nitrum purificatum, laudanum solidum, sed præstat liquidum.

§ 11. *Hydromel aquosum* fit, si mel fit aquæ *subdecuplum*, & coquatur ad consumptionem quartæ partis.

§ 12. *Vinosum* fit coquendo ad remanentiam tertiæ partis.

§ 13. *Dieta sudorifica* fit, si aqua sit ingredientium *duodecupla*, & decoctio fiat ad medias. Si non est sudandum, aqua sit ingredientium *octupla*, & decoctio etiam fiat ad medias; quod pro *apozemate* etiam debet observari.

§ 14. *Bochetum* fit, sumendo residuum decocti pro *dieta sudorifica*, una cum uncia una alicujus ex sudoriferis: vel (quod melius) negligendo residuum, & sumendo 3 ij. ingredientium, & coquendo per diem vel noctem, in aquæ ꝑ xij. ad consumptionem tertiæ vel quartæ partis.

§ 15. Nota. *Decoctum sudoriferum*, ut rite fiat, requirere spatium viginti octo horarum. At *dieta sudorifico-cathartica* præterea recipit cathartica in dosi eadem, quâ dantur sicca.

§ 16. *Eclegma* fit, si syrupus excipiens sit pulverum bechicorum *quintuplus*. Ubi mucilago syrupi etiam locum obtinet, & saccharum pulveris.

§ 17. *Tabellæ* sive rotulæ fiunt, si saccharum liquefactum sit pulveris *quadruplum*.

§ 18. *Linimentum* fit, si olei vel mucilaginis sit v. g. 3 j. ceræ 3 j. pulveris 3 fs. rarius tamen cera vel pulvis additur.

§ 19. *Unguentum* fit, si sit olei $\mathfrak{z}$ j. ceræ 3 ij. pulv. 3 j. nota hic pro oleo haberi axungias, medullas, butyrum, œsipum, mucilaginem, mel, terebinthinam ; & pro cera haberi gummi.

§ 20. *Ceratum* fit, si sit olei $\mathfrak{z}$ j. ceræ $\mathfrak{z}$ fs. pulv. 3 ij.

§ 21. *Emplastrum* fit, si sit olei $\mathfrak{z}$ j. ceræ $\mathfrak{z}$ j fs. pulv. 3 vj. nota, in emplastro ob visciditatem terebinthinam annumerari ceræ inter gummi.

§ 22. *Cataplasma* fit, si mucilago sit olei fere tripla, & pulveris plusquam dupla. Oportet autem ut mucilagine factæ sint prius, coquendo radices & semina in liquore aqueo.

§ 23. *Sinapismus* fit ex pulpa caricarum, & pulv. sem. sinapeos ad partes æquales.

§ 24. *Vesicatorium* fit emplastri forma : si emplastrum verbi gratia de mucilaginibus sumatur octuplum pulveris cantharidum, incorporando cum punxillo terebinthinæ.

§ 25. *Vesicatorium* fit *cataplasmatidis* forma, si sumatur fermentum vetus, pulveris cantharidum octuplum, malaxando cum aceto vel aqua vitæ.

§ 26. *Cacupha* fit, si sit radicum $\mathfrak{z}$ j. aromaticum $\mathfrak{z}$ fs. foliorum siccorum 3 iij. florum 3 ij. gummi 3 j. ita ut tota cacupha non superet 3 iij.

§ 27. *Suffitus* fit, si sint gummi partes quatuor, pulveris tres.

§ 28.

§ 28. Clyster purgans fit, si fumantur radicū 3 ij. foliorū 3 j ss. feminū 3 j. florum 3 ss. vel etiam 3 ij. decocto colato addatur oleum, si opus est, vel mel, vel utrumque, ad summum ad 3 j ss. electuarius lenitivum ad summum 3 ij. salis gemmæ 3 j.

§ 29. Clyster alterans fit eadem ratione.

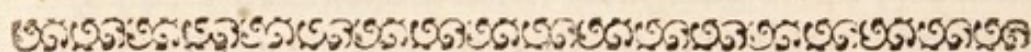

ARCHIBALDI PITCAIRNII,

Scoto-Britanni,

Elementorum Medicinæ

LIBER SECUNDUS.

C A P. I.

De FEBRIBUS.

§ 1. ER vocem *febris* intelligo *velocitatem circulationis uniformiter*, i. e. per æqualia temporis intervalla æqualiter, *auctam*. Febris ita definita est *simplex*, & unius tantum periodi, sive legitima, exquisita & vera, nullique alio morbo adjuncta; habetque *rarescentiam sanguinis* semper comitem, vel tanquam causam, vel tanquam effectum.

§ 2. Nam causa & effectus motus semper simul consistunt. Quippe, *Primo*, motus sanguinis auctus *rarescentiam* facit, dum sanguis ex angustioribus arteriis in ampliores venas transfunditur; & è contra *rarescentia* quovis

quovis modo inducta sanguini, facit ut in cerebro facilius secernantur ex laxiore compage spiritus animales, id est, in minore tempore, adeoque ut frequentius decidant in musculos & cor; & ut hoc, cum sit antagonista destitutum, frequentius contrahatur, expellatque liquidum suum, pulsusque faciat *frequentiore*; &, quia motus est uniformiter auctus, sui etiam semper similem, sive *æqualem*.

§ 3. *Secundo*, Rarefcentia auctæ velocitatis comes, cum sanguis sit liquidum præditum partibus parvulis, & quæ in organa tactus perspirando caloris sensum facere possunt, *calorem* etiam excitat solito majorem, ægrisque & astantibus molestum.

§ 4. *Tertio*, Aucta hæc velocitas sanguinis efficit ut tempore dato, scil. eodem, plus sanguinis contineatur in quavis sectione vasis quam fieri solet: adeoque ut vas sæpius, quam solet, distendatur. Unde cum in quavis distensione fit continui solutio quædam, ea sæpius, quam solet, facta *dolorem* excitabit. Adde quod etiam tum sanguis rarefcat, adeoque magis distendat, quam solet, vasa: & sic *dolorem præcipue in capite*, ubi muscoli nulli superstrati fulciunt vasa, & eorum distensionem resistunt, producere debeat. Ob eandem causam dolor in *dorso* & lumbis, ob distensionem nimiam, nimisque sæpe repetitam, arteriæ aortæ, contingit.

§ 5. *Quarto*, Dolori huic capitis *vigiliæ* insolitæ plerumque sunt comites ; quia alternatim se restituunt arteriolæ cerebri, in quibus (febre existente legitima, nec ullis aliis morbis comitata) nulla est sanguinis partium major cohæsiō, majusve pondus, restitutionem debitam vel solitam prohibens, at pressionem nervorum perpetuam producens : & sic locum faciunt fluxui & refluxui spirituum.

§ 6. *Quinto*, Qui interea è sanguine citius dimissi, & validius propulsi, si musculus unum aut alterum præ aliis inflationi, & sic connectioni, opportuniore inveniant, ibi *convulsiones* producent. Sed cum hæc opportunitas à sola diversitate fabricæ ejusdem musculi in diversis hominibus pendeat (dum nil præternaturale supponit febris *quæ talis*, cum non sit nisi motus uniformiter auctus) idcirco quum hæc diversitas raro adsit, rarius fiunt convulsiones in febre legitimâ, quam in febre cum alio morbo conjunctâ ; uti est *maligna*. Uti etiam ob eandem causam rarissime oritur *somnolentia* in legitima febre, antequam vitata sit sanguinis qualitas, sive ejus textura ; id est, quando crassities accesserit, vel alius morbus.

§ 7. *Sexto*, Ob auctum motum & rarefactionem, & tenuitatem sanguinis insequentem, cum majore vasorum dilatatione (*i. e.* fibrarum à mutuo contactu dimotione) *hemorrhagia* sanguinis accidit per vasa facilius dilatabilia, in iis præcipue locis in quibusvis
motus

motûs circularis satis viget : & si hæmorrhagia sit sufficiens, solvetur febris.

§ 8. At si sola parva pars possit exsudare usque ad cutem, tum *pustulæ*, sive *maculæ* orientur plerumque rubræ. At vero si vasa sint adeo tenacia, ut hæmorrhagia non possit contingere, tam rareficientiâ & motûs celeritate in tantum attenuabitur serum, ut possit magna copia per vasa sudorifera excerni : & tum solvetur febris per *sudorem*. Et si per illum motum & rareficientiam vasa sudorifera sint ita dilatata, ut particulæ bilis possint una exire, dicetur febrem solvi per *ictærum*.

§ 9. *Septimo*, Ob vasa faciem perreptantia, extimumque corpus rarefcente sanguine inflatum, facies rubescet, corpusque turgescet : ac ubi vasa minima sunt admodum implicata sibi mutuo, minora à majoribus validius extrusa aliquantulum comprimuntur ; & *inflammationes* præbebunt.

§ 10. Sed quoniam in febre legitimâ nihil præternaturale supponi potest, præter celeritatem motûs auctam, idcirco ea inflammatio erit vasarum partiumq; magnitudini & multitudini proportionalis : atque idcirco ubique videbitur æqualis, id est, nulla ; nisi aliquid extrinsecum afferat alicubi mutationem. Hæc autem ad inflammationem propensio, seu vasorum major plenitudo sanguine rarefcente *respirandi difficultatem* facit in omni febre legitima.

§ 11. *Octavo*, Celeritas hæc aucta lympham attenuando facit ut magna ejus pars per excretiones absumatur; unde tandem *siccitas linguae* & *sitis*, deficiente falivæ naturali tenuitate.

§ 12. Eodem tempore sanguis in vasis ventriculi rarefcens, atque distendens, plenitudinis sensum producit; premendo scilicet nerveam tunicam eodem fere modo, quo alimenta ingesta premere solent. Unde *appetitûs cessatio*; & cum hæc pressio diutius duraret, erit *aversio alimenti*, feбри omni legitimæ comes.

§ 13. *Nono*, Quia nil præternaturale in sanguine febricitantium febre legitima potest supponi præter motum auctum, idcirco erit iis *urina* similis urinæ sanorum, qui vel per solis, vel motûs actionem incalescentes urinam reddunt. Hæc autem, ut æstate, est coloris magis rubicundi: adeoque febricitantium *urina* erit paulo *saturatior*, & *parcior*, sine ulla alia mutatione; nempe *parcior* ob absumptam motu aucto partem humidî diluentis, aqueamque pelluciditatem conservantis.

§ 14. Hinc patet febrem legitimam, hoc est, cum nullus alius morbus adsit, alteriusve morbi fomes, absque sensu *frigoris*, aut *rigore* invadere, nisi frigus externum febrem excitet: ac tum statim à prohibita perspiratione major fiet sanguinis moles; unde plures fient spiritus animales, & sic validiores cordis contractiones,

tractiones, atque singulis contractionibus longius expelletur sanguis. Adeoque citius ad quamvis arteriæ sectionem perveniet, five intra, five extra cerebrum: unde citius cogentur diffluere spiritus in cor; quare celeritas etiam sanguinis major.

§ 15. Eodem modo fit febris legitima *ab ebrietate*, cujuscunque naturæ fuerit liquor potus; modo assumptus sit nimia quantitate, vel in ea saltem quantitate quæ in nimiam rarefciendo excrescere potest. Eadem quoque ratione fit febris *ab iracundia*; quum hæc sit cum motu sanguinis & spirituum animalium aucto conjuncta. Ex quibus patet febrem veram, five legitimam, ex causa procatarctica manifeste ac immediate motum auctum producente semper oriri.

§ 16. Verum si febris morbus alius sit comes, aut si motus augmento aliud sanguinis partiumve solidarum adhæreat vitium, lentor scilicet sanguinis, vel ulcus internum, aut abscessus; tum morbus iste non est dicendus simplex febris, sed febris *cum adjuncto*. Idcirco istum alium morbum, ejusque causam, considerando, advertere debemus ad proprietatem aliquam, vel mutationem motus sanguinis, non à solo ejus augmento uniformi & æquali, sed à symptomate morbum illum alium constituyente, proveniente.

§ 17. Quare ut res hæc melius intelligatur, advertere decet causas externas & evidentes, quæ non immediate ac statim augmentum

mentum celeritatis circulationis excitant, sed post longum tandem tempus, non excitare solitariam tantum rarefcentiam, & symptomata à solo motûs augmento pendentia, sed multa alia. Exempli gratia, calor nimius solis excitat auctam circulationem, & febrilem rarefcentiam sanguinis : At frigus non nisi post aliquot tempus febrem excitat ; & interea necessario densatur sanguis, aliaq; symptomata ab aucta circulatione non pendentia producuntur, & comitantur febrem, quæ ab iis producitur, modo statim dicendo.

§ 18. Hæc autem febris non est legitima, siue pura & sincera. Idcirco quamvis ea pars morbi quæ constat augmento circulationis & rarefcentiæ sit uniformis, totus tamen complexus symptomatum, quæ ei adjunguntur, & una cum ea febris nomen inducunt, non est motus æquabilis & uniformis, vel causa, vel effectus ; sed per periodos redit.

§ 19. Et quidem si causa periodum [cujus pars est auctus sanguinis motûs] producat producat novam periodum statim tempore, antequam prior desinat, erit *febris continua periodica*.

§ 20. At si non producat novam periodum, nisi postquam prior per aliquot temporis intervallum defierit, tum vocatur *febris intermittens*.

§ 21. Utraque ergo, siue *continua periodica* (nam de continua *erratica* loqui non est operæ pretium) siue *intermittens*, pro numero horarum,

horarum, post quas, five superstita, five non superstita primâ periodo, secunda redit, vocabitur *Quotidiana, Tertianâ, Quartana, &c.* & cum adjuncto, exprimente *continuitatem* vel *intermissionem*.

§ 22. Ex his, quod tamen clarius patebit ex sequentibus, sequitur nullam esse *febrem algidam*: aut si ulla sit, eam debere etiam constare motu sanguinis aucto; alioquin nullum habebit febris indicium, unde possit agnosci. Sed tales *algidæ* sunt morbi illi alii, qui febribus solent adjungi.

§ 23. Dico ergo febrem omnem vel esse sinceram, & nulli alio morbo, à quo pendeat, conjunctam; & tum est *Simplex continua*, & unius periodi; vel esse alio morbo à quo pendeat adhærentem, & pro genio istius morbi esse, vel *continuum periodicam*, si inter periodos nullum sit tempus à morbo immune, & periodi *stato* tempore invadant; vel *continuum erraticam*, si periodi *incerto* tempore redeant; vel non continuum sed intermittentem, si aliquot detur tempus inter periodos à morbo febrem excitante, & à febre prorsus immune. Scilicet est febris augmentum circulationis æquabile, vel remittens, vel intermittens.

§ 24. Quare cum facile sit, omnes febres ad hanc distinctionem reducere; erit febris vera & exquisita, varia tantum pro magnitudine causarum evidentium: nempe febris ephemera proprie sic dicta, ephemera plurium dierum;

dierum ; synochus *simplex*, vel febris *inflativa* dicta ; synochus *putris*, seu febris *continens* dicta ; & febris *hectica* quæ uniformiter movetur, nisi quod pulsus & calor leviter attollantur post cibum.

§ 25. Sunt hæ omnes febres legitimæ, seu febres proprie dictæ & simplices, pluribusque periodis, hoc est, remissione & intermissione liberæ : neque ullo modo differunt, nisi excessu celeritatis sanguinis circulantis, & insequentis rarefcentiæ, calorisque ipsarum effectus. Quarum varii gradus producunt symptomata, quæ imperitis videntur esse toto coelo diversa.

§ 26. Quod facilius intelligetis, si notetis, quam diversi videntur effectus, qui à solis diversis gradibus caloris proveniunt. Exempli gratia, calor aëris æstivus elevat oleum in thermometro ad septimum gradum cum dimidio : calor cutis elevat ad septemdecem, calor aquæ bullientis elevat ad quinquaginta, vel quinquaginta duo : calor ferri candentis elevat ad triplo plures quam calor aquæ bullientis. Quare supputando, calor cutis nostræ naturalis est duplo major quam calor aëris æstivo tempore ; & calor aquæ bullientis est tantum quadruplo major calore cutaneo hominis sani *Britanni* ; & denique calor ferri candentis est tantum duodecuplo major calore cutaneo hominis septentrionalis. Nec ullum est symptoma in febribus ab alio tam diversum, ac sunt ea quæ per calorem cutis

cutis & ferri candentis producuntur, quæ tamen causas habent solo gradu diversas.

§ 27. At vero ad febres continuas periodicas reduci debent febris ardens, five *causus*, *colliquativa*, *epiala utraque*, in quarum alterâ interiora rigent, dum exteriora uruntur; in aliâ vero exteriora rigent, dum interiora uruntur; & *maligna*, & *pestilentialis*; inter quas merito recensetur *febris variolarum*.

§ 28. Denique intermittentes sunt hic omnibus notæ. Periodicæ continuæ videntur minus esse simplices, & uniformes, quam intermittentes. Quare nos theoriam intermittentium trademus breviter, unde intelligere poteritis, quales sint periodicæ continuæ.

§ 29. Nempe, præter symptomata motûs aucti & rarefcentiæ, quæ augmenti partem & statum componunt, in paroxysmo intermittentium, notabile est circa accessionem *pondus* corporis, quod videtur auctum, & inertia; deinde *frigus* incipiens ab extremitatibus, & pulsus parvus; postea *calor* à cordis vicinia incipiens, & postremo accedens ad artus, tum pulsus major; & denique *sudor* paroxysmum solvens. De regulari intermittente loquor: quoniam inertia & *gravitas* corporis visa sed non vera, proveniunt vel à paucitate spirituum animalium, vel ab obstructione partis, intra quam spiritus ac sanguis non possunt admitti, ut rarefciendo musculos parti movendæ & attollendæ destinatos inflent; & paucitas spirituum animalium provenit solum à defectu

defectu sanguinis, vel ab ejus crassitie. Nunc enim non supponimus sanguinem in cerebro nimis rarum, & ea ratione prementem nervos; uti cum loquimur de insultu frigoris.

§ 30. Idcirco, si non sit defectus sanguinis, debet gravitas corporis, cum frigore, oriri, vel ab obstructione vasorum capillarium circa artus, vel à crassitie sanguinis ibi influentis. Sed, cum sit pulsus etiam parvus, sive arteria parum distensa, adeoque minor solito rarefactio; nec necessario obstructio ipsa oriri debet à crassitie sanguinis.

§ 31. At cum postea invadit calor, traducto lentore ex arteriis in venas ampliores (ubi spatium rarefcenti majus est) & ex his in pulmonem & cor; calorque in partibus cordi vicinis (ubi velocitas sanguinis fit major) prius sentiatur quàm in extremis & magis remotis, evidens est augeri motum circulationis, & majorem esse rarefcentiam sanguinis; unde comminuta crassitie obstruente *sudor*, & paroxysmi solutio & cessatio.

§ 32. Quoniam vero initio dixi, febrem proprie per se nihil aliud esse præter auctam velocitatem circulationis; idcirco, cum quovis influxu sanguinis ex corde in aortam truantur extrorsus arteriæ, id est, fiat *pulsatio*: sanguine vero non influente in arteriam hæc non dilatentur, neque fiat *pulsus*; sequitur frequentem pulsum esse effectum & signum auctæ velocitatis sanguinis, sive tenuis, sive crassi;

crassi; & si crassus sit, durante tamen velocitatis augmento, tenuem & rarefactum debere reddi.

§ 33. Quare ad *curationem* tradendam, evidens est, febris legitimæ, & alii non adhærentis, curationem facillime absolvi sola venæ sectione, & remediis rareficientiam nimiam sedantibus. Qualia sunt Saturni saccharum, nitrum purificatum, spiritus sulphuris, succus limonum, & acetum distillatum, emulsiones ex quatuor seminibus frigidis majoribus, & præcipue vesicatoria è pulvere cantharidum, quæ partem feri summe rareficientis evacuant.

§ 34. Notandum tamen est venæ sectionem augere toto tempore quo celebratur sanguinis velocitatem; sed hoc augmentum desinit, & sanguinis tarditas major conciliatur, paulo post missionem.

§ 35. Atque hæc sunt remedia, quæ medicina optima huc usque contulit contra febrem legitimam: verum si unquam contigerit ulli nosse *medicamentum quod statim tollat sanguinis rareficientiam, & motum imminuat, nullo fero symptomate subsequente*, illud erit præferendum venæ sectioni; sed donec illud fuerit inventum, venæ sectio est celebranda.

§ 36. Advertendum est hic diligenter, non debere nos temere sudorifera in febre legitima exhibere. Hæc enim faciunt augmentum motûs & rareficientiæ, non cito desitutum. Non debemus unquam talia exhibere, nisi signa fuerint (quæ prius aberant) concoctionis

in urina. At hoc signum erit, non esse febre[m] usquequaque legitimam, sed alio morbo adjunctam; quia pendet à materia crassa & coctionis capace.

§ 37. Et cum hæc crassities adeo comminui coeperit, ut in renibus cum sero possit discerni, signum existit coctionis factæ: & cum eadem materia, quæ transit in secretoria renalia, possit paulo minus comminuta transire in sudorifera, & non alias; primum tum demum, signis scilicet coctionis in urina apparentibus, cum nimirum sedimentum est pro morbo æquale & copiosum, tum demum inquam sudorifera possunt tuto exhiberi. Et tantum de febribus simplicibus, eorumque curatione.

§ 38. Sed febrium *continuarum periodicarum curatio* non bene intelligetur, nisi prius tradita fuerit *curatio intermittentium, quæ talium*; quia periodicarum curatio componitur ex curatione febris simplicis quæ talis, & intermittentis quæ talis.

§ 39. Igitur, nisi ætas senilis & effœta impediatur, in omni febre intermittente, longissimo intervallo ab subsequenti paroxysmo, vena est secanda: & ratione febris, quæ constituit statum paroxysmi, & ratione crassitie, quæ constituit principium; nam sanguinis missio crassitiem imminuit.

§ 40. Deinde quia hæc crassities plerumque ab absumptis per os originem debet, lentorque è primis viis derivatur, & quia vomito-
ria

ria lentorem facilius quam purgantia tollunt, & necessaria abdominis contractione majori, & frequentiori, exprimunt à multis vasis brevi tempore hærentem lentorem, quem purgantia vix post seculum educerent; & quia occasio est præcepti in febre, idcirco semper exhiberi debet *vomitorium* adeo mature, ut ante paroxysmi reditum possit operatio ejus absolvi: nec semel exhibuisse sufficit. Vomitorium plerumq; bis, aliquando sæpius, est exhibendum, modo æger non sit assuetus evomere vel expuere sanguinem; vomere tamen possit. Sed oculorum affectus non debent quemlibet deterere à vomitorio; quod iis sanandis conducit potius, quam obest.

§ 41. Postquam exhibitum est emeticum quoties est opus, & subsequens post emeticum paroxysmus desit, tum statim à paroxysmo prorsus finito dari debet intus *medicamentum febrifugum*, quale vulgo (sed male) appellatur, quod feбри intermittenti *qua tali* opponitur: cum deberet appellari potius *attenuans* & *aperiens*, quia opponitur morbo à lentore producto, & febrem comitante vel excitante.

§ 42. Medicamentum illud fit fere ex omnibus amaris, & iis, quæ alvum aliququaliter constringunt, sed non nimis, at alias secretiones promovent, nimirum diuresin & transpirationem insensibilem; vel quæ eas saltem, prius imminutas, ad primum gradum & copiam reducunt.

§ 43. Quare hic ante alia emicat *cortex ille Peruvianus*, seu *China Chinæ* dictus, quem in pulvere ad $\bar{3}$ ss. vel $\bar{3}$ j. in intervallo duorum paroxysmorum potestis exhibere, ultima dosi sex horis, si fieri potest, exhibita ante sequentis periodi accessionem.

§ 44. Facile est hoc in tertianis & quartanis observare : sed difficilius in quotidianis ; in quibus exemplo sit adolescens quatuordecem annorum febre quotidiana intermittente laborans. Hic paroxysmum passus est, à quartâ pomeridianâ ad septimam diei *Sabbati April. 24. 1688.* Horâ noctis ejusdem octavâ cepit pulveris corticis *Peruv.* $\bar{3}$ ij. ex syrupo de rosis siccis forma boli vel electuarii : & tantundem die *Lunæ* horâ sextâ mane ; tantundem horâ decima antemeridiana ; tantundem horâ secundâ post meridiem ; & quia horâ quintâ paroxysmus non rediit, tantundem horâ sextâ, & decimâ, vespertinis ejusdem diei. Deinde die *Saturni* insequente cepit vesperi rursus cort. $\bar{3}$ ij. die *Dominica* mane $\bar{3}$ ij. & tantundem vesperi ; die *Lunæ* mane $\bar{3}$ ij. & tantundem vesperi ; & denique die *Martis* mane $\bar{3}$ ij. ita ut quævis series exhibitorum æquaret $\bar{3}$ ss. & sic liberatus est.

§ 45. At in intermittentibus tertianis & quartanis, series & summa dosium semper debet æquare drachmas sex, vel unciam unam ; & post octiduum repeti ; & tantundem post duas septimanas elapsas à secunda serie dosium.

§ 46. Potest vice pulveris corticis exhiberi præparatio ejusdem hæc *Gallica*.

℞ Cortic. *Peruv.* pulv. ℥ j. inde matraccio tertiam partem vacuo, post affusionem ℥ ij. spiritus vini, agita sæpius.

Obturetur matraccium [*avec du berge*] & imponatur balneo arenæ modice calenti; subinde agitetur: & cum spiritus vini contraxerit colorem rubro-purpureum (quod est indicium partem resinofam corticis esse dissolutam) augeatur ignis balnei arenæ; expecta donec saturetur spiritus; quo facto permitte ut refrigeretur; tum ter quaterve trajiciatur per linteum [*une treillisin fine*] cum expressione, & liquor hic ampullæ claudendus indatur: residentia matraccio rursus committatur balneo arenæ super imponendo: super affunde vin. *Gall.* alb. ℥ ij. faciendo ut prius; & cum colore & sapore putaveris vinum extulisse partes corticis salinas, trajicienda omnia sunt ut prius.

Duo hi liquores simul immissi & immisti, in cucurbitam vitream, aut terream plumbatam, evaporent in balneo arenæ modice calido; colligendo & abstrahendo à lateribus vasis partes resinofas, ut decidant semper in residuum liquorem. Postquam maxima pars humidi abiit, reliqua minori vase vitreo indatur, quod idem balneo arenæ exponatur, cum syr. è succ. granor. kermes 3 iij. agita leviter misturam, & igne caute adhibito evaporet superflua humiditas, donec consistentia

enata fuerit ea quæ est extracti mediocriter solidi: datur à 3 fs. ad 3 j fs. eodem modo, quo pulverem exhibendum esse diximus; quaterq; ad minimum in intervallo paroxysmorum.

Loco corticis *Peruviani* utiliter adhibentur radix gentianæ, cort. sassaf. & flores chamæm. quæ eadem dosi cum cortice *Peruv.* exhibeantur.

§ 47. Si alvi fluxus, aut vomitus, importunius superveniat, tum *laudanum* est medicamento vestro addendum; & quovis alio tempore, etiam nullo profluvio vexante, citius & perfectius debellatur hic morbus, si laudanum fuerit medicamento febrifugo admistum. Unde operatio corticis aliquando magis innotescit; præsertim cum magis styptica minusque aperientia in morbo hoc profint.

§ 48. Sed ut hæc res paulo magis illustretur, notandum est; *Primo*, Sudorifica subito & statim operantia rarefacere solum partes feri aqueas & tenuiores; quia hæ solæ subito & multum rarefcere possunt, & sudorem statim componere. *Secundo*, Libet partes crassiores non omnes ita subito rarefiant, & actione tenuiorum comminuantur, ut possint simul omnes sudore unius paroxysmi eliminari (videmus enim primo paroxysmo finito alium eadem ratione redire) possunt tamen nullo sudore abortu eousque comminui, ut, quamvis non possunt pertransire vasa sudorifera subito, nihilominus queant facile & promptè per vasa sanguifera capillaria, à corde

corde remota, quæ sunt majora quam sudorifera: quo facto non excitabitur amplius paroxysmus; quoniam nulla erit mora amplius à crassitie nimia, nec retardatio circuitus in sanguiferis capillaribus, à qua frigus & horror, &c.

§ 49. Ex hisce sequitur concedi debere aliquod tempus medicamento vulgo dicto *febrifugo* ante paroxysmum, ut possit actione ventriculi comminui, & deinde inservire comminuendo aliquousque lentori morbifico.

§ 50. Et quia quinque ad minimum horæ cibo comminuendo, & ad sanguinis canales derivando, conceduntur; qui affusus sanguini non censetur eum amplius comminuere: idcirco cortici, si tempus vel morbus ferat, bis tres horæ concedendæ sunt, quibus & satis ipse comminuat in ventriculo & vasis chyli-feris, & crassas sanguinis partes possit comminuere, eousque, saltem ante paroxysmum sequentem, ut sanguis vasa omnia sanguifera satis prompte pertranseat. Et hoc etiam experientiæ quadrat, quâ notum est, corticem specificum nimis parvo tempore datum ante paroxysmum non satis feliciter eum fugare.

§ 51. Ex his etiam sequitur, *sal. cort.* aut *spiritum* ipsius, ac *salia lixivialia* & *spiritus quosvis* parum prodesse adversus morbos febrium intermittentium: eaque medicamenta, quæ manifesto sanguinem incrassant, ac serum aquosum (quâvis ratione subito educendo) at-

tenuare dicuntur, esse hic noxia ; & denique medicamentum hoc sensu *febrifugum* debere esse ejusdem naturæ, ac si conficeretur ex solidis & fluidis simul, sed his operantibus & facile rarefcentibus.

§ 52. Deniq; hinc sequitur, experientia approbante, *purgantia* non debere propinari post corticem exhibitum ; cum purgantia, si fortia sint, & sanguinem pertingant, educunt partes sanguinis aqueas solum : & sic reliquiæ magis crassescunt ; unde rursus febris intermittit, ut quotidie videmus : & si fortia non sint, & ad sanguinem non pertingant, nec febrem tollere possunt.

§ 53. Quare ad curationem febris *continuae periodicæ* me confero, quæ poterit hoc exemplo melius illustrari, quam longa ratione.

Juvenis robustus *A. B.* per duos dies, mense *Aprilis* 1694, rigorem passus cum perpetua nausea, die tertio mane cœpit affligi capitis dolore, vertigine, anxietate, respirationis difficultate, corporis lassitudine, æstu, siti, pulsus oppressione & frequentia.

Eo die, mane vena est secta : & post meridiem vomitorium exhibitum, assumpto oximellite, & cerevisia possetata epota largius, cui incoctus erat summitatum centaur. min. manipulus unus, pro feri cerevisiati ℥ ij.

Post vomitum clyster injectus est, cum fructu. Multum relevatus est post vomitionem ; bibebat ea nocte pro potu aquam fontanam cum

cum æquali parte fyrupi limonum & violarum, & cum spiritu sulphuris.

Die quarto datum est julapium mane, ex aqua card. bened. & calendulæ a. 3 ij. aqua theriacal. 3 ij. ocul. cancr. præparat. 3 ij. spiritus salis dulcis [vel nitri dulcis] 3 j. syr. limonum 3 j. sumebat cochleatim in defatiscentiis & languoribus; & etiam ad sudorem eliciendum, qui ex signis in urinâ & pulsu elatiore videbatur instare. Sudavit copiose per tres horas: sed tum subito evanuit fudor; ad quem restaurandum cepit aq. card. bened. 3 vj. theriacal. 3 ij. spiritûs salis dule. 3 j. pro haustu. Quem extemplo evomuit, & nihilominus cœpit statim sudare, sudavitque per quatuor horas.

Hora somni sumpsit emulsionem ex quat. frigid. maj. & papaver. alb. in aqua pura, cum syrup. papav. albi; eam noctem placidus & levatus transegit per somnos interruptos, sed multos.

Die quinto pleraque symptomata mitigari sunt visa; maculæ autem rubræ & eminentes, instar pustularum, sive petechiæ in pectore apparebant.

Sub noctem, ut antea semper, exacerbationem passus, emulsionem prædictam hausit.

Die sexto mane sanguis è nare stillavit; dein evomuit multa flava & amara, turbato cerebro.

Decreta tum fuit venæ sectio in pede; & post eam vomitio, ut prius. Sed dum consulta-

sultabatur, obortus est ad noctem durans sudor, & superveniens rursus vomitio, minus tamen biliosa, quæ febrem sustulere. Et tum emulsio quietem attulit.

Die septimo bene se habere visus est; pustulæ tamen illæ rubræ manebant usque ad octavum, quo disparere cœperunt: eo etiam die septimo nihil medicamenti sumpsit uti neque octavo.

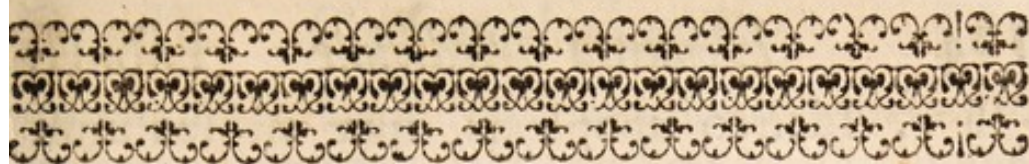
Die nono circa vesperam, subito feri è glandulis faucium fluxu turbatus, devoravit diascordis ʒj. cum conserv. rosar. rubr. 3 ss. & placide obdormivit; idem per quatuor insequentes noctes assumpsit, & sic convaluit.

Si delirium accessisset, applicassemus *vesicatorium* nuchæ.

§ 54. Ex quibus facile est perspicere, febris continuæ periodicæ [hæc autem erat continua periodica quotidiana] curationem componi ex *venæ sectione*, quæ propria est feбри legitimæ simplici; & *vomitio*ne, quæ pertinet proprie ad intermittentem ejusque causam amovendam; & reliquam partem curationis eodem modo esse compositam: adeo, ut si *remissio* sit insignis, quamvis non dici possit vera intermissio, debeat in periodicis continuis adhiberi cortex *Peruvianus*.

Unde sequitur facile in talibus noxiam esse purgationem, illam præsertim quæ ad sanguinem pertingit, quia rarefcentiam sanguinis nimium & diu auget.

C A P. II.

De A P O P L E X I A.

§ 1.

POPLEXIA est *privatio sensûs externi & interni, motûsque omnis, præter cordis & thoracis debilem; semper cum stertore, aliquando cum febre; raro cum spuma circa os.*

§ 2. Notum est ligato, vel compresso quavis ratione nervo, deficere sensum & motum partis, ad quam tendit iste nervus.

§ 3. Deinde patet præciso aliquo nervo exstillare liquorem; cujus proinde prohibito transitu per nervi ligaturam, aut compressionem, sensus & motus deficere sunt censebendi.

§ 4. Denique manifestum est *motum* fieri ex eo quod liquor nerveus vi sanguinis arteriosi pellatur per nervos in fibras musculares; *sensum* vero ex eo fieri, quod objecta suo impetu extremitates nervorum comprimant, liquoremque nerveum cerebrum versus impellant. Unde sequitur in sensu undulationem fieri succi nervei, sive trusionem nervorum introrsum, & ab extremitatibus versus cerebrum.

§ 5.

§ 5. Idcirco apoplexia, quæ est sensuum omnium motûsque omnis præter cordis & thoracis privatio, producitur ab omni causâ, quæ tollit inflexionem illam nervorum omnium, nisi eorum qui pectori cordique movendo destinantur.

§ 6. At modus quo fit ut ablato aliquarum partium motu, supersint pectoris, cordisque motus, sive pulsus & respiratio, in apoplecticis, hic est : in omni motu qui per musculos antagonistas gaudentes exercetur, derivanda est in musculum contrahendum quantitas succi nervei, non solum par illi qui eodem tempore in oppositum derivatur, sed illo etiam amplior & major ; alioquin pars movenda detinetur in æquilibrio immota : ergo, plus succi nervei requiritur ad musculum antagonistâ gaudentem, quam eo destitutum ; at cor est musculus antagonistâ destitutus : adeoque minorem copiam succi nervei postulat, ut motum suum obeat, quam alii musculi artubus movendis dicati.

§ 7. Quare si causa nervorum omnium inflexiones prohibens talis sit, ut planè nihil succi permittat per nervos deferri, cor ipsum cessabit à motu ; & ita mors contingit. At si causa illa non sit adeo valida, ut omnem succi per nervos motum sustulent, sed eousq; nervorum dilatationi resistat, ut tamen minima portio succi per eos possit elabi, at non sufficiens inflandis musculis antagonistas gaudentibus ; tum solum illi musculi poterunt contrahi, qui minimam

minimam spiritûs animalis quantitatem postulant ; uti cor.

§ 8. Impedimentum illud, quo fit ut nec ad motum, nec ad sensum producendum ire & redire possint spiritus animales, vel continentur *extra vasa*, vel *intra vasa* ; & hæc sola utilis apoplexiæ divisio.

§ 9. *Extra vasa* continetur sanguis è vase rupto intra cerebrum egressus, qui illud premit, aut quivis liquor ex quibusvis intra cerebrum vasis ruptis ac profluentibus extillans, vi premendi præditus ; ut & præter morem in cranio geniti aut contenti lapides, ossa, tumores, &c. Et hæc est apoplexiæ species maximè incurabilis, subitoque invadit nullis præviis indiciis & præcautione tempus concedentibus.

§ 10. *Intra vasa*, quæ impediunt sensûs & motûs authores influxuros, continentur quæcunque arterias piam matrem intertextentes nimis extendunt ; ut arterias, quæ proreptant illam piæ matris partem, quæ nervorum omnium trunco, ad foramen occipitis magnum, circumvolvitur. Vasa autem illa extenduntur ab omni sanguinis copia nimia, aut nimis cohærente, aut difficulter mobili.

§ 11. Et hæc sola est apoplexiæ species curabilis, indiciis præviis stipata, aut cacoehymix, aut plethoræ ; plethoræ dico, aut longo, aut brevi tempore productæ.

§ 12. Cum ergo secunda species apoplexiæ pendeat ab infarctu vasorum cerebri ; quæ
sanguine,

sanguine, aut nimis multo, aut nimis cocto, aut nimis raro, plena nervos comprimunt; patet quæcunque vasa ista deplere, aut coherentiam sanguinis nimiam tollere, possunt, esse morbi istius remedia; si modo promptè etiam operentur.

§ 13. Omnia autem quæ promptè id efficere possunt; *Primo*, Omnia promptè evacuantia. *Secundo*, Omnia dolorifica & molestiam inferentia: Hæc etiam usurpari debent contra primam speciem; cum præter hæc nullum sit adversus eam remedium, præstetque anceps quam nullum experiri.

§ 14. Dixi summa promptè evacuantia, omniaque dolorem inferentia in apoplexia indicari; quia his modis tollitur compressio ab infarctu vasorum cerebri proveniens, promptius tutiusque, quam aliis.

§ 15. Ut hæc demonstrem, affirmo, vasa æque expedite exinaniri non posse, ac missione sanguinis, vomitoriis, purgantibus & clysteribus acrioribus injectis, aliisque dolorificis exhibitis, neque visciditatem sanguinis aliis modis æque promptè & tutò tolli posse.

Quippe propositio est verissima, *Sanguinem esse detrahendum, ubicunque copiae ipsius est minuenda, aut visciditas, & ad vasa adhesio est tollenda.* Sicuti & hæc est etiam verissima:

Quæcunque dolorem inferunt, efficere, ut vasa & muscoli contrahantur validius, & liquores infarciētes promptius ex semetipsis expellant.

§ 16. Statim ergo apoplecticis cujusvis ætatis & quarumvis virium (quæ vires æstimandæ sunt non ex præsentī, sed ex prægresso statu ægri) primū è brachio dextro larga manu sanguis est mittendus; ac deinde detrahendus est è vena jugulari.

§ 17. Detracto sanguine (qui detrahi debet ante clysterem injectum, si fieri potest) vomitorium est exhibendum; idque & vehemens, & dosi non mediocri. Itaque robustioribus exhibenda sunt vinum emeticum ex croco metallorum, vino infuso, ʒ ij. ad minimum, vel ʒ iij. addita etiam infusione fenæ; & exhibenda sunt mercurii vitæ grana v. vel vij.

§ 18. Ratio, cur vomitoria exhibeantur utiliter in apoplexia (mirante & ignorante hanc rem *Ettmullero* p. 448.) petenda est ex *vi dolorifica*, quæ in vomitoriis vehementioribus, omnibusque fortioribus purgantibus, aut facultatem evacuantem constituit, aut eam comitatur: adeoque omnia sursum aut deorsum purgantia fortiora profunt apoplecticis, ea ratione, quæ continetur in *propositione secunda* supra.

§ 19. Post vomitorium, quamvis morbus cedere videatur, purgantia fortiora sunt exhibenda, inter quæ commendo elaterium (videlicet fructus cucumeris asinini) cujus grana quatuor dissoluta in pauxillo spiritus castorei, vel ex cochleari syrupi de rhamno cathartico

thartico exhibita plerisque purgantibus præferri debent.

§ 20. Si autem vomitus aut alvi purgatio votis minus respondere videantur, aut etiam dum medicamenta ad purgationem sursum deorsumque accelerandam comparantur, requiratur *clyster*, ex acrioribus injiciatur, videlicet,

℞ Fol. fenn. 3 iij. vel 3 fs. coq. ex aqua fontan. ℥ j. ad colaturæ ℥ fs. in qua colatura dissolve electuar. è succ. ros. 3 fs. vel hieræ picræ 3 ij. additis vini emetic. turbidi 3 ij. vel iij. f. clyster.

§ 21. Præterea apoplecticis excitandis admoveantur quæcunque odore molestiam inferunt, uti sunt spiritus urinosi, ut spiritus cornu cervi, spiritus sanguinis humani, & liquores acidi ferri candentis calore attenuati, & in motum acti. Talia enim vi dolorifica profunt: aliis quippe, quas possident, viribus non possunt quicquam præstare in apoplecticis sanandis satis expedite; cum nec facile, nec citò, ad sanguinem nimis tarde motum deferantur, præsertim in cerebro.

§ 22. Ob eandem rationem *cucurbitæ*, five scarificationes, dorso & femoribus admotæ usum habent; & postea etiam capiti raso impositæ: aut si non satis sanguinis haustum fuerit, etiam *scarificatio* adhibeatur.

§ 23. In *paroxysmo* etiam, reliquis non juvantibus, *ferrum candens* occipiti, aut vertici,
aut

aut utrique admoveatur ; hoc enim & dolorem, & evacuationem infert.

§ 24. Atque dum hæc fiunt, ad conciliandum aliquem, si fieri possit, sanguinis vividiorum fluxum, mistura poterit per parva cochlearia ore ingeri ; quæ sit hæc :

℞ Aq. bryon. comp. ʒ ij. Theriac. ʒ j. Ess. Castor. ʒ iij, vel iv. Spirit. sang. human. (vel sal. armon.) ʒ j. m. Vel ea quæ sequitur :

℞ Aq. Antepilept. Amstelodam. ʒ ij ss. Spirit. C. C. ʒ ss. Sal. succin. ʒ ss. m.

§ 25. At *extra paroxysmum* ægro constituto, si nihil effectum fuerit, tunc & sanguinem detrahi, & pharmacum purgans ingeri (sed utrumque minus stimulans) debet ; neglectis iis, quæ non evacuando, sed dolorem tantum inferendo, ægris ad sensum revocandis destinantur ; & mixtura supradicta, syrupi de stœchad. ʒ j. temperari debet.

§ 26. Præterea & *vesicatorium* nuchæ applicandum est ex pulvere cantharidum emplastro hysterico insperso : & *setaceum* quoque adhibeatur ; quod emolumentum adhibet non vulgare.

§ 27. Pro *præservatione* ab apoplexiâ utatur decoct. ligni & cortic. guaiac. & sassaph. ex æquali parte aquæ & vini, vel iisdem cerevisiæ incoctis ; quotidie ex haustu istius potûs assumendo spiritum salis armoniaci, vel spiritum lumbr. *Lond.* ʒ j. hoc est, in proportionem octupla. Utatur etiam mixtura supradicta, cum syr. stœchad.

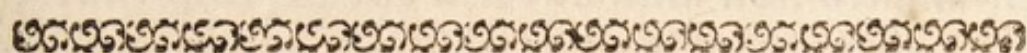
§ 28. Methodus quem tradidi æque convenit senioribus ac junioribus, in apoplexia quam *pituitosam*, & in ea quam *sanguineam* appellant.

§ 29. Absolvemus autem hanc de apoplexia dissertationem narratione mortis matronæ, cui cranium ex apoplexia defunctæ apertum est ab acutissimo medico Dom. Doctore Cole, qui de *secretione* animali librum edidit. Matrona quædam diu hysterico affectu afflicta, nariumque hæmorrhagia superveniente, vel si ea non supervenerit, phlebotomiæ auxilio semper levata, morbo & inedia maxime est emaciata, accedente ætatis ingravescentis incommodo, paulo ante mortem cum symptomatibus hystericis adeo esset pessundata, ut orco proxime videretur vivere; effusâ narium hæmorrhagiâ, in sanitatem mire debilem, sed summâ fere macie stipatam rediit. Tandem post mensem, minante rursus hæmorrhagiâ, (empiricorum suasu) remediis hæmorrhagiam sistentibus nimis *propere* usa, ex improvviso eo ipso die, quæstâ prius de magno capitis dolore, apoplectica concidit; & antequam chirurgus mittendi sanguinis causa advocatus ei accederet, est mortua. In ejus cranium aperto (nihil enim, aut medius, aut imus venter vitii ostendebat) vasa sanguinea ad piam matrem sinistri lateris, in quo dolorem testata erat percipere, sanguine supra modum turgebant valde seroso; at in ventriculis cerebri nil præter morem naturalem repertum est. Hæc intumescencia vasorum causa fuit,
&

& doloris, & subitæ mortis; sanguinisque qui effluxerit sensus admonet sanguinem debere detrahi in apoplexia etiam illa quam vocant *pituitosam*.

Signa diagnostica, prognostica, & alia vulgaria, vide apud *Riverium*.

C A P. III.

De P A R A L Y S I.

§ 1. PARALYSIS est *privatio motûs, aut sensûs, tactûs, aut utriusque, producta per causam infra cerebellum subsistentem; in omnibus aut aliquibus partibus nervos à medulla oblongata intra cerebellum accipientibus; conjuncta cum partium istarum frigore, mollitie, flexilitate, & tandem contabescentia.*

§ 2. Ex hac descriptione patet, cerebrum, aut cerebellum, in paralyfi non affici: adeoque sensus internos, motumque cordis & thoracis, sive pulsum aut respirationem, non necessario turbari, aut tolli: at si cerebrum, aut cerebellum afficeretur, sensusque interni, vel leviter etiam, læderentur; apoplexiam levem paralyfi supervenire esset credibile.

§ 3. Si itaque privatio illa sit in omnibus infra caput partibus, excepto pectore & corde,

dici solet *paraplegia* ; si in altero tantum latere, dici solet *hemiplegia* ; si in aliquibus tantum lateris alterius partibus, dici solet *paralysis particularis*.

§ 4. Ex hisce manifestum est, paralyfin esse morbum apoplexiæ congenerem ; quæ res ab *Ettmullero* non animadversa coegit, eum inutiliter distinguere paraplegiam & hemiplegiam à paralyfi tanquam diversa morbi genera.

§ 5. Paralyseos causæ ut inveniantur, advertere debemus, *triplicem* esse paralyfin, nempe, privationem *motûs*, salvo sensu ; aut privationem *sensûs*, salvo motu ; aut denique privationem *utriusque* simul. Et hæc est utilissima paralyseos divisio.

§ 6. *Prima* ergo *paralyseos species* ea est, in qua tollitur *motus* partium omnium, vel aliquarum, infra caput ; excepto thorace & corde, salvo sensu tactûs. Utque hujus rei causæ explicentur, meminerimus, ligatâ arteriâ perdi motum partis illius, ad quam sanguinis per eam arteriam deferri solebat : unde sequitur sanguinem, vel aliquas sanguinei liquoris partes, requiri ad motum muscularem perficiendum : supra verò in tractatu *de apoplexia* notatum est, requiri liquidi nervosi in musculos influxum, ut motum in partibus possint peragi. Unde facile est concludere ad motum partis producendum requiri necessario liberum & sanguinis & spiritûs animalis introitum in musculos parti movendæ dicatos, hoc est, utriusque liquoris concursum.

§ 7. Sed & propositio est verissima hæc, & ad hanc rem intelligendam scitu necessaria, v. g.

Præter influxum liquoris nervosi & arteriosi ad partem movendam, requiri etiam subitam rarefactionem, & in bullas effusionem quaquaversum alterutrius, aut utriusque, liquidi in musculum influentis. Deinde & hæc altera est notissimæ veritatis; scil.

Partem nullam moveri, nisi musculus ad eum pertinens in longitudine contrahatur; musculus autem in longitudinem non posse contrahi (per rarefactionem nempe liquidorum ibi simul influentium) nisi detrahatur in amplitudine; & nisi pars fibræ muscularis solida urgeatur extrorsum subito ab influente liquoris copia.

§ 8. Hisce intellectis, rationem poterimus reddere, cur paralytis sine motu inferatur. *Primo*, ab omni insigni humiditate, fibras in longitudinem pertrahente: five ea humiditas sit *interna*, five sanguini communicata, aut innata, per temperamentum humidum, regionem, anni tempus, aut victus rationem nimis humidam; five illa sit *externa* & ad musculum aliquem accumulata. *Secundo*, à frigidis aliisque etiam quæ incrassant, & rarefactionem impediunt; unde natatio in aquâ frigidâ, vestimenta humectata aut frigida facta, decubitus super marmore, nivis aut glaciei contrectatio paralytin inferunt. *Tertio*, à compressionem externam per tumores, casus, laxationes, contusiones, & similia. *Quarto*,

à calidis, uti vino nimio, narcoticis, peripneumonia: quæ omnia calore membranas humidas cavaſque, hoc eſt, canales animales in amplitudine contrahunt.

§ 9. Qui propoſitiones ſupra deſcriptas bene intellexerit, facile percipiet cauſas nunc memoratas motum tollere: quoniam ſanguinem, aut muſculos, afficiunt; illum quidem increaſſando, ita ut non poſſit ſubito rareſcere; hos autem in nimiam longitudinem protrahendo, per humectationem; aut in nimiam anguſtiam cogendo, per nimium calorem. Senſuſque tamen poteſt ſubefſe ſalvus; quoniam iis omnibus non obſtantibus, nervi & ſpiritus animales poſſunt eſſe intacti & nondum affecti.

§ 10. *Secunda paralyſeos ſpecies* eſt, cum perit ſenſus, ſuperſtite motu. Ipſius cauſæ ſunt: *Primo*, illa omnia quæ ſpiritus animales in nervis infra cerebrum ortis increaſſant adeo, ut poſſint quidem per nervos in muſculos fluere, ibique ex occurſu liquoris alicujus è ſanguine ſecreti rareſcere, ſed tamen per ſe ſoli intra nervos non ſatis facile variis molibus diffluere, aut in undas leviffimâ de cauſâ ſeſe effundere; unde peribit ſenſus, ſalvo partium motu. *Secundo*, hujus ſpeciei cauſæ etiam ſunt quæcunque nervos illos laxiores & humectiores reddunt, adeoque ad tremores vividos minus idoneos; tranſeunte interim ad muſculos ſpiritu animali: Unde motus perficitur ſine ſenſu in partibus affectis.

Tertio,

Tertio, ipsius causa etiam est neglecta Venus, ut in puella Harvæana.

§ 11. Ex hisce duabus paralyseos speciebus explicatis facile est tertiam explicare in qua perit & *motus*, & *sensus*; quippe quæ ex duabus prioribus componitur. Superest ut, causis enumeratis, amovendi methodum tradamus. Et quia gravissima species est ea in quâ & motus & sensus pereunt simul, patet methodum huic speciei paralyseos fugandæ parem, aliis duabus fugandis non fore impari.

§ 12. Quare respicienti ad rationem qua producitur, & causas à quibus oritur paralyfis, manifestum est, indicari medicamenta (nisi in illis casibus, in quibus nimirum calidiorum usus morbus non ferat, aut sanguinis fervidi copia, quod per-rarum est) sursum deorsumque moventia, qualia in curatione apoplexiæ sunt descripta, neglecta venæ sectione; cum non tantum, nec urgens, in paralyfi sit periculum; nisi hæc à calidis orta fuerit.

§ 13. Nempe, primo, vomitoriis; deinde purgantibus, minore tamen quàm in apoplexia dosi exhibitis, res est gerenda, *præmissa* semper vomitioni aut purgationi *clystere* idoneo; qualis est:

℞ Fol. salv. rutæ aa. m. j. flor. anth. p. ij. coque ex aq. font. ℥j ss. ad ℥j. in colatura, vel tota, vel saltem ejus 3 vij. dissolve electuarii diaphœnic. 3 j. è succo ros. 3 ss. ol. laurin.

laurin. ʒj. tincturæ castorei 3 iij. spec. hieræ picr. 3 j. vel ij. f. clyster.

§ 14. Tales clysteres per intervalla purgationibus interponantur: & si æger vomitoria & purgantia vix sustineat, quotidie illi usurpentur.

§ 15. At si res non est desperata, neque moribundus æger, vomitoria, supra omnia (non neglectis tamen illis clysteribus) sed leviori quam in apoplexia dosi, sunt exhibenda.

§ 16. Deinde ad purgantia confugiendum est, inter quæ jalapium & turpethum recipientia debent præferri cæteris. Et quoniam paralytici sæpe possunt pilulas deglutire, tum exhiberi possunt sequentes.

℞ Massæ pilular. extr. cathol. *Amstelod.* vel mass. pil. ecphractic. cum aculeo *Edinburg.* 3 fs. vel ʒ ij. sal. succin. gr. v. vel vij. resin. jalap. ʒ fs. vel gr. xv. elix. proprietatis q. f. ut f. pil. pro unica dosi. Massa autem illa ecphrastica medicorum *Edinb.* talis est.

℞ Gum. ammoniac. in aceto sambuc. solut. 3 fs. myrrh. fœcul. bryon. aa. 3 ij. & gr. xv. fol. fenn. agaric. a. ʒ j. tartar. vitriolati, salis tamarisc. aa. 3 j fs. Extr. gentian. croc. & juniperi balsam. peruvian. a. gr. xiv. aloes ʒ viij. syr. de rhamno q. f. m. f. massa pilularis pro aculeo: adde diagrid. ʒ j fs. cum oleo caryophyll. 3 j. unciis massæ prædictæ quinque. Vel harum loco dentur pil. de agarico *Londinenses*, aut *Amstelodamenses*: vel pil. coch. maj. *Lond.* aut *Amstel.* a. 3 fs. vel ʒ ij.

§ 17. At si liquida optentur, tum duo vel tria cochlearia, vel 3 ij. aut iij. infusionis adhibeantur. Quæ infusio sit,

✱ Rad. jalap. & turpeth. gumm. a. 3 ss. sal. tartar. zinziberis aa. 3 j. vel 3 iv. spiritus vini 1b j. digerantur in balneo mar. per quatuor dies. Si votis minus respondeat prima dosis, tum sequenti adde haustum infusionis sennæ, ex vino albo; nempe f. infusio per noctem frigide folior. sennæ ad 3 ij. vel 3 iij. in vin. alb. Gall. 3 iv.

§ 18. Interea dum purgationes, interpositis debitis intervallis, repetuntur, *inunctiones* & *frictiones* calidæ sunt usurpandæ; quales habet *Riverius*. At inter olea pro inunctione eminet oleum lumbricor. terrestrium vino *Hispanico* lotorum destillatione in arenâ elicium; atque huic addi potest oleum lumbricorum vulgar. quod etiam optimum est in hoc casu; vel oleum de lateribus philosoph. Et, cum aqua Reginae *Hungaricæ*, vel (quod melius est) cum spiritu salis volatilis oleosi, seu spiritu salis armoniaci aromatico, debet partibus affectis illini.

§ 19. Postquam universalia non sunt non semel usurpata, fonticuli inter scapulas conveniunt; & diæta ex iis quæ infarctus tollere, & humiditatem minus mobilem per vascula sudorifera attenuatam, eliminare valent: quibus palmam præripiunt decocta ex lignis, præsertim guaiaco.

§ 20. Quare utatur paralyticus decocto seguente.

℞ Lign. & cortic. guaiac. aa. ℥ iij. macerentur in aquæ purissimæ ℔ xij. tum coque; ad colatur. ℔ iv. addendo sub finem coctionis, nempe quadrantem horæ ante coctionem absolutam, liquirit. ras. ℥ ss. vel pass. exacinat. ℥ iij. vel iv. cap. haustum calidum, sive ℔ ss. decocti hujus mane, ut sudet: reliquum sit pro potu ordinario, ita ut debeant ℔ iij. vel ℔ iv. exhiberi quotidie per aliquot dies, aut donec membrum compos fuerit.

§ 21. Denique vinum aut cerevisia guaia-cina, hisce peractis, exhiberi pro potu ordinario debet; illius compositio talis sit.

℞ Lign. & cortic. guaiac. aa. ℔ j. ligni sassafr. & corticis ipsius a. ℔ ss. immitte cerevisiæ nondum fermentatæ ℔ lx. coq. ad ℔ xxx. addendo dimidia hora ante coctionis finem fol. salv. primulæ veris aa. m. ij. flor. utriusque & flor. anth. aa. p. iij. colatur. adde cerevisiæ novellæ fermentantis ℔ xxx. postquam defœcata est, fervetur ad usum.

§ 22. Sed quia etiam urgente morbo victus potest & debet paralyticis exhiberi, idcirco adscribatur formula jusculi, non equidem valdè elegans, sed quod tamen optimum est, & quod doctissimum Dominum *Robertum Boyle* à paralyfi, universalibus præmissis, liberavit. Quod erat,

℞ Aquam in qua satis multum carnis vitulina coctum, sive juris carniū ℔ iv. sub
finem

finem coctionis addendo foliorum linguæ cervinæ, pulegii, violarum & fragorum; herbæ hepaticæ melissæ, capillorum Veneris, dentis leonis, aa. manipulos duos, florum calendulæ pug. ij. uvarum passul. exacinat. uvar. corinth. a. ꝑ ss. lumbricorum terrestrium, numero lx. abscissis caudis & capitibus aperiantur stylo ferreo, laventurque probe (prius sale confricati) vino Malvatico, vel aquâ purissimâ: Eos immitte juri cocto, & despumato; & tum rursus coque ad consistentiam gelatinæ lento igne per integrum diem. Colaturæ exhibe ʒ iv. bis in die.

C A P. IV.

De VERTIGINE.

§ 1. VERTIGO est rerum visarum & immotarum apparens circumgyratio, cum metu subiti collapsus, & visu hebescente.

§ 2. Cum autem spiritus animales intra cerebrum circumagi nequeant, obstante tali motui cerebri fabricâ, idcirco causa hujus morbi aliunde erit à medico explicanda.

§ 3. Dixi in descriptione morbi hujus, eum esse *apparentem* rerum prorsus immotarum *motum circularem*; unde patet res visas eundem semper locum servare. Igitur cum mo-

tus

tus iste *circularis* verus non sit, atque visus sit, nec in rebus ipsis, vel objectis, nec in spiritibus animalibus; quærendus erit in nervo optico, aut oculo, aut in alio quopiam intra oculum condito, sive canali, sive liquore.

§ 4. Et patet objectum videri debere circulariter motum, si imagines, quæ ab eo veniunt, incidant in diversas retinæ partes successive, verbi gratia, sinistrorsum progrediendo, dum objectum revera est immotum, & imagines ab eo emanantes eandem semper repræsentant distantiam, illud inquam videbitur per dextram à sinistra in gyrum moveri. Nam in retina imagines sunt diversæ, & contrario situ positæ. Hoc autem fieri potest objecto immoto, oculoque solo moto. Quippe sive objectum moveatur oculo quiescente, sive objectum quiescat oculo perpetim moto, radii ab objecto emissi non incident in eandem fundi ocularis partem: adeoque cum ex immutatione loci in quo depingitur imago, judicemus de immutatione loci, in quo existit objectum, debet objectum revera quiescens oculis motis spectatum pro circumacto haberi.

§ 5. Deinde, & objecto, & oculo simul immotis, si solus nervus opticus moveatur, non incident radii in eam semper in eodem situ: adeoque cum incidentia recta & obliqua non excitent similes tremores in nervis, motuumque species; solo oculo dimoto objectum quiescens

quiescens situm mutasse videbitur, mutata scilicet loci in quo est repræsentatione.

§ 6. Hisce prælibatis in genere, affirmo causas vertiginis esse omnia quæcunque vel oculum, vel nervum opticum, vel retinam, loco movere possunt, immoto objecto; vel iis etiam cum objecto immotis metum lapsus & suspensionem vertiginis ac circumgyrationis injicere.

§ 7. Ut verò hæc specialius attingam, dico causas vertiginis esse, *Primo*, quæcunque & objecto, & retina, & optico nervo, quiescentibus *imaginem lapsus & vertiginis* excitare valent; qualia sunt aliorum circumrotantium *aspectus* & ex alto angustoque tramite *despectus*, præsertim si quis sit meticulosior. Nam cum imago illa *ab aspectu* aliorum circumgyrantium assurgens conjuncta sit cum specie, & memoriâ lapsus, (lapsi enim in pueritia milles sumus cum circumrotaremur) adeoque cum memoriâ omnium quæ lapsum comitantur, adeoque cum metu, metus autem cum tremore; nervorum radii ab objecto emissi incident in nervos tremore affectos, id est, motos: unde eodem modo videbitur objectum moveri, ac si, nervis à metu non commotis, objectum ipsum revera moveretur.

§ 8. Ad *despectus* ex alto angustoque tramite vertiginem infert, ex eo quod experientia nos docuerit, quàm facile in loco obliquo positi, ubi fulcra defunt, quibus innitamur, soleamus collabi; adeoque, ut quandocun-
que

que in alto & præcipiti loco incedentes circumquaque suspiciamus, meticulosi hinc suspicamur nos labi facile posse; idque quia necessario timor lapsûs & memoria recurrunt à lapsûs enim memoriâ *sic recurrente* fieri nequit, quin simul recurrant imagines rerum circumrotantium; quia cum labimur, circumlum describimus circa pedes tanquam *centrum*: atque sic cœlum & terra subito in contrarias partes videntur circumagi. Neque fieri etiam potest quin nervi circumrotationis imagines tremendo referant. Idcirco ea quæ tunc intuemur, radios immittent in oculos, dum nervi tremore affecti sunt: ac proinde videbuntur moveri *in circulum*.

§ 9. At quoniam in sublimi loco & præcipiti positi non possumus non esse solliciti de æquilibrio corporis servando, vel conciliando, ne corruentes in discrimen vitæ incidamus; & præterea metus impediatur ne spiritus animales rite à nobis in eos musculos, quibus maximè opus est amendantur, turbando attentionem animi, constantiamque requisitam; & minima etiam quæque vis corpus nostrum deturbare de æquilibrio possit; sequitur incerta quædam & minus regularis musculorum motio, & deinde titubatio, & hinc metus; unde rursus major titubatio, & tandem collapsus.

§ 10. *Secundo*, Vertiginis causæ sunt, quæcunque objecto immoto, sed optico nervo cum retina moto, sensum circumgyrationis possunt

sunt inducere ; qualia sunt circumrotatio sui ipsius, ebrietas, ira, cibi flatulenti (hoc est, ad rarefactionem dispositi) calor, & exercitatio insignior, voracitas, evacuationum solitarum privatio, pressio cerebri ad arterias optico nervo vicinas perveniens, aer demum austrinae constitutionis.

§ 11. Hæc enim omnia efficiunt, ut retina, cum optico nervo, loco suo dimota, non accipiat radios ab objectis in eandem fundi ocularis partem, sed in aliam atque aliam: unde fit ut, dum imagines mutant in retina, & objecta tanquam locum suum perpetuo mutantia menti nostræ offerantur.

§ 12. Hisce circa causas vertiginis præmissis, advertere decet, eam solum vertiginem quæ pendet à causis secundo loco enumeratis ad medicum proprie spectare. Quicumque verò eas attente consideraverit, is facile reperiet omnium earum effectus, cum diutius in corpus vires suas exercent, esse subitam *extensionem* arteriarum, ac earum *pressionem* ad latus, & *dimotionem* denique retinæ nervique optici ab arteriis distentis aut pressis provenientem.

§ 13. Oportet ergo subitæ illius *extensionis* amovendæ gratiâ (nam pressio in casu, similibusque orta, medicamentis internis non cedit) sive ea sympathica, sive idiopathica sit, vasa sanguinis aliquantum exhaurire ; nisi cum inedia, aut inanitio causam morbo dederit. Est enim vertigo apoplexiæ, sed magis

gis epilepsiæ, affinis : videmusque facilem ab ea in hæc, & præcipue in hanc postremam esse transitum. Deinde exhibere oportet quæ expansionem sanguinis impedian, aut infarctum vasorum ; ne fiat : aut factum, & venæ sectioni non cedentem, amoliantur, & tollant.

§ 14. Primo itaque *vena secta*, sanguis mittatur. Deinde cum vertigo ex plurimorum sententia ut plurimum sit sympathica, vitioque ventriculi potissimum infesta ; vel sive hoc verum sit, sive non, debet, secundo loco, *vomitorium* exhiberi, aut quale supra in apoplexia convenire dixi, aut quale postea in epilepsiæ cura infra tradenda describetur ; quum hæc vertigini sit affinis. Quippe vomitoria dum prompte ac fortiter evacuant, vitium hoc tollunt : adeoque distentis, humorum copiâ aut rarefactione, arteriis in naturalem amplitudinem redeundi libertatem conciliant.

§ 15. Deinde post exhibitum, aut semel, aut sæpius, vomitorium, uti videbitur opus esse ; *Antepileptica* postea describenda adhibeantur. At quia ut diversitas est aliqua inter vertiginem & epilepsiam, ita nonnulla est inter utramque convenientia ; & quia nonnulla dantur utrique propria remedia : idcirco ea hîc prosequemur quæ genio vertiginis magis debentur. Ergo ex regno *animali* cæteris antepono stercus pavonis exsiccatum, & cum conserv. florum papaveris rhæadis, aut
etiam

etiam saccharo, aut oculis cancrorum præparatis, addendo sal cardui bened. cum succino, exhibitum merito laudatur. Antepono hoc (inquam) cæteris, cum tamen *non vilis sit stercus aliarum avium, aut animalium; sed id semper in praxi anteponendum, quod sæpius est feliciter antepositum.*

§ 16. Formulæ sint tales.

1. R. Stercoris pavon. (maris an foeminæ non refert) exsiccat. ʒ ss. sal. card. bened. succin. pp. a. ʒj. fyr. pap. rhœad. ʒ iij. m. capiat quantitate nucis juglandis mane & vesperi. Vel ter in die detur cochleatim infusio hæc:

2. R. Sterc. pavon. siccat. vel sterc. felis domestici ʒ j ss. aquæ scorzon. Hispan. vel potiùs decoct. ejus in aq. fontan. ʒ j ss. infunde calide per noctem. Colatura usurpetur saccharo edulcorata.

§ 17. Deinde ex regno *vegetabili* petita remedia multa sint: inter quæ præfero corticem Peruvianum, & radicem Doronici. Non opus est enim plura enumerare, cum cura vertiginis plus dependeat à medicamentis ex regno *minerali* petitis, quam ab aliis. Moneo autem vos, ne, nisi necessitas moresque ægri contrarium suadeant, Doronici radix, aut cortex Peruvianus aliâ formâ quàm siccâ, aut saltem aliter quam in substantiâ, exhibeatis; si secus feceritis, exiguam laudem referetis. Illa quippe, sicut pleraque vegetabilia, alia ratione vires suas sanguini mista ipsi sanguini communicant, quam liquori (sive aqueo, sive

L

vinoso)

vinoso) extra circulationis pomæria constituto, ut quotidiana testatur experientia.

§ 18. Detur ergo cort. Peruv. 3 fs. vel 3 ij. vel 3 j. bis terve de die, ex haustu decocti scorzon. in aqua font. fact. vel ex syrupo pœoniæ, coralliorum, aut papaveris rhœad. vel fiat electuarium quod præmissis universalibus est sæpius, ter quaterve nimirum, de die exhibendum. Illud vero sit,

Rad. Doron. cort. Peruv. a. 3 fs. sal. ab-
sinth. 3 j. syr. papav. rhœad. 3 iv. cap. 3 fs. pro
dosi, vel etiam 3 vj. miscendo unicuique dosi
laud. liquid. gutt. vj. vel x.

§ 19. Hisce interponere suadent præctici
medicamenta per alvum purgantia, sed (ex-
pertus loquor) minore id fit cum successu,
& non sine damno ægri; adeoque parce sunt
purgantia, at sæpius vomitoria, in hoc affectu
usurpanda.

§ 20. Denique & præcipue conferunt in
hoc casu remedia ex regno minerali defum-
pta; inter quæ excellunt Martialia & Jovia-
lia: sed quia nunc Mars *nostro sævit in orbe*,
volupe erit aliquam ex eo (præcipue) pro
vertigine curanda attulisse commoditatem.
Dari itaque poterit, & semper cum fructu, si
ægri Pergama medici possint dextrâ defendi,
Mars aut in substantiâ, aut in infuso; vel sy-
rupus chalybeatus *Willisii* ex sale Martis con-
fectus, vel Mars ipsius artificialis in aquâ so-
lubilis, dari poterint: exemplo sit syrupus ille
chalybeatus, quo se tantum jactavit *Willisius*,
qui

qui sic conficitur: & Salis vel vitrioli Martis 3 ij. solve in aq. ceras. nigr. 3 iv. adde sacchar. opt. 1b ss. & unica ebullitione fiat syrupus. Detur cochleatim mane, & post meridiem, horis medicis.

§ 21. Sal autem, five vitriolum Martis juxta *Willisium*, sic fit: Sumantur olei vitrioli, & limaturæ Martis partes æquales; sedata effervescentia affunde aquam font. puram ad eminentiam trium digitorum: stent simul calide in arena per viii. horas, vel donec aqua impregnetur sale; effunde hanc aquam, & aliam affunde residuo chalybi, usque donec gustu perceperis nihil salis in Marte superesse, nimirum redeunte aqua salino sapore vacua: tum demum evaporet liquor ad pelliculæ superinductionem, & in crystallos abeat: habebis vitriolum Martis pondere æquali Marti & oleo vitrioli primo assumptis; quamvis aliquid Martis limaturæ indissolutum superfit.

§ 22. Loco syrupi descripti detur vinum chalybeatum *Pharmacop. Lond.* ad 3 ij. vel iij. vel pilul. ex limatura Martis; dosi autem pilularum sit 3 ss. Martis pro una dosi pilul. vel detur infusio chalybeata in curatione affectionis hypochondriacæ describenda.

§ 23. Ante omnia verò in curatione vertiginis cavere debemus, ne omnem fere vertiginem cum *Ettmullero* putemus esse sympatheticam, vitioque ventriculi in ea cerebrum visumve affici. Non enim solum onusto re-

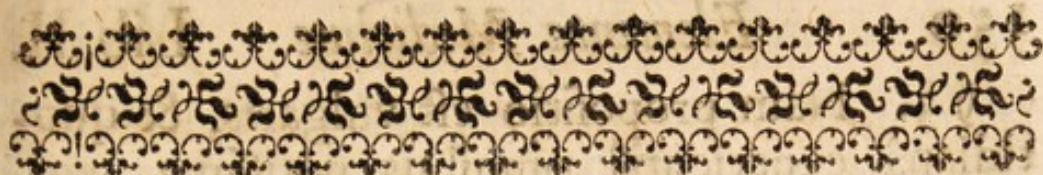

bus flatulentis, hoc est, ad rarefaciendum promptis, vel rebus fermentescibilibus, ventriculo exoriuntur vertigines; (uti causas antea descriptas intuenti patebit) sed sæpissime vitium infertur ventriculo, à prægressâ vel invadente vertigine, quæ vomitum in hominibus quantumvis sanis excitat.

§ 24. Vomitus autem à prægressâ vertigine prodire manifestissimum est, si antea nullæ præcesserint vomitiones; aut si (idque potissimum) ut sæpe fit, excitetur solum inanis vomendi conatus: quippe & vomitus & inanis vomendi conatus excitantur ob convulsionem validam & subitam musculosæ tunicæ ventriculi, sive ejus contractionem. Hæc autem fit ob compressionem nervorum opticorum, aliorumque adjacentium intra cerebrum per infarctum vel extensionem arteriarum; ob quam pressionem minor copia spirituum derivatur per eos nervos, adeoque major copia per alios, & præsertim in illos, qui porriguntur ad tunicam carneam ventriculi.

C A P. V.

De Epilepsia & Convulsione.

§ 1.

UM Epilepsia sit corporis totius, aut aliquarum solum partium Convulsio, si e motus convulsivus, cum sensuum omnium privatione, explicari debet natura Convulsionis, antequam Epilepsiae ratio intelligatur.

§ 2. Est autem Convulsio *musculi contractio involuntaria*, vel constans partis immobilitas, atque hic affectus paralyti quasi contrarius; nam uti adnotatum est paralytin contingere quoties, aut sanguis libere in partis movendæ musculos non influit, aut spiritus animales in eisdem non deferuntur, ita ut musculi inflatio, & consequenter contractio non succedat; sic necesse est contractionem musculorum aut partium violentam & involuntariam succedere, si in eos, easque influit sanguis aut liquor nervorum, majori impetu, quam ut possit contractio ab imperio voluntatis nostræ impediri, nisi maximo cum dolore, quem animalia omnia semper vitare studebunt.

§ 3. Nam propositio est vulgaris, & quotidiana experientiâ omnibus notissima, animam posse in musculum antagonistâ gaudentem, per imperium voluntatis, sæpius exercitæ, dirigere copiam spirituum animalium quavis alia copia, ex quibusvis aliis causis derivabili, majorem. Memores tamen semper sitis illius videlicet, Nervo, aut quapiam parte sensibili, à viribus oppositis valde distincto, necessario magnum excitari dolorem.

§ 4. Expendendæ sunt nunc causæ convulsionis; (nam species ipsius variæ, signa, &c. traduntur in *Riverio*.) Vetus est opinio, causas convulsionis fieri, quæcunque repletionem aut inanitionem nimiam producant; quæ si recte explicetur, erit omnium verisimillima. Nam si in musculum perveniat, aut sanguinis, aut liquoris nervei copia major, quam in musculum oppositum, eaque præter voluntatem; erit impetus ab iis impressus etiam major: & sic fiet inflatio contractioque musculi major, eaque præter imperium voluntatis, unde *convulsio*: at si in eum musculum minor derivetur copia quam in oppositum, fiet oppositi contractio; & rursus *convulsio*.

§ 5. At qui nuper scripsere, opinionem hanc repudiaverunt, quia ipsius rationem non intelligebant. Substituerunt autem horum loco solum *irritationem*, seu vellicationem; quæ tamen ad repletionem referri debet: cum ostensum satis antea fuerit, memoriæque me-
reatur

reatur infigi hoc : *ope irritationis* aut vellicationis, eorum quæ dolorem inferunt, *derivari in partem affectam*, sive vellicatam *quantitatem liquoris derivabilis naturali*, seu consueta, copia majorem ; adeoque fieri partis vellicatæ *repletionem*.

§ 6. Unde sequitur, causas convulsionis esse duplices ; *Primo*, quæcunque corpus corporisve partes inaniunt, exhauriunt, aut exsiccant ; ac liquores alendo corpori necessarios evacuant, ut fluxus sanguinis copiosior, purgatio nimia, vigiliæ nimix ; etiam dum hæc sine dolore contingunt ; item febres adulatorum præcedentes, calorque præcedens nimius. *Secundo*, Quæcunque corpus corporisque partes nimium replent, uti omnia plethoram inducentia, aut infarctus humiditatisve nimix origines, voracitas, ebrietas, ira, hysterica passio, ut etiam iliaca ; sanguisque eo usque crassior factus, ut possit tamen adhuc rarefcere intra musculos, cum spiritibus animalibus concurrens, sed non possit æquali facilitate intra nervos dimoveri, & in varias undas agitari, quod ultimum ad *sensum* efficiendum requiritur ; denique vulnera, & omnia vellicantia, aut nimium inflammantia. Vulnera autem interna, ulcera, inflammationes, & vellicantia qua talia, pertinent omnia ad repletionem.

§ 7. Hinc patet, convulsionem omnem esse vel *à repletionem*, aut *ab inanitione* ; & hanc esse solam utilem, in medendo, divisionem, ex ejus curatione patebit.

§ 8. Postquam paucis explicavimus convulsionis rationem, & causas, facile erit *Epilepsia* naturam evolvere; quæ à convulsione differt solum eo quod (præter convulsionis symptomata) in epilepsia cessant sensus, cum subito prolapsu corporis, stridore dentium, respiratione suffocativa, seminis, urinæ & fecum excretionem involuntaria, sub finem paroxysmi spumâ circa os, & finito paroxysmo, rerum quæ in eo facta sunt summâ ignorantia, quamvis hoc postremum non sit semper verum; vidi enim epilepticos, qui testati sunt se doloris in capite summi, durante paroxysmo, fuisse conscios: & eorum quendam novi, qui vigente paroxysmo voluisset, si modo potuisset, carmen *Juvenalis* de quodam *alipia* proferre, cum sentiret se *inungi*.

§ 9. Est autem horum symptomatum, quibus epilepsia distat à convulsione, eadem ratio, ac symptomatum apoplecticorum, sive potius vertiginosorum, ut non opus sit eam hic repetere.

§ 10. *Causæ* verò epilepsiæ, quatenus alia præter convulsionem infert symptomata, sunt capitis gravitas, dolor, vertigo, somnus multus absque levamine, mentis torpor, externorum sensuum hebetudo, & tristitia, gravitas artuum, urina tenuis & cruda. Per causas autem intelligo ea, quæ vel per se, vel per ea, à quibus dependent, symptomata inferunt.

§ 11. Dividitur autem epilepsia, qua talis, optime in *idiopathicam*, & *sympathicam*; in illa paroxysmus subito invadit absque ulla ægri prævidentia, in hac semper est aliqua invadentis paroxysmi præsensio.

§ 12. In epilepsiæ & convulsionis idiopathicæ, si excipiat eam, in qua fit ventriculi vitium, curatione solum nunc versabimur; cum hæ species sympathicæ debeant cedere iisdem remediis, quibus cedit idiopathica.

§ 13. Notandum autem durante epileptico *paroxysmo* eadem deberi remedia quæ in apoplecticis ad vitæ sensum revocandis destinata tradidimus; cum utrobique eadem sint causæ. Quare ad curationem epilepsiæ *extra paroxysmum* nos conferimus, cum ea conveniat cum curâ convulsionis.

§ 14. Diximus autem convulsionem esse, vel à repletionem; & proprias utrique causas retulimus; exinde vero manifesta erit solutio difficultatis, quæ medicos divisit, dum eorum aliqui in convulsione venæ sectionem imperant, alii prorsus improbant: patet enim venæ sectionem non debere illi speciei quæ fit ab inanitione; deberi vero semper illi quæ fit à repletionem, aut irritationem, cum irritatio reduci debeat ad repletionem.

§ 15. Deinde patet, nec vomitionem, nec purgationem deberi illi speciei, quæ fit ab inanitione: adeo ut tantum illi speciei debeantur illa sola remedia, quæ vulgo *specificæ* vocantur; & ultimo loco post universalia

lia evacuantia, in convulsione à repletionem, & irritationem, adhibeantur quæ proinde post remedia à nobis describentur, quippe cum ea omni convulsionis & epilepsiæ speciei æquè convenient.

§ 16. In ea itaque convulsione quam repletio aut irritatio producit, primo vena est secanda : & si plethora, ebrietas, aut similia ansam morbo dederunt, aut paroxysmus diutius protrahi videatur, etiam in ipso paroxysmo sanguis est mittendus.

§ 17. Deinde ad vomitoria transire debemus. Vomitoria eam convulsionem & epilepsiam quæ sympathica est ex ventriculo & utero compescunt. Ego quidem omnibus reliquis vomitoriis antimonialia præfero, reliquis antimonialibus infusionem croci metallorum ex vino Hispanico factam. Infusum hoc post venæ sectionem, & finitum paroxysmum, oportet exhiberi, neque semel tantum, sed sæpius ; præsertim si epilepsia vel convulsio sit inveterata ; singulisque mensibus dari debet emeticum paucis ante tempus invasionis futuræ diebus.

§ 18. Quamvis autem, etiam maxima, quantitas croci metallorum datæ vini mensuræ potest infundi ; dummodo non tanta sit, ut non amplius dici possit infusio. At, quoniam non omnibus eadem est vomendi facultas, nec etiam semper vires ferunt, idcirco sæpe post emeticum bis datum recurrendum est ad purgantia.

§ 19.

§ 19. Et si indicia adsint sanguinis viscosioris, & infarctus vasorum, voracitasve nimia præcesserit; aut si convulsio sit sympathica, ab hypochondriis, & præcipuè si alvus durior extiterit, tum purgantibus admisceri debet Mercurius dulcis. Adeoque ejus grana vii, vel ix. admisceri possunt 3 j. vel 3 ij. massæ pulveris cochiae, aliarumve pilularum in paralyfi descriptarum. Notandum autem est, epilepticos difficulter admodum purgari; adeoque debent iis medicamenta fortiora adhiberi.

§ 20. Post purgationem institutam diæta sudorifera ex decocto lignorum & corticis guaiaci institui debet, si suppressio evacuationis per sudores morbo ansam dederit; aut si signa sanguinis crassi, aut mentis sensuumque torpor adfuerit: hebetudo autem respici debet quam ante morbum exortum habebat æger; omnes enim à morbo epileptico tandem hebetes fiunt.

§ 21. Immo etiam conferunt decocta ligni guaiacini, & præcipue corticis, in ea convulsione quæ fit ab irritatione, aut ab acrimonia fluidi interni. Experimentis quippe notum est multis guaiacum doloribus sævissimis mereri in aqua fontana maceratum & decoctum: ita ut sint guaiaci macerandi 3 vj. aquæ ℥ xij. maceratio autem fieri debet vase clauso & lento igne per horas 18. Decoctio fieri debet ad remanentiam ℥ x. tantum, addendo sub finem passulas exacinas, aut potius glycyrrhizam.

cyrrhizam. Qui specifica huic decocto addunt, illi sunt nimis diligentes; idque tantum efficiunt, ut æger à potu suo abhorreat; est enim hoc decoctum pro potu ordinario exhibendum.

§ 22. Tandem ergo devenimus ad eam partem curationis, quæ sola *convulsioni ab inanitione* convenit, communisque est utrique convulsionis & epilepsiæ speciei; adeoque convulsioni à repletionem ortæ adhibenda quoque est; præmissis semper, ut tutior sit cura, universalibus, eo ordine quo à nobis sunt descripta. Itaque in intervallis inter paroxysmos, dari commode poterint pulveres tales:

1. ℞ Rad. Valerian. sylvestr. 3 ss. cort. Peruv. 3 j. succin. pp. 3 ss. m. pro dosi quæ datur ter in die, horis medicis. Vel,

2. ℞ Cranii hum. pulv. ungu. alcis a. 3 j. sal. succin. violat. gr. vij. m. pro dosi. Vel,

3. ℞ Lumbr. terrestrium lotorum igne vel sole exsiccat. & pulverisat. 3 j. bis de die exhibitus paucis cedit.

4. ℞ Rad. serpentar. Virgin. 3 j. rad. Valerian. sylvestr. gr. xxv. corall. rubr. præparat. gr. xii. m. pro dosi, qui iisdem horis exhibeatur, bis terve de die, & ex syrupo stœchad. Arabic.

Loco etiam syrupi de stœch. aut pœon. pro vehiculo, pulvis assumi potest ex mixtura quæ sequitur. ℞ Aq. cerasor. nigr. 3 ij. menth. 3 j. theriac. 3 ss. tinct. castor. 3 j ss. syr. papav. rhœad. 3 vj. m.

§ 23. Quæ scribunt medici de viribus specialibus ex sanguine humano ejusque spiritu præ alio quovis urinoso spiritu, adversus hunc morbum, sunt hominum credulorum somnia; adeoque talibus remediis solis non debet confidi magis, quam aliis spiritibus volatilibus, quorum nullus hunc morbum per se depellet.

§ 24. Notandum tamen, cum de pulveribus adhuc sermo sit recens, infantum epilepsias, quæ omnes à repletione proveniunt, plerumque sanari exhibito sale succini volatili genuino.

§ 25. Loco pulverum commode potest exhiberi electuarius in hunc modum:

℞ Rad. Valer. sylvestr. ʒ j. fraxinell. ʒ ss. gum. assæ-foetid. ʒ ij. sal. volatil. succin. ʒ ss. theriac. ʒ ss. syr. de pœon. q. s. f. elect. capiat molem nucis moschati, vel jugland. bis terve indies.

§ 26. Celeberrimus est in hoc affectu cinabaris antimonii; qui ante usum debet ad minimum saltem sexies rectificari; dosis gr. iv. usque ad ʒ ss. vel ʒ j. pro viribus ægri: & si rite præparatum sciatis, hic aut pulveribus, aut electuariis potest admisceri, vel etiam solus in conservâ flor. anthûs exhiberi.

§ 27. Sed si morbus videatur in longitudinem excurrere, sequentes pilulas quotidie devorandas per mensem imperaveris.

1. R. Castor. Russ. gum. ammoniac. a. gr. vij. rad. tinctur. castor. q. s. ut f. m. p. in pil. iij. dividenda pro unâ dosi. Vel,

2. R. Castor. gumm. ammoniac. a. gr. vij. rad. Valerian. sylv. 3 ss. sal. visc. quercin. vel fraxinell. vel tartar. gr. vij. tinctur. castor. q. s. f. massa pilularis pro unâ dosi in *septem* pilulis.

§ 28. Hisce purgationes interponantur *septimo* quovis die: & aliquando loco castorii & gummi ammoniaci utiliter substituitur limatura chalybis.

§ 29. At si nihil profuerit,

Ad *Thermas* mittendi sunt ægri: quæ quales esse debeant non satis inter omnes convenit. Ego eas præfero in quibus invenitur sal nitro antiquorum accedens; five sali tartari analogum; quales sunt in Gallia *Borbonenses*, quædam *Spadanae*, & apud *Scotos Mossfetanae*. Patet enim talis potus alvum faciliè movere; adeoque repletionem tollere: & ex copia sua, & salis sui vi, infarctus vasorum tollunt, & dolores à purgantibus intra corpus detentis oriundos compescunt tutius & durabilius multò, quàm opiata quæcunque.

§ 30. Hæc omnia ego ægrotum experiri mallet, quam ultimum quod à salivatione per Mercurium inducta superest remedium: Quod tamen quamvis ultimo loco celebrandum, aliquibus saltem tenerioribus, non est ultimo loco tanquam remedium nullius pretii habendum.

§ 31. Notum quippe est, Mercurio dulci intus assumpto tolli posse contumacissimos infarctus, & evacuationem fieri materiæ serosæ repletionem producentis; quæ fieri nequit ab ullis sudoriferis, sive sursum deorsumve purgantibus, & tandem quo sævissimam aciditatem, & atrocissimos dolores, causasque irritationis assumpto Mercurio sedari & mitescere.

§ 32. Sed monendi estis, semper à salivatione finita fugiendum esse ad purgantia, & à purgantibus ad sudorifera decocta ligni & corticis guaiaci.

§ 33. At si foeminæ fuerint, vel viri delicatiores ægri vestri, aut rarioris texturæ, vel in phthisin procliviores, & in hoc casu postremo, salivatione rite administrata, ægrotos à morbo vindicabit decoctum sarsæ ex aquâ font. factum: debet exhiberi mane calidum, ut fudent, nimirum ejus ℥ ss. & frigidum per reliquum diem pro potu ordinario.

§ 34. Monendum tandem est, medicamenta in vertigine præscripta hic locum habere, cum morbi sint affines.

C A P. VI.

De M A N I A.

§ 1.

MANIA est *delirium sine febre, cum audacia & iracundia*. Unde patet explicari à nobis debere, quid sit *delirium*. Adverti ergo potest, somniari nos quoties species rerum nobis cognitarum simul excitantur; indeque aliis in somno adduntur, varieque componuntur, ob percussiones varias spirituum; quæ fiunt à causa somnum producente, nervoque premente, & eorum succo fluctuanti occurrente. Delirium autem est *somnium vigilantium, in quo species nullo ordine, & incoherentes, succitantur & ad fluctuationum vestigia sibi non coherencia spiritus animales adiguntur*.

§ 2. Ergo si causa delirium inducens illius sit ingenii ut possit excitare species, five motus, vividi & magni impetûs, nullo certo ordine observato, erit delirium cum audacia & furore, motibusque corporis violentis: five *mania* producetur.

§ 3. Causæ autem omnes maniaæ antecedentes sunt quæcunque assiduum capitis dolorem efficiunt, vigilias nimias, anxietates animæ, iracundiam frequentem; insolita ad Venerem

nerem proclivitas; evacuationes solitæ suppressæ, vel neglectæ: quæ omnia in maniam facilius æstate admodum sicca præcipitant; præsertim si accedat nimium calefacientium potus.

§ 4. Patet verò hæc omnia sanguinem ad motum concipiendum aptum reddere, ac proinde fluxilem satis, & non crassum, viscidumque; adeoque etiam in *febrem continuam* homines præcipitare: cum ipsa, ipsorumve causæ, efficiant ut sanguis cum impetu possit à corde protrudi; nisi aliquid aliud obstet, quo minus, causis his operantibus, sanguis ad febrium continuarum motus ineundos disponatur.

§ 5. Disponitur autem sanguis ad febrium continuarum motus, quoties ita rarefieri potest in partibus suis minimis, hoc est, ita uniformiter rarefieri, ut facile quavis vi abeat in partes, per motum à corde acceptum, divisibiles ad occursum minimorum osculorum in quæ debet distribui; tum enim cohesio partium, quæ in hoc casu est admodum parva, non obstabit velocitati sanguinis augendæ & propagandæ: sed si contingat, ut causa efficiens (uti cor) impetu majore sanguinem impellat, sive ut sanguis dato impetu facilius possit propelli, coget eodem tempore parvulas aliquot partes propius uniri, ut componant moleculas, particulis coherærentibus constantes; quæ moleculæ sibi mutuò non coherærent, sed cordi propellenti morem

facile gerunt: tum non poterit sanguis uniformiter rarefcere, nec minima vasorum oscula tam facile intrare, & tam citò emetiri: adeoque nulla orietur febris; sed *sine febre delirium*, in quo calor erit insignis, & pressio in cerebro incerta, unde repulsiões incertæ spirituum, & inordinatæ fluctuationes; nervorumque tremores confusi, speciesque impetûs insignis; unde *audacia* & *iracundia* præter *rationem*.

§ 5. Ex his patet, quid sentiendum sit de opinione *Willisii*, statuentis in mania spiritus animales mutatos esse in naturam aquæ Stygiæ, hoc est, spiritûs sulphuris vel nitri. Quod enim prorsus est impossibile, homine vivo; & mania etiam non congruit, quum exinde sequi deberet non mobilitas ulla spirituum, & motuum in corpore vehementia, sed è contra horum omnium privatio totalis, coagulato scilicet universo sanguine; unde & sensus, & motus, subito per omnes corporis partes, & cor, simul cessarent, sive syncope lethalis, seu catarrhus suffocativus, induceretur; & non mania. Sed conferamus nos ad curationem.

§ 6. In quâ primo, si fieri potest, celebranda est venæ sectio larga manu; dein vomitoria fortiora exhibenda sunt; exempli gratiâ, Mercurius vitæ à gr. iv. ad viij. & plura aliquando. Et quanquam Mercurius hic in magnâ dosi exhibeatur, maniacis vomitum aliquando non excitabit, sed tantum alvum movebit.

§ 3. Qui maniacis opiata ante venæ sectionem exhibent, illi sæpe maniam diuturniorem efficiunt; cum notum sit, multos solo opii usu in delirium incidere.

§ 8. Itaque præmittenda sunt, præter venæ sectionem, & vomitio & purgatio per alvum præcipue; quibus præmissis pro curam absolvendo uti libet ptisana sequente laxante; cuius ope vir haud sanguinis ignobilis ab hoc affectu liberatus est.

℞ Tamarind. ʒ ij. coque leniter ex aquæ puræ ℥ iij. ad ℥ ij. in qua infunde calide per noctem fol. fennæ ʒ iij. rad. helleb. nigr. ʒ j. cinnam. zinziberis a. ʒ ss. colatura frigida sit pro potu ordinario ægroto semper offe-
renda.

§ 9. Vel detur *pomum helleboratum*: videlicet pomum transfigatur rad. hellebori nigri ad pondus ʒ ij acceptis, cum caryophyllis, atque ita affetur sub cineribus; & tum, radicibus amotis, comedatur.

§ 10. Vel detur extractum hellebori: quod fit infundendo radices hellebori nigri in aquâ fontanâ cum sale tartari vase operto: tum filtretur liquor; qui aliquantulum evaporatus dari potest ad ʒ j. extracti autem ipsius dosis erit ʒ j.

§ 11. Vel pulvis potest exhiberi, qui

℞ Fol. hellebor. nigr. pulv. sacchar. alb. a. ʒ ss. zinzib. ʒ ss. m.

§ 12. Post purgationem his aliisque formulis tentatam, proderit in potu ex aquâ frigidâ

gr. ij. aut iij. sacchar. Saturni ægro subinde propinare.

§ 13. Atque his denique peractis, medicamenta ex opio facta tutò poterunt exhiberi. Imprimis, emulsiões è sem. 4 dictis frigidis maj. a. 3 j. sem. papav. alb. 3 ij. confusis affunde aquæ font. ℥ ss. in quâ dissolve laud. opiat. gr. ij. syr. de mecon. 3 j. exhibeantur repetitis vicibus, & repartitis.

§ 14. Interea cucurbitulæ humeris & occipiti, & scarificatæ (ut loquantur) & non scarificatæ, adhibeantur & totum fere corpus balneo ex aquâ frigidâ, aut tepidâ, prout tempestas tolerat, immergatur.

§ 15. Postremum hoc remedium, prout hic describitur, ab omnibus fere practicis commendatur, & adhibitum novimus non sine successu; verum si non tantum *fere* corpus, sed *totum* prorsus immergatur (modo tempestive rursus eximatur) non dubito quin remedium futurum sit præ aliis efficax, ob mutuam omnium partium corporis sanguinis pressionem, & cohesionem, à pondere ambientis liquidi: unde aut febris *critica*, aut morbi solutio *sine febre*, per diuresin, aut diaphoresin.

§ 16. Monendi verò estis, hæc, & his similia, non semel, sed sæpius maniacis esse exhibenda: medicum enim minus decet horum pudere, quam *castrationis* in ægroto suo usurpare: quâ celebratâ nonnulli gloriantur se maniacos (ingloriè) sanitati restituisse.

De

De Melancholiâ, sive Delirio melancholico.

§ 17. Curationi Maniæ substituimus curationem *Melancholiæ*, sive *Delirii melancholici*, quod differt à maniaco delirio in eo solum, quod melancholicis *timor* & *tristitia* suppleant locum audaciæ & iracundiæ. In melancholia itaque causæ adfunt, quæ minus vividas, & minoris impetûs, species excitant. Quas ut amoliamur,

§ 18. Sanguis venæ sectione est vix detrahendus, & à purgatione, nisi admodum blanda, est abstinendum. *Vomitoria* autem imprimis sunt danda; quippe quæ non diu homines fatigant motui valido inassuetos & impares; quales sunt melancholici.

§ 19. Post vomitionem, quæcunque chalybem vehunt, sunt utilia. At si pro omni potu serum lactis, præsertim caprilli, & aliquando radicibus aperientibus, blandisque diureticis, impregnatum exhibeatur, plus proficietis, quam multis medicamentis compositis ingestis.

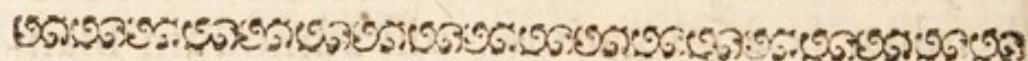
§ 20. Quamvis autem dixerimus, sanguinem parcissimâ manu detrahendum esse, non tamen nullum detrahi volumus; plerumque enim prodest melancholicis hæmorrhoidas fluere.

§ 21. Et quia melancholicis præsertim potus est variandus, utilis erit aliquando vini usus; &, qui vini usu præstantior est, familiaris facetorum hominum convictus; & cum

amicis, sereno cœlo, equitatio; aliaque corporis commoda exercitatio. Hæc enim omnia vivos illius motus restaurabunt, quorum defectu melancholia succrevit.

Utriusque autem, scilicet *maniacis* & *melancholicis*, diætâ humectans convenit; quæ nimirum inserviat dissolvendis illis moleculis, quæ cohæsione partium suarum præternaturali, & insolitâ, uniformem sanguinis rarefactionem, & æquabilem per vasa minima distributionem, sufflamant.

C A P. VII.

De D O L O R E C A P I T I S.

§ 1.

U L G O apud medicos traditur, dolorem esse *solutionem continui*: id quod fit haud satis accurate. Est enim dolor *sensus solutionis continui violentioris & rapidioris in nervis, membranis, canalibus, & musculis, factæ*.

§ 2. Causæ ergo doloris fieri possunt, quæcunque partes nervorum & membranarum à semet invicem distrahere valent. Nihil autem est in rerum natura, quod id non valet efficere, quacunque fuerit natura, aut figura, præditum. Nam cum corpori cuivis semper possit aliquid apponi & addi, potest illud in
tantam

tantam molem excrescere, ut intra dati diametri canalem non possit fluere, sed ampliorum locum postulet. Quare dum latera canalís extrorsum pelluntur, ultra quam pelli solent, hoc est, partes latera componentes, antea satis contiguæ, à se mutuo solventur, ac movebuntur : atque si corpus illud impetu vivido impingat in ejus latera, impetusque ille semper renovetur, erit valida *solutio*, aut violentus *in solutionem nisus* ; sive *dolor* inferetur.

§ 3. Quare quævis fluidorum particulæ mole satis auctæ, intra canalem quemvis corporis nostri, impetu semper repetito propulsæ, possunt *solutionem* illam magnam in quâ *doloris origo* consistit, efficere.

§ 4. Perinde autem est, sive corpori pars aliqua addatur, sive corporis istius partes quavis de causa à se mutuo tanto intervallo disjungantur versus latera canalís, ita ut molem constituent æqualem illi quam partis novæ additio constituerit ; utrovis enim modo moles ita potest increfcere, ut naturalis amplitudo canalís ei continendæ par non sit, absque dilatatione violenta, & (propter validam ac sæpe repetitam cordis actionem) fibrarum tunicas componentium distractione ; adeoque dolore.

§ 5. Deinde uti corpori cuivis (saltem intra canales nostros comprehensibili) semper apponi potest aliquid ; ita corpori etiam cuivis semper potest aliquid auferri ; cum corpus omne sit divisibile in infinitum,

aut saltem eo usque divisibile, ut fieri possit minus capacitate pororum, qui fibris canalium componentibus interseruntur; cum fibræ illæ non sint sibi mutuo adeo vicinæ, aut contiguæ, ut nulla habeant interstitia. Tale autem ita diminutum corpus valido impetu propulsus, & ad latera canalium arietans, facilè, etiam vi rapidâ, se inferet inter duas lateris fibrillas, oblique motum, si poro minus sit: aut quovis modo motum, si poro non sit minus; cum non soleant esse fibrillarum superficies lineis geometricè rectis contentæ, sed particulas extantes & prominentes habere: easque à se mutuo discerpet.

§ 6. Atque ita corpus quodvis figuræ cuiusvis potest dolorem nobis inducere, dum modo, aut adeo magnum fuerit, ut canalem aliquem distendat præter morem; aut adeo parvum, ut poros laterum canalis possit subire, cum impetu, eo pacto quo explicatum est.

§ 7. Quæ autem de rebus *intra* canales constitutis diximus, applicari debent, & facile possunt, aliis *extra* eos versantibus. Nos ergo ad curationem *doloris capitis idiopathici* accedamus, cum sympathici curatio ab aliorum morborum curatione pendeat; de quo, vide *Riverium*.

§ 8. Practici hic mirum in modum se excruciant, ut tradere videantur distinctum curandi modum in hoc morbo; & tamen se, lectoresque suos, confundunt. Nos dicimus
in

in omni capitis dolore convenire venæ sectionem, & quidem in vena jugulari, quales vires ferre possunt. Hac autem celebratâ, minuetur impetus & nisus partium sanguinis in corpus illud, five magnum, five parvum, quod arietabat, aut in latera canalıs, aut in latera pororum laterum.

§ 9. Deinde constat vomitionem in eo semper esse utilem; quâ saltem præcavetur continuatio doloris, ex cibi partibus in ventriculo minus comminutio, sanguinemque igitur crassiorem efficientibus.

§ 10. Postea applicari debent vesicatoria nuchæ: cui quoque fonticulæ conveniunt; alvo semper liberâ & solutâ servatâ.

§ 11. His peractis, five sanguis sit tenuis, five crassus, vel (ut medici loquuntur) five dolor sit à causa frigida, seu calida; tamen decocta sudorifera è lignis guaiaci, sassaphras, & talibus facta, sunt necessaria. Hæc enim crassæ sanguinis partes attenuant, dividuntque, ut canales quovis corporis possint pertransire: & sanguinis nimis tenuis partes minimas, inter fibrillas arietantes, per diaphoresin expellant.

§ 12. Ergo videtis nos ad hunc morbum explicandum & curandum, nullam habuisse rationem istius acidi, tam celebris apud multos, & hîc apud nos præcipue. Satis enim ex his constat, figuram causæ morbificæ nil conferre in hoc casu, neque referre cujus sit figuræ

figuræ aut texturæ, modo aut nimis magnæ aut nimis parvæ fuerit molis, cum circumstantiis à me traditis.

§ 13. Denique opiata & narcotica hic sunt addenda, quæ tamen statim, ante universalia vix sunt usurpanda. Possunt autem opiata emulsionibus adjici; exempli gratia, emulsi-
oni è sem. papav. alb. 3 ij. & amygdal. dulc. n° x. cum aq. flor. chamæm. ꝑ j ss. factæ, addas sacchar. albiss. 3 j ss. laudan. opiat. gr. j ss. vel gr. ij. vel iij.

§ 14. Hæ emulsiones non una vice integræ, sed partitis vicibus sunt exhibendæ; & effectus portionis prius adhibitæ sunt expectandi. Aut potest granum, aut grana plura, laudani dissolvi in aq. cinnam. aut theriacal. 3 ss. & huic addi aquæ flor. chamæm. aut papav. rhæad. cum theriaca, & tinctura castorii 2.3 ss. hæc enim mixtura, cochleatim data, doloris privationem affert. Exteriori vero utilissime admovetur spiritus salis armoniaci aromaticus; aut salis volatilis oleosi quod & quantum vis, stuphis albumine ovi illitis, in-
persum & camphora imprægnatum.

§ 15. Admonendi autem estis, dolorem capitis inveteratum, & qui *idiopathicus* videtur, sæpissime infestare ob luem Veneream non satis eradicatam. Quare oportet sedulo investigare, annon præcesserat illa lues; huiusque suspicio debet esse eo major, quo minus cedere morbus remediis vulgaribus, & non

Anti-

Anti-venereis, comperitur. Cura enim luis Venereæ in *borealibus* locis absque exhibito Mercurio minus feliciter absolvitur.

C A P. VIII.

De C A T A R R H O.

§ 1.

CATARRHUS est *inso-*
litus effluxus feri ex glan-
dulis circa caput & fauces.

§ 2. Causæ sunt quæ-
cunque nimiam feri co-
piam in corpore accumu-
lant ; diuresin & diaphoresin impediunt ; san-
guinem nimis liquefaciunt ; alvum præter
morem constringunt, aut ventriculi coctionem
enervant.

§ 3. Hæc enim imminutâ, faceffunt cibi
in corpus quoddam aliquo modo fluidum ; sed
cum comminutio non fit tanta, ut ex eo fa-
ctus chylus componere possit cum sanguine
corpus satis homogeneum, facile separatur
rursus ab eo in partibus ubi motus à corde
(cujus beneficio sanguini permixtus fereba-
tur) acceptus, elanguescit ; id est, in glan-
dulis circa caput positæ, quæ numerosæ satis
sunt, ut possint insignem feri copiam transmit-
tere.

§ 4.

§ 4. Immo quâcunque ex causâ accumulato in vase sero ultra copiam solitam, ipsius pars maxima. necessario aliquot circulationibus accumulabitur intra caput, seu cerebrum: cum hoc sit viribus minimis instructum, quibus sero resistat, aut admissum expellat: adeoque videbitur cerebrum ipsum peccare, cum sanguis & alia peccent.

§ 5. Ex his patet quid sit *catarrhus*, ad cuius curationem, si vires ferant, operæ pretium erit vomitoria exhibere, statim in principio, aut saltem purgantia fortiora, seu quæ hydragoga vocantur; nam nisi asthmatis metus esset, non est opus venam secare.

§ 6. Dico, aut vomitionem, aut purgationem fortem, aliis remediis esse præferendam. Nam per sudores nec tam tuto, nec tam cito, evacuatur materia catarrhi; quippe quæ, siue ventriculi non coquentis vitio sit accumulata, siue transpiratione impeditâ orta, quantumvis calida, vel *tenuis*, videatur, attamen nimis crassa & viscidior est quam ut possit facile, & absque periculo febris, ad eam tenuitatem reduci, quæ vasculis sudoriferis permeandis sufficit & requiritur: & experientia quotidiana docet practicos, difficulter in sudorem reduci eos qui catarrho gravi laborant.

§ 7. Quare post vomitoria, purgantibus fortioribus est purgandum. Inter quæ laudo succum ireos vulgar. ad 3 j. cum syr. de rhamno vel mannæ 3 j. vel 3 j ss. exhibitum; semper

per enim succo huic aliquid demulcens addi debet. Potiones etiam ex infusa fenna ad 3 iij. vel plures, additis colaturæ electuar. è succ. ros. 3 iij. vel pil. ecphract. *Edinburg.* vel extract. cathol. ad 3 fs. cum grano elaterii.

§ 8. Interea vesicatoria nuchæ & brachiis sunt applicandæ ; & , hisce demum peractis, sudorifera sunt exhibenda. Quibus interpositâ diligenter purgatione, est insistendum. Semper enim sudoriferis interponi debent purgantia.

C A P. IX.

De O P H T H A L M I A.

§ 1.

OPTHALMIA dicitur *inflammatio tunicae oculi adnatae* ; quam concomitant rubor, calor, dolor, & tumor. Oritur enim inflammatio ex sanguine in arteriis capillaribus stagnante.

§ 2. Non opus est causas Ophthalmiæ enumerare, cum illæ pluribus inflammationibus sunt communes ; & à nobis recensendæ, cum tractanda fuerit inflammatio pulmonum & pleuræ.

§ 3. Sed hoc adnotabo, diligenter distinguere debet *Ophthalmia externa* ab ea quæ simul

mul est & *externa* & *interna* : externam descripsimus. Interna est *inflammatio retinae*, quam nemo (quantum scio) descripsit ; neque ullus eorum, qui praxin medicam tradidere, signa, quibus hæc possunt dignosci, descripsit. Dabo itaque signum distinctionis pathognomicum, & in praxi utilissimum ; nam si signa externa ophthalmiæ adsint, verbi gratiâ, rubor, calor, dolorque, & nihil aliud visui se offerat, est sola ophthalmia *externa* : at si præter illa externæ signa, videantur ophthalmico oculis suis obversari muscæ in aëre volitantes, pulvisve quilibet obscurus vagari, aliarumve rerum incerta simulacra ; tum erit *ophthalmia interna*, externæ conjuncta, si etiam hujus signa adsint. Hujus rei ratio reddetur, cum de suffusione, sive gutta serena, differetur.

§ 4. Quoniam autem ostendimus sanguinem stagnantem indicare venæ sectionem, debetur ophthalmiæ sanguinis missio. Et si *externa* solum sit, bis, pro virium ratione, modo poterit illa celebrari ; at si etiam *interna* signa sunt, pluries eam repetere, & ratio, & experientia foelix admonent. Nec enim ullus est morbus, qui natura sua venæ sectionem sæpius postulat, quam ophthalmia.

§ 5. Post venæ sectionem liberaliter institutam necesse est purgantia injicere ; at semper est à vomitoriis abstinendum in omnibus oculorum affectibus ; si qua fides antiquitati. Quare nec ea purgantia in hoc affectu esse usurpanda, quæ vomitionem solent
inter

inter purgandum excitare, tradiderunt. Hi tamen medicinae patres videant, quomodo hoc praeceptum possit conciliari cum quotidiana ipsorum & aliorum praxi vomitionem in catarthis (qui sunt oculorum affectus) & omnibus fere capitis morbis (qui oculos etiam affligunt) commendante; idq; praesertim cum ophthalmia variolis superveniret. Nam variolas constat conjunctam habere sanguinis visciditatem quandam, quae efficit, ut ille stagnet in summis arteriis, producatque dolorem illum dorsi, illumque frontis & temporum pulsatorium, cum pruritu oculorum, rubore faciei, & difficultate respirandi, quae omnia, ut ante demonstratum est, à visciditate pendent.

§ 6. Huic itaque visciditati, & ophthalmiae ab eâ pendenti, ut medeamur, satis fortiter erit purgandum: idque non semel; sed & aliis medicamentis, sive externis, sive internis, interponendae sunt purgationes. Hisce autem purgationibus, praesertim in formâ pilularum exhibitis, admisceri debet Mercurius dulcis, ob multas causas; inter quas hæc non est postrema: solet ophthalmia conjungi cum strumoso oculorum affectu, quando tamen strumarum nullum aliud est indicium in toto corpore; ita ut nulla de iis sit suspicio. Et si strumæ cum ophthalmia conjungantur, tum ophthalmia nullis remediis externis, neque internis vulgatis, cedit.

§ 7. Itaque si his ophthalmia non cedat, adest affectus strumofus, five *ophthalmia strumosa* : in hoc autem affectu Mercurius dulcis est unicum remedium.

§ 8. Quare in omni ophthalmia externa, vel interna, & præsertim in omni interna & inveterata, purgandum est, assumptis pilulis. Quæ hunc in modum fiant.

1. R. Pil. de agaric. vel pil. ex duobus 3 fs. Mercurius dulcis gr. viij. & cum oleo cario-phyl. gutt. ij. f. pil. vij. pro unica dosi. Vel,

2. R. Pil. rudii, resin. jalap. Merc. dulc. a. 3 fs. ol. cinnam. gutt. j. syr. de rhamn. q. s. ut f. pil. exiguæ pro dosi.

§ 9. Aut purgatio instituatur exhibito decocto tamarindorum & fennæ ; cui addatur syrupus de rhamno, qui egregius est in hoc affectu ; aut ipsius defectu electuarium è succo rosarum in subtriplo quantitate syrupi. At si ratio ulla obftet exhibitioni Mercurii, tum ipsius loco diagrydium pilulis intrepidè admisceatur.

§ 10. Interea vesicatoria nuchæ imposita usurpentur : & per aliquot dies curandum est, ne cuticula rursus inducatur ; & iis cessantibus, setaceum, si fieri potest ; aut fonticuli saltem. Vix dici potest quantum in hoc affectu auxilii adferant vesicatoria, & setacea ; quare ea pertinaciter sunt urgenda.

§ 11. Hisce peractis, & dum hæc peraguntur, intus dari debet succus millepedum (exempli gratia, xxv. pro dosi) compressorum ;
&

& ex cerevisiæ, aut vini Rhenani, aut Gallici albi ʒ iij. vel ʒ iv. per noctem frigide infusorum. Colatura, addito saccharo, mane ebibatur; per eos dies repetendo in quibus purgandum non est.

§ 12. Si ophthalmia diuturnior timeatur, cerevisia millepediata confici possit ex fol. euphrasiæ m. iv. sem. fœnicul. dulc. & florum melilot. a. ʒ ij. millepedum vivorum 200, cerevisiæ fermentescentis ʒ xxiv. postquam defœcata fuerit, bibatur vice potûs ordinarii.

§ 13. Post universalia proderit admoveere externa stagnationem dissolventia: quare fœtus, & collyria, debent adhiberi, ex decocto chamæm. & rosarum rubr. in aq. font. fact. Quibus addi potest, exempli gratiâ, ad decocti talis ʒ iv. trochisc. alb. rhasis sine opio 3 ss. Sed cum de *ophthalmia interna* præcipue sit sermo, in quâ medicamenta *externa* parum profunt, iis recensendis supersedemus; cum commodior eorum usus sit in *epiphora*. De quâ nunc agemus.

C A P. X.

De E P I P H O R A.

§ 1.

PIPHORA est affectus tunicae adnatæ oculorum, in quam, & in oculorum canthos, effusus sanguis arteriosus, ad glandulas ibi sitas delatus nimia copia, lacrymarum ritu, constituit catarrhi speciem; quæ Epiphora dicitur.

§ 2. Causæ ejus eædem sunt quæ catarrhi: adeo ut nec aliam agnoscat curam, si respiciamus remedia universalia, vel interna. Verum usus oculi, qui nobis adeo est necessarius, & opera illa nobilissima, quam pars illa, præsertim externa & cornea oculi pellucida tunica, homini præstat, deposcit omne genus auxiliorum adversus hunc catarrhum, qui corrosione, & lentore, corneæ pelluciditatem sæpius adimit. Et ideo nos externa, quæ efficacissima videntur, in medium afferemus: eaque dirigemus adversus eam epiphoram, quæ sero *acriori* armata invadit; cum cura hujus valere debeat etiam adversus eam quæ sero *insipido* infestat.

§ 3. Et *primo* quidem ad acrimoniam diluendam, & ad glandulas constringendas, ex quibus serum effluit, proderit decoctum fol. malvæ,

malvæ, althææ, cortic. granat. capit. papav. alb. flor. melilot. balauft. fem. fœnugræci, in aquâ font. factum ; cui pannus tenuis intingatur ad oculum ferendus. Vel adhibeatur collyrium hoc :

℞ Aq. ros. fœnicul. a. ʒ ij. vini emetici ex infusione croci metallorum facti ʒ fs. margaritar. præparatarum ʒ ij. vitrioli albi ʒ fs. m. Addi etiam potest trochiscorum alborum rhasis, sine opio, ʒ fs.

§ 4. Vel instilletur sæpius oculis collyrium, quod sequitur, viz.

℞ Aq. euphras. & flor. chamæm. a. ʒ ij. tutiæ præpar. ʒ fs. sacchari Saturni gr. ix. m. Vel,

℞ Aq. plantaginis (vel ejus potius decoct. ex aq. font.) ʒ iij. aq. flor. chamæm. ʒ j. mucilag. fem. psyll. ex aq. rosar. fact. ʒ ij. vitriol. alb. ʒ fs. m. f. collyr.

§ 5. Interea sæpius ad angulos oculorum, parvi pisi magnitudine, admoveatur *unguentum* hoc ; quod affirmo esse præstantissimum.

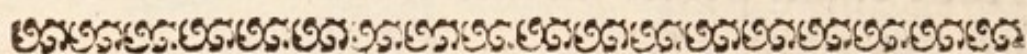
(1.) ℞ Butyri maialis, non saliti, & aqua euphrasiæ loti ʒ iv. tutiæ præpar. sacchari cand. albiss. sanguin. dracon. subtilissimè pulverifat. aa. ʒ ij. margar. præpar. ʒ j fs. vitrioli albi gr. vj. sarcocoll. ʒ fs. camphor. ʒ fs. laud. opiat. gr. iv. m. f. unguent. Vel,

(2.) ℞ Unguent. pomat. ʒ iv. sacchari Saturni ʒ j fs. camphor. ʒ fs. m.

§ 6. Vel denique admoveatur *Cataplasma Plateri* ; ejus vires egregias expertus sum.

℞ Pultis pomorum acidorum (quæ vulgo vinosa dicuntur) in aq. flor. cyan. vel rosarum factæ ʒ ij. mucilagin. sem. fœnugræc. ʒ fs. albumin. ovi unius, lap. hæmatit. ʒ fs. cortic. granat. ʒ j. cremor. lactis, vel ol. rosar. q. s. ut servetur consistentia cataplasmatidis. Cataplasma hoc oculo clauso imponatur: & bis quotidie removeatur.

C A P. XI.

De Albugine & Pterygio.

§ 1.

OS minus celebres apud medicos, *Albuginem* scilicet & *Pterygium*, sive *unguem oculorum*, abominabiles tamen oculorum affectus, curatos, quasi ex oculis vestris simul & memoriâ, amoveri volo. Verum eorum definitiones petite ex *Riverio*, & *Ophthalmographiâ Plempii*, qui omnium optime de oculorum morbis scripsit.

§ 2. Præmissis itaque universalibus, hoc est, venæ sectione (si æger plethoricus sit, & vino nimis assuetus) & purgatione, applicetur *cataplasma Plateri* in epiphorâ jam descriptum. Si cicatrix ansam morbo dederit, immittatur pulvis zibethi occidentalis *Paracelsi* in locum affectum, per calamum inflando;

do ; aut etiam pulvis Mercurii sublimati corrosivi, eodem ritu : sed tum erit inflammatio oculi expectanda ; quæ tamen poterit facilius, quam oculi cicatrix, aut albugo, aut unguis, tolli.

§ 3. Pulvis hic igitur inspergatur :

℞ Sacchar. cand. alb. aloes, tutiæ ritè præparatæ partes æquales, m. Vel, ope linteoli tenuissimi oculo immittatur aqua quæ barbitonforum cærulea :

℞ Aq. font. (aut aquæ cujusvis ophthalmicæ, quales sunt aquæ rosar. & sænicul.) ℞ ss. in qua dissolvatur salis armon. 3 j. stent simul in vaso æneo, donec color fuerit cæruleus ; tum filtretur. Loco aquæ font. potest aqua calcis adhiberi, si remedium efficacius requiratur.

§ 4. Sed hæc externa tum demum effectum optatum potiuntur, si, post universalia Mercurius dulcis eo ritu usurpetur, quo usurpandum esse dicemus in tractatu de *gutta serena*.

C A P. XII.

De GUTTA SERENA.

§ 1.

UTTA Serena vocatur cæcitas, quæ nullum præbet in exteriori oculo vitii suspicionem. De hac re vide Riverium & Plemmium.

§ 2. Sed neque illi, neque ulli alii, signum ullum proposuere pathognomicum, aut prognosticum, certum, quo quis præscire possit invasuram guttam serenam. Quod tamen valde utile est nosci : quia postquam gutta serena plene invaserit, & perfecta sit, fit nimis sæpe incurabilis.

§ 3. Id vero signum tale est : si nullis ophthalmiæ signis externis apparentibus, sive nullâ existente inflammatione corneæ externâ, muscæ aut araneæ, & similia, oculis obversari videantur ; oritur amaurosis, sive gutta serena. Quæ nihil aliud est quam ophthalmia interna inveterata, à sanguine cacochoymico ; & iisdem causis, quibus illa est, producta.

§ 4. Hujus rei ratio est, quod hæc spectra nihil aliud sint quam partes retinæ à vasibus sanguiferis nimium distensis, & infarctis, occultatæ & compressæ ; ita ut in multis ipsius
locis

locis nullus excitari possit sensus, nulla pingi imago : adeoque, oculis ut fit perniciousiter circumrotatis, multæ obsectorum partes successive incidentium sunt obscuræ.

§ 5. Causa frequentissima hujus affectûs non est nimia quantitas sanguinis laudabilis, sed visceri ; ut inter alios probavit ille qui ex ulcere pedis nimis cito curato & clauso, guttam serenam statim contraxit, apud *Timæum*.

§ 6. Curatio hujusce affectûs dependet à removenda stagnatione è summis arteriis repantibus in fundo oculi : & quicquid ex iis materiam stagnantem depellit, id depellet quoque hærentem in quibusvis aliis cerebri arteriis. Nam (quod aiunt) opticos nervos in hoc affectu obstrui, est ridiculum ; prius enim obstrui debuerunt arteriolæ, cum *nil sit in nervis quod non prius fuerit in arteriis*. Atque quando nervus est infarctus, pro incurabili debet haberi : adeoque medicus qui nihil debet pro incurabili habere, nil debet etiam in nervorum obstructionem referre ; ut præteream, me iudice, nullam unquam esse in nervis, à causis intra eorum cavitatem contentis, obstructionem.

§ 6. Ergo (ex arbitrio boni medici) præmissâ venæ sectione, purgatio valida est sæpius adhibenda ; & postea Mercurius dulcis, assumendo à gr. x. ad xv. xx. & xxv. per 5, 6, vel 7 dies, cum conserva rosar. 3 j. Vel, si diarrhœa metuatur, cum theriacæ androm. vel

diascordii 3 j. ex syr. garyophyll. 3 j. Vel 3 j. diacodii, mane & vesperi exhibeatur.

§ 8. Deinde per duas tresve vices purgatio instituat: & rursus Mercurius dulcis iisdem, vel maioribus dosibus, totidemque vicibus præscribatur; purgatione postea repetita. Et cum demum morbus cedere videatur, aut ægri vires posteriores Mercurii doses, aut salivationem liberaliorem, non ferant; aut si ferant, salivatione finita, decoctum ligni & cort. guaiaci ex aq. font. pro potu erit exhibendum; ita ut ejus t̄s ss. debeat assumi calide mane ad sudorem provocandum: non neglectis tamen setaceis & vesicatoriis; quamvis sine his Mercurius & lignum (sc. guaiacinum) defendi possunt.

-----Si lumina lignis
Defendi possunt.-----

C A P. XIII.

De Suffusione, sive Cataracta.

§ 1.

ICITUR hic affectus concretio densior corpusculorum in aqueum oculi humorum illabentium, visum paulatim impediens.

Causas quære ex Riverio & Plenpio; & ab iisdem etiam signa.

§ 2. Unum autem est, quod medicinæ ophthalmicæ studiosos monitos volo, traditum esse à *Plempio*, omnibusque medicis, signum suffusionis pathognomicum, quod tamen suffusioni nullatenus convenit; nempe affirmant suffusionem tunc ingruere, cum varia simulacra ante oculos volitant, velut pili, araneæ, & similia: quæ apparitiones, ex omnium medicorum opinione, si perpetuo sine ullis intervallis offerantur, est vera ac legitima *suffusio*. Has apparitiones adscribunt corpusculis humori aqueo innatantibus; quæ accrescendo *cataraetam* efformant. Alii etiam densationi & coagulationi aquei humoris: alii denique tandem densationi humoris crystallini: verum hi omnes oculi naturam ignorant.

§ 3. Nam corpuscula aqueo humori innatantia, aut crystallino, nullum sensum in retinâ adimpingunt; immo ea quæ corneæ exteriori adhærent, nullam sui in retina picturam exprimunt; nec cicatricis corneæ ulla est imago, neque ob eam, vel ob eas (si plures sint) ullæ rerum obvolitantium fiunt apparitiones. Ea enim est convexitas retinæ, ut, ad objectum in eâ pingendum, hoc est, ad congregandos in uno ejus puncto omnes radios à quovis objecti puncto emissos, debeat objectum visibile removeri à retinâ ultra distantiam corneæ à fundo oculi. Nullum etenim est visibilis objecti punctum, à quo
radii

radii ad omnia *corneæ* puncta non pertingant aut pertingere debeant. Adeoque radii omnes à quovis objecti puncto emissi, nisi congregentur in uno *retinæ* puncto, coeantque in ipso oculi fundo, in ipsa picturam sui distinctam exprimere non valent. Hoc autem ut fiat, impossibile juxta est leges opticas, si objectum sit nimis conjunctum, aut non removeatur à retina ad debitam distantiam.

§ 4. Hinc sequitur, si incipiente cataractâ conjungantur etiam simulacra muscarum obvolitantium, tum oculi etiam guttâ serenâ laborant: & cataracta licet per chirurgum fuerit amota, cæcitas tamen inevitabilis persistit. Quod sæpius accidit, & accidisse ægro videbitur apud *Timæum* libro primo, p. 55. ubi bonus ille vir putat fuisse suffusionem simplicem, quæ simul erat gutta serena.

§ 5. Curatio est eadem cum eâ guttæ serenæ: demens enim esse velit, qui externis remediis hunc morbum dimovere, alias quam à manu chirurgi, expectat.

C A P. XIV.

De Angina, Pleuritide, & Peripneumonia.

§ 1.

UAMVIS *Angina* non enumeratur morbus pectoris à *Riverio*, quia tamen est *morb*us à *sanguinis stagnatione* ortus, non secus ac *pleuritis* & *peripneumonia*, curamque similem postulat, idcirco de ea simul cum his agemus. Quia verò inflammationes hæ, & omnes, ab acido coagulante sanguine solent derivari per recentiores medicos, ideo lubet *Ettmullerum* ad examen revocare, qui cæteris confidentior affirmat acidum hic peccare : quare percurramus causas quas ille adfert.

§ 2. Oritur secundum illum *angina* ; Primò, A rebus fauces mole nimia angustantibus. Secundò, A potu aquæ fontis. Tertiò, A lymphâ nimis viscida. Quartò, Accedit aër nimis frigidus, aut potius frigidior post calida exercitia. Quintò, Evacuatione sanguinis suppressa, scilicet menstruorum.

§ 3. Circa hæc notandum est : Ad primum, res mole nimia peccantes non esse acidas. Ad secundum, aquam fontanâ, modò pura & simplex sit, nullâ prorsus peccare

care aciditate. Ad tertium, lympham fieri viscidam sine acido, evaporante scil. parte aquea, ut experimur post nimiam loquacitatem. Ad quartum, aërem aut potum frigidum, non esse idcirco acidum; cumque noceant solum post exercitia *calorem* excitantia, idem præstant quod, quinto loco recensitæ sanguinis suppressiones: nempe sanguinem nimium accumulanti, absque acore; cum sanguis menstruosus non sit acidus; & frigida omnia perspirationem supprimant, hoc est, *evacuationem*. Et nunc non negabimus, aquam fontanam epotam anginam inducere; sed hinc non sequitur sanguinis aciditatem inflammationis hujus esse causam: non magis quam volatilitatem alcalicam, cum spiritus urinosi æque facile inflammationem inducant eodem ritu assumpti.

§ 4. Deinde *pleuritis* & *peripneumonia*, asserente *Ettmullero*, oriuntur ab acido peccante in sanguine: unde ait sanguinem coagulari, & membranas vellicari, ad acidum hoc eruendum. Causæ harum inflammationum secundum *Ettmullerum* sunt; *Primò*, Frigidus aër, potus haustus post corporis æstum, & refrigeratio corporis post vinum generosum, aut multa cantatio post liberalem potationem, ut in clerico, qui vix solet acida potare. *Secundò*, sanguinis evacuationes (menstruæ præfertim) suppressæ; & speciatim quæ suppressæ sunt aut casu in fluvium, aut subito terrore; ubi spermate ceti curatio fit. *Tertiò*,
Dysen-

Dysenteria suppressa, aut male curata; & scabies retro pulsa.

§ 5. Circa hæc notandum est: ad *primum*, quidem & *secundum*, quæ causas continent frequentissimas pleuritidis & peripneumoniæ, ea non agere in acido; sed augendo quantitatem sanguinis laudabilis intra vasa agere: neque etiam sperma ceti unquam dissolvisset sanguinem ab acido coagulatum. Adeoque, cum non putemus Dysenteriam produci ab acido, (ut postea ostendetur) *tertia* Ettmulleri causa nihil pro acido faciet.

§ 6. Quoad horum autem affectuum definitiones, & distinguendi signa, aliaque vulgaria, hæc ex *Riverio*, aliisque petantur. Nos eos deducimus à sanguine in arteriis tardius moto.

§ 7. Nam cum causæ has affectiones antegressæ omnes hoc unum efficiant, ut sanguinis, aut partium sanguinis non acidarum (cum sanguis mulierum menstruosus, aut hæmorrhagia narium erumpens, non sit acidus; nec ipsius suppressio acidum augeat) evacuatio solita supprimatur; aut sanguis non evacuan-
 dus, sed intra vasa libere movendus, astringatur, (quod faciunt aër & potus frigidus:) oportet ut sanguinis illius pars alicubi stagnet; cum vasa ipsius non sint capacia nempe peccantis quantitate nimia, ob suppressam ipsius evacuationem. Stagnatio autem sanguinem viscosum efficit, sicuti chylus malus, hoc est,
 ob

ob imperfectam in ventriculo comminutionem, viscosus, sanguinem dat stagnantem.

§ 8. Hæc exinde confirmantur, quod huius morbi ex *Hippocratis*, & omnium medicorum, observatione, ingruunt maxime regnante austrina aëris constitutione, pluviisque tempestatibus. Tum enim aër est levior, minusque valide exprimit sanguinem ex arterioliis pulmonum versus sinistrum cordis sinum; minore etiam ad fauces impetu alliditur; & arterioliis ibi dispersis, nimium dilatandis, minus obstaculum ab aëre debilius allabente adfertur; unde stagnat, tardiusque movetur sanguis in longitudinem. In Austrina tamen aëris constitutione, & levitate, nulla est acidi suspicio.

§ 9. Stagnatio ergo sanguinis omni ope est removenda, idque quam promptissime, ne suffocetur æger. Oportet itaque medicum statim atque accedit venæ sectionem imperare in brachio lateris sani; nisi inflammatio sit ab utroque latere, & tum illam in pede præstat celebrare. Quidam, inter quos est *Ettmullerus*, volunt, ut antea venæ sectionem utatur ægrotus internis sanguinem solventibus & sudorem inducentibus: verum hæc ante venæ sectionem celebratam adhibita educunt solum partem feri minus viscidam; reliquo sanguine exinde facto viscidior, & sic aucta inflammatione. Idcirco ante ulla usurpata interna remedia celebretur venæ sectio.

§ 10. Semper autem memores fitis, quando dolor, aut inflammatio, aut morbus ullus venæ sectionem postulans, consistit ex uno latere, tum semper deberi in principio secari venam oppositi lateris. Detrahi debet ergo sanguis non semel, sed ter quaterve, & largâ manu in adultis, quâvis vice, ad 3 viii, vel x. & præsertim in anginâ illâ in quâ nullus tumor apparet.

§ 11. Post detractum sanguinem semel aut bis applicetur nuchæ peramplum vesicatorium. In anginâ vero cucurbitulæ scapulis etiam admoveantur.

§ 12. *Ettmullerus* laudat sectionem venarum raninarum statim in ipso principio morbi, aut in statu: Sed decipitur; nam facile est percipere eo pacto necessario augeri inflammationem, à corrente ad locum affectum majori sanguinis copiâ.

§ 13. His peractis institui debet purgatio in *Angina*: verbi gratiâ, *Potio*. Eaque sit, R Lign. aut potius cort. *guaiac.* 3 j. coque ex aq. font. lb j. ad colaturæ expressæ 3 v. In quibus infunde calide per noctem fol. fenæ 3 iij. sem. malvæ (aut flor. chamæm.) 3 j. In colaturâ hoc dissolve vel syrup. de rhamno 3 j. vel elect. è succ. rosar. 3 ij. cum diagrid. gr. v. dico talem purgationem institui deberi in angina & in peripneumonia, si signa fuerint ventriculi, pulmonis, fauciumve, lentore obsitarum.

§ 14. Vesperi post finitam purgationem exhibeatur emulsio.

℞ Sem. quatuor frigid. maj. a. 3j. sem. papav. alb. 3ij. aq. papav. rhœad. ceras. nigror. a. 3iv. Atque, in pleuritide, si sputum sanguineum supervenerit, tum addantur grana tria sacchari Saturni. Quæ cum syrup. violar. & papav. rhœad. a. 3vj. m.

§ 15. Advertite autem debere semper in pleuritide plus detrahi sanguinis, quam in peripneumoniâ.

§ 16. Hoc modo si ægrotus tractetur, non opus est ullis expectorationem promoventibus. Unicum tamen est notandum, in eâ specie peripneumoniæ quæ hyeme post cruda comesta in ingenti frigore invadit, plebemque fere affligit, viscida generantibus assuetam; in eâ, inquam, peripneumoniâ post venæ sectionem convenire semper vomitionem, ope vini emetici peractam; hoc enim medicum raro fallit.

§ 17. At si infelix adeo fuerit medicus, aut ægrotus, ut hic illum advocet, postquam eo usque processerit, ut ea sit promovenda, venæ sectione omisâ, (non amplius loquor de *Anginâ*, de quâ nihil aliud agendum est, quam quod est dictum; nam gargarismata non sunt ridicula, & inutilia, pro *internâ* anginâ: & *externa* suppurantibus est extrinsecus curanda; si venæ sectio iterata, & purgatio, & vesicatoria, eam non profligaverint) id est, si morbus sit provectus, & ægri vires attritæ, adeo
ut

ut dubitemus, an ulterius possit sanguis tuto detrahi; tum, ne maximo remedio infamia afficerentur ab eventu sinistro, ad alia remedia fugiendum est.

§ 18. Ex his pauca, selectiora, commendamus; & primo ad stagnationem sanguinis tollendam *infusionem*.

℞ Stercoris calentis porcelli, aut equi non castrati ʒ j. aq. card. bened. papav. rhœad. a. ʒ iv. salis cardui ʒ j. castor. in nodul. ligat ʒ j. stent simul per horas sex in loco calido; collatura edulcoretur, admisto syrupo violarum. Capiat cochleatim alternis horis.

Pulvis etiam priapi equini, aut cujusvis, ad ʒ ij. pro dosi detur. Et si urgeat sputum cruentum, convenit *Elektuarium*.

℞ Sperm. ceti, dent. apri, aut mandibuli lucii piscis, aut corall. rubr. præp. ʒ ij. syr. de alth. ʒ iij. capiat cochleatim superbibendo cochleare *Fulapii* sequentis:

℞ Aq. sperm. ranar. flor. chamæm. a. ʒ ij. aq. cinnam. hordeat. f. v. ʒ ss. ocul. cancror. præj. ʒ ij. sacchar. Saturni gr. iij. vel iv. sal. prunell. ʒ j. syr. capill. Vener. ʒ j. m.

§ 19. Hic etiam suadent oleum seminis lini per expressionem factum ad ʒ j. cum æquali parte syrupi capill. Vener. assumere; vel cum æquali parte olei amygdalarum dulcium, saccharo edulcoratarum: plus tamen tribuo ego spermati ceti; cujus scrupulus unus bis terve de die assumatur cum syrupo papaveris rhœad.

Potus interim sit decoctum florum veronicæ ex aqua fontana.

§ 20. Dolorem externè leniunt optime linimenta ex oleo amygd. dulc. spir. sal. armoniac. & camphorâ. Si suppuratio fiat, ita ut pus aut colligatur in sacculo, aut effundatur in cavitatem thoracis, chirurgi opera est necessaria. Sed væ illi homini !

§ 21. Hic inquirendum restat, cur pleuritici facilius decumbunt in latus affectum. Et sane si pleuritici pulmo adhæreat pleuræ, non erit mirandum sentiri magnum dolorem, cum in latus affecto oppositum ægrotus decumbere nitatur. Pulmones vero pleuriticorum plerumque cohærere pleuræ, cadavera eorum dissecta testantur. Et, absque sectione, ex eo fit verisimile, quod pleuritici pus reddant per os antequam fiant empyaci. Id vero non foret facile factu, nisi pulmo cohæreret pleuræ. Quare pleuritici, quibus pulmo pleuræ cohæret, pleurâ inflammatâ, id est, sanguine fere stagnante, nimis dilatatâ, non possunt facile in latus sanum decumbere ; tum enim pulmo pleuram nimis distractam amplius distraheret, non sine summo dolore.

§ 22. Denique adverti debet *pleuram* pleuriticorum, & *pulmonem* peripneumonicorum, post mortem sectorum, frequenter exhibuisse inspectandam magnam copiam *polyporum* ; polypus autem est *sanguis stagnans diutius, dilapsâ parte rubrâ*. Raro autem pleura sola, absque pulmonibus, inflammatur.

C A P. XV.

De A S T H M A T E.

§ 1.

A S T H M A *idiopathicum* (de quo hîc) definitur *difficilis respiratio ob vitium aliquod pulmonum, vel rei aliqujus in pulmonibus contentæ.*

§ 2. Causæ asthmatis sunt, *Primò*, Succî crassi & mucilaginosi in bronchiis hærentes, qui secundum aliquos coacervantur ex lymphâ per aërem vitiatâ. *Secundò*, Nutritio pulmonum læsa, per fumos metallicos inspiratos, præsertim Mercurii. *Tertio*, Phthisis pulmonum, propter pus. *Quartò*, Motus vehemens. *Quintò*, Evacuatio mensium suppressa, vel hæmorrhoidum. *Sextò*, Cachexia ex sanguine viscido propter chylum advectum crudum. *Septimò*, Animi terrores subiti.

§ 3. Hæc vulgò recensentur. Uno tamen verbo, quæcunque sive liquida, sive solida, efficiunt, ut sanguis tardius transeat per pulmones; nempe vel canales constringendo, vel sanguinem incrassando, vel motum spirituum animalium impediendo, ne elevationem pectoris moliantur, aut sanguis fiat rarior, aut copiâ major, ita ut illi irruenti non
O 2 suffici-

sufficiant cavitates, seu pulmonum canales; hæc omnia asthma producant.

§ 4. *Ettmullerus* credit asthmatis causam sæpissime hæere in ventriculo, immo sæpius quam in pulmonibus: sed hoc tantum verum est de *asthmate sympathetico*: crassa etenim illa materia in aliquorum ventriculis sensim propellitur in vasa lactea, & sanguinea; adeoque in pulmones; quos tum replet: & sic asthma inducit. Idque confirmatur ex eo, quod tales pessime se habent post cibum assumptum, nam cibus motu suo deturbat lentorem illum hærentem ventriculo, ita ut facilius possit expelli in pulmones. Deinde tales aliquando stertore afficiuntur; unde manifestum est, materiam crassam non quando hæret in ventriculo, sed in pulmonibus, asthma inducere; cum *stertor* non fiat nisi ex pulmonibus infarctis, aut non satis dilatatis.

§ 5. Sed ulterius, materia illa crassa, quacunque de causâ turgescens, & inflari incipiens, distentione ventriculi, & impediens diaphragmatis motum, non infert asthma periculofum, ut credit *Ettmullerus*, & alii. Nam per illam materiam non adeo, aut saltem non plus, inflatur ventriculus, & distenditur, quam per cibum copiosè assumptum: adeoque non potest per eam magis quam per hunc asthma periculofum induci.

§ 6. Ad curationem ergo, si asthma sit valde periculofum, id est, si summa sit respirationis difficultas, ita ut metus sit, ne suffocetur

tur æger, antequam purgantia possint propinari, & operari, vena semper est secanda. Nam venæ sectio semper paroxysmum minuit, & ægrum levat; datque inducias, donec de aliis remediis prospiciatur. Deinde si plethora, aut subita rarefactio sanguinis (ad plethoram vero refero solitam sanguinis evacuationem suppressam) asthma produxerit, vel comitetur; necessario detrahendus est sanguis: nam tum venæ sectio morbum tollit.

§ 7. Extra hanc causam plethoræ, semper *ab initio* vomitorium exhibeatur; quod concussionem corporis materiam etiam ex pulmonibus derivat; sicut videmus illud eam derivare circa glandulas oculorum, narium, & faucium. Nec unica sola vice, sed sæpius vomitoria sunt danda.

§ 8. Et quamvis antimonialia omnibus præferam, ob vires eorum longâ observatione notissimas; hîc tamen commendo folia nicotianæ, à 3 j. scilicet, ad 3 ss. & 3 j. cocta in aquæ font. 3 vj. ad iv. & post expressionem colata. Colatura (inquam) hæc, saccharo temperata, utile præbet vomitorium. Potest primò hujus decocti media pars sumi; & expectandum est donec vomitus supervenerit: si ille non superveniat, quod superest assumatur; sitque potus aqua tepida, vel cerevisia tenuis, vel serum lactis cerevisiatum.

§ 9. Post vomitionem, vel ea omissa, si ægri vires non respondeant, extra paroxysmum

purgatio est instituenda, per succum radicis Ireos vulgaris, vel ebuli. Vel pilulæ additis semper resina jalappæ & Mercurio dulci possunt utiliter exhiberi. Pilulæ vero sint hæ.

℞ Gum. ammoniac. diagryd. resin. jalap. aa. 3ss. sal. succin. volat. gr. v. elixir. prop. q. s. ut fiat massa pilularis pro unica dosi.

§ 10. Semel indies, cum non purgetur, aut saltem finita purgatione, exhiberi debet alternatim succus, aut infusio millepedum ex vino Hispanico, vel Rhenano, sumenda, nempe millepedum vivorum n° xxv. vel xxx. pro vini unciiis quatuor, aut gummi ammoniaci scrupulo uno in aq. pulegii 3 ij. calide soluto.

§ 11. At ego præfero sperma ceti ad 3ss. ex vino aut cerevisia calidis exhibitum. Hoc sperma ceti in paroxysmo depellendo cæteris plus valet; & soli venæ sectioni cedit; cui tamen in ægris debilioribus debet præferri. Post hoc in paroxysmi invasione præfero expressum millepedum succum, aut infusum: deinde Gum. ammoniacum solutum in quavis aqua-vitæ vel spirituosâ; & tum sequantur flores benzoini, sal volatile quodvis, solutum vel ficcum; pulvis millepedum; hæc omnia in paroxysmo.

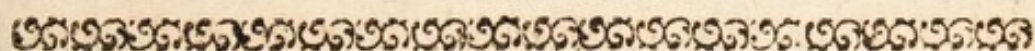
§ 12. Utilitas admodum insignis etiam percipitur ex decocto ligni & corticis guaiaci, sassaphras, aut radicis Bardanæ majoris, ex aqua fontis. Nec ulli cedit cerevisia millepediata.

pediata, immittendo cerevisiæ fermentanti millepedes vivos, leviter contusos, in nodulo ligatos : ita ut sint decem, vel plures, millepedes pro quavis libra cerevisiæ. Vice potius ordinarii hæc præscribuntur.

§ 13. Vel detur cochleatim tinctura sequens :

℞ Vini Hispan. ℥ j. flor. sulphur. 3 ij. sal. volat. C. C. & succin. a. 3 ij. stent simul in digestionem per quatuor dies. Fuit hoc secretum *Willefii*.

C A P. XVI.

De Phthisi, sive Tabe ab Ulcere Pulmonum.

§ 1. IDETUR non opus esse ut anxie inquiramus in causas ulcerati pulmonis ; cum pulmo ulceretur solum ab iis quæ inflammationem primo faciunt ; inflammationis vero causas in Capite de *Peripneumoniâ* excusserimus : Tamen quia *Ettmullerus* & *Mortonus*, præter alios, causam hujus morbi volunt esse acidum abundans in sanguine, aut rei cujusdam malignæ collectionem ; idcirco inquiramus saltem in causas hujus erroris.

§ 2. *Mortonus* ergo (*Phthisiologiæ* suæ, *Lib. II. Cap. 1.*) ait causas hujus morbi pro-

catarticas esse, *Primò*, Suppressionem solitarum & naturalium evacuationum, ut sunt menstrua & lochia; vetera ulcera, fontanellæ, sudores per plantas pedum, absque correctione causarum à quibus hæc pendent. *Secundò*, Animi gravia pathemata; qualia sunt metus, ira, & tristitia. *Tertiò*, Cibi & potus nimis plena & intempestiva ingurgitatio, præsertim liquorum spirituosorum potatio; quam postremam curis ac mœstitiæ associatam observasse se dicit *Mortonus* fuisse frequentissimam phthiseos causam. *Quartò*, Exercitii debiti neglectus. *Quintò*, Studia nocturna, vigiliæ longæ, & etiam somnus diurnus statim à pastu. *Sextò*, Aër densus & palustris. *Septimò*, Contagium. *Octò*, Lapidēs cretaei in pulmone reperti. *Nonò*, Mala pectoris conformatio. Denique alii morbi, inter quos accusat affectum hystericum, febres intermittentes, & morbos pectoris male curatos, scilicet asthma, pleuritidem, & peripneumoniam.

§ 3. Hæc autem consideranti patebit raro ab his fieri acidi in sanguine accumulationem. Nam si evacuationes illæ primo loco enumeratæ essent excretiones liquoris acidi, earum quidem suppressio cumularet acidum: at sanguis menstruus & lochia non sunt excretiones sanguinis acidi, sed laudabilis. Per fontanellas quoque & ulcera evacuatür sanguis bonus; qui tantum postquam excidit è vasis sanguineis in saniem degenerat: nec unquam
aut

aut sanguis, aut serum sanguinis aciditatem contrahunt, nisi stagnatione extra vasa ; ita ut stagnatio, causæque stagnandi sint origines *Tabis*.

§ 4. Quæ affert secundo, & tertio loco satis probant sanguinem non acidum, sed stagnantem, obesse : cum metus & curæ conjungantur semper lentiori motui, adeoque stagnationi incipienti sanguinis : Ira vero ejus rarefcentiæ. Cui si potus spirituosus, hoc est, rarefcentiam augens, accedat, erit sanguis nimis, quia nimis magnum spatium occupans : adeoque ob quantitatem, non ob aciditatem, rumpentur vasa, ulcusque fiet. Cum hæc sit frequentissima tabis causa ex observatione *Mortoni*, sequitur acidum non esse frequentissimam tabis causam.

§ 5. Quarto loco quæ adfert, manifeste sanguinem bonum accumulabunt. Exercitiis enim ordinariis id evacuamus, quod accumulandum ac reparandum postea erit per cibum, non per acidum. Patet quoque studium, & somnum post pastum, non augere acidum ; sed motum corporis & comminutionem cibi imminuere, chylumque viscosum generare.

§ 6. Vigiliis vero & motus nimios, transpirante liquore aqueo, sanguinem relinquere crassiorem, & aptiorem stagnationi, patet. Idem facit aër densus.

§ 7. Et evidens est, angustum pectus, quod non amplum dat satis pulmonibus spatium,
non

non esse acidum : sed stagnationi, ob impedimentum in pulmonibus, sanguinem produ-
dens aptum natum.

§ 8. Nec lapides cretacei in classem acidorum possunt referri. Contagium verò, seu malignitatem, affirmamus esse peculiarem sanguinis lentorem sine aciditate.

§ 9. Addo autem præter frigoris insultus, quibus corpus constringitur, & massa sanguinis stagnare cogitur, causam phthiseos manifestam sæpe esse habitationem in domo recens extructâ, gypsoque aut calce nuper obductâ ; ex quibus tamen nihil acidi exspirat, sed grave quoddam vasa pulmonum sanguifera comprimens.

§ 10. Signa *trium graduum* phthiseos distinctiva ex *Riverio* petite : & advertite curam quæ phthisi à me adhibetur, tussi contumacissimæ à potiori convenire ; hic enim de Tabe primo tantum gradu curanda loquor.

§ 11. Cum hic metus sit, ne sanguis stagnans inflammationem, & abscessum ulcusque producat, vena est secanda ; nisi æger fuerit antea evacuationibus nimis debilitatus.

§ 12. Postea, si ventriculus saburra viscosa farctus (quod ex appetitu dejecto, inflammatione ventriculi, & ructibus, dignoscetur) pulmonum infarctum foveat, conveniet vomitorium, ægri viribus respondens : & hoc compertum sum utile esse ac tutum. Dedi non
semel

semel hauriendum succum ireos nostratis in hoc affectu ad 3 j. & simul tantundem man-
næ. Dedi etiam feliciter 3 fs. pilul. ecphract.
Edenburghens. cum elaterii gr. j fs. quamvis
qui hæc hausere facie fuerint tantum non hy-
pocraticâ.

§ 13. At *Ettmullerus* negat purgationi-
bus esse utendum in hoc affectu, quia (ut
ait) post ipsa usurpata redit tussis vespere
immitior; sed fallitur, neque advertit ille
post purgationem opiatum vesperi exhiben-
dum esse; quod & post vomitionem est fa-
ciendum.

§ 14. Interea vesicatoria & fontinellæ nu-
chæ conveniunt; & hisce tussis plerumque aut
cedit, aut imminuitur.

Supereft ut reliquiæ sanguinis impacti, &
stagnatione duritiem contrahentis, incidan-
tur, & attenuentur, non quidem acido con-
trariis, sed quibuscunque subtilioribus, & in
quævis humorum stagnantium interstitia se-
se insinuantibus. Hæc autem sive acida, sive
alcalia sint, modo parva satis ut penetrent,
divisionem optatam adferent.

§ 15. Quare conveniunt hic tinctura quam
in fine tractationis de asthmate exhibui, & præ-
terea succus millepedum; nec non decoctum
guaiaci (nisi mulierculæ sint delicatulæ, qui-
bus decoctum farsæ conveniet) quale habet
Ettmullerus de Tabe, ex *Lotichio*: sed loco
aquæ font. pro decocto hoc, debet assumi a-
qua calcis, quæ præ aliis hic valet (si vultis
medica-

medicamentum efficax) & præ omnibus aliis herbis hederæ terrestris.

§ 16. Novimus feliciter data fuisse tabidi edenda nasturtium aquaticum, aliaque antiscorbutica ejus generis, & conservam herbarum & flor. hederæ terrestris, quæ cæteris præpollet.

§ 17. Robustioribus autem nihil æque profunt ac pilulæ hæ:

℞ Rad. helen. bacc. laur. sem. cymini, fœnugræc. flor. sulph. sacchar. cand. ana partes duas; sacchar. glycyrrhiz. a. partem unam; inspergantur vini albi Gall. partibus viginti; quibus igni impositis adde ol. sem. anisi chym. theriac. androm. a. partem unam, syr. tussilag. p. iij. ol. olivar. mell. opt. a. p. viij. vel q. s. ut in massam pilularem coeant; cujus 3 j. sit pro dosi: usurpentur hæ pilulæ tempore usûs decocti prædicti.

§ 18. Sed quandiu tabes est in primo gradu, & probabile est sanguinem non esse extravasatum, ulcusve nondum factum, debet, ante usum decoctorum, & dum purgantibus utimur, adhiberi Mercurius dulcis; non quidem cum purgantibus simul eodem die, sed post aliquot dies sine purgantibus. Pro reliquis gradibus vide *Mortonum*.

C A P. XVII.

De C A T A L E P S I.

§ 1.

A T A L E P S I N describit *Riverius* accurate satis. Causam *Ettmullerus* dicit esse spirituum naturalium fixationem majorem, & mobilitatem minorem, quam adesse debet naturaliter: Eadem est opinio *Sylvii* asserentis in Catalepsi spiritus esse torpidos, ad motum ineptos, & quasi coagulatos; alii causam esse à succo muriatico & acido nervos complente.

§ 2. Verum rigiditas quæ in multis catalepticis sentitur, non est à spiritibus ad motum ineptis; nam rigiditas ratione spirituum naturalium instantium, tum solum fit cum illi confertim frequentissime in musculos excidunt, unde perpetim musculorum contractio, sive rigiditas. Qui vero putant causam serum acidum in nervis, debent illi prius agnoscere infectum fuisse sanguinem illo sero, adeoque coagulatum apoplexiam potius, aut mortem, prius inferre debere, quàm catalepsin.

§ 3. Rectius qui catalepsin derivant à nimia copia sanguinis; modo non intelligant solum sanguinem in vasis cerebri, sed universum in toto corpore.

§ 4.

§ 4. Sed nimia quantitas sanguinis non est tamen omnis catalepseos causa, uti statim videbitis ; cum earum aliquæ à nimis paucæ sanguine oriuntur.

§ 5. Ita ut catalepsis, quatenus ad medicam considerationem pertinet, sit *species Epilepsie, Tetano nunc fortiori, nunc debiliori, conjuncta* ; procedatque vel ab *universali repletione*, vel *inanitione* ; nam in catalepsi influunt spiritus animales æqualiter quidem in omnes musculos antagonistas ; & sic anima detinetur *in æquilibrio* : idque vel *majori solita copia*, & sic fit *rigiditas* ; vel *minori*, & sic fit *flexilitas* omnium partium ad articulationes : atqui major vel minor quantitas spirituum animalium, procedit à majore vel minore solita quantitate sanguinis.

§ 6. Hinc sequitur curationem catalepseos esse eandem quæ proposita fuit in tractatione de Epilepsiâ.

§ 7. Non possum tamen non mirari *Sylvium*, qui curationem catalepseos dicit imprimis obtineri per medicamenta sale volatili acriore prædita ; & tamen antea dixerat causam catalepsiæ esse spirituum animalium coagulationem à spiritu qualis elicitor ex urinâ humanâ fermentatâ.

C A P. XVIII.

De MORBIS VENTRICULI.

§ 1. ORBOS ventriculi multos
variosque describunt medi-
ci; nos eos omnes ad duo
genera referemus, nimirum
ad affectiones ventriculi ni-
mis pleni, vel nimis vacui.

§ 2. Dicimus symptomata ventriculi nimis
pleni esse *Anorexiam*, sive non appetentiam;
Apepsiam, sive concoctionem ex parte vel ex
toto abolitam; *vomendi conatum*, seu vom-
itum, aut sanguinis, aut bilis, aut quorumvis
contentorum.

§ 3. At symptomata ventriculi nimis va-
cui sunt *fames Canina*, *sitis morbofa*; & *Pica*
vel malacia.

I. De Morbis Ventriculi nimis pleni.

§ 4. At cum symptomata ventriculi nimis
pleni non differant, nisi pro gradu plenitudi-
nis, sequitur methodum curandi omnibus esse
communem & simile. Et ut incipiamus ab
Anorexia & *Apepsia*:

Anorexia

Anorexia & Apepsia.

§ 5. Dico causas esse utrinque easdem, nimirum quæcunque impediunt vel diminunt motum tunicæ musculosæ ventriculi, vel impetum ejus eludunt: unde fit ut paralytici nec appetunt, nec coquunt. Sed quia paralyfis est morbus rarus; *Anorexia* vero & *Apepsia* sint symptomata frequentia; idcirco hæc plerumque pendent ab humore quovis vel copia, vel tenacitate, contractionem ventriculi solitam vel impediente vel eludente: ita ut, obstante viscido, nullus ex ventriculi lateribus se constringentibus sensus oriatur, vel nulla comminatio ciborum ob elusum impetum membranarum, intercedente molli, vel lubrica tenacitate.

§ 6. Sed ut planum evidensque fiat *in appetentiam* procedere à solâ plenitudine ventriculi, adeoque curari debere per evacuantia; notas causas ejus constat esse; *Primo*, *Tempestatem æstivam* & calidam ob quam aër non appellit ad stomachum frigidior; unde ventriculi interiores fibræ non constringuntur, ut solent hyeme, sed libertas fit transudationi in cavitatem. Unde *Hippocrates* vult æstate ventres superiores purgari. Et si quid per glandulas secretum fuerit æstate intra ventriculum, illud fit viscidum, avolante parte subtiliori; sed contrarium fit hyeme; unde appetitus & concoctio tunc melior.

§ 7. *Secundò, Pingua* & appetitum & concoctionem tollunt; ob hanc præcipue causam, quod viscida omnia sensim se in ventriculi musculos insinuantia, & fibras ejus laxant, & rarefcentiam liquidi nervosi in sanguine impediunt: & sic comminutionem cibi frustrant sublatâ debitâ ventriculi contractione.

§ 8. *Tertiò, Narcotica Anorexiam & Apepsiam* inferunt: quia nimis rarefaciunt sanguinem, & sic dilatant arterias, ut non possint excedere spiritus animales ad ventriculi contractionem requisiti, ob nervos compressos; & hinc est, quod *Nicotiana* ita obsit appetitui.

§ 9. *Quartò, Observarunt* aliqui dejici appetitum ob mœrorem, & defuetudinem Veneris: sed hæc defuetudo est evacuatio suppressa; adeoque plenitudinem in toto corpore, & sic in ventriculo etiam, facit. Mœror autem conjuncta est cum tardiore & debiliore sanguinis motu, & spirituum animalium; atque sic non sine rariore & debiliore contractione ventriculi: debilior vero & rarior ventriculi contractio minus expellit in eo hærentia; adeoque hæc ibi accumulatur ad aliquam plenitudinem.

§ 10. *Quintò, Fatentur* fermenti stomachici defensores, tolli appetitum & concoctionem quum fermentum illud non est satis volatile, sed nimis fixum, ac peregrino acore infectum; unde fit cruditas acida. Hæc nostram sententiam firmant; nam acida fixa semper sunt viscido humore in nostro corpore

pore conjuncta ; & deinde rarefcentiam sanguinis, hunc coagulando, impediunt. Quare duplici ratione contractionem ventriculi, ejusque effectum, remorantur. Cæterum ventriculi fermentum nullum esse, sensu horum scriptorum, exinde patet, quod bilis regurgitans in ventriculo, quamvis acrimonia volatili prædita, tollat, non afferat, appetitum, aut coquendi facultatem : & ut hoc semel vobis dicam ; omne acidum quod est in ventriculo fit ex cibo & potu ibi stagnante diutius æquo. Nam quæ sunt in ventriculo, sunt extra hominem posita, quia extra pomœria circulationis : adeoque cibi rarefcent, & acescunt. Quare acidum est ventriculi vitium ; non fermentum.

§ 11. Et nunquam poterunt fermenti stomachici assertores explicare, cur partes ciborum ventriculi lateribus proximæ prius coquantur, & cur fiat ut ingesta laminatim dissolventur partibus eorum extimis primo liquescentibus, & ex ventriculo elabentibus. Nam fermentum mediis miscetur ingestis. Quare fatendum est actionem & comminutionem à ventriculi parietibus accedentem, fermenti vices obire. Quæ actio à viscido humore impedita est.

§ 12. At saliva, quæ multis fermentum audit, non est acida, nec subacida, in sanis, (qualis tamen debet esse liquor fermentatitius) sed urinoso spiritu & sale foeta. Nec aliud præstat in concoctione, & appetentiâ, quam ne
ventri-

ventriculus, ab aëre appellente, nimis are-
scat; & sic in contractionem non veniat: & ne
cibus, non mollitus, non facile comminuatur.

§ 13. Itaque curatio *Anorexia* & *Apepsia*
purgantibus aut sursum, aut deorsum, absol-
vitur; & deinde iis quæ abstergunt, & divi-
dunt, absque stimulatione insigni, & purgandi
vi. At si placeat simul exhiberi & purgantia
& dicta incidentia, non perdetis operam.

§ 14. Quare postquam vomitorium, aut per
alvum purgans, fuerit exhibitum, proderit
dare decoctum amarum *Pharmacop. Lond.*
cum simplici vel duplici senna; idque per
quatuor vel sex vices, diebus ternis vel qua-
ternis.

§ 15. Dixi post purgantia convenire medi-
camenta quæ incidunt partes lentoris, quam
minimâ vi stimuli; inter talia commendo fo-
lia agrimonii, & parata ex cydoniis; salem
armoniacum, cum oculis cancerorum mix-
tum, ac in potu dilutum; tincturam hieræ
picræ in vino *Hispanico* factam, addita cocci-
nella; tincturam absinthii; elixir proprieta-
tis; ac, inprimis decoctum *Pharmacop. Lond.*
cui semper addi debet scrupulus salis absin-
thii, aut salis Tartari. Illi simile est deco-
ctum, quod sequitur:

℞ Fol. agrimon. capill. Ven. a. pug. j. sum-
mit. centaur. min. pug. ij. flor. cham. pug. jss.
sem. citri pug. ss. coq. in aq. font. ℥ j. ad me-
dietatem. Dentur 3 iv. duobus horis ante
prandium, reliquæ ante cœnam.

§ 16. Perveniamus nunc ad vomitum bilis, five liquidorum flavo colore tinctorum, aut amarore infectorum. Quæ dicitur,

Cholera Morbus.

§ 17. Nam quamvis etiam evacuatio fiat per inferiora, tamen, ob rationem statim dicendam, morbum hunc tractabimus inter affectus ventriculi.

§ 18. Cholerae morbi originem deducunt medici ab effervescentiâ intra vasa sanguinis excitatâ à fermento peregrino & vitioso; unde bilis & succus pancreaticus copiosus separantur à sanguine, & succi illi acriores facti stimulant intestina plus solito.

§ 19. Ego vero non puto fermentum aliquod peregrinum sanguini admistum àcrimoniam vellicantem affricare bili & succo pancreatico. Nam fermentum illud eorum generantur in ventriculo ex piscium aliquorum generibus, fructibus horareis, aliisque cito putrescentibus. Putrescunt vero omnia *extra* animal, id est, in primis viis, & antequam circulentur. Postquam vero intra animal, & circulandi pomœria, convehuntur, & per jugem motum & liquores diluentes, spoliantur acrimoniâ & vellicandi potestate. Unde notum est venenata non postquam in sanguinem sunt translata, sed in ventriculo hærentia, nocere; sicut videre poteritis ex *Wepferi* historiâ *Cicutæ Aquaticæ*.

§ 20. Quare causæ cholerae tragoediam suam absolvunt, antequam sanguini admisceantur; nempe, stimulando ventriculi fibras, hæc motus convulsivos ibi excitant. Et cum quantitas liquidi motus illos excitantis sit magna, istius copiam excitabuntur illi motus in utroque orificio simul: adeoque prout alter prævalet, per utrumque alternatim fiet extrusio.

§ 21. Atqui alternæ ventriculi convulsiones, & ejus à materiâ putrescente & rarefcente dilatationes, exprimunt quicquid separatim existat in hepate, vesicâ fellis, aut pancreate, & ad intestina deducunt.

§ 22. Parva vero copia liquoris amari inficit liquores ventriculi, adeo ut omnia, quæ evomuntur, aut dejiciuntur, biliosa possint videri.

§ 23. Et manifestum est accidentia cholerae morbi familiaria, nempe febricitationem, lypothymiam, & cephalalgiam, esse symptomata motuum convulsivorum stomachi, non vero fermenti in massâ sanguineâ: priusque oriri debere ventriculi violentum motum, cum materia quantumvis effervescente, quam effusionem immodicam bilis. Nam materia, quantumvis effervescens, non magis movetur ad unas, quàm ad alias partes: adeoque fermentatio sanguini inducta non potest esse causa bilis in intestina nimis effusæ; nisi accedat adjuvamentum musculare à ventriculo, hepar comprimente, ejusque contenta expellente.

§ 24. Cum statuerim choleram morbum oriri à fructibus horareis, aliisque in ventriculo putrescentibus, methodus curandi non erit difficilis: nam cum hæc putrescentia ventriculum & intestina commoveant & ad excretionem stimulent, non opus est ullis purgantibus, sive sursum, sive deorsum. Cum tamen opus sit excretionem, non convenient ulla adstringentia, quamdiu reliquæ putrescentium nondum excretæ supersunt. Quare sicut ubi quis assumpserit medicamentum emeticum satis validum, nemo sanæ mentis aliud ingeret emeticum, aut purgans, aut vomitum cohibens: ita in cholera morbo eodem modo procedendum est. Itaque sicut post emeticum datum, ita & hic humores commoti sunt liquore quovis fatuo tenuique, & imprægnationi suscipiendæ maxime opportuno ac idoneo, miscendi: ut viscosa possint facilius evehi, acria vero & stimulantia dilui. Sic enim convulsivi motus, cum minimo labore, à ventriculo exantlantur; & tandem eorum causa prorsus amovetur.

§ 25. Quare in principio magna copia seri lactis, aut aquæ tepidæ, aut jusculi macri, aut cerevisiæ tenuissimæ, modo non acidæ, ægroto epotanda per vices sæpe exhibeatur, ut solet iis quibus emeticum est datum.

§ 26. Atque per os quidem exhibuisse satis erit iis qui maxime vomunt ex hoc affectu. At si etiam (ut plerumque fit) per alvum excernant vehementer, quamvis suffecerit

cerit iis tanto copiosius liquida illa propinasse; tamen proderit ad citam medelam clysteres ex iisdem subjecisse, addito solo oleo; clysteres inquam omnibus horis.

§ 27. Si medicus aliquando serius advocatus sit, ut suspicari debeat magnam copiam humorum putrescentium esse expressam, eadem tamen methodo utatur, addito solum potulentis syrupo limonum, aut acetosæ, aut gelatinæ cydoniorum; aut, quem iis merito præfero, syrupo violarum, aut althææ. Nec non, si fieri potest, decoctum foliorum malvæ aut althææ, ex aquâ fontanâ plurimâ exhibitum, admodum conducet; eritque instar omnium.

§ 28. At si non antea advocetur medicus, quam cessaverint excretiones, & superstitæ excreandi conatu, ægri vires fatiscant (quod ex pulsus debilitate comparatâ cum magnitudine excretionis prægressæ dignoscitur) lypothimia immanente; tum eodem modo erit medendum, ac si, emetico suo officio functo, inanes vomitus forent compescendi, & quies provocanda; nempe opium cautè, & partitis viscibus, & forma liquida, est exhibendum.

§ 29. Formula sit talis:

℞ Aq. menth. ʒj ss. flor. chamæmil. ʒij. cinnam. ʒ ss. sal. absinth. 3 ss. confect. de hyacinth. 3j. laudan. cydon. Helmont. gutt. xl. m. Laudanum autem cydoniatum Helmontii tale est.

℞ Opii pulveris ꝓ iv. succ. cydonior. recent. ꝓ iv. digerantur simul per tres septimanas ; tum add. caryophyll. arom. nuc. moschat. cinnam. a. ꝓ j. Digerantur rursus per septimanam unam : & initio ultimi diei add. croc. ꝓ j. Et, exacto hoc, tum filtra : & evaporetur ad tertias, ut fiat tinctura : gutt. xx. Tincturæ hujus possunt gr. j. laudani Thebaic. æqui pollere. Quod si vis in forma pilulari, tum ad mellaginem evaporetur tinctura, & crocus electus pulverisatus sub finem injiciatur. F. pil.

§ 30. Et hæc est absoluta cura cholerae, de qua hic solum adnotabo plerosque practicos suadere in principio morbi sudorifera ad evacuationem humorum peccantium, quo nihil ineptius fingi potest ; cum humores quales in iis, qui hoc symptomate tentantur evacuandi prostant, non poterint per vasa sudorifera expelli propter crassitiem : ut inspicienti patebit, præterquam quod experientia me sæpius docuerit methodum sudoriferam, omnemque hujus morbi curam per alexipharmaca, præcipitantia, aut corroborantia, & adstringentia, adversi esse eventus, non minus quam rationi adversam. Sequitur

Vomitus Sanguinis.

§ 31. Loquor autem de ejus evacuatione, quæ lædit vires ; nam aliquando foeminae rejiciunt

jiciunt sanguinem per os superius ventriculi, quem per os uteri debebant expellere. Hæc earum evacuatio non est sistenda; nisi major fuerit (quam solet esse alias) per loca inferiora. Nam nisi major fuerit, non lædit vires: at si major fuerit, pertinet ad hunc morbum; & postquam cessaverit adhibenda erit methodus contra menses suppressas.

§ 32. Signa sanguinis vomitu rejecti dabit *Riverius*. Et si symptoma hoc dependeat à vitio visceris alterius, exempli gratia, à pressione hepatis schirrosi, ablato illo vitio cessabit vomitus.

§ 33. Advertite etiam, nos hîc tradituros, curam cujusvis excretionis sanguineæ, sive ea sit per renes, sive per pulmones, aut hæmorrhoides, aut nares, aut anum, aut alia loca. Et cum non opus sit causas enumerare hæmorrhagiarum, non erit etiam opus enumerare causas vomitûs sanguinis, cum apud *Riverium* inveniantur.

§ 34. Quare pro curatione, primò sanguis detrahatur, non magna quidem quantitate quâvis vice, sed tantum pluribus vicibus: & prodest in mittendo sanguine hæc causâ vulnus sæpius digito occludere, dein aliquantulum sanguinis emittere: immo vidi criticam in febre per nares hæmorrhagiam, cum nullis illis remediis posset compesci (jam enim nimia evaserat) tali venæ sectione in brachio fuisse sedatam, cum salute ægri.

§ 35. Debet autem sanguis detrahi, quæcunque sit causa morbi, ob revulsionis necessitatem & utilitatem. Nec verum est, quamvis multi id dicunt, non prodesse venæ sectionem ubi sanguis acrior aut fluxilior est causa hæmorrhagiæ. Nam tum venæ sectio in loco distante & opposito efficit, ut per aliquot tempus sanguis minore copia & velocitate fluat ad locum per quem fit hæmorrhagia: quo facto spatium conceditur aliis remediis usurpandis, iisque deducendis ad locum affectum.

§ 36. Post venæ sectionem in brachio, aut potius in pede si fluxus fiat in naribus, pulmonibus, aut ventriculo; subita frigidi ex alto in humeros aut brachia nuda ægri effusio est remedium insigne, & à me præfertur balneo ex aqua frigida; quod tamen plurimum prodest.

§ 37. Si æger non sit plethoricus, aut si sanguis non sit vitiatum, quando hæmorrhagia dat indicia, tum purgantia hydragoga blanda conveniunt. At si hæmorrhagia sit perpetua, tum prætermisâ purgatione, ea sunt exhibenda quæ vasa constringunt, aut motum sanguinis diminuunt quavis ratione, & præfertim crassitiem & lentorem quendam illi conciliando.

§ 38. Primo, ergo, succus hederæ terrestris, aut plantaginis, aut symphyti majoris, aut urticæ, aut millefolii, aut polygoni, aut bursæ pastoris, cochleatim detur ter quaterve
in

indies, saccharo edulcoratus; hoc est, si absque eo non sit ægro gratus: at semper cum dimidio saltem grani sacchari Saturni, aut cum nitro purificato. Nam qui sine saccharo Saturni, aut nitro purificato, succos istos exhibent, & sibi & ægris defunt. Dein omni potu nitri purificati 3 ss. exhibendus est; vel phlegmate vitrioli est hic acuendus, vel aceto vini non destillato.

§ 39. Practici hic laudant pro potu (& recte) ferratam, aquam scilicet in qua ferrum ignitum sit sæpius extinctum.

§ 40. Admodum vero proderit chalybis 3 ss. ex syrupo coralliorum exhibere bis indies, superbibendo tincturam rosarum factam ex rosis siccis & aquâ ferratâ, cum oleo vitrioli.

§ 41. Interea quavis hora, aut sæpius, detur cochleatim Julapium, quod sequitur.

℞ Sperm. ranar. 3 ij ss. rosar. papav. rhœad. a. 3 j. lapid. hæmat. 3 ss. sanguinis dracon. gr. xxv. succ. citri 3 ss. syr. corall. 3 j ss. m.

§ 42. Cum electuaria nihil sint præter multos pulveres conservis & syrupo involutos, illorum loco exhibetur sæpius (præter chalybem supra præscriptam) sperma ceti 3 ss. ex syrupo è rosis siccis, aut papaveris albi, aut de symphyto, aut de succo cydonio.

§ 43. Dixi intervallis debere aliquando purgationes institui; itaque si sit vomitus sanguinis præmittatur purgationi pulvis, qui

℞ Sperm.

℞ Sperm. ceti, rhei elect. pulv. a. ʒ ss. trochisc. de carabe, mumia, aa. gr. vij. detur in syrupo myrtillor. Hora autem somni detur emulsio ex sem. 4. frigid. maj. & sem. portulacæ cum nitri purificati, aut salis prunellæ, ʒ ij. & edulcoretur, syrupo cydoniorum. Deinde sumat intervallis potionem : quæ talis sit.

℞ Tamarind. ʒ ij. aquæ font. in quâ fol. acetos. & flor. rosar. rubr. fuerunt decocta ʒ iv. coque, & in expressione infunde rhei (aut rhabarb.) ʒ ss. fol. fenn. ʒ j. coletur, & detur colatura in syr. dialth. vel ros. pallid. & florum Persicorum.

§ 44. Si rursus autem sæpius infestet hæmorrhagia, præcipue ventriculi, tum exhibete mixturam hanc.

1. ℞ Decoct. urticæ, heder. terrestr. ʒ j ss. aceti ʒ j ss. camphor. gr. vj. syrup. granat. ʒ ss. pro duabus dosibus. Aut hæc sit :

2. ℞ Oxycrat. ex una parte aceti duabus aquæ fontan. facti ʒ ij. succ. limon. ʒ ss. sacchar. Saturni gr. iv. sal. absinth. ʒ j. argillæ ad albedinem calcinat. gr. xv. syr. è succ. plantag. ʒ j. m. pro duobus dosibus. Semper autem præsto sit mixtura. Quæ,

3. ℞ Succ. millefol. depurat. ʒ iv. aquæ cinnam. spirit. vin. ʒ ij. laud. gr. iij. lapid. hæmatit. gr. xxv. corall. rubr. præpar. ʒ j. syr. papav. rhœad. ʒ j. cochleatim est danda, reliquis non respondentibus.

§ 45. Denique si hæmorrhagia sit à ventriculo, & tandem sedata fuerit, tum in longioribus intervallis detur pro omni potu, aut serum lactis caprilli, aut lac ipsum. Sed si ex potu vini albi Gallici, aut vini acidi, aut cerevisiæ acidæ, orta sit hæmorrhagia à ventriculo, tum in intervallis aquæ acidulæ medicatæ nunquam fallunt expectationem.

§ 46. Externa medicamenta, qualia sunt testium involutio pannis oxycrato madidis, & stercus suillum ferro candenti impositum, emplastrum defensivum, & talia, pro hæmorrhagia narium, præcipue nutricibus nota, videte ex *Riverio*.

§ 47. Sequuntur symptomata *ventriculi vacui*. Sed prius debeo monere, *lienteriam* à me inter ea non esse memoratam, quoniam illa est morbus compositus, ex *apepsia* & *diarrhoea*: adeoque curatio ejus plene tradetur in curatione *diarrhoeæ*.

II. *De Morbis Ventriculi nimis vacui.*

§ 48. Symptomata ergo ventriculi vacui sunt *fames Canina*, *Pica* & *Malacia*, & *sitis Morbosa*.

Fames Canina.

§ 49. Omnis *fames* est à ventriculo vacuo; nam sensus famis oritur à ventriculo, latera sua, ob nihil intercedens, ad contactum mutuum

mutuum adducente. Unde quo liberior est contactus, seu quo minus ventriculi tunica tecta est, eo major est fames.

Pica & Malacia,

§ 50. Quarum definitiones petite ex *Riverio*, sunt nihil aliud quam fames aucta, seu canina, sive *boulimia*, cum delirio melancholico.

§ 51. Hæc omnia patent ex eo, quod usus eorum quæ visciditatem ventriculi, aut ejus mucum, tollunt, quæ nimium purgant, aut quovis modo inaniunt ac irritant, famem caninam, seu nimiam, faciunt : & si acida famem aliquando excitant, debet abesse omne viscidum ; hoc enim sensum famis frustratur, contractum & contactum illum immediatum impediendo. At sine viscido pars acidi potest in ventriculo stabulari, immo peracidum quid, quando adsunt magni dolores. Potest ergo adesse, ex cibo aut potu exhausto, in ventriculo, peracidum quid, sive etiam ex cibo potuque consuetis pars quædam acescens ; quæ tamen non aliter famem excitat, quam irritatione fibrarum, quâ latera ventriculi ad se mutuo adducuntur : adeo, ut, si quid aliud (non acidum) parva quantitate hanc adductionem in ventriculo fere vacuo produceret, pari jure foret causa famis. Et hoc adeo verum est, ut si quantitas aliqua major liquoris acidi in ventriculo

culo contineatur, quæ latera ejus à mutuo contactu detineant, nullus futurus sit sensus famis.

§ 52. Quare quæcunque efficiunt ut latera ventriculi ad se accedant, ea sensum famis ; & aucta, famem caninam ; & accedente delirio, picam & malaciam, efficiunt.

§ 53. Præscribunt in hoc casu medici recentiores acidum obtudentia, & salia fixa, mucilaginosæ, oleosæ omnia & pinguis ; quorum omnium effectus est impedire contactum liberum tunicarum ventriculi. Quare, ipsorum exemplo, imperabimus omnia viscosa & diutius hærentia in stomacho.

§ 54. Pro cibo itaque gelatina cornu cervi aut jusculum carniū gelatinorum, ac similia proderunt.

§ 55. Pro potu vero vina Hispanica & Canariensia medicè (hoc est, modicè) sumpta ; præsertim vero cerevisia Brunsvicensis, aut hydromel Batavicum, ex una parte mellis & sex partibus aquæ.

§ 56. Non autem mirandum erit, quod dixerim *Picam* esse symptoma ventriculi vacui ; cum experientia testetur eam sæpe oriri à mensium suppressione, causæve simili. Nam suppressio illa mensium non inducit famem : sed fami aliunde inductæ superaddit delirium, quod auctam in cerebro quantitatem sanguinis viscosi & parvi motûs, qualis est in fceminis plerisque obstructione uterinâ laborantibus ; unde nervi fiunt inflexibiliores : à qua
inflexi-

inflexibilitate pendet delirium melancholicum.

§ 57. Pica ergo eodem modo curanda est ac delirium : & *Malacia* eodem modo ac pica.

§ 58. Inter morbos ventriculi numeratur etiam *dolor*. Hunc inter morbos intestinorum curabimus, ob causas easdem. Quippe hæc & ille nonnisi easdem ob causas dolent : horumque dolor est famosior *dolore ventriculi*.

§ 59. Adverto quod negari solet à quibusdam *ventriculi abscessum* aut ulcus ullum fuisse visum. Ego quidem novi ulcus ventriculi curatum fuisse devoratâ sæpius terebinthinâ, & per septimanas aliquot epoto sarasæ decocto. Superest autem ut

Sitim nimiam

Tollamus, ingens opus ! nam loquor de siti nimia extra febrem.

§ 60. Practici hic præscribunt serum lactis, aquam fontanam cum succis acidis, & præsertim cum nitro purificato. Ego ante omnia commendo venæ sectionem ; & tum decoctum malvæ, althææ, florum aut ungularum violarum, & florum boraginis, ex aqua fontana ; aut potius tincturam rosarum rubrarum, & emulsionem ex quatuor seminibus frigidis majoribus, & amygdalis dulcibus.

C A P. XIX.

De Morbis Intestinarum.

§ 1.

M N E S intestinarum morbi sunt symptomata *plentudinis* ; influentibus nempe in intestina quæ influere non debebant, ut in dysenteria, diarrhœa, fluxu hepatico & hæmorrhoidum internarum ; aut retentis iis quæ retineri non deberent, ut in lenteria, fluxu cœliaco, lumbricis, affectu iliaco, & nimia alvi adstriktione. *Dolor enim colicus* est ejusdem generis cum aliarum partium dolore. Incipiamus ergo ab adstriktione alvi.

I. *Adstriktion Alvi,*

§ 2. Quæ non differt, nisi gradu, ab *iliaca passione* : adeoque utriusque curationem simul trademus. Nam si parum, aut nihil per inferiora, stercus vero per superiora, ejicitur, ut etiam clyster ; est jam *passio iliaca* : at si nihil per superiora, est *alvi adstriktion*.

II. *Passio Iliaca.*

§ 3. Affirmo itaque passionem iliacum aut esse effectum vomitionis, vomendive conatûs ;

tūs ; aut obstructionis intestini à fæcibus non expulsis, five ob lentorem fœcum, five earum copiam, five crucialem superequitationem intestinorum.

§ 4. Pro ea specie curandâ, quæ provenit à conatu nimio vomendi, applicetur cataplasma epigastro & umbilico ex mithridatio, diascordio, pulvere cinnam. & oleo maccis, confectione vel syrupo è succo granorum kermes. Vel offa panis assata, vinoque rubro calido indita, cum aromaticis ; vel omentum ovillum calidum ; vel catulus vivus abdomini applicetur.

§ 5. Interea famigeratum illud *Riverii* intus exhibeatur, scil. ꝛ Sal absinth. ʒj. syr. limon. ʒ ss. m. sed moneo vos ut semper addatis gr. ss. vel gr. j. laudani opii soluti in aquâ menthæ. Et hæc sola, aut his similia, debent exhiberi in passione iliaca primi generis.

§ 6. At si fæces induratæ, vel quâvis aliâ de causâ subsistentes dederint ansam morbo, alia sunt agenda. Et primo injiciendus est clyster emolliens ex oleis chamæm. amygdal. dulc. & hyperic. aut similibus ; Et deinde ex decocto emollienti communi, vel jusculo pingui, cui addantur vini emetici turbidi uncia duæ vel plures. Per os vero exhibeatur manna cum oleo amygdalarum dulcium ; quod proficit sæpe, fortioribus nihil juvantibus. Et etiam ptisana laxans adhiberi potest ex infusione fennæ, quæ tutior & efficacior est ; quia
sæpius

sæpius & quavis quantitate potest assumi. Ultimum remedium dicitur Mercurius crudus, ad uncias aliquot, vel etiam libras, assumptus : & postea vectio in curru.

§ 7. Sed si constet, morbum oriri à facibus subsistentibus ob copiam vel lentorem, tunc consulerem purgantia fortiora per os exhibere : & interea inungatur venter unguento de arthanitâ. Nec opus erit de vomitu sollicitum esse ; nam vomitus ventriculo pleno (affatim quippe superbibendum est medicamento cathartico liquidum tenue) dejectiones tandem procurabit, ob compressionem abdominis. Unde ego, aliis non proficientibus, dummodo vires adhuc constent, vomitorium exhiberem.

§ 8. Et patet hæc à fortiori sublatura esse alvi adstrictionem.

III. *De Diarrhæa, Lienteria, & Passione Cæliaca.*

§ 9. Horum morborum differentiis ac definitionibus, quæ apud *Riverium* practicosque omnes inveniuntur, prætermittis ; affirmo posteriores duos tantum superaddere Diarrhææ ; primum quidem apepsiam, secundum vero, cum curabilis sit (nam affectio cæliaca ab obstructione strumosa pendens non potest curari magis, quam qui os non habet potest nutrirî) materiam quandam tenacem intestinis circum ostia vasorum lacteorum hærentem.

Nam quod aliqui dicunt abrafum mucum naturalem intestinorum efficere, ne transcolari possit chylus, apud me fidem non invenit: cum chylus non transcoletur, nec ulla proprie fiat transcolatio in corpore animato.

§ 10. Quare *lienteria* curatur iis omnibus quæ tollunt *apepsiam*; & *passio cæliaca* omnibus quæ paulatim purgant, idque copia magis quam stimuli magnitudine; ut sunt aquæ medicatæ, vel potius sal Tartari multa aqua dilutum. In his autem symptomatibus retinentur quæ retineri in intestinis non deberent, nimirum partes chylosæ in vasa lactea demandandæ.

§ 11. Supereft ergo ut curationem diarrhœæ tradamus. *Diarrhœa* omnis fit vel à materia accumulata in fistulâ intestinali, & ibi putrescente ob easdem causas, ob quas aëri calido exposita putrescit; vel derivatâ ex apertis radicibus ductûs hepatici & pancreatici solito patentioribus, ob impeditam transpirationem insensibilem, renalem, aut similem; unde major liquoris aucti impetus in latera orificiorum earum radicum, ea distendens, & quaquaversum distrahens. Quæ sic succedit: & nisi succedat, succedit semper febris.

§ 12. In hoc posteriori genere diarrhœæ valde metuere debemus, ne succedat *dysenteria*: & idcirco quæ contra dysenteriam infra præscribentur, debent tum usurpari. Quippe apertio tantillo major vasorum efficit, ut sanguis
integer

integer excernatur. Et in hoc genere diarrhœæ semper enitendum est, ut restauretur insensibilis transpiratio, præmissis iis quæ præmittenda dicentur.

§ 13. Quare sudorifera, primo blanda, deinde generosa, sunt exhibenda; inter quæ theriacalia & opiata excellunt in hoc casu. Semper autem observandum est, an diarrhœam febris comitetur; hujus enim habenda erit ratio. Non quod curationem variet, sed quod de causis diarrhœæ certiores nos faciat. Si quippe simul adsit febris, tum orta est & febris & diarrhœa à causa communi: verbi gratia, ab evacuatione aliquâ prohibitâ; quâ restitutâ tollitur & febris & diarrhœa.

§ 14. Nam notandum est, non posse secretionem crassas incrassescere, quin diminuantur, aut prius, aut simul, tenuiores; adeoque diarrhœas pituitosas, serosas, biliosas, & oleosas, habere omnes unam & eandem causam, scilicet, defectum secretionis in vasis sudoriferis, & eandem medendi rationem postulare; & esse appellationes inutiles; cum diarrhœa biliosa sit cholera imperfecta, pituitosa vero & serosa sola voce differant; oleosæ autem sint nullæ, sed pinguiforme excretum, quod & omni diarrhœæ notabili sit comes.

§ 15. Atqui evidens est, morbum illum qui minuitur accedente diarrhœa, ortum habuisse ab ea materia quæ evacuat per diarrhœam. Unde sequitur *criticam* diarrhœam non debere sisti.

§ 16. Itaque diarrhœa, quæ debet sisti, semper est *symptomática*, id est, quæ morbum, cui accedit, non minuit. Nam cum sanissimus nostrum occulte ægrotet, diarrhœa accedens (dum nobis sanissimi videmur) debet dici morbo supervenisse, & est *symptomática*; quia sanis superveniens nullum morbum minuit.

§ 17. Quare cum omnis purgatio à vi stimulante procedat, id est, dolorem inferente; si vis hæc materiæ intestinis inhærentis insit, debet purgatione artificiali, materiam illam tenacem divellente, removeri. Nam si materia inhærens intestinis non sit tenax, erit tantum aqueis copiosius diluenda.

§ 18. Dico ergo in omni diarrhœa orta à materia viscida intra intestina convenire primo purgantia; quibus practici semper admiscunt adstringentia: quorum consuetudinem, si diarrhœa sit ingens, approbo; si verò lenta, rejicio. Itaque in priori casu fiat purgatio per ptisanam, qualis est hæc:

℞ Fol. sem. 3 ij. rhabarb. 3 j. fol. plantag. m. fs. sal. prunell. 3 ij. coque in aquæ puræ vel ferratæ 3 x. colatura exhibeatur unâ vel duabus vicibus eodem die. Vel exhibe pilulas,

℞ Mass. pilul. ecphractic. cum aculeo 3 fs. laud. gr. fs. m. Vel, ℞ extract. catholic. eadem dosi, cum gr. vij. limaturæ Martis, in forma pilulari.

§ 19. At si materia diarrhœam excitans proveniat immediate à massa sanguinea, per ductum

Etum cholidochum & pancreaticum, five ob impeditas alias secretiones tenuiores, five ob auctam quantitatem crassioris partis sanguinis; tum omni arte tentandum est, ut sudor eliciatur, epotis decoctis lignorum guaiaci, juniperi, buxi, sassaphras, ex aqua pura, vel ex aqua & vino Clareto Gall. factis; & vesperi assumptis bolis, ex antimonio diaphoretico, sale volatili, C. C. extracto gentianæ, diascordio, sale volatili succin. &c. Vel ut diuresis copiosa provocetur epotis decoctis radic. graminis petroselinii, cum sale prunellæ ex aqua simplice factis; vel, quod alia vincit, decocto florum chamæmilli, ex aqua falsa.

§ 20. Interea vesperi exhibeatur laudanum liquidum Helmontii, à gutt. x. ad xxx. deinde astringentia. Sed cum astringentia quæ dysenterici sufficiunt, constet à fortiori debere esse paria diarrhœæ; idcirco nè eandem bis proponamus, transeamus ad dysenteriam.

IV. De Dysenteria, & Fluxu Hæmorrhoidum.

§ 21. Quæ continet fluxum hæmorrhoidum internum & fluxum hepaticum; vel ob vasa secretoria hepatis nimis dilatata, vel vasa secretoria pancreatica ampliata. Omnium eadem est causa & cura.

§ 22. Nam, primo, in omni fluxu ventris sanguinolento vena est secanda in brachio, revulsionis gratia, & ut medicamenta assumpta possint interea vires suas in intestinis affectis exercere.

§ 23. Deinde (nisi dysenteria ortum suum traxerit à materia tenaci, rodenti intestinali; tum enim purgandum foret, ut in diarrhoea) omiſſis purgantibus, assumantur ea quæ adstringunt incrassantque.

§ 24. Quare ter de die exhibeatur 3 ss. 3 ij. vel 3 j. electuarii hujus:

℞ Fol. agrim. sicc. pulv. sem. millefol. conserv. ros. rubr. cydonior. conditor. a. 3 j ss. theriac. androm. 3 ss. troch. de carabe, secundum Pharmacop. Lond. rhubarb. nucis mosch. a. 3 j ss. sal. absinth. spec. diarrhod. abbat. a. 3 j. cum f. q. syr. è succo plantag. & paulillo aquæ cinnam. fiat electuarium. Est prorsus egregium.

§ 17. Vel ter in die exhibeantur cothlearia duo hujus tincturæ, vel infusionis: Quæ,

℞ Rhei 3 ij. diascord. 3 ss. bol. ver. 3 vj. radic. torment. 3 iij. cortic. quercini sylv. argillæ ad albedinem calcinat. a. 3 j. fol. plantag. 3 ij. macerentur per noctem in spirit. vini t b j. aquæ menth. 3 iv. colaturæ add. syr. papav. rhœad. 3 ij.

§ 26. Multis diascordium cum sale absinthii sufficit etiam in dysenteria epidemica. Sæpius cum fructu exhibitum vidi illud Horstii: Quod,

℞ Conserv. ros. rubr. 3 j. sem. plantag. tost. 3 ss. corn. cerv. ust. croc. Mart. adstring. & terræ sigillatæ a. 3 j. syr. cydonior. q. s. ut f. electuar.

§ 27.

§ 27. Semper autem electuariis antidyſentericis admifceri debet laudanum liquidum; aut potius ſuperbibere ex tincturâ diaſcord. vel mixturâ quæ ſequitur.

℞ Aq. ſperm. ran. menth. a. 3 iij. diaſcord. 3 ſs. laud. opiat. gr. iij. ſal. abſinth. 3 j. ſyrup. caryophyll. q. ſ. ad gratum ſaporem m. detur cochleatim.

§ 28. Pulvis quoque Timæi eſt optimus: Qui,

℞ C. C. uſt. rad. torment. a. 3 ſs. terræ ſigillat. 3 ij. boli arm. lapid. hæm. coral. rubr. præpar. cort. granat. balauſtior. roſar. rubr. a. 3 j. maſtich. 3 iv. gum. tragac. albiſſ. 3 ij. m. doſi 3 j. bis terve indies.

§ 29. Qui pilulas malunt, his illas, frequenter mihi probatas, commendo.

℞ Croc. Mart. adſtring. corall. rubr. præpar. lap. hæmatit. a. 3 ſs. ſacchar. Saturni gr. xv. baſam. tolu. 3 ij. ſyr. è ſucc. plantag. q. ſ. m. fiat maſſ. pilul. è cujus ſingulis ſcrupulis fiant pilulæ quinque pro doſi matutinâ, & totidem pro vespertinâ, devorandæ: poteſt hîc augeri quantitas ſacchari Saturni; & alternis noctibus addi laudanum.

§ 30. Dixi in dyſenteria omitti debere purgantia niſi materia tenax, hærens in inteſtinis, morbo anſam dederit; quod ab excretis viſcoſis & mucosis dignoſcetur. Tunc enim, & præſertim, ſi inveterata fuerit, purgantia ſunt neceſſaria; & vidimus tales dyſentericos

sentericos semper à purgatione melius se habuisse.

§ 31. Pro potu ordinario detur decoctum album *Lond.*

℞ C. C. ad albed. calcinat. 3 j. coq. in aq. pur. ℥ iiij. ad medias, vel potius ad ℥ ij. collatura fiat per cribrum non tenue; alioquin pulvis non simul transibit: tum adde sacch. albiss. 3 j. vel potius, si febris adsit, illud. Quod,

℞ Cort. guaiac. 3 ss. infunde per noctem in aquæ font. ℥ iv. & tum decoque ad ℥ ij. sub finem addendo rosar. rubr. pugill. burs. pastor. & plantag. a. manip. ss. liquirit. rasur. 3 ij. coletur, & sit pro potu.

§ 32. Ipsa tinctura rosarum sine acido facta est in hoc casu optima. Præterea sæpe proderit jusculis remedia apta incoquere. Ut,

℞ Rad. bistort. torment. a. 3 ss. rasur. C. C. 3 iiij. iethyocoll. 3 j. m. & coque in jusculo vitulino ad ℥ ij. exhibeatur terve quaterve de die.

§ 33. Denique aliis nihil juvantibus Mercurius dulcis (causa affectûs hærente in intestinis præsertim) ad grana decem, quindecim, vel ad scrupulum, exhibitus ex conserva rosarum rubrarum, cum vel sine rhabbaro, est insigne remedium; si sæpius exhibeatur.

§ 34. Neque hic tamen negligendus est usus clysterum: vidi dysenteriam sublatam clysmate

clysmate ex lacte ; sæpe clystere ex decocto intestinorum vervecis facto ; & semel insignissimam uno clystere ex vino Canariensi optimo.

V. *De Lumbricis.*

§ 35. Verùm causa & diarrhœæ & dysenteriae, sæpe est vellicatio à *Lumbricis Intestinarum* ; de quorum differentia videatur *Rivierius*.

§ 36. Methodus curationis vera est ut primum purgantia exhibeantur, & imprimis pulvis cornachin. sive diasennæ. Deinde exhibeatur pulvis aliquis contra vermes, inter quos excellit illud Timæi :

R. Sem. absinth. Santonic. a. ʒj. hyperic. 3 ij. sem. citri 3 j ss. rad. filicis maris flor. tanaceti a. 3 iij. dosis est ʒj. vel 3 ss. Timæus ipse addit vitrioli calcinati 3 ij. quod ego non suaderem.

§ 37. Verum post aliquo tempore purgatum corpus multo magis proderit Mercurium dulcem intus exhiberi, aptâ annis dosi, per tres quatuorve dies, & postea purgare. Sed si ætas non videatur permittere, ut Mercurius dulcis exhibeatur (quod tamen nunquam est verum) tum infunde Mercurium vivum in aqua florum tanaceti, vel aqua pura per noctem super lentissimum ignem quâvis quantitate, & cochleare ejus aquæ cum saccharo sæpius detur ; vel sæpius immitte stannum Anglicanum

glicanum liquefactum aquæ; quæ eodem modo exhibenda est. Restat

VI. *Colicus Dolor*;

§ 38. Qui rite distinctus à nephritico & hypochondriaco, nullus est, aut fugitivus: adeoque non opus est, ut illi immoremur; semper enim sufficit in eo casu decoctum flor. chamæmill. ex vino Hispanico, exempli gratiâ, si flor. chamæmil. p. j. incoquatur vini 3vj. & in colaturâ calidâ dissolvatur oleum nucis moschati per expressionem factum ad 3j. Poterit una, vel duabus vicibus, exhaustiri feliciter.

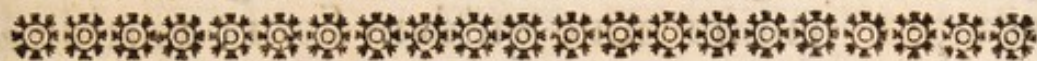
§ 39. At si dolor diutius infestet, & æger vel ægra hypochondriacæ, vel hystericæ, passioni subjici videantur, opportune julapium antihystericum erit exhibendum cum laudano.

§ 40. At si æger nolit remedia nisi colicæ veræ dicata adhiberi, tum optimum erit ad aquas medicatas, ex chalybe ac nitro antiquorum, id est, salis volatilis specie, imbutas, dimittere. Hæ enim liberaliter epotæ, copia & pondere, & aperiendi (id est, incidendi) vi, mucosam illam viscositatem abripiunt, è qua dolor propagatur. Aquas verò tales domi etiam poteritis conficere.

§ 41. Observetis tamen equitationem esse necessariam colico dolore vexatis; quæ sola morbum

morbum hunc possit tollere, & aliquando re-
vera sustulit: unde facile vobis erit de natura
& causa morbi conjecturam facere.

C A P. XX.

De Ictero, & Schirro Hepatis.

§ 1.

NO S *Icterus* hic considera-
mus non supervenientem
morsui canis rabidi, aut vi-
peræ; talis enim curatur
remediis iisdem quibus a-
lia symptomata à morsu excitata: nec super-
venientem iræ, passioni hysteriæ, febribus, aut
medicamentis sudoriferis nimia quantitate as-
sumptis; in his enim alvi fæces sunt flavæ, &
secretio bilis in hepate fit, adeoque non sunt
veræ species icteri: sed orientem ab infar-
ctu, aut meatûs cholidoci, aut primarum radi-
cum pori bilarii in acinis hepatis, per mate-
riam quamvis glutinosam, aut calculosam;
aut etiam à compressione istarum radicum, à
nimia copia sanguinis in ramulis venæ portæ
intertextis; vel ab alia inflammatione hepa-
tis, ob sanguinem ibi stagnantem.

§ 2. In hoc symptomate fæces alvinæ sunt
albæ, & urina tingit flavedine lintea immis-
sa. Quamvis enim ob meatus occlusos non
penetret ad intestina, ut fæces tingat; tamen
diutius

diutius circulans in sanguine attenuatur, ita ut possit intrare & transire vascula renalia & sudorifera, quæ prius non potuerit ingredi ob partium magnitudinem, non ob figuram ineptam : namne nunc quidem figura partium ejus est immutata ; quia vera est bilis quæ cutem & lintea tingit urinæ immissa.

§ 3. *Ettmullerus* contra hanc sententiam objicit, quod si ob defectum excretionis oriatur copia bilis quæ icterum inducit, tum non possit tolli icterus per medicamenta salina volatilia acris & amara ; nam hæc copiam bilis augerent. At fallitur hic author, si putet medicamenta hæc ideo adhiberi ut augeatur copia bilis : nam adhibentur solum ut viscositas obstruens incidatur, & viæ aperiantur bili fecernendæ ; adeoque ut copia bilis in corpore nostro minuatur.

§ 4. Diximus icterum produci à calculis aut glutinosis infarcentibus : dico ab iisdem quantitate auctis, aut viscositate, fieri *schirrum hepatis*. Qui cum aliquando partem tantum hepatis occupet, solet per aliquod tempus icterum antecedere. Ejus signa videte in *Riverio*.

§ 5. Evidens est non opus esse venæ sectione in ictero, aut schirrho hepatis, æque ac in multis aliis morbis ; nisi adsit metus inflammationis, & hæmorrhagia aliqua consueta fuerit suppressa.

§ 6. Atqui evidentissimum est, opus esse vomitu, quo hepar & meatus fellei, ventriculi &

& abdominis compressione cogantur excernere materiam obstruentem : & etiam opus esse purgantibus, quæ pleraque educunt per hepar ; cum meatus cholidochus sit præcipuus canalis per quem medicamenta purgantia liquores è sanguine ad intestina derivant ; adeoque ipsis hepar quasi lotum poterit mundificari.

§ 7. Primum ergo vomitorium, idque non lene, est exhibendum ; semel, aut bis. Dein ptisana laxans ex foliis fennæ & sale Tartari, per diem unum aut alterum, est præscribenda : vel pilulæ laxativæ Timæi ; tum vero quavis nocte emulsio. Quæ sit,

℞ Sem. cannab. & aquileg. a. 3 j. sem. dauci sylvestr. 3 j fs. sem. papav. alb. 3 iij. contusis sensim affunde aquæ puræ, vel decoct. rad. graminis 3 vj. colaturæ adde syr. de alth. 3 vj. aquæ theriacal. vel cinnam. 3 j. m.

§ 8. Potus sit serum lactis, aut potius ptisana ex decoct. hordei, sal. prunell. & syr. violar. cum pauxillo aquæ cinnamomi.

§ 9. In quâ ptisanâ assumatur ter indies pulvis. Qui,

℞ Milleped. præparat. crystall. Tartar. a. 3 fs. potest addi saccharum. Loco millepedum utiliter assumuntur lumbrici terrestres præparati, h. e. ficcati ad solem, vel in clibano.

§ 10. Potest utiliter serum lactis clarificati coctione cum foliis & floribus boraginis buglossæ, cichorei, fragarum, & quinque radicum aperientium.

§ 11. Interea tales exhibeantur pilulæ.
Quæ,

℞ Rad. chelidon. maj. aristoloch. long. rub. tinctor. a. 3 fs. rhabarb. 3 j. myrrh. rubr. ster-
coris canini a. 3 ij. chalyb. 3 fs. flor. sulph. 3 j.
croci 3 fs. syrup. è succo prasi q. s. ut fiat
massa, è cujus singulis scrupulis formentur
pilulæ, n° v. vel vi. pro dosi matutinâ, aut
vespertinâ.

§ 12. Millepedes vivi contendantur; vino
Gallico albo (vel rubro, si æger huic non sit
assuetus) affuso: quod ebibitur colatum, &
syrupo violarum, si opus sit, edulcoratum.
Sæpe cum fructu.

§ 13. Qui pilulas non admittunt, iis exhi-
beatur infusum.

℞ Rad. rub. tinctor. apii, ering. dent. leon.
non toto, a. 3 j. fol. hepat. agrimon. fragar.
cum toto scolopend. violar. a. m. j. flor. geni-
stæ, anth. hyperic. sambuc. a. p. ij. sem. aquil-
leg. 3 j. croci 3 j. Tartar. alb. crud. 3 vj. li-
maturæ Mart. 3 ij fs. vini alb. ℞ viij. stent si-
mul per horas 48. exhibe hujus 3 iv. in-
dies.

§ 14. Secretum habetur à multis exhibere
saponem cum lacte.

§ 15. Sed cum morbus hic tunc semper
sit periculosissimus, cum præcedentem vel con-
comitantem habet *hepatis schirrhum* (qui, si
tolli potest, sequentibus aut similibus tolli-
tur;) idcirco, post præmissa ea quæ in icte-
ro valere diximus, foveatur hypochondrium
dextrum

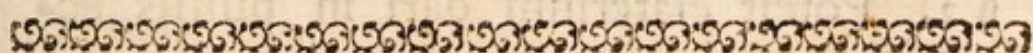
dextrum decocto, quod hunc in modum paratur.

℞ Fol. malvæ, alth. absinth. flor. melilot. chamæm. a. m. j. fol. meliss. chamæpyt. m. ss. fem. fœnugræc. ʒ j ss. coque ex aq. ꝑ iv. adde sub finem vin. alb. ꝑ ij. Cum pannis laneis foveatur latus mane & vesperi calide.

§ 16. Deinde superimponatur empl. ex diachylon cum gummis, & de melilot. composit. a. malaxatis oleo lumbricor. Vel emplastr. de cicuta, cum ammoniaco; vel de ranis, cum Mercurio triplicato.

§ 17. At pro potu optimum est decoctum farsæ & guaiaci; quod mane calidum est hauriendum per multos dies.

§ 18. Si hæc non tollant morbum, debemus ulterius confugere ad Mercurium dulcem, intus exhibendum. Pleraque tamen quæ proferentur infra adversus affectionem *hypocondriacum*, valent & in hoc morbo.

C A P. XXI.

De H Y D R O P E.

§ 1.

RITUR omnis Hydrops, vel (1.) ex eo quod sanguis factus sit nimis viscosus, ut non potuerit serum elabi per vasa sudorifera, vel renalia; Vel (2.) quod hæc vasa sint ob causam aliquam vel comprimentem,

tem, vel oppilantem (ut calculum renum) ut non potuerint serum suum admittere, aut ei transitum dare; Vel (3.) quod multis factis insignibus evacuationibus sanguinis, venæ sectione, &c. motus ejus, ob paucos spiritus, (ex minore ejus copiâ separatos) factus sit adeo debilis, ut non sufficiat sanguini traducendo ad vasa sudorifera eo impetu, qui ad separationem ibi requiritur, quique deberet impedire, ne illa vasa conniveant & coalescant; Vel denique (4.) ex eo quod aliquæ evacuationes consuetæ, vel viæ circulationi necessariæ, sint suppressæ, vel compressæ: unde necesse est, ut ea vasa disrumpantur, quæ liquores satis viscosos recipere possunt, & tamen tenerrima sunt, ut *lymphatica*.

§ 2. Evidens est hunc affectum primo postulare evacuationes per purgantia; inter quæ elaterium in pilulis, & succus radicis ireos vulgaris, vel ebuli, in potionibus, præstant.

§ 3. Potest elaterium dari in pilulis ecphracticis, vel in extracto catholico, à gr. ij. ad v. vel ad plura, incipiendo à minore dosi. Succus ireos dedi sæpius tres uncias, cum unicâ syrupi de rhamno cathartico, vel cum manna, pro unica dosi.

§ 4. Non tamen hîc sufficit unica purgatio: alternis fere diebus debent purgantia repeti. Et, in diebus à purgatione vacuis, in potu, qui exiguus sit, assumatur pulvis, qui

℞ Ciner. genistæ, lim. Martis a. 3 ss. m.
vel qui,

℞ Pulv.

R. Pulv. bufon. sole vel clibano ficcator. ʒj.
Tartar. vitriolat. ʒ fs. m.

§ 5. Proderit usus pilular. quæ fiunt ex
cryftallis argenti foluti in fpiritu Nitri, exhi-
bitis ad gr. iij. vel iv. in ʒj. vel 3 fs. pilul. co-
chiæ maj. vel minoris. Loco cryftallorum ho-
rum dari etiam poteft utiliter Mercurius viri-
dis ; cujus præparationem vide apud *Schrode-*
rum.

§ 6. Omnia diuretica & aperientia propo-
fita adverfus icterum hic conveniunt ; ut & ea
omnia quæ proponuntur adverfus calculum
renum.

§ 7. Inprimis omnia fudorifera hic profi-
cua funt, fi modo fudores moveant ; quare
decoctum ex radice farfæ & ligno guaiaci hic
eft utiliffimum, & omnia antifcorbutica aëria ;
& aromata quædam, folùm ob viscofitatem
feri.

§ 8. Præfertim vero balnea ficca funt uti-
liffima.

§ 9. Fortaffe operæ pretium hîc erit vobis
explicare curam empiricam factam viri hy-
dropici nuper, qui laborabat anafarca & afcite.
Accipiebant ablinthii, rutæ, falviæ, lavendulæ
in anatica proportionem manipulos quinque ;
coquebant ex aquæ fontis congiis aliquot,
additâ falis communis ea quantitate, quæ
fere muriam faceret ; huic immittebant lin-
teum non tenue inter coquendum per ali-
quot tempus ; cui linteo ex aquâ exempto,
infuebant hydropicum, fole capite promi-

nente : eumque ita in lecto imponebant ut sudaret per quinque aut sex horas ; vel usque dum saliva ejus effluerit muriaë similis. Tum hominem linteo exemptum alio lecto calido immittebant, ut per tres quatuorve horas sudaret. Interea vinum Hispanicum degustandum illi præbebant. Secundâ vice decocto adhibebant sterus vaccinum magna quantitate.

§ 10. Plurimum vero profunt purgantia : plurimum etiam, post purgantia, in hoc morbo, necnon in omni eo morbo qui ab infarctu vel viscositate oritur, prodest Mars ; cui addi debent comæ absinthii, abietis, agrimoniæ, rad. curcum. sem. anisi ; uti si

℞ Mart. ʒ iv. summit. abiet. & absinth. a. m. j. centaur. min. flor. sambuc. a. p. ij. cinnamom. ʒ ij. infunde loco calido per sex dies ex vin. alb. Gall. ℥ iv. ad colat. ℥ iij. Exhibeatur cyathus mane, & post meridiem ; succedente deambulatione.

§ 11. Sunt qui bufonem integrum siccatum lumbis alligant. At quamvis ego bufonem ita siccatum, & manu comprehensum, viderim quondam statim sustulisse hæmorrhagiam narium consuetam, quæque nullis aliis remediis, nisi venæ sectioni cedebat ; eum tamen excretionem aucturum vix credo, si solum extus gestetur ; licet id fieri potest.

§ 12. Plurimum prodest prassii decoctum, & marrhubii, ex aqua ferrata, adversus omne genus hydropis.

§ 13. At si hydrops sit particularis, verbi gratiâ, ascites, fere nunquam, & non nisi casu, illi evadunt; cum nullæ sint viæ per quas evacuatio feri extravasati fiat, aut saltem possit sponderi.

§ 14. Et si via facta sit casu, redit tamen morbus; quia causa manet, nempe ruptura vasorum lymphaticorum. Tum enim debet abdomen paracentesi aperiri, & aqua educi; non tota simul, alioquin æger subito peribit ob subitum descensum Diaphragmatis, & viscerum ei annexorum, quæ prius ab aquis sustinebantur. Quantumvis autem feliciter instituta videatur abdominis sectio, ob vasorum tamen rupturam permanentem morbus rediit: adeoque talis hydrops dici debet *incurabilis*.

§ 15. At si hydrops oriatur ab infarctu vasorum sanguiferorum, prohibente ne sanguis ex arteriis liberè redeat per venas, ut fieri posse docet experimentum *Loeweri*; tum purgantia mineralia ob gravitatem suam ac momentum hic debent usurpari semper & sola; ut & Mercurii etiam præparationes.

C A P. XXII.

De Affectione Hypochondriaca.

§ 1.

RITUR hic morbus ex deficiente comminutione chyli & sanguinis in ventriculo, pulmone, & liene. Ventriculo autem colon annunero, quod plus sæpe præstat in hoc morbo quam lien. Nec alius est ortus *Passionis Hystericæ*.

§ 2. Hujus comminutionis defectus producit acidum illud, quod in ventriculo & intestinis hypochondriacorum aliquando observatur. Nihil enim quod perpetuo motu comminuitur accessit; sed id solum quod, motu & comminutione cessante, stagnat, vel adhæret.

§ 3. Tum, si intra cerebrum sanguis minus comminutus incipiat paululum accumulari, tardiusque circulari, partes ab eo expirantes, cum minoris sint impetûs, excitabunt quoque tremores minus vividos & rariores: adeoque melancholicum morbum inducent; postea vero apoplexiam, vel etiam epilepsiam.

§ 4. Deinde vero ob rarius & parcius separatos ex crassiori sanguine spiritus animales,
id

id est, longius intervallum temporis ad feri ex mafsâ tenaci secretionem poscentes, rarius & debilius pulsant cor & arteriæ. Et ob lentorem in ventriculo & colo aepsia, ructus, flatus & borborysmi oriuntur; symptomata prorsus à liene aliena.

§ 5. In pulmone vero difficultas spirandi, & in universo corpore gravitas & lassitudo spontanea; speciatim vero in sinistro hypochondrio dolor, ob distentum aliquando lienem, sæpius ventriculum, & sæpissime colon. Et cum comminutionis chyli defectus adsit, fere semper fæces debent fieri viscidiores, & succedere pigrities alvi; quæ familiaris est hypochondriacis.

§ 6. Notandum est vero omnia hypochondriacorum symptomata posse attribui ventriculo & colo sinistro, præter enormem illam pulsationem, quæ aliquando observata est, quæque potissimum deducenda est ab arteriæ splenicæ oppilatione.

§ 7. Affectio hæc, omnibus suis symptomatis stipata, pendet à ventriculo, colo, pulmone & liene simul; quamvis lien in hoc morbo parvum, aut etiam in sanitate mutandâ aut servandâ, momentum adferat: ut patet ex iis, quibus lien adimitur tuto; (ut aliquando latius ostendam:) sed unum est quod non possum præterire, nempe multa hypochondriacorum & hystericarum symptomata esse *convulsiva*; præsertim illud tam viris quam foeminis commune symptoma, globi videlicet

quasi uteri ascendentis in superius abdomen, pectusque, rectâ ad fauces, hasque, cum suffocationis metu, occupantis. Hi autem motus convulsivi oriuntur à pressione cerebri factâ per arteriolas quasdam sanguinem non satis comminutum ferentes; sed non tantâ tamen pressione, quæ semper impediat refluxum liquidi nervorum, quamvis & hoc sæpe accidat; & in foeminis, potius quam in viris.

§ 8. Denique notatu dignum est, ad affectionem hypochondriacam proprie reduci illam scorbuti speciem quam vulgo *melancholicam frigidam* vocant; *Willisius* vero salino-sulphuream, quia in illâ specie sal ipsi videtur sulphuri prævalere; in quâ ulcera, & eruptiones cutaneæ minime superveniunt, sed præcordiorum anxietas, gravitasque anhelosa, uti videre est in ejus libro *de Scorbuto*. Et sane affectionis hypochondriacæ, hystericæ, & scorbuti melancholici, eadem est prorsus ratio & cura. Nempe,

§ 9. Nisi sanguinis evacuatio aliqua consuetâ & necessaria suppressa ortum morbo dederit, ut defectus menstruorum in foeminis & hæmorrhoidum in viris, omisâ venæ sectione, vomitus ante omnia est provocandus; sic enim fomes subtrahitur morbo. Sæpissime vero foeminis necesse est nullo vino emetico uti; sed sero lactis, aut aqua tepida, affatim haustis, & pennâ gutturi inditâ revocatis: quod feliciter succedit in iis, qui vinum ferre non possunt absque deliquio.

§ 10. Deinde non fortiter purgantibus, sed alvum apertam servantibus, res est gerenda; nam hypochondriaci purgantia fortiora non ferunt.

§ 11. Et denique omnibus utendum est, quæ sive partium pondere, uti Mercurialia, Martialia, & Jovialia; sive partium parvitate, uti diuretica, & antiscorbutica volatilia, quæ comminutionem necessariam chylo & sanguini adferre possunt.

§ 12. Ad primum quod attinet, alvus est apertus servandus *Enematibus*, quæ duplicia hic usurpari debent; alia enim facibus induratis debentur, alia doloribus; utrisque vero utiliter additur vinum infusionis croci metallorum.

§ 13. Clyster pro facibus lentis educendis fiat ex urinâ hominis sani vinum bibentis; vel aqua cujus ℞ j. incocta sit colocynth. 3 j. aut fol. fennæ 3 ss. addendo colaturæ electuariis è baccis lauri 3 j. sal. gem. 3 ss. At pro doloribus sedandis fiat ex decocto radicum liliorum alborum, foliorum malvarum florum verbasci & chamæmilli; cujus colaturæ ℞ ss. addatur olei hyperici 3 j. electuarii catholici aut lenitivi 3 j ss. Aliquando clyster ex solo oleo olivarum aut lini, aut chamæmilli, cum drachmâ salis gemmæ, aut fessquidrachmâ, utrique scopo satisfecit. Talis autem clyster 3 vj. non debet excedere. Etiam jus pisorum ad ℞ j. injectum prodest.

§ 14. Multa hic fomenta commendantur & adhibentur ad dolorem *Splenicum*, ut vocant, qui tamen frequentius est *Colicus*, five *Hystericus*. At ego vobis commendo ante alia emplastrum antihystericum, vel de galbano, simplex, vel cum tacamahac, applicandum toto sinistro hypochondrio & umbilico. Cavete vero ne loco antihysterici vesicatorium applicetur, ut factum est cuidam foeminae nobili apud nos.

§ 15. Interea, sed raro, purgante est utendum: Ego vobis eam potionem commendo, Quæ,

℞ Passular. min. s. Corinth. ʒ j. contunde ad consistentiam pultis fere, & tam coque ex aqua purissima ℥ j ss. ad colatur. ℥ j. in quâ calidâ infunde per noctem fol. fenn. ʒ ss. sal. Tartar. 3 j. flor. melilot. p. ij. colaturæ ʒ iv. dentur mane pro dosi. Si minus pro voto purgaverit, tantundem post meridiem potest exhiberi.

§ 16. Verum sæpissime in hoc affectu pilulæ purgantes adhibendæ sunt hypochondriacis, propter duritiem ventris. Ex pilulis dentur pil. extract. catholic. aut (quæ præstant) ecphrætic. *Edinburg.* gr. xxv. aut stomachicarum cum gumm. secundum *Pharmacop. Lond.* ʒ j. cum granis quatuor vel quinque diagrydii; & tum non opus est regime.

§ 17. Post purgationem primam, vel secundam chalybs est exhibendus. In quem finem

finem valde proderit *infusio amara Loweri.*

Quæ est,

℞ Summit. absinth. centaur. minor. a. pug. iij.
femin. card. bened. 3vj. rad. gentian. 3j ss.
(loco gentianæ vero semper sumite corticem
Peruvianum) limatur. Mart. 3vj. macerentur
per dies quatuordecim ex aq. lactis Alexit.
℞ iij. aq. absinth. minus composita, secund,
Pharmac. Lond. ℞ j. spir. absinth. minus com-
posit. secundum eandem ℞ j ss. agitetur vas
ter quaterve quotidie : & infusio tantum co-
letur tempore usûs. Pro dosi cochlearia iv. vel
vj. mane, jejuno ventriculo. Aqua vero lactis
alexiterii sic fiat. ℞ Fol. ulmaria, cardui ben.
galang. a. m. vj. mentha, absinth. a. m. v. ru-
ta m. iij. angelic. m. ij. contusis & incisis af-
funde lactis recentis congios iij. & destilla or-
ganis communibus. Hujus infusionis Lowe-
rianæ usus debet esse saltem per mensem per-
petuus.

§ 18. At si passio sit potius *hysterica*, alvuf-
que admodum adstricta, & vigiliæ urgeant, &
fluxus mensium levissimâ de causâ quovis fere
quatrIduo vel octIduo recurrat ; tum elixir
proprietas exhibeatur mane, & sub noctem ca-
piat ægra pilulas : Quæ sint,

℞ Galban. myrrh. a. 3 ss. sal. absinth. gr. vj.
laudan. gr. ss. elix. propriet. q. s. ut fiat massa
pilularis, è quâ formentur pilulæ, n° vij. pro
dosi : sed alternis noctibus omittatur lauda-
num,

§ 19. Et quoniam plerumque hysterica vinum ferre non possunt, idcirco potus debet esse vel serum lactis (nisi prohibeat inflammatio hypochondriorum) vel cerevisia leptomera in quâ infusa sint ea quæ diuresin movere possunt, vel viscida solvere.

§ 20. Fiat ergo per infusionem cerevisiæ medicata.

℞ Cerevis. leptomer. ℥ xlvij. rad. brusci. filicis, ering. ononid. rub. tinct. a. 3 j. fol. agrim. marrhub. nasturt. aquatic. violar. fragar. cum toto, a. m. j. flor. salviæ & anth. a. p. ij. milleped. viv. n° cxx. cinnam. granor. paradisi. a. 3 j. simul infundantur per tres dies. Si ægrota non possit eam pro omni potu haurire, haustum tamen ejus ebibat ter indies.

§ 21. Finito usu pilularum, quibus dixi laudanum admiscendum, exhibeantur hæ quæ sequantur :

℞ Castor. gum. ammoniac. sagapen. sal. Tartar. a. 3 j. chalyb. 3 j. sal. volatil. succin. 3 ss. tinct. cast. vel elix. proprietat. sine acido q. s. ut fiat massa pilularis formanda in xl. pilulas. Pro dosi sumat quatuor, quinque, vel sex, hora somni.

§ 22. At si vir, non foemina, laborat, tum hæ quoque pilulæ conveniunt.

℞ Mart. cum acido præpar. secundum *Pharmacop. Lond.* 3 j. (licet hîc præferri debeat Mars sine acido, vel aceto, præpar.) rad. gentian. elect. ocul. cancror. præparat. corall. rubr. præparat.

præparat. a. 3 j. sal. absinth. 3 ij. fyr. chalybeat. q. s. ut fiat massa pilularis; è cujus drachmis singulis fiant pil. xx. quarum quinque, vel septem, sint pro dosi matutinâ, superambu-
lando.

§ 23. Syrupus autem ille chalybeatus fit ex Mart. 3 j. nucis mosch. & caryophyll. a. 3 ij ss. macerat. in vini albi Gallici, aut Rhenani, ℥ ss. per duas aut tres septimanas. Tinctura clara, sine ebullitione, redigatur in syrupum; additâ duplâ quantitate sacchari albissimi.

§ 24. Horum omnium vices suppleant aquæ chalybeatæ, & equitatio, vel deambulatio.

§ 25. Præscripta adolescenti quindecim annorum, emaciato, affectione hypochondriacâ enormi laboranti per duos annos, vidi sequentia cum successu.

§ 26. Primo, vomitorium: nempe,

& Summitat. centauri min. m. ij. coq. ex aq. fontan. ℥ iiij. ad ℥ ij. cujus uncias quatuor cum vini emetici 3 ij. & oxymell. scillit. 3 j. mane jejunus hauriebat, & superbibebat post semihoram feri lactis, partitis vicibus, libras duas, quas gulæ intrusas removebat. Dein tantundem sumebat decocti vini, oxymell. & feri. Post octo dies idem vomitorium repetebatur.

§ 27. Diebus quibus non vomebat, assumebat pilulas: Quæ,

& Gum. ammoniac. myrrh. sagapen. a. gr. vj. sal. absinth. gr. iv. sal. volat. succin. gr. ij. elix.

elix. proprietat. q. s. ut fiat pil. vii. pro dosi vespertinâ alternis noctibus.

§ 28. Tales doses assumpsit decem. Et cum melius se haberet, sed non optime, cepit per tres noctes continuas Mercurii dulcis grana septem. Et post tertiam vicem purgatus est, mane sequenti, ope pilul. ecphractic. cum aculeo; quarum ℥ j. diagrid. gr. v. addebantur. Mercurius ab eo bis eo ritu est assumptus, interpositâ purgatione.

§ 29. Et postea quotidie per dies viginti bibebat mane decoctum amarum sine sennâ: aut aliquando decoctum simplex. Quod erat,

℞ Flor. chamæmil. pug. ij. aq. puræ ℥ viij. coq. ad ℥ iv. pro dosi: convaluit.

§ 30. Proderit, quia profuit, contra nauseam & inflammationem hypochondriorum cum dolore, infusio hæc.

℞ Rad. imperat. ℥ ij. raphan. rustican. ℥ j ss. fol. menth. puleg. betonic. summit. centaur. min. flor. chamæm. a. m. j. rad. galang. ℥ ss. zinziber. alb. ℥ ij. macis ℥ ij. cort. aurantior. siccor. ℥ iij. chalyb. præparat. ℥ viij. Merc. ℥ viij. infunde in vini Hispanici libris octo: post infusionem novem dierum detur jejuno stomacho haustus trium unciarum mane, & totidem horâ quintâ post meridiem. Convaluit.

§ 31. At memini quoq; me sequentia cum optato successu præscripsisse juveni egregio, qui cum magnâ laude philosophiam & mathesin excolens, tandem hypochondriacus evasit, pallefcens, meditabundus, meticulosus,

ticulofus, & de vitâ desperans, dolore, ut credebatur, splenis vexatus, emaciatus, & tandem affectione vertiginosâ, nausâ, ructibus acidis, & tinnitu aurium, & cordis palpitatione turbatus.

§ 32. Primum purgabatur pilulis: Quæ fuerunt hæ :

℞ Mass. pilul. cephraëtic. cum aculeo 3 fs. gum. ammon. myrrh. sal. Tartar. a. 3 j fs. aloes gr. xii. elixir. propriet. q. s. & fiat massa : è quâ formentur pil. n° xxv. Dosis unica sint pilulæ octo.

§ 33. Deinde quâvis nocte, post assumptas omnes purgantes pilulas, assumebat aliquando quinque, aliquando septem, sequentium : Quæ,

℞ Myrrh. rubr. castor. gum. ammoniac. succin. subtiliter pulverisati a. 3 j. pulv. rad. valerian. sylvest. 3 j fs. cort. Peruv. elect. pulveris. & limatur. Mart. a. 3 iij. sal. Tartar. 3 fs. sal. volat. succin. 3 j. laudan. in aquâ theriac. solut. gr. vj. conserv. flor. borag. 3 fs. syrup. de stœchad. vel si desit, artemisiæ, q. s. ut fiat massa : è cujus singulis drachmis fiant pilul. xv.

§ 34. Olfaciebat sæpe spiritum sal. armoniac. & pulverem etiam assumebat præterea semel bis quotidie : Qui talis erat :

℞ Ocul. cancror. corall. rubr. præparat. 3 j. corn. cerv. & eboris ust. a. 3 j. sacchar. perlat. ad pondus omnium. F. pulvis dividendus in doses xv. Convaluit.

C A P. XXIII.

De S C O R B U T O.

§ 1. O C O Scorbuticos ; Primò, Qui laborant *rubore, pruritu,* & *putredine gingivarum,* cum *vacillatione dentium,* ita ut *facili frictu sanguis erumpat.*

Secundò, *Maculis,* primò rubris, deinde lividis & nigricantibus, crura occupantibus, cum lassitudine insolitâ. Tertiò, *Arenulis* rubris, & friabilibus, in imâ urinâ subsidentibus, ita ut *urina sit instar lixivii.* Quartò, *Pulsu inæquali,* ex debili & formicante statim magno. Quintò, *Dolore vago ;* unde arthritidis scorbutica vaga, & odontalgia incerta. Sextò, *Phlogosi* totius corporis & *factore oris.* Septimò, *Alvi fluxu* omnis generis, scilicet, aut cum, aut sine sanguine.

§ 2. Horum symptomatum causa est *intima dimotio sanguinis ;* cujus dimotionis naturam aliqui non bene intelligentes, vocarunt febrium causam universalem, sub nomine *turbatæ sanguinis mixturæ.* Nam cum dimotio sanguinis intima sit solutio partium in ea, quarum vis, & remotio, ex aliarum vicinia, fiet, ut secretiones extent alicubi solito majores, ob plures particulas debitæ molis factas, per divisionem
illam,

lam, particulas, ut per emissaria secernentiæ possint elabi: fiet etiam ut sanguis ipse erumpat facilius; cum in statu sano vix ulla pars rubra ita sit sejuncta, ut non aliququaliter cohareat alteri, sive rubræ, sive non rubræ; divisione autem, & solutione majore factâ, divellatur; adeoque elabi possit una, quæ duæ elabi non poterant.

§ 3. Verùm sanguis ita solutus necessario occupet plus spatii, adeoque intra cerebrum nervos plus solito premit: unde minor derivatio liquidi per eos ad cor & musculos: ergo pulsus debilis, & ad motum impotentia. Et cum motus sanguinis langueat eo magis quo longius à corde recedit, idcirco eâ ratione languebit motus circa crura, & fient varices in fibris; titubabunt genua, cum pedum intumescencia sub noctem. Ob diminutum quoque motum, impetu cordis languente, fiet ut maculæ rubræ invadant, sanguinis parte rubrâ & fibrosâ subsistente: paululum in capillaribus cutaneis à corde remotioribus, id est, in cruribus extremis subsistente.

§ 4. Subsistente verò, & extravasato, & sic putrescente sanguine, ob nimis distenta vel rupta vasa circa fauces & gingivas, fit ut *oris fætor* infestet: quod idem contingere potest ob subsistentem sanguinem in pulmonibus; atque inde respiratio difficilis. Unde etiam per totum corpus sentitur phlogosis.

§ 5. Non potest vero illa dimotio diu protrahi & durare, quin *erratica*, id est, *scorbutica febris*, superveniat : & partes dimotæ novas coalitiones & compositiones ineant ; unde dolores incerti à partibus incertâ lege se implicantibus in iis locis, ubi vis motuum est minima, hoc est, circa articulos : unde *arthritidis vaga scorbutica* ; cui semper adest tumor circa articulos dolentes. Nam si intra cerebrum hoc etiam fiat, oritur *lethargus scorbuticus*.

§ 6. Dico circa articulos esse minimam vim motûs, verbi gratiâ, respectu virium quæ vigent in locis intermediis, sive internodiis ; quia ibi minima est compressio, compage illic necessario laxâ spatium ossibus circa articulos convertendis præbente.

§ 7. Denique arenulæ illæ rubræ, sive urinæ color lixiviosus, argumentum est solutionis & dimotionis intimæ effectûs.

§ 8. Adeo ut scorbutus recte definiatur, intima dimotio sanguinis ; sive, *texturæ sanguinis ultimæ mutatio generalis* ; vel *cohesio partium ultimæ compositionis mutata*.

§ 9. Non opus est vobis explicare prolixè cur scorbuticis non conveniat venæ sectio, cum intima hæc sanguinis dimotio faciliè possit ortum ducere à venæ sectione, quæ cum relinquat sanguinem in vasis minus constrictam, opportunitatem dare potest omnibus minutis fere particulis, saltem ultimæ compositionis, se in motum & libertatem asserendi.

rendi. Et si particulæ sanguinis habeant vires respectu aliquarum *centripetas*, respectu vero aliarum *centrifugas*, hoc est, si potentes quædam & universales causæ sint, quæ eas perpetuo conentur impellere versus unas, & removere ab aliis (uti videmus causas aliquas esse universales quæ conantur pellere versus centrum terræ, aliasque quæ conantur removere à centro terræ versus summum) tum hæc dimotio intima post sanguinem missum, & relictum in vasibus minus constrictum, facilius potest contingere; quia ea causa vires motuum à corde & in arteriis, per sanguinem venæ sectione ablatum diminutæ, possunt fieri minores viribus per causas illas alias communicatis: & sic hæ affectum tandem sortiri possunt.

§ 10. Sermo nunc est de calidiore, ut loquuntur, scorbuti specie, quam *Willisius* sulphureo-salinam vocat; hæc enim species sola vere scorbutus dici debet, si velimus scorbutum esse morbum ab affectione hypochondriaca diversum.

§ 11. Quare omisâ venæ sectione affirmo lac recens, & à coagulationis periculo vindicatum per tabellas rosatas, aut saccharum perlatum, esse remedium scorbuticis utilissimum, ubi scorbutus invaluit, aut ætate crevit; dietam intelligo ex lacte.

§ 12. At si quid prohibeat lactis usum, vel si minus videatur prodesse usurpatum, *dieta chalybeata*, adjunctis adstringentibus & an-

tis scorbuticis quæ temperata & fixa vocantur, & præsertim si lipothymia, fluxus, aut respiratio difficilis urgeat.

§ 13. At si dolores incerti, sive arthritidis vaga scorbutica, id est, novæ & insolitæ combinationes succedant dimotioni priori, tunc post purgationem levem diæta ex farsa vel guaiaco aquâ incoctis adhibenda erit.

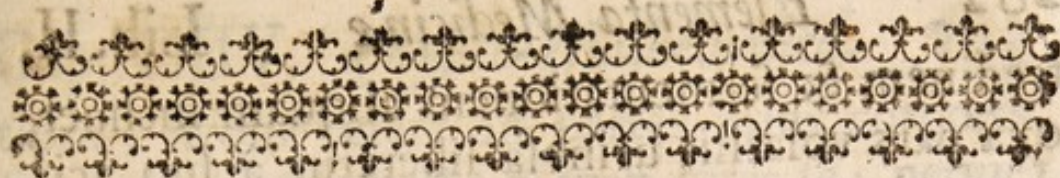
§ 14. Verum si nullo, vel paucis scorbuti signis præcedentibus, subitò, vel à causa manifesta, invadant illi dolores; tum arthritidis vaga scorbutica non debet appellari, sed *rheumatismus*: quod ex hujus curatione facillè dignoscimus; cum in rheumatismo sanguis necessario, & sæpius magnâ copiâ, debeat & possit tuto detrahi; secus ac in scorbutico, aut in symptomate scorbutico.

§ 15. Quoad cætera, curatio rheumatismi convenit cum curatione scorbuti: nempe in rheumatismo oportet etiam purgare, sed sæpius quàm in scorbutico; & in utroque morbo oportet adhibere diætam lacteam, si decoctum lignorum minus profit.

§ 16. Nam succi illi antiscorbutici etiam profunt, ubi quodvis prodest.

§ 17. Verum nihil æque, post lacteam, chalybeatam, aut è lignorum decoctis tutam diætam, proficuum est & expeditum (lactea diæta non excepta, quæ ubi convenit expeditior est chalybeatâ) ac transfusio sanguinis ex animali sano in animal scorbuticum.

C A P. XXIV.

De C A L C U L O.

§ 1.

MNES recentiores consen-
tiunt in explicandâ calculi
generatione per coagulatio-
nem salis volatilis urinosi
cum sale acido viscoso. Do-
cent itaque, quod, quamdiu urina est natu-
raliter constituta, sal ejus volatile urinosum
semper & sufficienter unitum est acido con-
gruo, eoque saturatum, adeò, ut acidum tali
urinæ admistum nullam amplius excitare po-
test coagulationem; idque illi confirmant ex-
emplo stranguriæ, in quâ urina cum dolore
ob aciditatem admistam emittitur, sed gutta-
tim, non tamen coagulatur, quia sal volatile
prius fuerat saturatum acido.

§ 2. Obiter adnotandum est, urinam
quidem tum non coagulari, sed stranguriam
omnem non oriri ab aciditate, verum ab
omni stimulante, & sic ab acido quatenus
est *stimulus*; nulla enim stimulant præter a-
cida.

§ 3. Sed ut redeamus ad recentiores; ali-
quando fit, ut urina in renibus, ex illorum
sententiâ, vi fermenti viscosi illic, vel naturâ,
vel diætâ, vel stomachi vitio prognati, pu-
tredinem

tredinem & fermentationem aliquam inchoet; quâ pars volatilis urinosa liberetur à suo acido; adeoque tum poterit illa peregrino acido imprægnari, & sic coagulari; unde initium calculi in renibus.

§ 4. Sed aliter sentio; nam primo, dum nulla puto esse fermenta in humano corpore, nulla etiam puto esse in renibus: Nec, ut urina putrescat, aliâ re opus est, quam quod extra corpus humanum quæ in renibus non obstructis non invenitur; hîc enim obstructionis causa est calculus ipse nascens, cum urinæ naturaliter constitutæ sal volatile sit saturatum acido congruo; ergò quamvis ab eo liberetur, tamen accedente novo acido tantum poterit saturari, nec amplius, quam prius fuerat saturatum, & sic coagulatio non alia fiet, quam antea fuerat: Præterquam, quod tota hæc coagulatio nil effert nobis præter sal armoniacum, non vero calculum humanum, longissime diversum ab illo sale. Non puto opus esse, ut vobis dicam sanguinem aut secreta è sanguine, intra corpus non fermentari, aut saltem non fieri separationem in corpore salis volatilis urinosi & acidi fixi, talis, qualis in chymicis laboratoriis fit: adeoque non posse calculum fieri eo modo quo volunt recentiores.

§ 5. Debemus ergo reminisci, urinam componi ex sale marino communi, vel illi simili, aqua pura, & terra, id est, corpore quodam solido & duro, partiumque valde cohærentium;

tium ; neque refert an partes istius corporis sint unius aut diversæ naturæ inter se ; neque refert, cujus sint naturæ, modo satis duræ sint & cohærentes. Deinde adnotari debet calculosos plerumque etiam esse podagricos, & sæpe asthmaticos. Tertiò, nimium usum casei semper fere dolorem nephriticum ab obstructuente calculo producere. Quartò, qui bene nec coquunt, nec stomacho valent, facile fieri calculosos, & nullos fere calculosos stomacho valentes ; adeoque cibos non satis comminuere, sed chylum in iis generari viscidum.

§ 6. Ex hisce sequitur, *calculum* esse aggeriem plurium partium urinæ durarum, sive liquore viscido unitarum, sive canaliculi renalis angustia coarctarum, & variis crustis constantem.

§ 7. Quippè cum in sanguine naturaliter contineantur partes duræ ex cibo & potu separatæ, & hæ cæteris sint graviores, debent ad locos minimi motûs deponi, nempe circa articulos, in podagra, vesicam felleam aliquando ; sed quia plures sint canaliculi renum, quam radices vesicæ felleæ, sæpius deponentur in canaliculis renalibus. Nam licet in cerebro etiam minima vis motûs sit, ad id tamen facilius partes viscosæ deferuntur, quæ non sunt adeo graves ac eæ, quæ proprie dicuntur *duræ*. Hinc fit ut, pluribus particulis duris inter canaliculum angustum & compressum hærentibus, crusta fiat respon-

dens figuræ loci ; adeoque rotunditatem aliquam ferens. Hic *nucleus* tandem, rupto canaliculo, ob magnitudinem & gravitudinem suam excidens in pelvem renalem, primo urinam cruentam, ob dilationem canalis secretorii rubram & crassiorem sanguinis partem tunc admittentis, efficit. Deinde, si ulli parti pelvis adhæreat tamdiu, donec novæ crustæ superinducantur satis numerosæ, ut ureteres non possint ingredi, aut saltem non facile pertransire, caculum renalem *cum dolore nephritico* constituit.

§ 8. Adnotatione tamen dignum est, crustas calculi humani esse sibi invicem parallelas, sed non horizonti : adeoque licet gravitas partium ipsius primæ compositionis (hoc est, quæ primo sunt aggregatæ) effecerit, ut earum multæ confluerent ad inferiores corporis partes potius quam ad superiores ; eam tamen gravitatem non fuisse causam coalitionis calculorum in talem figuram ; alioquin omnes crustæ calculorum essent horizonti parallelæ. Quod vidimus sedimento illo, quod propriâ gravitate decidit ad fundum aquæ turbidæ ; in quo partes omnes ejusdem gravitatis sunt æqualiter remotæ à centro terræ, & sic horizonti parallelæ, quia propria gravitate deciderunt, quæ in singulis est æqualis.

§ 9. At contrarium fit in calculo humano, adeo, ut hæc differentia provenire debeat à causa quadam, quâ quædam corpora
ad

ad alia impellantur, postquam ad determinatam distantiam fuerint adducta: quâ fit, ut citra gravitatis leges partes illæ duræ non se extendant supra partes infimas in eadem à centro terræ distantia, sed quaquaversum se uniant, in eadem distantia à centro, crustæ primum factæ, quantum loci figura permittit.

§ 10. Ex hac explicatione formationis calculi sequitur, debere in calculo humano (aut cujusvis animalis) ea omnia reperiri, cum chymicè examinatur, quæ ab urina eodem modo tractata possint obtineri; non vero majorem portionem acidi respectu aliorum salium, ut fieri deberet si calculus formaretur à coagulatione inducta à peregrino acido, & *plusquam* saturante urinosum volatile. Nam si præter morem non saturaret, urina maneret sui similis absque coagulatione calculosa. Et sane videmus non obtineri à calculo humano, majorem portionem acidi fixi vel coagulantis, quam ab urinâ ipsâ.

§ 11. Hinc etiam sequitur calculum humanum æque valere adversus morbos plurimos, ac quosvis alios lapides in aliis animalibus genitos (cum illi omnes eodem modo fiant, & ex iisdem) aliisque præter renes & vesicam partibus contentos.

§ 12. Meâ tamen sententiâ neque calculi, neque lapides animalis, sunt adhibendi in pulvere, vel substantia, adversus illos morbos, per quos sedimenta dura & solida in articulos

ticulos & cavitates deponuntur ; nec illi quâvis de causa in substantia sunt porrigendi iis hominibus, qui hæreditario jure calculo vel arthritide fruuntur ; iis enim vel ipsum serum sanguinis partium durarum & cohærentium proportionem nimis magnam habet ; vel canaliculi renales nimis angusti sunt, vel natura nimis pauci ; vel etiam in *Adami* testibus animalicula istos homines exhibitura calculo renum aliququaliter nascente laborabant.

§ 13. Signum calculi crescentis est imminuta mictio per certa intervalla ; quamvis, cathetere immisso, aliisque signis, constet vesicam esse vacuum. Nam dum incipiunt aliqui renum canaliculi obstrui aut comprimi, minus spatium sero secernendo conceditur ; nisi, quod raro fit, alii canaliculi, alterius forte renis, eodem tempore magis dilatentur : adeoque serum, minus excretum per vias urinæ, in alias partes defertur ; & in partibus minus motis, & magis laxis, deponit sedimentum suum crustosum ; arthritidemque facit & nephritidem eodem modo & tempore.

§ 14. Cum etiam canaliculi renum sint sensiles membranulæ, non possunt non summum dolorem inferre plus æquo dilatatæ. Ergo *dolor* ille refluxum validum, per nervos versus cerebrum, efficit, sive constituit ; unde major derivatio & delapsus liquidi nervosi in nervos confluentes, cum nervis ad renes disper-

dispersis : & sic necessario major defluxus spirituum nervorum in stomachum ; adeoque ejus partis contractio major, & sic vomitus, vel nausea, uti observamus quotidie nephriticos tempore paroxysmi vomitu infestari. Itaque *ischuria*, quæ semper est affectus calculi renalis, præcipue in utroque rene, & fere nunquam ab alia causa pendens, tollitur iisdem remediis, quibus calculi parvi adhuc & parvam concretionem nati comminuuntur, & foras eliminantur.

§ 15. Alia vero est cura *paroxysmi*, doloris nephritici & ischuriæ renalis, alia *extra paroxysmum*. Nos à paroxysmo ordiemur, oblatis solum iis, qua mihi usus probavit. Ergo si æger sit ætatis florentis & robustus, sanguis è brachio mittatur ; sic enim dolor, quem vocant symptoma urgens, minuitur, & sitis & vomitio. Deinde enemata injiciantur, admisto vino emetico, & terebinth. ad ʒ ss. vel ʒvj. additâ. Enema vero sæpius injiciatur, bis terve uno die. Detur per os etiam sal absinthii & succus limonum ; & si id minus præstat, adde laudani gr. i. vel mixturam ex aqua menth. & flor. chamæmill. a. ʒj ss. aq. cinnam. cum vino ʒ ss. sal. Tartari ʒ ss. laudan. gr. iij. syr. de alth. vel violar. ʒj. exhibe cochleatim quavis hora, donec dolor cesset, vel somnus obrepit.

§ 16. Multa solent præscribi fomenta, cepithemata, & unguenta : sed iis omnibus præstat

stat balneum ex aqua dulci tepidum, alvo prius enemate aperta. Dum æger in balneo sedet, exhibeatur decoctum chamæmilli in aqua dulci factum; tamdiu autem coquantur flores, novis semper additis, donec aqua fiat falsa prorsus; cui haustui additur pulveris millepedum, vel lumbricorum siccatorum scrupulus, vel dimidia drachma 3 ss. Sedeat in balneo per dimidium horæ; & tum in lecto impositus lene sudorificum hauriat, id enim diureticam tacite evadit; & si sudores moveat, ferum & dolores minuet.

§ 17. Si nullæ fere prodeant arenulæ, & ex dolore fixo & magno, & sensu gravitatis, credibile sit, *calculum esse solito majorem*, vomitorium ex vino emetico debet exhiberi post balneum frustra tentatum; concussione enim ab emetico inductâ, & contractione violentâ, & frequenti, musculorum abdominis inter vomendum, fieri potest, ut de loco deturbetur calculus, etiam ureteris initio inhærens, excutiat, & relabatur. Ad quod etiam obtinendum prodest interiores corporis partes sursum tollere, ac ventrem in sublimi caputque in imo ponere. Aut si vomitorium non possit tutò exhiberi, aut exhibitum minus profuerit, ad purgantia nos conferre decet. Ea autem debent quantitate minimâ exhiberi, ne evomitentur; ægris nausea fere semper in hoc casu laborantibus.

§ 18. Quare ea omnia quæ parva quantitate purgant, exhibeantur, nempe vel pilulæ cum elaterio, vel pulvis cum diagridio; talis enim pulvis præcipue convenit.

℞ Mercur. dulc. 3 fs. resin. jalap. gr. xij. trochisc. alhand. gr. x. milleped. præparat. gr. vj. m. detur cum syrupo de rhamn. ad 3 j. vel electuario è succo rosarum 3 j. & syrup. violar. q. s. m. f. bolus dividendus in duas partes, quarum primâ sumptâ, secundam post horam assumat.

§ 19. Post purgationem talis exhibeatur pulvis ex haustu vini Rhenani, vel Gallici alb. possitet.

℞ Lumbric. præparat. 3 j. sal. Tartar. 3 fs. sal. succini volat. gr. v. debet hic, aut similis, exhiberi in tempore paroxysmi.

§ 20. Nota vero, multa posse tempore paroxysmi adhiberi pro præsentî remedio, quæ extra eum non proderint ad præcautionem adhibuisse.

§ 21. Quare pro curatione *extra paroxysmum* adnotetur, observatum sæpius esse, nimium usum diureticorum malum sæpe augere; præsertim cum lapidea & terrea fere pro diureticis adhibentur, quæ accrescendo, calculos, morbumque, augment. Quare diuretica potius mineralia conveniunt, viz. ex chalybe aquæ medicatæ, utpote quæ gravitate suâ impediuntur nimia, quo minus in crustas abeant horizonti parallelas, quales sunt calculorum crustæ; unde illæ aquæ chalybeatæ

lybeatæ purgantes plurimum profunt calculosis.

§ 22. Semper autem cavendum est, ne calculi sint nimis diu concreti in moleculas nimis magnas, ut prius monui. Plus tamen possunt aquæ medicatæ epotæ in quibus sal natri antiquorum, sive sal sali Tartari simile, abundat, quales sunt Spadanæ, Borbonianæ apud Gallos, & apud Scotos Moffetanæ; quarumque similes confici possunt dissolutione salis Tartari & salis succini volatilis, cum sale armoniaco volatili, in magna quantitate aquæ fontanæ.

§ 23. Non tamen putandum est, has ideo prodesse, quod acidum tollant; idem enim præstant & acida: sed cum, ob alias rationes, hæc non convenient sanitati, idcirco cautè adhibenda sunt; quamvis experientia & ratio ostendit, acida omnia esse diuretica, & calculum comminuere.

§ 24. At cum paroxysmus infestat, nec tamen opportunitas aquarum mineralium sese offert, nil est præstantius omni genere terebinthinæ: quam in pilulas coactam, vel potius in bolos redactam, absque coctione ad drachmam dimidiam, quotidie devorandam commendando cum syrupo violarum, vel dialth. superbibendo haustum decocti florum malvæ.

§ 25. *Harvæus*, autor circulationis, se liberavit dolore nephritico, assumptâ magnâ quantitate laudani liquidi; unde excrevit calculos ingentes inter dormiendum.

§ 26. Deinde lac sit pro potu ; modo admistâ aquâ hordei, cum pauxillo sacchari, vindicetur à coagulatione, & alvus libera servetur ope enematis. Non possum vero meliorem afferre rationem, cum lac calculosis opituletur, quàm quod idem compertum sit præ omnibus aliis opitulari *arthriticis* ; quorum symptomata eadem sunt cum symptomatibus calculosorum, habitâ solùm ratione loci affecti.

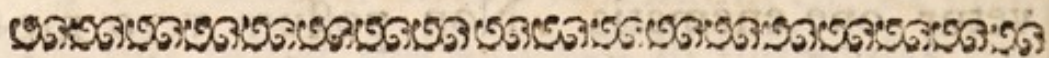
§ 27. *Podagricis* vero (quoniam de iis jam incidit sermo) præter lacteam diætam, sola possunt remedia Lui Venereæ inveteratæ dicata, scilicet, salivatio per Mercurium dulcem excitata, & per viginti dies protracta ; & diætâ ex decoctis lignor. guaiaci & sassaphras, vel sarsæ, ad mensem usque continuata, prodesse.

§ 28. *Specificæ* alia in hisce affectionibus apud scriptores sunt innumera, & nullius pretii, quamvis carissima. Quibus relictis, antequam ad nimium urinæ profluvium procedamus, dabitur specificum peculiare pro calculo renum & vesicæ : nempe in paroxysmo violenter injiciatur clyster, qui

℞ Decoct. pro clyster. ʒ viij. in quo solve elect. lenit. ʒ j. vin. emet. ol. chamæm. a. ʒ vj. m. f. clyster. Et post redditum enema, exhibe ol. terebinth. ætherial. ʒ j ss. laud. liq. ʒ j. mell. opt. ʒ iij. dissolve in vin. alb. Gall. ʒ iv. pro haustu. Post paroxysmum capiat singulis mensibus per octo dies mane jejuno stomacho ol. æther. terebinth. ʒ ss. mellis ʒ j. eodem modo quo

quo ante exhibitum fuit : & impedit paroxysmum. Sæpe probatum est.

C A P. XXV.

De D I A B E T E.

§ 1.

U M ergo suppressionem urinae vitio renum exortam tradiderimus, superest ut urinae nimium profluvium, sive *Diabetem*, explicemus, quod paucis fiet.

§ 2. Notum nunc est, ut opinor, tale profluvium non posse fieri, quin, ob serum nimis attenuatum, aut sudorifera vasa nimis constricta; aut canaliculos renum nimis dilatatos; unde serum, cujuscunque figuræ partibus constans, secernatur nimia quantitate in renibus.

§ 3. Adeoque, nisi sudor vel transpiratio cohibita causa morbi fuerint, (quo casu sudorifera morbum tollunt) debent omnia adstringentia, quæ, pondere, arterias canaliculis renalibus intertextas extendunt, & canaliculos ipsos comprimunt; & omnia narcotica, ob similem rationem; & denique quæcunque plurimum feri partium majorem cohesionem sunt conciliantia, adhiberi: id est, omnia viscosa, mucilaginosa & sanguinis nimium profluvium sistentia, qualia à nobis ante tradita sunt.

C A P. XXVI.

De Gonorrhœa Gallica.

§ 1.

GONORRHOEA vera, & non virulenta, quæ est veri & sinceri seminis profusio, eodem modo curatur, quo aliæ excretionis liquorum laudabilium, & præcipue sanguinis. Præsertim verò ei conducit pulvis ad casum *Pharmacopœiæ Bateanæ* ex terra sigillata, mumia, sperm. ceti, rheo, & sanguine draconis conflatus.

§ 2. *Gallica* vero est ulcus internum penis aut prostatarum. Signum infallibile est congressus cum puella, & debilitas nulla insequens in lumbis. Quæ debilitas semper insequitur *Gonorrhœam non virulentam*, quam veteres vocabant *tabem Dorsalem*.

§ 3. In *virulenta* plerumque ardor urinae adest; & tum vocatur à Gallis *Chaudépisse*: aliquando convulsio penis, quam Galli appellant *une corde*; aliquando color excreti viridescit, vel admodum flavescit; sed hæc notæ sunt omnibus.

§ 4. Cura est longa apud multos medicos. Nempe fere omnes, iique maximi nominis, practici, commendant longum usum clysterum, inter quos est *Sydenhamius*, & emul-

sionem quavis nocte reiterandam. Iidem etiam injectiones in penem commendant, præsertim vero Galli, & chirurgi, ex succis mucilaginosarum plantarum, earumque decoctis cum melle rosato, vel aloe, vel trochiscis rhasis, vel laudano admixto.

§ 5. Sed hi omnes errant; nec enim profunt clysteres, nec injectiones in penem: immo hæc plurimum obsunt, & carunculis ortum plerumque præbent. Emulsiones verò profunt; sed solis pharmacopolis: aqua verò Quercetani, sive Terebinthinata *Pharmacopœiæ Londinensis* tantopere ab *Ettmullero*, post alios, laudata, est prorsus noxia. Laudatur enim quia partem roborat & adstringit exsiccando; noxia tamen est revera, ob eam rationem, quam postea, cum loquemur de pilulis adstringentibus, in fine gonorrhœæ adhiberi solitis, dicemus.

§ 6. Quare in principio omnis gonorrhœæ semper purgandum est per pilulas, pulveres, vel bolos; si potionibus uti nolit infectus. Sed præstat sæpe, uti ptisanâ laxante ex sena & sale Tartari, & florum meliloti ex aqua fontana. Eo die quo purgatur, bibat infectus serum lactis, vel cerevisiam tenuem; vel vinum album Gallicum cum aqua fontana dilutum, & cum scrupulo semisse salis prunellæ, ter quaterve eo die.

§ 7. Post tres quatuorve dies purgationi insumptas (quibus, nisi tempestas sit aliena, egredi ad negotia poterit ad fallendos amicos)

cos) tum, si fluxus minui, aut minor ardor urinæ, aut melior color & consistentia, ostendere se videatur; bolos assumat ex terebinthina & rheo per sex aut septem dies: sit semper terebinthina duplex rhei in quantitate, vel etiam triplex. Ne timeatis, si isti boli purgaverint magis quam ptisana laxans purgaverat; id enim fieri solet cum euphoria.

§ 8. Interea pro *convulsione* illa *penis* amovenda; si adsit, lacte tepido, vel decocto foliorum malvæ & althææ ex aquâ calidâ, sæpius immitte partem affectam.

§ 9. Si infectus hoc faciet, sanabitur; præsertim si *primâ* vice fuerit infectus.

§ 10. At si *caries penis* infestet (sic voco ulcera circa glandem, quæ Galli *Chancres* vocant) tum præterea Mercurius dulcis inter potiones debet interponi; alioquin etiam *caries* hæc evadet in *Luem Veneream* perfectam. Gonorrhœa vero nunquam evadet in *Luem Veneream*, nisi nimis intempestive sistatur per adstringentium usum. Quin etiam per decem dies decoctum sarsæ reliquis debet superaddi; omitendo bolos ex terebinthina si gonorrhœa non infestat, & applicando ulcusculis pulverem ipsum Mercurii præcipitati rubri.

§ 11. In hoc postremo casu pilulis purgantibus bis terve in initio addi debent Mercurii viridis (ex *Schrodero*) gr. ij. vel iij. vel etiam v. præsertim si æger sit robustus; nec vos terere debet, si inde vomitus sequatur: ve-

runtamen Mercurius dulcis poterit plerumque sufficere; licet in gonorrhœa sit inutilis.

§ 12. Cavete autem semper ab istis pilulis adstringentibus, quæ post gonorrhœam (ut putant) devictam & cessantem pro parte roborandâ ab omnibus præscribuntur scriptoribus practicis, ex mumia, bolo, sanguine draconis, &c. conflata. Hæ sæpissime enim gonorrhœam mutarunt in Luem Veneream.

§ 13. Quare eorum loco, si opus est, semper exhibete terebinth. Venet. aut Cypr. cum pulv. succin. viz. ʒ ij. terebinth. cum ʒ j. succin. in bolo: vel divide in duas doses mane & vesperi assumendas per septimanam.

§ 14. Interea vitare oportet violenta exercitia, puellarum consortia, equitationem, vina omnis generis, & præsertim vini spiritum.

§ 15. Potus sit decoctum foliorum malvæ & violarum, cum floribus, & cum paulillo glycyrrhizæ: vel, decoctum ex aquæ fontis ℥ viij. & cortici guaiaci ʒ ss. cum paulillo glycyrrhizæ sub finem. f. decoctum ad medias. Coena & jentaculum sint nulla præter panem biscoctum & uvas passulas; acida omnia vitare; sed præstat vitare mulierem infectam.

C A P. XXVII.

De Fluore albo muliebri.

§ 1. ULIERES etiam profluvio, ex utero & vagina uteri, glutinoso, plus minus ad albedinem plerumque accedente, & sæpe dolorifico, cum ulcere partium, infestantur. Non opus est autem distinguere inter fluorem muliebrem *Gallicum* & *non Gallicum*, cum raro (secus ac in viris) possit fluor albus tolli, etiamsi virulentus non sit, nisi remediis lui *Gallicæ* propriis.

§ 2. Differentia tamen revera est; nam fluor muliebris albus *non Gallicus*, uti dixi, est viscidus: at *Gallicus* fluor non est viscidus, sed tenuis & serosus plane. *Verum* hæc arbitrio boni viri, & circumstantiis, tutius definiuntur.

§ 3. Fluor hic ex vagina uteri plerumque, & glandulis ejus ita vulgo dictis, aliquando ab utero interiore, præsertim, ut sæpe fit, si ægra sit cachectica & leucophlegmaticæ proxima. Namque natura sanguinis corporisque sana efficit, ut in scæminis magis quam in viris excernatur per partes corporis inferiores sæpius liquor serosus, sed glutinosus, stagna-

tiones, distentiones, doloresque, & tandem ulcera, inducens.

§ 4. Non opus est, ut pluribus explicem theoriam hujus affectûs, cujus curatio potius est tradenda; ego, omiſſis ambagibus, & inutili farragine remediorum, sola efficacia proponam; nam indicatio manifesta est.

§ 5. Ergo taliter affecta, post purgationem ter quaterve repetitam, (si hysterica fuerit, bis purgasse suffecerit) assumat hora somni, sub formâ boli, gum. guaiac. pulv. 3j. Mercur. dulc. gr. vij. mell. q. s. vel syr. cariophyllor. Alternis etiam noctibus assumat, ejus loco, Bolum sequentem.

℞ Mercur. dulc. 3 ss. conserv. salv. 3 ij. m. post bolum mane sumat pilul. ecphract. *Edinburg.* vel extract. catholic. 3 ij. Nam tales non facile purgantur. Cum non purgatur, assumatur terebinthina, vel in bolis, vel cocta in pilulis.

§ 6. Et postquam his sæpius est usa, tum bibat decoctum, quod,

℞ Cort. guaiac. rad. farsæ a. 3 iij. Raf. Ebor. & corn. cervi aa. 3 ss. fantal. rubr. tantundem; macerata rite ex aquæ fontis ℥ viij. coque ad colat. ℥ iv. sub finem addendo passularum major. 3 iij. Assumat pro potu ordinario per mensem, tempore æstivo.

§ 7. Mane & vesperi suffitu utatur sequenti.

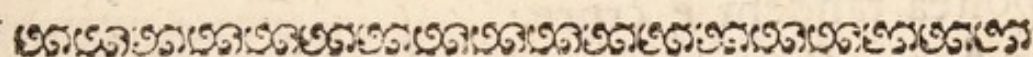
℞ Cinnab. nativ. 3 ss. gum. guaiac. oliban. mastich. storac. aa. 3 ij. ligni aloes, rhod. a. 3 ss. m. sint pro quovis suffitu 3 ij.

§ 8. Injections hic poterunt etiam prodesse: loquor de injectione liquoris qui sequitur.

℞ Rad. aristoloch. utriusque (sed, longa hic jure præfertur) a. 3 j. herb. artemisiæ matricar. puleg. a. m. j ss. argentin. m. ij. vin. rubr. ℥ iv. coq. ad ℥ ij ss. tinctur. myrrh. & aloes a. 3 vj. balsam sulphuris in spiritu vini soluti 3 ij. m. flores lamii debent decocto huic addi.

§ 9. Sed ad aquas amandetur, si hæc non profint. Aliis verò menstruus & sanguineus fluxus est provocandus.

C A P. XXVIII.

De Mensium Suppressione.

§ 1. ON possum vobis, uti oporteret, explicare rationem quâ fiat, ut menses deficiant quibusdam foeminis; quia ea dependet à cognitione causarum, quæ faciunt, ut foeminæ, non viri, mensium fluxum sanguinis per inferiores corporis partes patiantur. Quas non vacat hic explicare, propterantibus ad remedia, non verba, puellis danda.

§ 2. Dicam tamen ejus rei causam, frustra & falso reputari fermentum; cum constet nullum in utero esse, aut sanguinem foeculentum aut effervescentem: nec negari potest quin menstruus in puellis sanguis sit optimus sanguis.

§ 3. Ergo cum menstrua deficient, sæpe abundantia, fere semper visciditas, vitium facit; nam si inopia sit sanguinis, non debet hic ad fluxum incitari: aliquando vasorum tenacitas nimia facit. At si plethora, si visciditas morbum faciat, sanguis est liberè detrahendus. Et mementote primo semper è brachio mitti debere sanguinem, & postea tandem è crure.

§ 4. Purgandæ etiam sunt, præsertim si cachexia immineat, pedumque tumores orientur: speciatim vero pilulæ *Heurnii* dictæ, horâ somni, ad 3 j. conveniunt.

§ 5. At præstat ter quaterve cerevisiam medicatam bibere, vel haustum vini albi in quo infusa fuerint ea, quæ adversus schirrum hepatis proposui; quibus & sabina nonnunquam commode addi possit.

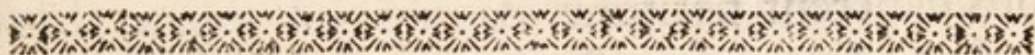
§ 6. Fere oblitus eram dicere eas quæ mensium suppressione laborant, vel ex toto, vel in certo recurso, vel stillicidio (hæc enim symptomata easdem causas & eandem curationem habent) esse fere semper hystericas; adeoque purgationem vix ferre posse. Ergo his fere semper vomitoria conveniunt;

nec

nec ulla earum est, quin vomitoria ferat; & nausea sua hæc sibi necessaria esse testetur.

§ 7. At vomitoriis (post venæ sectionem semper) exhibitis, transeundum erit ad infusa, vel decocta ex rad. aristol. artemis. rub. tinct. angel. & filicis maris, summ. rorismar. & centaur. min. sabin. flor. lavend. saly. & sem. dauci sylv. cum cinnamomo, quod omnium aromatum hic præcipuum est. Si infusio fiat, addi debet chalybs; modo viscositas sanguinis major adsit: quam facile in puellâ præsertim juveniculâ, harum rerum peritus agnoscer, & optime profligabit.

C A P. XXIX.

De Partu Difficili.

§ 1. U M partus sit excretio rei, quæ utero aut non debuit, aut non debet, diutius inesse, non incommode, post præcedentia, difficultatem hujus excretionis videmur explicare.

§ 2. Medici non est inquirere in difficultatem hujus excretionis, sive *partûs*, qui accidit ab absurdo situ foetus, aut viarum parturientis angustia; hisce chirurgus ac maritus debent prospicere: sed eam quæ oritur à defectu virium in parturiente, vel à tali viarum angustia, sive *partium*

tium vias comprehendentium resistentiâ, quæ, augmento virium factò, possit superari, absque ope chirurgi, obstetricis, aut mariti, per sola medici imperia.

§ 3. Ad hoc vero nihil aliud requiritur, quam ut vires musculorum abdominis, & aliorum respirationi inservientium augeatur, nec non conatus fiant frequentiores & validiores; iis enim excluditur foetus, & superatur ossis coccygis aliarumque partium circumstantium resistentia.

§ 4. Plerumque practici præscribunt remedia in tempore partûs commoda; non autem ea quæ potuissent efficere, ne iis remediis opus haberent peritura.

§ 5. Ego vobis affirmo, præter enemata, in parturitionis conatu vomitoria esse usûs amplissimi, si suspicio sit de difficultate partûs. Quippe vomitoria omnia augent motum musculorum abdominis & thoracis.

§ 6. Adnotari tamen debet, quod, si prægnans sit alias sana, semper fere conveniat venæ sectio in brachio præmissa vomitioni; imminente nempe partu: alioquin, ob nimium in sanâ sanguinem, circa infimum ventrem comprimuntur nervi ab arteriis, graviditatis tempore nimium distentis; & impeditur liquidi nervorum effluxus in musculos, & sic nullus ibi orietur motus muscularis.

§ 7. Deinde omnia illa diuretica, & menses moventia, adhibentur necessario pro partu facilitando, nempe quatenus excretionem partûs

tūs promovent, augendo vires musculorum abdominis hac ratione.

§ 8. Gravitatis tempore, ob stagnantem fere in ventris infimi vasis sanguinem, in omnibus (quod ex partium illarum vasorum in iis distentione insolitâ, & obviis varicibus, patet) crassescit semper sanguis: quare, cum liquido nervorum confusus, non promptè, nec facilè, rarescit; unde difficultas contractionis. Atqui ista diuretica, & menses moventia, nihil alia efficiunt, quàm ut attenuent sanguinem, ita ut facilius & promptius rarescere possit: & sic motus musculares promptiores, & majoris momenti, in iis partibus excitare; unde major fit contractio musculorum abdominis. Ridiculi enim sunt, qui putant remedia foetum expellentia immediate agere in ipsum foetum.

§ 9. Denique ad partum facilitandum, omnia conducunt aromata & aromatica, in primis verò cinnamomum; quia ea rarefaciunt sanguinem: adeoque facilius magisque rarescunt spiritus animales, effluuntque cum liquido nervorum intra musculos abdominis, quibus tunc opus est. Et hoc adeo est certum, ut sæpius ego noverim difficultatem partūs modicam solius vini Clareti Burdegalensis calidi haustu esse superatam.

§ 10. Quare aliis, nempe vomitoriis & missione sanguinis aut frustra adhibitis, aut omissis, si tempus, non ferat tum illa diuretica, menses moventia & aromatica, hoc est,
foetum

foetum expellentia, sunt exhibenda. Itaque decocta, vel potiones, vel pulveres, vel misturas facile parabiles conficite, ex sabina, borace, melissa, artemisia, pulegio, radicibus aperientibus, & præcipue rubro tinctorum, myrrha, castoreo, oleo succini, spiritu cornu cervi, vel partis cujusvis animalis; & aliquando laudano. Cujus operatio hinc ostendit opium agere solâ vi rarefaciente, (& non inviscante & destruyente spiritus, ut *Willisius* & *Sylvius* putarunt) & actionem musculorum majorem reddente, ob sanguinem attenuatum & facile concurrentem cum liquido nervorum, ad inflandos musculos.

§ 11. Experientia mihi probavit pulverem *Heurnii*: Qui est,

& Cinnam. 3 fs. myrrh. gr. viij. rubii tinctor. & castor. a. gr. v. borac. gr. ij. croci tantundem. m. pro dosi unica ex vino albo Gallico.

§ 12. Valent etiam ad hunc affectum trochisci de myrrha ad 3 fs. dati; & præsertim in misturâ: Quæ,

& Aquæ puleg. 3 j. aq. cinnam. cum vino 3 fs. borac. 3 j. sal. succin. gr. v. spir. vel tinctor. castor. 3 j. m. pro unâ dosi.

§ 13. Monitos autem iterum atque iterum vos habeo, ne statim à principio cum advocamini (nisi partus diu jam fuerit protractus, & res in angusto positæ videantur) fortissima expellentia propinetis: neve quovis horæ minutulo spirituosâ, vel rarefacientia, laboran-

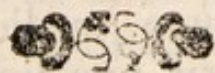

laborantibus ingeratis, ut foeminae delirantes solent aquam vitae & similia ingerere ; alioquin febrem nimiam, & convulsiones, nullamque exclusionem, ob liquidum nervorum nimiam sanguinis rarefcentiam intra compressos nervos cohibitum, adferetis parienti.

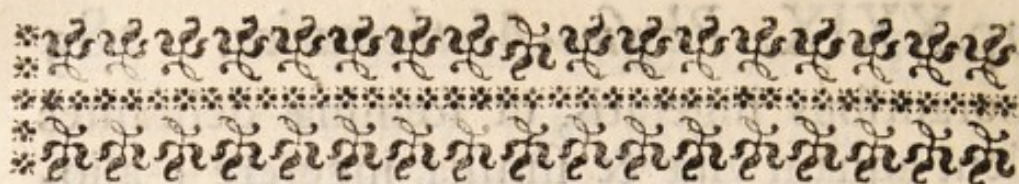
§ 14. Unum est quod addere libet, nempe post partum difficilem (qui raro non trahat post se symptomata alia difficillima) debere vos curare ut adferatur inspicienda placenta, quam scire possitis an tota sit exclusa, an sit integra ; nunquam enim obstetrici cuius religionissimae fides hac in re adhibenda, cum illa semper affirmatura sit, totam esse exclusam, ut videatur rite functa munere suo. Ex hac placenta, vel parte ipsius retentâ, longe maxima pars symptomatum oriuntur, quae puerperas post partum laboriosum infestant ; quod vos ex curatione dignoscetis.

§ 15. Jam ea symptomata tolluntur solis medicamentis foetum expellentibus, haecenus traditis, nempe misturis, ut has in exemplum adducam, quas ingreditur tinctura vel spiritus castorei, tinctura croci, vel crocus ipse, sal volatile succini, spiritus cranii humani, aut spiritus salis armoniaci.

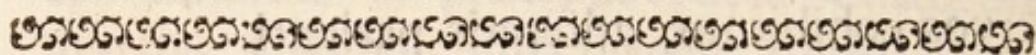
§ 16. Semperq; ea comitatur febris ; quae fere est erratica : dolores etiam ventris, & affectiones hystericae, non absunt : & taliter affectae, tandem, exclusâ portione placentae, convalescunt.

Elenchus Materiarum.

I. Quoad Theoriam hac spectanda sunt.

I B. I. C A P. I. Omne corpus est divisibile. Ergo, I. Nulla datur particula corporis cui non poterit dari alia æqualis. II. Necessitas existentiae motûs demonstratur. III. Corpus unde movetur, Sectio 1. Corpora alia sunt solida, alia fluida; alia ex utroque genere mista, sect. 2. Omnia corpora terrestria sunt gravia in terram, f. 3. Eorum quæ æqualem habent partium æqualium numerum gravitas est æqualis, f. 4. Ea ergo quæ sub eadem mole non æque gravitant, non continent æqualem partium materiæ æqualium numerum, f. 5. Hinc materia Cartesii subtilis non datur. Superius probata à corporis resistentiâ etiam probantur, f. 6. Corporum divisio in lucem emittentia, transmittentia, & remittentia, f. 7. Causa fermentationis non est materia subtilis cartesiana, *ibid.* Medicina ab omni Philosophorum sectâ libera esse debet, f. 8, 9. Ac medicinæ studiosi potius Mathematici, quam Philosophi, *ibid.*

C A P. II. Postulata duo, de vitâ, & causâ vitæ, sect. 1. Quid sit medicina; & quid sanitas, f. 2. Quænam sit mensura sanitatis, f. 3. An ullus mortalium sit perfecte sanus, *ibid.* Male definitam esse medicinam ab aliis autoribus ostendit, f. 4. Vulgaris institutionum medicarum error, f. 5. Quod objecta sanitatis non sint propriè corporis viventis

Elenchus Materiæ.

viventis partes, f. 6. Has malè dividi in similes & dissimiles, f. 7. Melius in continentes & contentas, f. 8.

CAP. III. Quid sint canales, & liquores, sect. 1. Quænam sint earum proprietates communes, f. 2. Quid sint temperamenta, f. 3. Temperamentum proprium cujuscunque hominis quid sit, f. 4. Temperamenta morborum origines, f. 5. Quatuor veterum temperamenta, f. 6. Liquoribus solis temperamentum competit, *ibid.* Tria tantum temperamenta numerari debent, f. 7. Quid sit temperamentum partium fluidarum, *ib.* Quid sit propriè temperamentum *biliosum*, *ib.* Quid sit temperamentum *melancholicum*, f. 8. Quid sit temperamentum *pituitosum*, f. 9. Singularum partium, secundum veteres, temperamenta, f. 10. Quænam partes verè calidæ, frigidæ, humidæ, aut siccæ dicendæ sint, f. 11, 12, 13. Singularum *ætatum*, secundum veteres, temperamenta, f. 14. Hæc spectanda non in diversis, sed in eodem animali. Quod homines brevis staturæ calidiores sint proceribus, modò cordis contractio eadem sit, *ibid.* Pueri seipsis adolescentibus sunt calidiores, f. 15. Infantes & pueri adolescentibus sunt humidiores, f. 16. Infantes plus continent sanguinis, respectu suæ molis, quàm viri, *ibid.* Temperamenta non sunt eidem homini, respectu variæ ætatis, attribuenda varia, f. 18. Quòd fœminæ viris sint calidiores & humidiores, f. 19, 20. Quòd fœminæ plus sanguinis, quàm viri contineant, f. 21.

CAP. IV. Quid sit *calidum innatum*, sect. 1. Quid sit *humidum radicale*, f. 2. Quomodo in ipso fundetur *vita animalis*, f. 3. Propositiones duæ de caliditatis proportionem ad leges Geometricas reducendâ, f. 4, 5. Demonstratio primæ propositionis,

Elenchus Materialiarum.

tionis, f. 5. Demonstratio alteræ Propositionis, f. 6. Quod calor sanguinis sit ex velocitate in viciniam tanquam rectangulus, f. 7. De reliquiis sanguinis in corde rarefacti quid sentiendum, f. 8. Quod nullum detur in corde fermentum, *ibid.* Quod sanguinis fermentatio, à materiâ subtili producta, non sit calidum innatum, f. 9. Quod fermentatio hæc in sanguine, neque intra, neque extra vasa, fieri possit, *ibid.* Quod materia subtilis, etiamsi existere admitteretur, nullius fermentationis causa esse poterit, f. 10. Poros esse in sanguine motui materiæ subtilis satis aptos, probatur experimentis, f. 12, 13, 14. Quod nulla sit vera fermentatio in sanguine, f. 14, 15, 23. Quid sit vera fermentatio, 15, 16. *Willisianorum* objectio de motu sanguinis intestino consideratur, f. 17. Sanguini non inesse motum intestinum, à motu ejusdem circulari distinctum, statuit auctor, f. 18. Immò nullum esse liquoris fluidi particularum motum intestinum, *ibid.* Quod ex naturâ fluidi, ad mentem *Archimedis*, demonstrandum suscipit, f. 19. Continuatio demonstrationis *Archimedeæ*, ex naturâ fluidi *homogenei*, f. 20, 21. Idem demonstratur etiam supposito quod fluidum sit *heterogeneum*, f. 22.

C A P. V. *Digestio* quomodo fiat in ventriculo, sect. 1. Quod cibus solo motu teratur in partes integrantes, *ibid.* Quod non solvatur à fermento aliquo stomachico in partes essentielles, experimento probatur, f. 2. Quod ulterius probatur ex coctione in piscium majorum ventriculis, f. 3. De liquoris *fellei* & *pancreatici* usu in chylyficatione. De *putrefactionis* causâ in intestinis: fecumque expulsionem, *ibid.* Cur digestio citius fiat de die, quàm de nocte, *ibid.* Multoque etiam melius in leni motu exercitatis, quàm aut otiosis,

Elenchus Materiarum.

sis, aut studentibus, f. 4. Cur hyeme melius fiat, quàm æstate, f. 5. Quod fermentum in ventriculo, si detur, cibis digerendis inservire nequeat, f. 6. Quomodo machina *digestoria Papiniana* id illustret, f. 7. Experimenta varia ad sanguinis naturam investigandam, in sanguine extra vasa emisso tentata, f. 8. Utpote, 1. in sanguine venoso puro, f. 9. 2. In sanguine arterioso puro, *ibid.* Mutatio quænam utrisque advenit, 1. A misturâ olei vitrioli, f. 10. 2. A spiritu salis armoniaci, f. 11. 3. ab oleo Tartari, f. 12. 4. A spiritu vini, f. 13. 5. ab extracto gallarum, f. 14. 6. A spiritu nitri, f. 15. 7. A spiritu salis, f. 16. 8. A succo Napelli, f. 17. 9. A succo cicutæ, f. 18. 10. Et solani lethalis, f. 19. 11. A succo serpentariæ, f. 20. 12. A succo foliorum sambuci, f. 21. 13. A succo hellebori nigri, f. 22. 14. Lavendulæ, f. 23. 15. Salvix, f. 24. 16. Imperialis, f. 25. 17. Ab extracto foliorum theæ, f. 26. 18. A succo absinthii, f. 27. 19. Melissæ, f. 28. 20. Alchymillæ, f. 29. 21. Bistortæ, f. 30. 22. Artemisæ, f. 31. 23. Cum succo foliorum scorzonæ, f. 32. 24. Cichorei sylvestris, f. 33. 25. Menthæ, f. 34. 26. Chelidonii minoris, f. 35. 27. Raphani rustici, f. 36. 28. Tanacetii, f. 37. 29. A sale tamarisci, f. 38. 30. A sale fabarum, f. 39. 31. A sale erucæ, f. 40. 32. A sale artemisæ, f. 41. 33. Pulegii, f. 42. 34. Rorismarini, f. 43. 35. Thymi, f. 44. 36. Bursæ pastoris, f. 45. 37. Theæ, f. 46. 38. Chelidonii minoris, f. 47. 39. Fraxini, *ibid.* 40. Hyperici, *ibid.* 41. Alchymillæ, *ibid.* 42. Chamædryos, *ibid.* 43. Melissæ, *ibid.* 44. Meliloti, f. 48. Experimenta de sero sanguinis venosi humani, 1. Cum spiritu vini. 2. Cum spiritu salis armoniaci. 3. Cum oleo Tartari. 4. Cum spiritu nitri. 5. Cum spiritu salis. 6. Et mellis, f. 49. De sanguificatione, f. 50. Sicut chy-

V

lus

Elenchus Materiæ.

lus à comminutione partium cibi, f. 51. Ita *sanguis* à comminutione partium chyli fit, *ibid.* Nec opus est ad id fermento aliquo, f. 50, 51. De *nutritione*, f. 52. Quod partes omnes sanguine nutriantur, *ibid.* Quodque non nutriatur sanguine integro quælibet pars, *ibid.* De veterum *facultatibus*, f. 53. Quomodo contra recentiores defendi possint, *ibid.* Quid per facultatem ac spiritum *naturalem* debeat intelligi, f. 54. Quid per *vitam*, f. 55. Et quid per *animalem*, f. 56. De *respiratione*, f. 57. Quomodo ex principiis suis hæc explicari, ac demonstrari possit, *ibid.* De gravitate & fluiditate aeris, *ibid.* De hujus actione in sanguinem, f. 58. *Inspiratio* quomodo fiat, *ibid.* Quomodo *respiratio*, f. 59. Particulas aëreas sanguini non commisceri, contra neotericos, f. 60. De *pulsibus*, f. 61. Quomodo sanguis è sinistro cordis ventriculo in aortam, ejusque ramos, trudatur, *ibid.* Quomodo hæc trusio *pulsus arteriarum* constituat, f. 63. (1.) Pulsus magnus, & parvus. (2.) Rarus, & frequens. (3.) Durus, & mollis. (4.) Celer, & tardus, f. 64. Celeritatis pulsuum calculatio, f. 65. Unde æqualitas & inæqualitas in ipsis oriatur, *ibid.* De *secretionibus*, f. 66. (1.) De secretionem quæ fit in cerebro, f. 67. Quomodo fiat *spirituum animalium* secretio, *ibid.* De partibus liquidi *arteriosi*, f. 68. Partem illius unam tenuiorem, alteram crassiorem, esse experimento comprobatur, f. 69. Quod motus liquidi *nervosi* non sit celer, f. 70. Quod spiritus animales non semper è nervis effluant, sed serie interrupta, *ibid.* Quod celeritas actionum à nervorum plenitudine dependeat, *ibid.* *Motum* ab effluxu spirituum animalium è cerebro, sensum verò ab eorundem refluxu in cerebrum perfici, f. 71. (2.) De secretionem quæ fit in renibus, f. 72. Experimentum

Elenchus Materiarum.

perimentum ad *urinae* naturam investigandam, *ibid.* Quibus principiis constet *urina*, f. 73. Quæ sint illius contenta, observatu digna, *ibid.* Varios colores in *urinis* à varia contentorum proportionem pendere, f. 74. Cur *urinae* contenta non appareant statim à mictione, f. 75. Qualis aer esse debeat, ut ipsius contenta debite separentur, f. 76. (3.) De secretionem quæ fit in testibus, f. 77. Quomodo *seminis* secretio fiat, *ibid.* Modus quo semen virile ovum muliebrem fecundet à medicis vulgò creditus, *ibid.* Probatur esse impossibilis, *ibid.* Omnes corporis partes eodem tempore formantur, f. 77. Aut formatæ in semine præextiterunt, *ibid.* Animalcula in semine humano, f. 78. Gonorrhœæ curatæ, vel non curatæ, signum certissimum, *ibid.* De formatione fœtus, f. 79. Ejusque nutritione, f. 80. Claviculi ossium quid sint, *ibid.* Horum dilatationis & extensionis modus, f. 81, 82.

C A P. VI. Quid sit morbus, sect. 1. Morbi quomodo dividendi, f. 2. Morborum causæ quotuplices. Hæque, 1. Actiones corporum aliorum in corpus nostrum. 2. Actiones corporis nostri in seipsum, f. 3. Omnes morborum causas sanguinis circulationem vel augere, vel minuire, f. 4, --- 7. Quod *cacochymia* & *plethora* sint revera morbi, non causæ tantum morborum, f. 7, 8. *Cacochymia* diversa genera, f. 8. Temperamenta ejusce speciei, f. 9. Signa temperamenti biliosi. 1. Cur adest pulsus magnus. 2. Cur macilentia. 3. Cur inappetentia. 4. Cur iracundia. 5. Cur caliditas & siccitas, f. 10 — 14. Signa temperamenti melancholici. 1. Cur adest pulsus rarus. 2. Cur pallor in facie. 3. Cur motus tarditas. 4. Cur curæ & tristitiæ. 5. Cur sit temperamentum

Elenchus Materialiarum.

mentum hoc frigidum & siccum, f. 14, 15. Signa temperamenti pituitosi. 1. Cur pulsus adest parvus, & inertia corporis. 2. Cur hebetudo ingenii. Cur sit temperamentum hoc frigidum & humidum, f. 16. De signis à *pulsu* desumptis. Signa hæc in morbis acutis tantum prodesse, f. 17. In febribus præcipue observanda, f. 18, &c. Ratio redditur cur in febris initio pulsus frequens & magnus, si sit æqualis, indicet *Ephemeram*; si inæqualis, *malignam*, f. 19 — 22. Cur hic frequens & parvus indicet *febrem hecticam*, 22, 23. Cur parvissimus & inæqualis significat, aut *continuam periodicam*, aut *intermittentem*, f. 24. Cur pulsus intermittens non sit in junioribus & senioribus adeo periculosus ac in aliis, f. 25. Redditur ratio cur initio febris pulsus intermittens in adultis significat eam esse malignam, f. 26. Cur juniores *variolis* obnoxii, *ibid.* De signis ab *urinâ* desumptis: ac speciatim in febribus, f. 27. Quænam signa in initio febris sint observanda, f. 28. Quænam crisin indicant, f. 29. Quænam paroxysmum instantem significant, f. 30. Cur nubecula eadem significat quæ hypostasis, f. 31. Cur incertioris tamen significationis quàm hypostasis, f. 32. Cur magis humilis eo certius signum præbet. Urinam limpidam sine hypostasi, in febre, vel phrenitidem, vel rheumatismum denotare, f. 33. Inter signa ab *urinâ* desumpta excretionem urinæ involuntariam male numerari, f. 34.

C A P. VII. Quid coctio materiæ morbificæ & *crisis*, sect. 1. An per quasvis glandulas fieri poterit, f. 2. De signis per quæ futura sit crisis, f. 3. Dierum criticorum observationem in regionibus borealibus inutilem esse, f. 4. Quod crises

Elenchus Materiarum.

crises Hippocraticæ raro aut nunquam in *Britanniâ* contingant, f. 5, 6. Causæ dierum criticorum in singulis regionibus peculiares esse possunt, f. 7. Quæ variis observationibus apud unumquemque gentem factis sunt investiganda, *ibid.*

C A P. VIII. Methodus medendi haud recte hactenus tradita, sect. 1. Quatuor *indicationes* pro totidem *indicantibus* male enumerantur, f. 2. Causam & morbum suppeditare diversas indicationes negatur, f. 3. Nulla datur à viribus judicatio, f. 4. Nec ulla à symptomata urgente, quæ sit à morbi indicatione distincta, f. 5, 6, 7. Unum tantum est indicans; unaque indicatio, f. 8. Eaque sumenda à re *extra* animal, f. 9. Vel *intra* animal, f. 10, 11. De extravasatione, f. 12.

C A P. IX. Indicatum quadruplex apud medicos, f. 1. Sed minus vere, sect. 2, 3. Morbus omnis vulgò est plethora, vel cacochymia, f. 4. Non solum in plethora indicatur V. S. *ibid.* Etiam in cacochymia, f. 5. Ac præsertim in cacochymia acidâ, *ibid.* Quod ex circulationis etiam sanguinis legibus demonstratur, f. 6, --- 9. Tumorem per derivationem curandi methodus, f. 8. Revulsionis effectus & usus, f. 10. Calor & visciditas à quacunque causâ productâ quomodo minuenda, *usque ad finem.*

C A P. X. De secretionibus à sanguine factis temperandis, sect. 1. Revulsionis usus, f. 2. Diversitas secretionum an sit à diversâ pororum figurâ, f. 3, 4. Mysterium secretionis, f. 5. Secretionem promoventia quærenda, f. 6.

Elenchus Materialiarum.

C A P. XI. Quomodo fit Apozema, sect. 1. Vinum medicatum, f. 2. Potio purgans, f. 3. Ptifana laxans, f. 4. Electuarium purgans, f. 5. Non purgans, f. 6. Bolus, f. 7. Pilulæ, f. 8. Julapium, f. 9. Mistura, *ibid.* Emulsio, f. 10. Hydromel aquosum, f. 11. Vinosum, f. 12. Diæta sudorifica, f. 13. Bochetum, f. 14. Diæta diaphoretico-cathartica, f. 15. Eclegma, f. 16. Tabellæ, sive rotulæ, f. 17. Linimentum, f. 18. Unguentum, f. 19. Ceratum, f. 20. Emplastrum, f. 21. Cataplasma, f. 22. Sinapismus, f. 23. Veficatorium emplastri formâ, f. 24. Idem cataplasmatidis formâ, f. 25. Cucupha, f. 26. Suffitus, f. 27. Clyster, f. 28, 29.

II. *Quoad Praxin hæc spectanda sunt.*

I B. II. C A P. I. Quid sit *Febris*, sect. 1. Ex sanguinis celeritate quomodo explicari possint omnes febris legitimæ proprietates & effectus, f. 2, --- 14. De causâ Febris, f. 14, &c. De ejus divisione simplicissima, f. 23. De diversis affectibus qui diversis caloris gradibus producuntur, f. 26. De methodo febres cujuscunque generis curandi, f. 33. *usque ad finem.*

C A P. II. Descriptio *Apoplexia*, sect. 1. Ratio ejus redditur, f. 2, --- 10. Sola utilis apoplexiæ divisio, f. 11. De indicatis in hoc morbo, f. 12, 13, 14. Propositiones duæ rem hanc demonstrantes, f. 15. Hujus curatio quomodo instituenda. 1. In ipso paroxysmo. 2. Extra paroxysmum,

Elenchus Materialiarum.

xyfium, f. 16, --- 29. Cafus mulieris apoplecti-
cæ, f. 29.

C A P. III. Describitur *Paralyfis*, feët. 1. Dividitur
in species, f. 2, &c. Investigatur ejus ratio juxta
principia Mathematica, f. 7. Propositiones duæ
ad ejus causas explicandas, *ibid.* Assignatur inde
causa cur paralyfis *sine motu* inferatur, f. 8, 9.
Item cur secunda ejus species, quæ est *sive sensu*,
invadat, f. 10. De tertiâ ejus specie quæ ex
utrâque componitur; ejusque ratione, f. 11. Me-
dicamenta indicata; atque methodus in hoc mor-
bo procedendi, 12, &c. Jusculum *Boyleanum* an-
tiparalyticum, f. 22.

C A P. IV. Describitur *Vertigo*, feët. 1. Ratio ejus
ad leges opticas applicatur, f. 2, --- 6. Causæ e-
jus singulæ inquiruntur, explicanturq; f. 7, --- 13.
Curatio methodica instituitur juxta leges da-
tas, f. 13, --- 23. *Ettmulleri* error ostenditur,
f. 23.

C A P. V. Quid *Epilepsia* sit, feët. 1. Quid *Convulsio*,
f. 2. Propositiones duæ ad causas convulsioni
expendendas, f. 3. De utrâque ejus specie, ni-
mirum, à *repletione* & *ab inanitione*, f. 4, --- 8.
Quomodo epilepsia distet à convulsione, f. 8, --- 11.
De epilepsia sympathicâ, f. 12. De idiopathicâ,
f. 13. Curationis methodus in singulis ejus spe-
ciebus, f. 14, --- 34.

C A P. VI. Describitur *Mania*, feët. 1, 2. *Delirium*
nil nisi somnium vigilantium, *ibid.* Somniorum
ratio inde investigatur, *ibid.* Maniæ natura &
causæ exponuntur, f. 3, 4, 5. *Wikisii* de eâ hy-
pothesis refutatur, f. 6. Methodus accurata ma-

Elenchus Materiarum.

niacos tractandi, f. 6, --- 15. Monita & cautela, f. 15, 16. Melancholicos tractandi methodus, f. 17, *ad finem.*

C A P. VII. *Doloris* natura statuitur, sect. 1. Causæ ejus in genere, f. 2. De solutione continui, ejusque sensu, in corpore humano, explicationes mechanicæ, f. 3, --- 7. De rebus pellentibus intra canales constitutis, f. 4, 5. De rebus extra canales versantibus, f. 7. De *capitis dolore* idiopathico, f. 7, &c. Practicorum mira confusio, f. 8. Auctoris praxis distincte ac dilucide traditur, f. 8, --- 15.

C A P. VIII. Natura & causæ *Catarrhi* mechanicè traduntur, sect. 1, --- 6. Ejusdem curatio sigillatim monstratur, f. 6, *usque ad finem.*

C A P. IX. Descriptio *Ophthalmiæ*, sect. 1. Rationes ejus physico-mathematicæ, f. 2, --- 6. *Ophthalmia à strumoso* oculorum affectu, f. 6. Cur sæpe incurabilis, *ibid.* Unicum ejus remedium, f. 7. Quænam sit curabilis, f. 7. Processus integri ad *ophthalmiæ internæ inveteratæ* curationem, f. 8, *usque ad finem.*

C A P. X. Quid *Epiphora* sit, sect. 1. Quænam ejus causa, f. 2. Methodus eam tollendi, f. 3, 4, 5.

C A P. XI. Nonnulli oculorum affectus aspectu abominabiles quomodo amovendi, sect. 1. In specie, de *pterygio* oculorum, & *ungue*, *ibid.* Ad illos tollendos praxis, f. 3, 4.

C A P.

Elenchus Materiarum.

C A P. XII. Describitur *Amatrosis*, sect. 1. Ejusque origo & natura juxta leges mechanicas explicantur, f. 3, 4, 5. Cur hæc cæcitas curari nequeat, f. 6. In hoc affectu incipiente quid agendum sit, f. 7, 8. Quomodo dignosci possit in initio, f. 2, &c.

C A P. XIII. Quid de *Suffusione*, seu cataractâ, sentiendum sit, juxta veræ optices principia, sect. 1, 2, 3. Incipiens cataracta, & muscæ volantes quomodo observari debent, *ibid.* Cataracta nonnunquam cum Guttâ ferenâ conjuncta, f. 4. Hujus curatio, f. 5.

C A P. XIV. De variis internis *inflammationibus*, sect. 1. Quid, & unde, *Angina*, f. 1, 2. Observatio circa eam medico necessaria, f. 3. Quid, & unde, *Pleuritis*, & *Peripneumonia*, f. 4. *Ettmullerus* dormitat, f. 4, &c. Horum affectuum origines per leges mechanicas trutinantur, f. 7, 8. Methodus procedendi ex indicantibus ad indicata, f. 9, 10. Processus integri, f. 10, --- 21. Cur pleuritici facilius decumbunt in latus affectum, quàm non affectum, f. 21. *Polypus* quid, & unde, f. 22.

C A P. XV. *Asthma* idiopathicum definitur, sect. 1. Causæ & indicantia hujus affectûs, f. 2, --- 6. Idiopathicum malè à nonnullis confunditur cum sympathico, 4. Si casus valde sit periculosus, quid imprimis agendum, f. 6. Extra hunc casum asthmatici quomodo tractandi, f. 7, --- 13. Secretum *Willisi*, f. 13.

C A P.

Elenchus Materiarum.

C A P. XVI. De naturâ & origine *Tabis*, sect. 1, 2, &c. Ab abundantia acidî in sanguine non provenit phthisis, f. 1. Nec provenit à rei cujusdam malignæ in pulmonibus collectione, f. 2. De verâ naturâ atque origine ejus auctoris sententia, f. 9, 11, 12. Pulmonum exulceratorum causæ indicantur secundum *Mortonum*, f. 2. Causarum singularum examinatio, f. 3, ---- 9. *Mortonus* & *Ettmullerus* refelluntur, f. 2, ---- 14. *Mortonus* laudatur, f. 18. De Tabe primi gradûs curandâ experientiâ auctoris, f. 12. Modus *Tab. dos* tractandi, f. 11, usque ad finem.

C A P. XVII. In *Catalepsi* spiritus non coagulatos esse ostenditur, sect. 1, 2. Vera ejus origo demonstratur, f. 3, 4, 5. *Cataleptici* eodem modo tractandi ac *Epileptici*, f. 6. *Sylvii* praxis improbata, f. 7.

C A P. XVIII. Symptomata ventriculi nimis pleni, sect. 1, 2, 4. In *Inappetentiâ*, & in coctione debili, aut nullâ, quid præcipue observandam, curandumque, f. 5, ---- 16. Fermenti stomachici assertores impugnat auctor, f. 11, 19. De salivâ ejus sententia, f. 12. De curatione horum affectuum foeliciter absolvendâ, f. 13, 14, 15. *Cholera Morbus*, unde oriatur, f. 17, 18, &c. Quomodo tractanda sit, f. 24, ---- 30. Damnatur practicum multorum inepta methodus, f. 30. Quomodo excretio quælibet sanguinis morbosa sistenda sit: Ac speciatim *vomitûs sanguinis*, f. 31, ---- 47. In *Hæmorrhagiis* à nimio vino potu acidulæ medicatæ nunquam fallunt, f. 45. Quomodo morbi ex ventriculo vacuo curandi sint, f. 47, ---- 58. Ulcus ventriculi an detur, f. 59. Quo-

Elenchus Materiarum.

Quomodo *abscessus ventriculi* methodo simplicissimâ ab eo curatus fuerit, f. 60.

C A P. XIX. Modus quo nimia *adstrictio Alvi*, & *Passio Iliaca* tractari debeant, sect. 2, ---- 8. Quomodo *Lienteria*, f. 10. Et *Passio Celiaca*, *ibid.* In *Diarrhœa* quid potissimè observandum, f. 9. Divisio ejus in *criticam* & *symptomaticam*, f. 15, 16. Quæ, quantas & quomodo sistenda, f. 11, ---- 21. In *Dysenteria*, inque *Hæmorrhoidum internarum Fluxu*, ut etiam in *Fluxu hepatico*, quomodo sit procedendum, f. 21, -- - 35. In *Lumbricorum* torminibus quid agendum, f. 35, ---- 38. Quid in *Colico Dolore*, f. 38, &c. Aquarum Chalybeatarum in hoc affectu usus præstantissimus, f. 40. Equitatio etiam laudatur, f. 41.

C A P. XX. De *Hepatis* symptomatibus : ac de *Ictero* in specie, sect. 1. De Ictero à morsu canis rabidi ; aut aliis morbis superveniente, *ibid.* Vera ejus species quomodo dignoscenda, f. 2. *Etmulleri* Theoria malè fundata, f. 3. Origo ejus à calculis in Hepate, & particulis gelatinosis, f. 2, 4. *Schirrhus Hepatis*, unde oriatur, f. 4. In Ictero vero fieri quid debeat, f. 6, ---- 15. Quid in Schirrho, f. 5, 15, 16.

C A P. XXI. Natura & causa *Hydropis*, sect. 1. Quomodo curatio ejus rectè instituatur, f. 2, &c. Balnea sicca laudantur, f. 8. Viri *Hydropici* cura valde notabilis, f. 9. Nonnulla remedia præstantiora, f. 10, &c. Vires bufonis siccati, f. 11. *Hydrops particularis* quomodo tractari debeat, f. 13, 14. Quomodo si ab infarctu vasorum sanguineorum oriatur, f. 15.

C A P.

Elenchus Materiarum.

C A P. XXII. Affectionis *Hypochondriacæ* natura, & ortus, sect. 1, --- 6. Omnia *Hypochondriacorum* symptomata ventriculo, colo, aut arteriæ splenicæ tribui posse, 1, 6. Unde motus convulsivi in *Hypochondriacis* & *Hystericis*, f. 7. Scorbuti species melancholica & frigida huic affectui affinis, f. 8. *Hypochondriaci* quomodo tractandi, f. 9, --- 18. In passione *Hystericâ* quænam consulenda, f. 18, --- 24. Casus adolescentis *Hypochondriaci* feliciter curati, f. 25, --- 31. Casus alius juvenis egregii, f. 31, *usque ad finem*.

C A P. XXIII. Scorbuti symptomata describuntur, sect. 1. Horum omnium causa ostenditur, f. 2, --- 9. Quid *Lethargus Scorbuticus*, f. 5. Cur scorbuticis V. S. non conveniat, f. 9. In scorbuti calidioris curatione quomodo procedendum, f. 10, --- 17. Arthritis vaga, f. 5. Rheumatismus, f. 14.

C A P. XXIV. Neotericorum de origine *Calculi* opinio examinatur, sect. 1, --- 5. Auctoris circa eam sententia explicatur; ac juxta motus leges stabilitur, f. 6, --- 10. De usu ejus in medicinâ, & cautelis observandis, f. 11, 12. De hujus signis, f. 13, 14. De curatione: ac 1° In Paroxysmo, f. 15, --- 20. 2° Extra Paroxysmum, f. 21, --- 27.

C A P. XXV. Quid sit *Diabetes*, sect. 1. De ejus origine, f. 2. De methodo medendi, f. 3.

C A P. XXVI. Quid sit *Gonorrhœa vera*, sect. 1. Ejusque curatio, *ibid.* Quomodo differat ab eâ *Gonorrhœa Gallica*, f. 2, 3. Methodus erronea in
ipsum

Elenchus Materiarum.

ipſius curâ damnatur, ſ. 4, 5. Vera methodus proponitur, ſ. 6. *ad finem.*

C A P. XXVII. Quid *Fluor albus*, ſect. 1. Quomodo differat à *Gallico non-Gallicus*, ſect. 2. De hujus origine, & cauſis, ſ. 3.

C A P. XXVIII. *Menſtruorum* defectus aut ſuppreſſio, unde oriatur, ſect. 1, 2. Quomodo medela illi adhibenda, ſ. 3. *uſque ad finem.*

C A P. XXIX. De proprio medici officio in *difficultate Partûs*, ſect. 1, ---- 5. Vomitoriorum uſus ampliffimus, ſ. 5. Uſus V. S. ſ. 6. Diureticorum & Emmenagogorum uſus, ſ. 7, 8. Aromaticorum ratio redditur, ſ. 9. *Willifius* & *Sylvius* corriguntur, ſ. 10. Methodus in urgente neceſſitate tenenda, ſ. 10, ---- 14. Poſt partum difficile quid denique agendum ſit, ſ. 14, 15.

Rerum

Rerum notabilium in duobus his Libris con-
tentarum INDEX Alphabeticus.

<i>Abfcessus,</i>	Pag. 224.	<i>Circulatio,</i>	7, 47.
<i>Acidum,</i>	27.	<i>Coctio,</i>	32.
<i>Adstrictio Alvi,</i>	225.	<i>Colicus dolor,</i>	236.
<i>Aër,</i>	45.	<i>Comminutio,</i>	32.
<i>Ætates,</i>	14.	<i>Convulsio,</i>	149.
<i>Alcali,</i>	27.	<i>Crisis,</i>	78, 81.
<i>Amaurosis,</i>	182.	<i>Delirium,</i>	160.
<i>Angina,</i>	187.	<i>Derivatio,</i>	91.
<i>Animalis facultas,</i>	45.	<i>Diabetes,</i>	272.
<i>Animalcula in semine,</i>	58.	<i>Diarrhœa,</i>	227.
<i>Anorexia,</i>	208.	<i>Dies critici,</i>	80.
<i>Apepsia,</i>	<i>ibid.</i>	<i>Digestio,</i>	31.
<i>Apoplexia,</i>	123.	<i>Dolor,</i>	166.
<i>Aqua medicata,</i>	270.	<i>Dolor capitis,</i>	<i>ibid.</i>
<i>Arthritis,</i>	258, 271.	<i>Dysenteria,</i>	131, 228, 231.
<i>Arthritis vaga,</i>	258.	<i>Elementa,</i>	1, 84.
<i>Asthma,</i>	195.	<i>Enaorema,</i>	54.
<i>Attritio,</i>	19.	<i>Epiala,</i>	111.
<i>Balnea,</i>	158.	<i>Epilepsia,</i>	149.
<i>Bilis,</i>	13, 33.	<i>Epiphora,</i>	178.
<i>Boulimia,</i>	221.	<i>Experimenta,</i>	35, 42, 51.
<i>Cacochymia,</i>	68, 88.	<i>Facultates,</i>	43.
<i>Calculus,</i>	261.	<i>Fames canina,</i>	221.
<i>Calidum innatum,</i>	18.	<i>Febris,</i>	102, 223.
<i>Canales,</i>	9, 10.	<i>Fermentatio,</i>	22, 26.
<i>Catalepsis,</i>	197.	<i>Fluidum,</i>	28.
<i>Cataracta,</i>	184.	<i>Fluor albus,</i>	271.
<i>Catarrhus,</i>	171.	<i>Formatio Fœtus,</i>	58.
<i>Causus,</i>	111.	<i>Generatio,</i>	57.
<i>Cholera morbus,</i>	212.	<i>Gonorrhœa,</i>	273.
<i>Chylus,</i>	32.	<i>Gravitatio,</i>	3, 5.
<i>Chylificatio,</i>	42.	<i>Gutta Serena,</i>	182.
		<i>Hæmor-</i>	

<i>Hæmorrhagia</i> ,	81, 217.	<i>Morbi nativi</i> ,	68.
<i>Hæmorrhoidum Fluxus</i> ,	231.	<i>Motus</i> ,	4, 23, 123.
<i>Hemiplegia</i> ,	132.	<i>Naturalis facultas</i> ,	43.
<i>Hepatis morbi</i> ,	237.	<i>Nephriticus dolor</i> ,	266.
<i>Heterogeneum</i> ,	30.	<i>Nicotiana</i> ,	209.
<i>Homogeneum</i> ,	ibid.	<i>Nervi</i> ,	52, 124, 150.
<i>Humidum radicale</i> ,	19.	<i>Nutritio</i> ,	43, 59.
<i>Hydrops</i> ,	241.	<i>Obstructio</i> ,	123.
<i>Hypochondriaca affectio</i> ,	246.	<i>OEconomia animalis</i> ,	31.
<i>Hypostasis</i> ,	54, 77.	<i>Ophthalmia</i> ,	173.
<i>Hysterica affectio</i> ,	246.	<i>Offa</i> ,	60.
<i>Icterus</i> ,	95, 237.	<i>Ova fœminea</i> ,	57.
<i>Inanitio</i> ,	151.	<i>Paralysis</i> ,	131.
<i>Indicatio</i> ,	84.	<i>Paraplegia</i> ,	132.
<i>Indicans</i> ,	86.	<i>Partus difficultas</i> ,	281.
<i>Indicatum</i> ,	87.	<i>Passio cæliaca</i> ,	228.
<i>Inspiratio</i> ,	45.	—— hysterica,	248, 251.
<i>Ischuria</i> ,	267.	—— iliaca,	225.
<i>Lethargus</i> ,	258.	<i>Peripneumonia</i> ,	188.
<i>Liquidum nerveum</i> ,	52.	<i>Phthisis</i> ,	199.
<i>Liquores</i> ,	7, 10.	<i>Pica</i> ,	223.
<i>Lienteria</i> ,	228.	<i>Plethora</i> ,	68, 88.
<i>Lues Gallica</i> ,	275.	<i>Pleuritis</i> ,	188.
<i>Lumbrici</i> ,	235.	<i>Podagra</i> ,	271.
<i>Machina Papiniana</i> ,	35.	<i>Polypus</i> ,	194.
<i>Malacia</i> ,	222.	<i>Postulata</i> ,	1, 7.
<i>Mania</i> ,	160.	<i>Propositiones</i> ,	1, 2, 20.
<i>Materia</i> ,	1.		133, 150.
<i>Melancholia</i> ,	165, 248.	<i>Pterygium</i> ,	180.
<i>Mensium suppressio</i> ,	279.	<i>Pulsus</i> ,	48, 71, 112.
<i>Methodus medendi</i> ,	83.	<i>Putrefactio</i> ,	33, 212.
----- <i>prescribendi</i> ,	96.	<i>Qualitas</i> ,	88.
<i>Minerales aque</i> ,	270.	<i>Quantitas</i> ,	72, 88.
<i>Moles</i> ,	72.	<i>Quies</i> ,	2, 4, 29.
<i>Morbus</i> ,	7, 64.	<i>Quotidiana Febris</i> ,	77.
			109.
		<i>Repletio</i> ,	151.
			<i>Respi-</i>

I N D E X.

<i>Respiratio,</i>	46.	<i>Spiritus,</i>	52.
<i>Revulsio,</i>	91.	<i>Suffusio,</i>	171.
<i>Rheumatismus,</i>	260.	<i>Synochus,</i>	110.
<i>Sanguis,</i>	35.	<i>Tabes,</i>	199.
<i>Sanguificatio,</i>	42.	<i>Temperamenta,</i>	10.
<i>Sanitas,</i>	6.	<i>Tumor,</i>	91.
<i>Schirrus hepatis,</i>	240.	<i>Tussis,</i>	171, 199.
<i>Scorbutus,</i>	256.	<i>Variolæ,</i>	111.
<i>Secretio spirituum,</i>	50.	<i>Vena sectio,</i>	89, 126.
—— <i>urina,</i>	53.	<i>Ventriculi ulcus,</i>	224.
—— <i>feminis,</i>	57.	<i>Vertigo,</i>	139.
<i>Semen,</i>	ibid.	<i>Vita,</i>	7.
<i>Sensatio,</i>	53, 123.	<i>Vitalis facultas,</i>	44.
<i>Signa à pulsu,</i>	71.	<i>Vomitùs sanguineus,</i>	216.
—— <i>ab urinâ,</i>	77.	<i>Urina,</i>	53, 77.

Authorum qui hic vel citantur, vel corriguntur, Syllabus.

Archimedes.
Boyle.

Cartesius.

Cole,

Dralincurtius.

Ettmullerus.

Galenus.

Harvaus.

Hippocrates.

Juvenalis.

Konig.

Lotichius.

Lowerus.

Mortonus.

Papinus.

Platerus.

Plempius.

Riverius.

Schroderus.

Sennertus.

Sydenham.

Sylvius.

Timeus.

Walschmiedt.

Wedelius.

Wepherus.

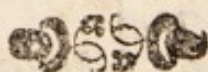
Willsius.

Zypæus.

Pharmacopœia Amstelod.

—— *Bateana.*

—— *Londinensis.*

F I N I S.

